

STULECIE · ODZYSKANIA · NIEPODLEGŁOŚCI
1918 · 2018

GEOGRAFICZNO-POLITYCZNY

ATLAS POLSKI

ATLAS OF POLAND'S POLITICAL GEOGRAPHY

REDAKCJA NAUKOWA / EDITED BY
Marcin Wojciech Solarz

niepodległa
POLSKA
STULECIE ODZYSKANIA
NIEPODLEGŁOŚCI

GEOGRAFICZNO-POLITYCZNY

ATLAS POLSKI

Polska w świecie współczesnym

redagowany i opracowany przez
dr. hab. Marcina Wojciecha Solarza
profesora Uniwersytetu Warszawskiego
ze współudziałem licznych współpracowników

Patronat Narodowy Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej Andrzeja Dudy w Stulecie Odzyskania Niepodległości

niepodległa | POLSKA STULECIE ODZYSKANIA NIEPODLEGŁOŚCI

Projekt realizowany w ramach obchodów stulecia odzyskania niepodległości

UNIWERSYTET WARSZAWSKI

trzecia strona

WYDZIAŁ GEOGRAFII I STUDIÓW REGIONALNYCH UNIWERSYTET WARSZAWSKI

Poland in the modern world

ATLAS of POLAND'S POLITICAL GEOGRAPHY

conceived and edited by
Marcin Wojciech Solarz, PhD habil.,
Professor of the University of Warsaw,
with the assistance of numerous contributors

1918 · 2018

National Patronage of the President of the Republic of Poland Andrzej Duda to mark the Centenary of Regaining Independence

niepodległa | POLAND THE CENTENARY OF REGAINING INDEPENDENCE

This project is part of the commemoration of the centennial of the regaining of independence

UNIVERSITY OF WARSAW

trzecia strona

FACULTY OF GEOGRAPHY AND REGIONAL STUDIES UNIVERSITY OF WARSAW

PREZYDENT
RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Warszawa, 10 lipca 2018 roku

Wstęp do publikacji
„Geograficzno-polityczny atlas Polski.
Polska w świecie współczesnym"

Szanowni Państwo!

Niezmiernie się cieszę, że z okazji jubileuszu stulecia odzyskania przez Polskę niepodległości – a także w stulecie geografii na Uniwersytecie Warszawskim – ukazuje się oryginalna publikacja naukowa o tak znaczącym ciężarze gatunkowym, odpowiadająca na ogromne zapotrzebowanie polskich i zagranicznych uczonych, studentów oraz entuzjastów geografii, geopolityki, historii, politologii, socjologii, ekonomii i szeregu innych dziedzin. Najserdeczniej za nią dziękuję. Ufam, że to dwujęzyczne, imponujące swoją obszernością i przekrojowością dzieło, stanie się też znaczącym impulsem na rzecz rozwoju geografii politycznej w naszym kraju. Jest to bowiem nauka, bez której nie może być mowy o racjonalnych planach i prognozach dotyczących przyszłości Polski i Europy.

Warto przypomnieć, że do połowy XX wieku dyscyplina ta rozwijała się swobodnie, angażując wybitnych polskich geografów. Podejmowała tematy ważne z punktu widzenia Rzeczypospolitej i jej najważniejszych interesów. Okres zniewolenia komunistycznego przyniósł tu daleko idący regres. Nie mogło być inaczej, skoro godna swego miana geografia polityczna to rozważania, które poprawnie i owocnie prowadzić można tylko w warunkach wolności, a w odniesieniu do własnego kraju – przede wszystkim wtedy, gdy myślimy o nim jako o państwie niezależnym i suwerennym. Dlatego też opublikowany w roku 1916 „Statystyczno-geograficzny Atlas Polski" profesora Eugeniusza Romera, wspaniałego patrioty i jednego z najwybitniejszych uczonych polskich minionego stulecia, stał się ważnym narzędziem w walce dyplomatycznej o niepodległą Polskę w jej sprawiedliwie nakreślonych granicach.

Nawiązując do tamtego dzieła Autorzy niniejszego atlasu ukazują ponadtysiącletni zapis polskich dokonań, zmagań i wysokich aspiracji – nową, uaktualnioną, niezwykle złożoną i wieloaspektową, fascynującą strukturę powiązań w czasie i przestrzeni. W istocie jednak jest to wciąż ten sam obraz, w oparciu o który profesor Romer pisał o Rzeczypospolitej, iż *nie jest ani dziełem przypadku*, ani *efemerydą*, i że już *rzut oka na mapę Europy wskazuje, że Polska to wielka rzecz*.

Raz jeszcze dziękując za tę cenną inicjatywę naukowo-wydawniczą, wyrażam nadzieję i oczekiwanie, że „Geograficzno-polityczny atlas Polski. Polska w świecie współczesnym" stanie się jedną z podstawowych lektur wszystkich, którzy o dzisiejszej Polsce myślą, piszą o niej oraz aktywnie zabiegają o jej bezpieczeństwo i pomyślny rozwój.

Z wyrazami szacunku

Formal translation of the letter

President of
the Republic of Poland

Warsaw, 10th of July 2018

Introduction to publication
„Geographical and Political Atlas of Poland".
Poland in contemporary world."

Ladies and Gentlemen!

I am delighted that at the occasion of 100th anniversary of regaining independence by Poland and also 100th anniversary of geography at Warsaw University, this interesting scientific publication of such a valuable scope will be published. It responds to enormous needs of Polish and foreign scientists, students and enthusiasts of geography, geopolitics, history, political sciences, social sciences, economy and numerous other areas. I am most thankful for that. I believe, that this bilingual, impressive as to the volume and variable content piece of work will become a stimulus for the development of political geography in our country, as this is a science without which no rational plans and forecasts concerning the future of Poland and Europe could be outlined.

It's worth reminding that until the middle of the 20th century this discipline had been developing freely, engaging excellent Polish geographers. It undertook subjects that are of crucial importance for the Republic of Poland and its key interests. Communist enslavement time caused undoubtedly far-fetched decline in this area. That's what could be expected though, as political geography entails contemplations that can be conducted successfully only in times of freedom and proper observations of homeland only when it's perceived as an independent and sovereign country. That is why, „Geographical and Statistical Atlas of Poland" by professor Eugeniusz Romer, admirable patriot and one of the most notable Polish scientists of the last century, published in 1916, became an important tool in diplomatic fight for independent Poland within its justly determined borders.

Authors of this publication refer to the mentioned piece of work and present over thousand-year old record of Polish achievements, struggling and high aspirations within the new, updated, extremely complex, multi-faceted and fascinating structure of connections in time and space. It is however still the same picture, based on which professor Romer was writing about the Republic of Poland that *it is not a matter of accident* nor *ephemera* and it's enough *to have a glimpse at the map of Europe to see that Poland is a great thing.*

One again I would like to express my gratitude for such an invaluable scientific and editorial initiative, I do have an ardent hope that the "Geographical and Political Atlas of Poland. Poland in contemporary world" will become one of the most essential piece of reading to those who think, write and actively strive for the security and successful development of contemporary Poland.

With kindest regards,

/-/ Andrzej Duda

Do czytelnika

Atlas, który oddajemy Państwu do rąk, jest zdjęciem momentowym Polski współczesnej. Pokazuje on Rzeczpospolitą Polakom i cudzoziemcom w stulecie pierwszego (1918–2018) i w przeddzień trzydziestolecia drugiego (1989–2019) cudu odzyskania niepodległości. Te rocznice mocno zobowiązują. Mimo to z pewnością nie uniknęliśmy błędów i pomyłek. Na pewno też nie wyczerpaliśmy tematu, choć ostatecznie Atlas znacznie przekroczył początkowo zakładaną objętość. Po prostu Polska jest zbyt ciekawa i złożona…

Jako podstawowy punkt odniesienia dla Polski w środowisku międzynarodowym przyjęliśmy Unię Europejską w granicach z roku 2017.

Powstanie Atlasu byłoby niemożliwe bez zachęty, wsparcia i pomocy, często bezinteresownej, bardzo wielu osób. Szczególnie serdecznie dziękuję osobom, które recenzowały lub konsultowały całość lub fragmenty Atlasu.

dr hab. Marcin Wojciech Solarz
profesor Uniwersytetu Warszawskiego,
Warszawa, wiosna 2018 roku

To the reader

The Atlas you are holding in your hands is a snapshot of contemporary Poland. It provides Poles and all others interested with a portrait of Poland on the 100th anniversary (1918–2018) of the first miracle of restored independence and on the eve of the 30th anniversary (1989–2019) of the second. We have carried out the preparation of this work with a sense of obligation to these anniversaries. Nonetheless, errors and oversights will unavoidably have occurred, and we have surely not exhausted the subject, despite the final size of the Atlas which has significantly exceeded our initial expectations. Poland is simply too interesting and complex...

We have treated the European Union within its 2017 borders as the basic reference point for Poland in the international environment.

The creation of the Atlas would have been impossible without the encouragement, support and help, often without any reward, of very many people. My especial thanks go to those who reviewed or provided advice on the whole or parts of the Atlas.

Marcin Wojciech Solarz, PhD habil.
Professor of the University of Warsaw,
Warsaw, Spring 2018

SPIS TREŚCI
CONTENTS

7 | **Do Czytelnika**
To the reader

11 | **Polska – polityka i przestrzeń**
Poland – politics and space

STOSUNKI MIĘDZYNARODOWE
INTERNATIONAL RELATIONS

34 | Polska w przestrzeni i czasie
Poland in space and time

40 | Terytorium i granice
Territory and borders

66 | Polskie metakoncepcje geopolityczne
Polish geopolitical metaconcepts

75 | Polityka międzynarodowa. Geopolityka w praktyce
International politics. Geopolitics in practice

88 | Bezpieczeństwo
Security

96 | Polska w środowisku regionalnym
Poland in its regional environment

112 | Polska *soft power*
Polish *soft power*

126 | Religie i język
Religions and language

PAŃSTWO
THE STATE

130 | System polityczny
Political system

136 | Sprawiedliwość i bezpieczeństwo
Justice and security

140 | Równość
Equality

144 | Podziały administracyjne
Administrative divisions

148 | Wybory i referenda
Elections and referendums

178 | Komunizacja i dekomunizacja przestrzeni publicznej
Communization and decommunization of public space

182 | Niepodległa Polska w przestrzeni publicznej
Independent Poland in public space

SPOŁECZEŃSTWO
SOCIETY

186 | Procesy demograficzne. Migracje
Demographic processes. Migration

196 | Mniejszości narodowe i etniczne oraz grupy regionalne
National and ethnic minorities and regional groups

202 | Polacy za granicą
Polish people abroad

ROZWÓJ
DEVELOPMENT

224 | Jakość życia i środowisko
Quality of life and environment

230 | Gospodarka i infrastruktura
Economy and infrastructure

244 | **Polsko-angielski słowniczek nazw geograficznych i polskich partii politycznych**
Polish-English glossary of geographical names and Polish political parties

246 | **Autorzy**
Contributors

248 | **Epilog**
The Epilogue

POLSKA – POLITYKA I PRZESTRZEŃ

Tysiącletnie istnienie Polski dowodzi, że Polska nie jest ani dziełem przypadku, ani też nie jest efemerydą. (...) Rzut oka na mapę Europy wskazuje, że Polska to wielka rzecz.

Eugeniusz Romer
(1939: 255, 263)

W centrum Warszawy znajduje się drogowskaz informujący o odległościach do dwóch stolic. W jednym kierunku wskazuje na Moskwę. W drugą ku Brukseli, gdzie jedność Europy Zachodniej jest namacalna. Drogowskaz wskazuje, że odległości z Warszawy do Moskwy i z Warszawy do Brukseli są równe. Znak ten mówi: Polska nie jest ani na wschodzie, ani na zachodzie. Polska znajduje się w centrum cywilizacji europejskiej. Wniosła do niej bardzo wiele.

Ronald Reagan,
przemówienie do posłów parlamentu brytyjskiego, 8 czerwca 1982 roku

POLAND – POLITICS AND SPACE

The thousand-year existence of Poland proves that Poland is neither the product of coincidence nor an ephemera. (...) A glance at the map of Europe reveals the great significance of Poland.

Eugeniusz Romer
(1939: 255, 263)

In the center of Warsaw, there is a sign that notes the distances to two capitals. In one direction it points toward Moscow. In the other it points toward Brussels, headquarters of Western Europe's tangible unity. The marker says that the distances from Warsaw to Moscow and Warsaw to Brussels are equal. The sign makes this point: Poland is not East or West. Poland is at the center of European civilization. It has contributed mightily to that civilization.

Ronald Reagan's
Address to Members of the British Parliament, June 8, 1982

W latach 60. XX wieku polityczny emigrant i publicysta Karol Zbyszewski zauważył ponuro, iż *miedze na polach są trwalsze niż granice Polski* (Zbyszewski 2014: 67). Wbrew pozorom nie jest to tylko błyskotliwy *bon mot*. Przez ponad 1000 lat swojej historii Polska radykalnie zmieniała swoje granice, które na kształt pływów morskich oscylowały między Łabą a Dnieprem. Tej obserwowanej przez stulecia zmienności granic politycznych Polski towarzyszyło przesuwanie się środka ciężkości państwa, zmiany horyzontu geopolitycznego i fluktuacje potęgi państwa polskiego. Również w tym ostatnim wypadku Polska ocierała się w swojej historii o skrajności, gdyż była zarządzana przez sąsiadów jako quasi-niepodległe państwo a nawet wymazywana z mapy politycznej, ale także cieszyła się statusem mocarstwa regionalnego, rozdając i odbierając korony i mitry książęce w Europie Środkowo-Wschodniej. *Kto nie zna Wisły, ten nie zna Polski. Przewija się ona przez naszą historię podobnież jak przez kraj. (…) Wisła była zawsze w jej [Polski] obrębie. Jeśli coś symbolizuje Polskę – to (…) tylko właśnie*

In the 1960s, the political emigre and publicist Karol Zbyszewski commented wryly that *boundaries between fields are more permanent than the borders of Poland* (Zbyszewski 2014: 67). This seeming witticism in fact expresses a profound truth. During its more than 1000-year history, Poland's borders have been subject to radical alterations, oscillating between the Elbe and Dnieper rivers like the tides. The restless movement of the political boundaries of Poland over the centuries has been accompanied by shifts in the centre of gravity of the state, changes in the geopolitical horizon and fluctuations in the power of the Polish state. The last of these factors has itself often moved between extremes with Poland at one time under the rule of its neighbours as a quasi-independent state or even erased from the political map, and at another enjoying the status of a regional power disposing of crowns and principalities in Central and Eastern Europe. *Whoever does not know the Vistula river, does not know Poland. It winds through our history just as it does through the land. (...) The Vistula has always been within its [Poland's]*

Wisła. Nierozerwalny związek! (…) Charakter narodu polskiego jest wiernie wzorowany na Wiśle. Rozmach nieoparty na środkach to bezsensowna szerokość Wisły przy chronicznym braku wody; zmienność, niekonsekwencja, histeria – Wisła wciąż zmienia swoje koryto, rzuca się tu, tam, dziś groźna, jutro bezsilna; te zrywy wspaniałe i sromotne upadki – Wisła przybiera, szumi potęgą, po tygodniu ledwo szmerze, utyka co krok na mieliznach; ta kapryśność, ta ciągła, irytująca poza na wielkość, ten brak stateczności, ten wdzięk, ta melancholia, ta nieobliczalność… to cechy polskie i Wisły (Zbyszewski 2014: 67).

100 lat temu, w 1918 roku Polska odzyskała niepodległość, powracając po 123 latach politycznego niebytu na mapę Europy. Waga wydarzeń tamtej jesieni nie sprowadzała się jednak tylko do tego faktu geograficzno-politycznego. W listopadzie 1918 roku Polska odrodziła się bowiem jako podmiot stosunków międzynarodowych, odzyskując nie tylko kształt terytorialny (*de facto* i *de iure* ostatecznie dopiero w 1922 roku), ale może przede wszystkim *samowładność i całowładność*, tj. prawną niezależność od jakichkolwiek czynników zewnętrznych i kompetencję regulowania wszystkich stosunków wewnętrznych (Bierzanek, Symonides 2005: 121). W latach 1918–1922 naród polski równolegle musiał zbudować naczynie (terytorium ograniczone granicami) i tchnąć w nie suwerenność (niepodległość, niezawisłość). W 1989 roku naczynie było już na szczęście gotowe i wystarczyło wypełnić je niepodległością – uczynić Rzeczpospolitą *samowładną* i *całowładną*.

borders. If there is anything which symbolizes Poland – then it is (...) only (…) the Vistula. An indissoluble bond! (…) The Vistula finds its faithful reflection in the character of the Polish people. Flamboyance without adequate means is seen in the nonsensical breadth of the Vistula which suffers a chronic lack of water; fickleness, inconsistency, hysteria – it switches channel constantly, lunging first here then there, one day a minous, and the next listless; these magnificent outbursts and ignominious downfalls – the Vistula rises, rushes with power, and a week later scarcely murmurs, languishes at every step on the shallows; this capriciousness, this continual, irritating pose of greatness, this lack of stability, this charm, this melancholy, this unpredictability ... these are what characterize Poles and the Vistula (Zbyszewski 2014: 67).

100 years ago, in 1918 Poland regained its independence, returning to the map of Europe after 123 years of political oblivion. However, this geographical and political fact did not exhaust the significance of the events of that autumn. For in November 1918, Poland was reborn as an actor in international relations, regaining not only a territorial form (*de facto* and *de jure* finally only in 1922), but perhaps primarily *self-government* and *supreme authority*, i.e. legal independence from all external factors and the authority to regulate all internal relations (Bierzanek, Symonides 2005: 121). In the years 1918–1922, the Polish nation had to simultaneously build the vessel (a territory within certain borders) and infuse it with sovereignty (self-determination, independence). In 1989, the vessel was fortunately already present and it was enough to fill it with independence, i.e. to endow the Polish Republic with *self-government* and *supreme authority*.

Państwo

Współczesna Polska liczy 322 575 km². Jej obszar lądowy to 311 888 km², co stawia ją na 9 miejscu pośród państw europejskich (pomijając Kazachstan i Turcję). Graniczy z siedmioma państwami: Czechami (796 km), Słowacją (541), Ukrainą (535), Niemcami (467), Białorusią (418), Rosją (210) i Litwą (104). 62,1% polskiej granicy lądowej to granica z państwami sojuszniczymi (NATO), jednocześnie będącymi członkami Unii Europejskiej. Terytorium III Rzeczypospolitej odznacza się, w przeciwieństwie do jej międzywojennej antenatki, dużą zwartością (na 1000 km² przypada obecnie 11,5 km granicy, podczas gdy w 1937 roku 14,3 km) (Solarz 2014a: 162–167). Polska znacznie przewyższa inne kraje regionu ludnością (z wyjątkiem Rosji, Niemiec i Ukrainy). W sumie jej ludność liczy tyle, ile łącznie Austrii, Czech, Estonii, Litwy, Słowacji i Węgier. Należy do grupy sześciu (wkrótce pięciu po opuszczeniu Wspólnoty przez Wielką Brytanię) najludniejszych krajów Unii Europejskiej.

The State

Contemporary Poland has a total area of 322,575 km² [311,888 km² of which is land and is thus the 9th largest country in Europe (excluding Kazakhstan and Turkey)]. It borders on seven countries: the Czech Republic (with whom it has 796 km of shared borders), Slovakia (541 km), Ukraine (535 km), Germany (467 km), Belarus (418 km), Russia (210 km) and Lithuania (104 km). 62.1% of Poland's land borders are with NATO allies who are also members of the European Union. The territory of the Third Polish Republic, unlike its interwar antecedent, is characterized by a high degree of compactness (currently 11.5 km of border per 1000 km² of land area, compared to 14.3 km in 1937) (Solarz 2014a: 162–167). Poland has a significantly larger population than other countries in the region (with the exception of Russia, Germany and Ukraine). Its population size equals the combined totals of Austria, the Czech Republic, Estonia, Lithuania, Slovakia and Hungary. It is among the six (soon to be five with the departure of the UK) most populous countries of the European Union.

Państwo polskie pojawiło się na politycznej mapie Europy ponad 1050 lat temu. W tym okresie nie zachowało ciągłości ulegając rozdrobnieniu feudalnemu (1138–1320) oraz doświadczając trzykrotnego wymazania z mapy politycznej Europy (2 poł. lat 30. XI wieku, 1795–1918, 1939–1945). Odgrywało jednak także kluczową rolę w Europie Środkowej i Wschodniej jako mocarstwo regionalne (XV-XVII wiek). Z wyjątkiem okresów upadku Polska zawsze pozostawała istotnym graczem na środkowo- i wschodnioeuropejskiej scenie politycznej. Do najistotniejszych ról międzynarodowych państwa polskiego od początków jego istnienia należy zaliczyć:

1) rolę Polski jako pasa transmisyjnego cywilizacji zachodniej na wschodzie Europy (zwłaszcza w konsekwencji zawarcia unii państwowych z Litwą w 1385 i 1569 roku);
2) tarczy Zachodu [szczególnie w 1683 roku, gdy znacząco przyczyniła się do złamania zagrażającej Europie potęgi tureckiej (Wiktoria Wiedeńska), oraz w 1920 roku w czasie wojny polsko-bolszewickiej];
3) oraz kluczową rolę w zmaganiach z państwem sowieckim i w jego ostatecznym rozbiciu na przełomie lat 80. i 90. XX wieku [szczególnie rok 1920 (Bitwa Warszawska i Bitwa nad Niemnem), 1944 (Powstanie Warszawskie) oraz 1980 (powstanie NSZZ „Solidarność")].

Współczesne granice i kształt terytorialny państwa polskiego są zasadniczo korzystne z racji przede wszystkim zwartości terytorium Polski, długości, kształtu i umiejscowienia granicy zachodniej (krótka, względnie prosta, oparta na barierze naturalnej Odry i Nysy Łużyckiej, w największym przewężeniu Niziny Europejskiej) oraz szerokiego dostępu do morza. Niespójność terytorialna i narodowościowa były kluczowymi problemami Polski w latach 1918–1939, które po 1945 roku zostały rozwiązane w konsekwencji nadania państwu polskiemu nowych granic i towarzyszących temu przesiedleń ludności,

The Polish state appeared on the political map of Europe over 1050 years ago. Its presence has not been continuous: it experienced feudal fragmentation (1138–1320) and was expunged from the political map of Europe on three occasions (second half of the 1030s, 1795–1918, 1939–1945). However, it has also been a regional great power (15th–17th centuries) at which time it played a key role in Central and Eastern Europe. With the exception of its periods of eclipse Poland has consistently been a force to be reckoned with on the Central and Eastern European political scene. As the most important international roles the Polish state has played since its beginnings we should mention:

1) Poland's role as a transmission belt for Western civilization in the east of Europe (especially as a consequence of Poland's unions with Lithuania in 1385 and 1569);
2) the shield of the West (especially in the 1683 „Victory of Vienna" when Poland made a significant contribution to the defeat of Turkey whose power was at that time a threat to Europe, and in 1920 during the Polish-Soviet War);
3) and a key role both in resistance to the Soviet Union and in its final breakdown in the late 1980s and early 1990s (especially in the 1920 Battle of Warsaw and Battle of the Niemen River, the 1944 Warsaw Uprising and the founding of the „Solidarity" trade union in 1980).

The current borders and territorial shape of the Polish state are generally advantageous due principally to the compactness of Poland's territory, the length, shape and location of its western border (short, relatively straight, based on the natural barrier of the Oder and Lusatian Neisse rivers and spanning the narrowest part of the European Plain) and wide access to the sea. Territorial and national lack of cohesion were key problems for Poland

a także wskutek prowadzonej przez władze komunistyczne polityki asymilacyjnej. Z polskiej perspektywy wśród istotnych wad porządku terytorialnego ukształtowanego w wyniku drugiej wojny światowej można wymienić podział niemieckich Prus Wschodnich i dołączenie ich północnej części do ZSRR i w konsekwencji po 1991 roku do Rosji. Wraz z rozpadem Związku Sowieckiego i wzrostem zależności Białorusi od Rosji w miejscu tzw. przesmyku suwalskiego, oddzielającego obwód kaliningradzki (królewiecki) od Białorusi, powstał *de facto* nowy „polski korytarz" na kształt korytarza pomorskiego z przeszłości (1657–1772, 1918–1939). Ten ostatni był zarzewiem konfliktów, w tym w 1939 roku był jedną z przyczyn agresji Niemiec na Polskę i w konsekwencji wybuchu drugiej wojny światowej.

Współczesna Polska jest republiką, w której legitymacja władzy ustawodawczej i wykonawczej pochodzi z regularnych demokratycznych wyborów. Pierwsze wolne wybory po drugiej wojnie światowej zostały zorganizowane nad Wisłą dopiero w roku 1990 (prezydenckie, samorządowe) i 1991 (parlamentarne; wybory w 1989 roku były tylko częściowo wolne). Wcześniej, w latach 1945–1989 Polska, formalnie zachowując atrybuty państwa, a także miejsce na mapie politycznej świata, była pozbawiona suwerenności tak w polityce wewnętrznej, jak i zagranicznej, pozostając w strefie wpływów Związku Sowieckiego. Państwem władała elita polityczna pozbawiona legitymacji społecznej, której mandat do rządzenia opierał się na przemocy i poparciu ZSRR. Przed rokiem 1989 Polska miała już doświadczenia z ustrojem demokratycznym, które jednak nie były szczególnie udane. Rzeczpospolita Obojga Narodów (1569–1795) była parlamentarną monarchią elekcyjną i zarazem demokracją szlachecką [szlachta stanowiła niemal 10% ogółu ludności (Samsonowicz 1985: 145)]. Ustanowiony w XVI wieku system polityczny okazał się jednak dysfunkcjonalny, doprowadzając państwo najpierw do głębokiego kryzysu (od około połowy XVII wieku), a ostatecznie do upadku (koniec XVIII wieku). Próbę naprawy państwa podjęto zbyt późno i nie obroniono jej w wojnie z Rosją w roku 1792. Przybrała ona jednak postać drugiej w świecie po amerykańskiej i pierwszej w Europie konstytucji (Konstytucja 3 Maja). W 1918 roku Polska odrodziła się jako republika parlamentarna o demokratycznym systemie politycznym (Konstytucja Marcowa z 1921 roku), ale ponownie eksperyment ten zakończył się fiaskiem (zamach majowy w 1926 roku). Odtąd do 1939 roku Polska pozostała państwem rządzonym autorytarnie, co jednak paradoksalnie okazało się korzystne w obliczu drugiej wojny światowej, gdyż Konstytucja Kwietniowa z 1935 roku zapewniła ciągłość prawną państwu polskiemu mimo jego podboju. W latach 1945–1989 został narzucony Polsce przez ZSRR ustrój totalitarny, zaś legalne władze Rzeczypospolitej funkcjonowały w izolacji i bez uznania międzynarodowego na emigracji w Wielkiej Brytanii do grudnia 1990 roku, gdy na Zamku Królewskim w Warszawie ostatni prezydent RP na uchodźctwie – Ryszard Kaczorowski – przekazał insygnia władzy prezydenckiej Lechowi Wałęsie, nowo wybranemu prezydentowi Polski w pierwszych demokratycznych wyborach po drugiej wojnie światowej.

W ciągu ćwierćwiecza od odzyskania niepodległości w 1989 roku Polska niewątpliwie osiągnęła spektakularny sukces polityczny i rozwojowy, dołączając do grona państw wysoko rozwiniętych. Przypuszczalnie na przełomie lat 80. i 90. XX wieku nie było alternatywnej skutecznej drogi transformacji ustrojowej nieobarczonej dużymi kosztami społecznymi i gospodarczymi, ale bez wątpienia sukces ten został drogo okupiony. Polska doświadczyła masowej emigracji, katastrofy demograficznej, niesprawiedliwości społecznej, dezindustrializacji… Na fundamentach III Rzeczypospolitej widać wiele poważnych spękań – grzech rozmycia granicy między zdradą a służbą Rzeczypospolitej, niepamięci, że zmianę polityczną legitymizuje wola społeczeństwa nie zaś aktorów zewnętrznych czy prymatu interesów partykularnych nad wspólnotowymi prowadzący do świadomego powiększania już i tak głębokiej dekompozycji wspólnoty polskiej. Przedstawiamy Polskę jako wzór przemian demokratycznych w Europie Środkowo-Wschodniej, ale czy niska frekwencja wyborcza i głębokie podziały polityczne w społeczeństwie nie powinny być raczej impulsem do bardzo krytycznej oceny jakości polskiego życia politycznego, polskich elit politycznych i nas samych w roli obywateli? Te i inne rysy wymagają szybkiej i troskliwej naprawy, za co odpowiedzialne są w pierwszej kolejności elity wolnej Polski. Każde z tych przewinień wobec wspólnoty państwowej i narodowej jest niebezpieczne, a suma ich wprost może być zabójcza, zwłaszcza

between 1918 and 1939. These were resolved after 1945 as a result of the redrawing of the borders of the Polish state, the accompanying population resettlement, and the assimilation policy pursued by the communist authorities. From the Polish perspective, the territorial order which emerged out of the Second World War is also burdened by significant defects, one of which was the dividing up of German East Prussia and the attachment of its northern part to the USSR (which became part of Russia after 1991). With the collapse of the Soviet Union and the increasing dependence of Belarus on Russia, the „Suwałki isthmus" which separates the Kaliningrad (Königsberg) region from Belarus has *de facto* become a new „Polish Corridor" akin to the Pomeranian corridor in its past forms (1657–1772 and 1918–1939). The last of these was a source of conflicts, and, in 1939, it was one of the reasons for Germany's aggression against Poland and consequently the outbreak of the Second World War.

Contemporary Poland is a republic in which the legitimacy of the legislative and executive authorities comes from regular democratic elections. The first free elections in Poland after the Second World War were held in 1990 (presidential and local government) and 1991 (parliamentary), the 1989 elections being only partially free. Earlier, between 1945 and 1989, though Poland formally retained the attributes of an independent state and also a place on the political map of the world, it was deprived of sovereignty both in domestic and foreign policy and was locked firmly in the sphere of influence of the Soviet Union. The state was ruled by a political elite lacking social legitimacy, whose mandate to rule was based on violence and the support of the USSR. Prior to 1989 Poland had already experienced systems based on democracy, although these were not particularly successful. The Polish-Lithuanian Commonwealth (1569–1795) was a parliamentary elective monarchy and at the same time a „democracy of the nobility" – the nobility constituted almost 10% of the total population (Samsonowicz 1985: 145). However, the political system established in the 16th century proved dysfunctional, leading the state first into deep crisis (from around the mid-17th century) and finally to collapse (the end of the 18th century). Attempted reforms came too late, and the 1792 war with Russia in their defence was lost. However, they did find embodiment in a constitution which was the second in the world after that of the United States, and the first in Europe (Constitution of 3 May 1791). In 1918, Poland was reborn as a parliamentary republic with a democratic political system (March Constitution of 1921), but again this experiment ended in failure (May Coup of 1926). From then on until 1939, Poland was an authoritarian state, which paradoxically proved an advantage in the context of the Second World War, as the April Constitution of 1935 guaranteed the legal continuity of the Polish state despite its subjugation. In the period 1945–1989 Poland was ruled by a Soviet-imposed totalitarian regime, while the legal authorities of the Polish Republic continued to function in exile in Great Britain, isolated and without international recognition, until December 1990, when, in the Royal Castle in Warsaw, Ryszard Kaczorowski – the last Polish President-in-exile – transfered the presidential insignia to Lech Wałęsa, who had newly been elected president of Poland in the first democratic elections after the Second World War.

During the 25 years which have elapsed since independence in 1989, Poland has undoubtedly achieved spectacular political and developmental success, and is now classified as a highly developed country. Although in the late 1980s and early 1990s there was presumably no alternative route to effective systemic transformation by which the high social and economic costs could have been avoided, it cannot be doubted that Polish success came at a price. Among the ills that Poland has experienced are mass emigration, a demographic catastrophe, social injustice and deindustrialization… Many serious fault lines are visible on the foundations of the Third Republic: the sin of blurring the line between betrayal and service of the Republic, obliviousness to the fact that political change is legitimized by the will of society, not external actors, and the prioritization of special interests over those of the community which has led to the deliberate acceleration of the already deep decomposition of Polish society. We present Poland as a model for democratic transformations in Central and Eastern Europe, but shouldn't low voter turnout and deep political division in society rather prompt a very critical assessment of the quality of Polish political life, of the Polish political elites and ourselves as citizens? These and other ruptures require speedy and careful remedy, to be carried out first and foremost by the elites of free Poland. Each of these

w takim państwie jak Polska cechującym się deficytem podmiotowości międzynarodowej w swoich dziejach: w ciągu ostatnich 100 lat (1918–2018) Polska była jej pozbawiona przez 50 lat, w trakcie ostatnich 200 (1818–2018) przez 150 lat, natomiast przez ostatnie 300 (1718–2018) przez 248 lat. Dodatkowo w ciągu ostatnich 100 lat Rzeczpospolita została całkowicie wymazana z mapy Europy na lat 6, w trakcie ostatnich 200 na 106 lat, zaś na przestrzeni ostatnich 300 na 129 lat. W 1887 roku Wacław Nałkowski porównał Polskę do *politycznej grobli*, a ziemie polskie, gdy zabrakło polskiej państwowości do *mielizny* (pozostałej po spłukaniu *politycznej grobli*), w które uderzają fale starające się w zależności od momentu dziejowego bądź spłukać groblę bądź pogłębić mieliznę (Nałkowski 1887: 603). *Bardzo wygodnie zwalać wszelkie nieszczęścia na zły los, fatum, sytuację międzynarodową – ale to nie przekonywujące. Jeśli zdechnie osioł – może istotnie to tylko pech, ale gdy ginie całe państwo, ktoś jednak jest temu winien* (Zbyszewski 1991: 14).

transgressions against the state and national community is dangerous, and their sum could be simply deadly, especially in a country like Poland characterized by a deficit of international sovereignty in its history: Polish sovereignty was nullified for 50 out of the last 100 years (1918–2018), 150 out of the last 200 years (1818–2018), and 248 out of the last 300 years (1718–2018). In addition, in the last 100 years, Poland was completely absent from the map of Europe for 6 years, for 106 years in the last 200, and 129 years in the last 300. In 1887, Wacław Nałkowski compared Poland to *a political causeway*, and the Polish lands, when there was no Polish state, to *shallows* (remaining after the *political causeway* had been submerged), against which waves strike in order to, depending on the historical moment, submerge the causeway or deepen the shallows (Nałkowski 1887: 603). *It is very convenient to blame all misfortunes on bad luck, fate, the international situation – but it is not convincing. If a donkey dies that may well be just bad luck, but when an entire country dies, someone must be responsible* (Zbyszewski 1991: 14).

Położenie

Położenie geograficzne (geopolityczne) Polski było od zawsze w ogniskowej polskich rozważań i analiz politycznych, historycznych oraz geograficznych. Już w XII wieku autor pierwszej polskiej kroniki (1112–1116) Gall Anonim zwracał uwagę, iż *kraj Polaków oddalony jest od szlaków pielgrzymich i mało komu znany poza tymi, którzy za handlem przejeżdżają [tamtędy] na Ruś (…) choć otoczony przez tyle (…) ludów chrześcijańskich i pogańskich i wielokrotnie napadany przez wszystkie naraz i każdy z osobna, nigdy przecież nie został przez nikogo ujarzmiony w zupełności* (Anonim tzw. Gall 1989: 10–11). Już zatem we wczesnym średniowieczu dostrzegano takie istotne i wciąż niezmienne determinanty polskich dziejów jak peryferyjność położenia Polski względem Zachodu, otwarcie na handel wschód-zachód oraz wysoki poziom zagrożenia generowany przez bezpośrednie otoczenie międzynarodowe.

Położenie Polski stanowi dla Polaków wyzwanie, które w dziejach okazywało się zarówno problemem, jak i szansą. Inaczej być zresztą nie mogło w wypadku kraju położonego na płaskiej, otwartej, nieograniczonej barierami naturalnymi nizinie; wciśniętego od stuleci

Location

The geographical (geopolitical) location of Poland has always been at the focal point of Polish political, historical and geographical reflection and analysis. Already in the 12th century, Gallus Anonymous, author of the first Polish chronicle (1112–1116), noted that *the land of the Poles is far from pilgrim routes and little known except to those who travel [that way] to trade with Rus (...) though surrounded by so many (...) peoples, Christian and pagan, and repeatedly set upon by all at once and each alone, it has never completely succumbed to anyone* (Anonim tzw. Gall 1989: 10–11). Thus, already in the early Middle Ages there was awareness of crucial and hitherto unchanged determinants of Polish history such as the peripherality of Poland's location in relation to the West, an openness to East-West trade and the high level of threat generated by the immediate international environment.

Poland's location presents the country's inhabitants with a challenge, which over the course of history has proven to be both a problem and an opportunity. It could not have been otherwise when we consider that Poland is situated on a flat and open plain without any

między znajdujące się w nieustannym ruchu wielkie kamienie młyńskie europejskiej historii – Zachód i Wschód, Europę i Azję, cywilizację łacińską (Rzym) i prawosławną (Bizancjum i Moskwę), Niemcy i Rosję (Nowak 2011: 20–23). Polska od chwili swego powstania była krajem pogranicza wciśniętym między żarna wielkich światów, tu się krzyżujących i zderzających. Chrzest Polski w roku 966 w obrządku łacińskim i Rusi w roku 988 w obrządku wschodnim, podobnie jak rozciągnięcie polskiego terytorium poza Dniepr ku Donowi (XVI–XVII w.) w obliczu obowiązywania od starożytności do XVIII–XIX w. konwencji o rozgraniczeniu Europy i Azji na tej ostatniej rzece, posadowiły wprost państwo polskie na rubieżach świata zachodniego, w *strefie zgniotu* między Zachodem i Wschodem, Europą i Azją. Od samego początku rolę Polski w stosunkach międzynarodowych, a nawet samo jej istnienie, wobec warunków geograficznych i geopolitycznych, w jakich została osadzona, mocno determinowała jakość polskiego życia politycznego i instytucji państwa. Już w 1595 roku Piotr Grabowski zauważył trafnie, że *owo zewsząd (…) do Polaków pola i drogi nieprzyjacielowi wyborne, przestronne; ma na czem nieprzyjaciel przedniejszą mocą swoją, jazdą turecką poczynać; postąpi, ustąpi, pójdzie, wynijdzie, żywności, jeńców nabierze gdzie chce i jako chce. W samych rękach naszych, w piersiach i gardłach naszych munitia nasza; to nasze góry, to nasze wody, to zamki, mury i wały polskie. Gdy inne państwa są obronne wodą, mają porty warowne, góry niedostępne, my nic* (Nałkowski 1887: 603).

Umiejscowienie Polski na mapie Europy można opisać przez porównanie do klepsydry. Polska wypełnia wąską rurkę łączącą dwie wielkie szklane kule, w których zamknięta jest Europa Zachodnia i Wschodnia, Europa i Azja, Niemcy i Rosja. Sama przyroda ukształtowała obraz polskiej części Europy w ten sposób, że Niż Europejski zwęża się tu najbardziej, osiągając najmniejszą szerokość w Bramie Łużycko-Szczecińskiej na linii Odry i Nysy Łużyckiej, i skąd rozszerza się on na zachód i wschód. Polska wypełniając przewężenie lądowe Niziny Europejskiej stanowi wrota między Wschodem a Zachodem, które w sensie cywilizacyjnym zawsze były otwarte, natomiast na płaszczyźnie politycznej i wojskowej w okresach, gdy Polska istniała i była wystarczająco silna, stanowiły skuteczną zaporę blokującą równoleżnikowy szlak ekspansji. Zawirowania historii niejednokrotnie

natural barriers; pressed for long centuries between the ever-turning great millstones of European history – the West and the East, Europe and Asia, Latin civilization (Rome) and Orthodox (Byzantine and Moscow), Germany and Russia (Nowak 2011: 20–23). From the moment of its birth, Poland has been a borderland country squeezed between the querns of great worlds which here intersect and collide. The baptism of Poland in 966 according to the Latin rite and that of Rus in 988 according to the Eastern rite, together with the extension of Polish territory in the 16th and 17th centuries beyond the Dnieper river to the Don which from ancient times through to the 19th century was considered to mark the boundary between Europe and Asia, had the effect of placing the Polish state directly on the frontiers of the Western world, in the *crumple zone* between West and East, Europe and Asia. From its beginnings, Poland's role in international relations, and even its very existence as a state, given the geographical and geopolitical conditions in which it found itself, strongly determined the quality of Polish political life and institutions of state. As early as 1595, Piotr Grabowski aptly remarked: *From all sides the plains and ways to Poland are open and broad to the enemy; they give firm footing to the best of his troops, the Turkish cavalry; the enemy advances, retreats, enters, exits; he gets victuals and prisoners where he pleases and how he pleases. In our hands only, in our breasts and throats only is our armoury – these are our mountains, our waters, these the castles, walls, and ramparts of Poland… While other nations are defended by water, have embattled gateways, impassable mountains, we have nothing of the kind.* (Nałkowski 1887: 603; Nałkowski 1917: 62–63).

Poland's place on the map of Europe can be described using the comparison of an hourglass. Poland occupies the narrow tube connecting two large glass spheres which, on opposite sides, contain Western and Eastern Europe, Europe and Asia, Germany and Russia. Nature itself has determined the shape of the Polish part of Europe in such a way that the European Plain here narrows the most, reaching its minimum width in the „Lusatian-Szczecin Gateway" on the line formed by the Oder and Lusatian Neisse rivers, from where it then expands both westwards and eastwards. Poland's occupancy of this narrowest section of the European Plain makes it a gateway between East and West, which in a civilizational

obracały europejsko-azjatycką klepsydrę i w ciągu ostatnich 1000 lat piasek dziejów bądź zatrzymywał się na polskich wrotach jak w roku 1241 czy 1920, bądź swobodnie – jak w trakcie wojen napoleońskich i dwóch światowych – przesypywał się do sąsiedniego naczynia po drodze zasypując Polskę. Mimo jednak że w Europie Środkowo-Wschodniej potężne żarna dziejów od tysiącleci ścierają jednostki i narody rzucone na ich powierzchnię, to Polska trwa między nimi od ponad 1050 lat.

Los Polski determinuje geografia i historia naszej części Europy. Nic dziwnego zatem, że to właśnie polski geograf – profesor Stanisław Pawłowski – co znamienne w 1939 roku, napisał, iż *jeżeli o historii mówi się, że jest „mistrzynią życia" – to o geografii należałoby powiedzieć, że jest „kierowniczką życia"* (Pawłowski 2010: 282). O ile jeszcze w XII wieku kronikarzowi Gallowi Anonimowi peryferyjność położenia Polski wydawała się jej kluczową cechą, o tyle aktywna od X wieku w granicach Polski strefa subdukcji wielkich płyt cywilizacyjnych – Zachodu i Wschodu – przekształciła ziemie nad Wisłą nie później niż na przełomie XVIII i XIX wieku w jeden z najważniejszych punktów zapalnych na ziemi. Dość przypomnieć, że to tu miał miejsce początek końca Napoleona (punkt wyjścia wyprawy na Rosję w 1812 roku), została zatrzymana pierwsza próba globalizacji rewolucji światowej (1920), zaczęła się druga wojna światowa (1939), stąd zaczął się najazd Hitlera na Związek Sowiecki (1941) oraz tu zaczął się rozpad bloku komunistycznego (1980, 1989). Gdyby Polska mogła cieszyć się trwale peryferyjnym położeniem jak na przykład Hiszpania, to wszystkie jej słabości i błędy pozostałyby bezkarne tak jak w wypadku tej ostatniej. Tymczasem dokonująca się od wczesnego średniowiecza zmiana charakterystyki położenia geopolitycznego Polski i w konsekwencji znalezienie się Rzeczypospolitej w centrum zawirowań na scenie europejskiej przyniosły państwu polskiemu w ciągu ostatnich 200 lat dwukrotne zatarcie granic na mapie politycznej Europy – w latach 1795–1918 i 1939–1945.

Dzieje Polski sugestywnie wyjaśnia zjawisko powstawania i zanikania biegunów potęgi położonych na zachód i na wschód od jej granic, które jednak zawsze należy odczytywać z uwzględnieniem ewolucji życia politycznego w Polsce. Sytuacja wewnętrzna mogła bowiem osłabiać niekorzystne skutki trendów międzynarodowych lub je wzmacniać, podobnie jak efekty

sense has always been open, while in periods when the Polish state has existed and been sufficiently powerful, this gateway has constituted an effective political and military barrier blocking latitudinal expansion from either side of the Euro-Asian hourglass. The turmoil of history has often flipped the hourglass over, and during the last 1000 years the sand of history has either stopped at the Polish gateway as in 1241 or 1920, or has freely moved through it, as during the Napoleonic wars and the two world wars, pouring into the neighboring sphere, smothering Poland en route. However, despite the fact that in Central and Eastern Europe for millenia the powerful millstones of history have crushed individuals and nations which have been thrown on their surface, Poland has survived between them for more than 1050 years.

Poland's fate is determined by the geography and history of our part of Europe. It is no wonder then that it was a Polish geographer – professor Stanisław Pawłowski – who wrote (significantly in 1939) that *if of history they say that it is 'the master of life', then of geography they should say it is 'the director of life'* (Pawłowski 2010: 282). Whereas in the 12th century, the peripheral location of Poland still seemed to be its key feature for the chronicler Gallus Anonymous, the subduction of the great civilizational plates – West and East – which took place from the 10th century onwards in the Polish lands had transformed them by no later than the beginning of the 19th century into one of the most important flash points on Earth. It is enough to recall that Poland was the beginning of the end for Napoleon (starting point of his expedition to Russia in 1812), the place where the first attempt to globalize world revolution was stopped (1920), where the Second World War began (1939), as well as Hitler's invasion of the Soviet Union (1941), and where the collapse of communist bloc began (1980, 1989). If Poland had enjoyed a permanently peripheral geographical location similar to that of Spain, then like the latter all its weaknesses and mistakes might also have been without consequence. In reality, however, the shift in the character of Poland's geopolitical location which began in the early Middle Ages meant that the country found itself at the centre of Europe's turbulent history with the result that the borders of the Polish state have twice disappeared from the political map of Europe over the past two centuries (1795–1918 and 1939–1945).

korzystnych dla Polski zmian w środowisku międzynarodowym. Powstanie próżni politycznej na obszarze Niemiec [od 1232 roku (*Statum in favorem principium*) / 1356 (tzw. *Złota Bulla*) do roku 1740 (początek panowania Fryderyka Wielkiego w Prusach)] oraz na obszarze Rusi/Rosji [od 1223 roku (bitwa nad rzeką Kałką – początek uzależnienia Rusi od Mongołów) do roku 1709 (bitwa pod Połtawą – Rosja mocarstwem europejskim) umożliwiło Polsce przekształcenie się w mocarstwo środkowo-wschodnioeuropejskie. Odtworzenie się rosyjskiego i niemieckiego bieguna potęgi – w wypadku Rosji w latach 1709–1917 i Niemiec w latach 1740–1918 – w pierwszym okresie (do roku 1772) przyczyniło się do całkowitej wasalizacji państwa polskiego wobec Rosji, a następnie w wyniku kolejnych rozbiorów (1772–1793–1795) do jego wymazania z mapy Europy. Niemniej tak jak wcześniejsze osiągnięcie statusu potęgi przez Polskę byłoby niemożliwe bez także silnych instytucji państwa i mądrych elit, tak późniejszy jej upadek nie wynikał tylko ze złej koniunktury międzynarodowej [*gdy ginie całe państwa, ktoś jednak jest temu winien* (Zbyszewski 1991: 14)]. Późniejsze krótkotrwałe odtworzenie się próżni politycznej pod koniec drugiej dekady XX wieku – w wypadku Niemiec w efekcie klęski w pierwszej wojnie światowej (1918) a w Rosji wskutek rewolucji i wojny domowej (1917–1924) – umożliwiło odrodzenie się wolnej Polski (1918–1939). Niestety odbudowa zachodniego i wschodniego bieguna potęgi w okresie międzywojennym przyniosły państwu polskiemu ponowny upadek w 1939 roku (pakt Ribbentrop-Mołotow i podwójna agresja niemiecko-sowiecka), na który wpływ miały jednak także przyczyny wewnętrzne [zacytowane wyżej słowa Karola Zbyszewskiego o winie własnej Polaków, odnoszące się do I Rzeczpospolitej, były przenikliwie trafne także w odniesieniu do Polski międzywojennej (Zbyszewski 1991: 14)]. Na szczęście dla Polski lata 1943–1991 były świadkiem kolejnego upadku obu biegunów potęgi – najpierw w odniesieniu do Niemiec (1945), a później Związku Sowieckiego (1991), co w sumie umożliwiło powtórzenie się cudu pierwszej wojny światowej – niepodległa Polska ponownie odrodziła się jak feniks z popiołów. Tym razem jednak wobec braku efektu kumulacji wywołanego jednoczesnym odrodzeniem się obu próżni jak w roku 1918, proces odzyskiwania podmiotowości został rozciągnięty na blisko półwieku:

The phenomenon of the emergence and disappearance of poles of power located to the west and east of Poland's borders has great explanatory significance for Polish history. At the same time, however, developments in political life within Poland itself cannot be neglected, as the adverse effects of international trends have either been weakened or augmented by the Polish internal situation, and same is true of the impact of favourable changes in the international environment. The emergence of a political vacuum in Germany – from either 1232 (*Statum in favorem principium*) or 1356 (the „Golden Bull") until 1740 (beginning of Frederick the Great's rule in Prussia), and the same in the area of Rus/Russia – from 1223 (Battle of the Kalka River, the beginning of the dependence of Rus on the Mongols) until 1709 (Battle of Poltava, Russia as a European power) – enabled Poland to become a Central and Eastern European power. The reemergence of Russia (1709–1917) and Germany (1740–1918) as poles of power, led initially (up to 1772) to the total vassalization of the Polish state to Russia, and then as the result of successive partitions (1772–1793–1795) to Poland's disappearance from the map of Europe. Nevertheless, just as it would have been impossible for Poland to have previously achieved the status of a great power without also having strong state institutions and wise elites, the subsequent collapse was not only due to a disadvantageous international situation. To repeat a phrase already mentioned: *when an entire country dies, someone must be responsible* (Zbyszewski 1991: 14). The later short-term reappearance of a political vacuum at the end of the second decade of the 20th century – in Germany as a result of defeat in the First World War (1918) and in Russia as the result of revolution and civil war (1917–1924) – enabled the rebirth of a free Poland (1918–1939). Unfortunately, the reconstruction of the western and eastern poles of power in the interwar period once again brought about the eclipse of the Polish state in 1939 (the Molotov-Ribbentrop pact and double invasion by Germany and the USSR), which again was not without the contribution of internal factors. The words of Karol Zbyszewski quoted above in relation to Polish internal responsibility for the fall of the Polish-Lithuanian Commonwealth, also provide keen insight into the situation of the interwar Polish Republic (Zbyszewski 1991: 14). Fortunately for Poland, the period

odtworzenie się próżni zachodniej w 1945 roku przywróciło Polskę na mapę, zaś wschodniej po 1989 roku dało jej ponownie niepodległość. Wydaje się, że współczesna Polska stoi w obliczu nowych wyzwań, gdyż po zjednoczeniu Niemiec (1990) i objęciu władzy w Rosji przez Władimira Putina (1999) obserwujemy ponowne odradzanie się obu biegunów potęgi politycznej w bezpośrednim sąsiedztwie Polski.

1943–1991 witnessed a renewed collapse of both poles of power – firstly Germany (1945) and later the Soviet Union (1991), which made it possible to repeat the miracle of the First World War – an independent Poland was once more reborn like a phoenix from the ashes. This time, however, in the absence of a cumulative effect arising from the simultaneous reemergence of vacuum on both sides as in 1918, the process of Poland regaining sovereignty was extended over nearly half a century: vacuum in the west in 1945 restored Poland to the map, and the eastern vacuum after 1989 restored its independence. It seems that contemporary Poland faces new challenges because after the reunification of Germany (1990) and the coming to power Vladimir Putin in Russia (1999), we are observing the renewed formation of the two poles of political power in the direct vicinity of Poland.

Geopolityka

W ciągu ostatniego 1000 lat w odpowiedzi na wyzwania pochodzące ze środowiska międzynarodowego wypracowano nad Wisłą trzy wielkie metakoncepcje geopolityczne dotyczące miejsca i polityki Polski w Europie Środkowo-Wschodniej.

Pierwsza wielka metakoncepcja geopolityczna – opowieść o Polsce jako krainie przejściowej – została *explicite* sformułowana przez polskiego geografa z Warszawy – Wacława Nałkowskiego – w roku 1887 (Nałkowski 1887; zob. Solarz 2012). Wskazał on na przejściowy i nieokreślony (bez ustalonych granic) charakter terytorium Polski, który rodzi trwałe zagrożenie dla państwa i narodu. Ten sposób myślenia o Polsce był jednak nie tylko dużo wcześniejszy, ale chyba w ogóle najwcześniejszy, o czym świadczy wyżej zacytowany fragment XII-wiecznej kroniki Galla Anonima. Zgubna otwartość polskich granic po raz pierwszy wyraźnie uwidoczniła się już w roku 1031, gdy pod jednoczesnymi ciosami wojsk niemieckich i ruskich załamała się wczesna monarchia piastowska a król Mieszko II musiał uchodzić z kraju, a następnie w roku 1241 w czasie wielkiego najazdu Mongołów na Europę Środkową. Manifestowała się ona spektakularnie od XVIII wieku w latach 1772–1795 (rozbiory), 1914–1921 (pierwsza wojna światowa i wojna polsko-bolszewicka) i 1939–1945 (druga wojna światowa). Koncepcja Polski-przejścia w przełożeniu na

Geopolitics

Over the last 1000 years, in response to challenges from the international environment, three great Polish geopolitical metaconcepts have been developed to describe the place and policy of Poland in Central and Eastern Europe.

The first of these great geopolitical metaconcepts – the narrative of Poland as a transitional land – was explicitly formulated by a Polish geographer from Warsaw – Wacław Nałkowski – in 1887 (Nałkowski 1887; see Solarz 2012). Nałkowski argued that the territory of Poland was of a transitional and indeterminate (without fixed borders) character, and this posed a permanent threat to the state and the nation. However, this way of thinking about Poland not only existed much earlier than its formulation by Nałkowski, but, in fact, it is probably the earliest Polish geopolitical metaconcept, as evidenced by the extract from the twelfth-century chronicle by Gallus Anonymous cited above. The disastrous openness of Poland's borders was clearly evident for the first time in 1031 when the early Piast monarchy collapsed under the simultaneous blows of the German and Russian armies, and king Mieszko II had to flee the country. The great Mongol invasion of Central Europe in 1241 also exposed Poland's geographical vulnerability. It was manifested spectacularly from the 18th century onwards in 1772–1795 (the partitions), 1914–1921 (the First World War and the Polish-Soviet War) and 1939–1945 (the Second World War).

praktykę polityczną każe szukać solidnych związków sojuszniczych (choćby na drodze członkostwa w NATO i UE) oraz budować mocne i sprawne państwo.

Druga z wielkich metakoncepcji geopolitycznych w momencie swojej konceptualizacji stanowiła odpowiedź na wystąpienie Nałkowskiego. Nie później niż w 1904 roku Eugeniusz Romer zaczął propagować narrację o Polsce jako krainie pomostowej (Romer 1939; zob. Solarz 2012). Ten polski geograf ze Lwowa nie tylko zakwestionował poglądy warszawskiego uczonego, ale przede wszystkim zaproponował własną alternatywną wizję Polski jako pomostu międzymorskiego (między Bałtykiem a Morzem Czarnym), będącego odrębną, wyraźną, przypisaną Polsce całością geograficzną. Obie metakoncepcje, mimo że w gruncie rzeczy niesprzeczne (pomost jest przejściem, bramą i *vice versa*) (Smoleński 1926: 33; Lencewicz 1937: 23, 29), prowadzą do odmiennych politycznie interpretacji położenia Polski na mapie Europy i podpowiadają różne polityczne strategie (choć te ostatnie *de facto* są komplementarne wobec siebie). [Odzwierciedlają one, jak się wydaje, odmienne perspektywy geopolityczne (geohistoryczne, geokulturowe) miast Nałkowskiego i Romera – Warszawy i Lwowa.] Koncepcja Polski-pomostu – sugerująca istnienie swego rodzaju polskiej ziemi obiecanej (Romer 1939: 11–13) – zachęca do podejmowania aktywności w regionie i poszukiwania roli lidera mniejszych państw położonych między Niemcami a Rosją. Sugeruje, że w jego granicach spoczywa na państwie polskim szczególna odpowiedzialność. Także i w wypadku tej metakoncepcji postrzeganie Polski jako pomostu przez swoich i obcych ma metrykę wcześniejszą niż aktywność naukowo-polemiczna Romera. Poszlakami myślenia o Polsce jako pomoście (bramie) między Wschodem a Zachodem, zarazem na którym spoczywa pewna misja do wypełnienia na Wschodzie, są we wczesnym średniowieczu list biskupa krakowskiego Mateusza do św. Bernarda z Clairvaux z roku 1147, a także dołączenie dwóch Polaków – Benedykta Polaka i C. de Bridii – do wyprawy Giovanniego da Pian del Carpine do wielkiego chana Mongołów odbytej w latach 1245–1247 (Nowak 2014: 302–304; Nowak 2015: 115, 125). Pomostowość Polski przejawiała się generalnie w dziejach w tym, że kultura polska chłonęła i przekazywała dalej na wschód pierwiastki cywilizacji zachodniej, a także w tym, że przez

In terms of political practice the concept of Poland as transitional indicates the imperative of seeking firm alliances (as, for example, through membership in NATO and the EU) and the construction of a strong and efficient state.

The second great geopolitical metaconcept was, at the time of its promulgation, a response to Nałkowski's proposal. In 1904, or perhaps slightly before, Eugeniusz Romer, a Polish geographer from Lwów, began to propagate the narrative of Poland as a bridge country (Romer 1939; see Solarz 2012). He not only questioned the views of Nałkowski, but also, and primarily, proposed his own alternative vision of Poland as a bridge between the Baltic and Black Seas, an area which for him was a separate and distinct geographic whole ascribed to Poland. The two metaconcepts are, in principle, mutually compatible (a bridge is a transition, a gateway and *vice versa*) (Smoleński 1926: 33; Lencewicz 1937: 23, 29), but they lead to politically different interpretations of Poland's position on the map of Europe and indicate differing political strategies (though these are *de facto* complementary). [The two narratives arguably reflect the different geopolitical perspectives (geohistorical, geocultural) of Nałkowski's and Romer's cities, Warsaw and Lwów.] The concept of Poland as bridge – which suggests the existence of a type of Polish promised land (Romer 1939: 11–13) – encourages the Polish state to develop activity in the bridge region and seek the role of leader of the smaller countries located between Germany and Russia. The concept implies that a special responsibility rests on the Polish state within the geographical area encompassed by the bridge. As with the first metaconcept discussed, the idea of Poland as a bridge has a pedigree, both in the self-consciousness of Poles and the perception of others, which predates Romer's scholarly and polemical activities. Testimony to early medieval thought about Poland as a bridge (gateway) between East and West, and as a country entrusted with a mission towards the East, can be found a letter from Matthew, Bishop of Cracow, to Bernard of Clairvaux dated 1147, as well as in the fact that two Polish friars, Benedict the Pole and C. de Bridia, took part in the Giovanni da Pian del Carpine expedition to the Mongol Empire in 1245–1247 (Nowak 2014: 302–304; Nowak 2015: 115–125). Historically Poland's bridge character has been expressed in Polish culture absorbing and then transmitting

długi czas była szeroko otwarta na Orient, choć akurat w tym wypadku polskie doświadczenia okazały się nieprzekazywalne i formowały tylko naszą odrębność (Kieniewicz 1978; Tazbir 2014b). Pomostowość Polski może najpełniej ujawniła się w nawiązaniu polsko-litewskiego związku państwowego w 1385 roku i w późniejszej chrystianizacji Litwy, a następnie w akcie Unii Lubelskiej z 1569 roku, które szeroko otwarły bramy Wschodu na wpływy cywilizacji łacińskiej. Współcześnie w świetle Romerowskiej wizji Polski można odczytywać np. zaangażowanie Polski na rzecz Ukrainy w latach 2004–2005 i po roku 2013.

Trzecia metakoncepcja ujmuje Polskę w kategoriach przedmurza chrześcijaństwa, Zachodu, Europy (Tazbir 1987; Tazbir 2014a). Relacje między tymi trzema pojęciami są złożone i były zmienne w czasie, ale najistotniejsze jest to, iż w świetle tej metakoncepcji Polska zdefiniowana jest jako tarcza, która osłania pewną wspólnotę państw, różnie definiowaną w różnych okresach, choć generalnie zachodnioeuropejską. Metakoncepcja ta została wyartykułowana już w średniowieczu, po raz pierwszy *explicite* może w obecności króla Kazimierza Jagiellończyka przez dyplomatę papieskiego w 1462 roku (Tazbir 1987: 15). W praktyce politycznej – obiektywnie lub w przekonaniu samych tylko Polaków – historia obsadzała Polskę w tej roli na tyle często, że mit przedmurza mocno zakorzenił się w myśleniu Polaków o miejscu Polski w świecie. Prawdopodobnie w oczach międzynarodowej opinii publicznej Polacy po raz pierwszy wystąpili w tej roli w roku 1241 w obliczu wielkiego najazdu Mongołów na Europę (bitwa pod Legnicą) (Nowak 2014: 107-125). Inne spektakularne przykłady materializacji narracji o przedmurzu to Odsiecz Wiedeńska w 1683 roku (złamanie potęgi tureckiej), Bitwa Warszawska w 1920 roku (skuteczne powstrzymanie marszu Armii Czerwonej na zachód), wojna obronna z Niemcami w 1939 roku (dzięki postawie Polski Francja i Wielka Brytania zyskały niemal rok na lepsze przygotowanie się do wojny z Hitlerem) oraz Powstanie Warszawskie w 1944 roku (przypuszczalnie znacząco przyczyniło się do zatrzymania Armii Czerwonej na linii Wisły na kilka miesięcy, a jeśli tak, to miało duży wpływ na istotne ograniczenie zasięgu sowietyzacji powojennej Europy). Idea Polski-przedmurza realizowała się nie tylko w odniesieniu do Zachodu, ale i Wschodu, jak na polach Grunwaldu w 1410 roku, gdzie Polska wystąpiła także w obronie swojej roli jako pomostu cywilizacyjnego między Zachodem a Wschodem (obrona świeżo schrystianizowanej za pośrednictwem Polski Litwy). Koncepcja Polski-przedmurza realizuje się obecnie w wypełnianiu przez Polskę zobowiązań wynikłych z położenia na rubieżach Unii Europejskiej i NATO.

Odpowiedzią na katastrofę geopolityczną Polski w latach 1939–1945 (syndrom Jałty) była tzw. doktryna Giedroycia, zwana też doktryną Giedroycia-Mieroszewskiego lub doktryną ULB (jest to akronim utworzony od pierwszych liter nazw państw: Ukrainy, Litwy i Białorusi). Po 1989 roku była ona wielokrotnie przywoływana w roli oficjalnej busoli polskiej polityki wschodniej, mimo że nigdy nie została ujęta w postaci spójnego manifestu politycznego. Prawdziwą ogniskową tej doktryny jest Rosja i stosunki polsko-rosyjskie, nie zaś relacje łączące Polskę z państwami ULB. W świetle doktryny Giedroycia obszar ULB miał stać się buforem zbudowanym z suwerennych państw, położonym między nieimperialną Polską i nieimperialną Rosją. Takie ułożenie relacji międzynarodowych w Europie Wschodniej miało zagwarantować wszystkim stronom bezpieczeństwo, a Polsce i państwom ULB dodatkowo suwerenność. Skutkiem jej implementacji miało być nie tylko przyjazne ułożenie stosunków między Polską a państwami ULB, ale przede wszystkim relacji polsko-rosyjskich (Mieroszewski 1974: 3–14). Doktryna Giedroycia próbowała rozwiązać na nowo wyzwanie zawarte w koncepcji Polski-przejścia przez zwolnienie Polski z roli przedmurza i *de facto* pomostu (mimo zastrzeżenia, że Polska będzie nadal żywo zainteresowana państwami położonymi między jej granicami a Rosją). Jej powodzenie w praktyce wymagało jednak przede wszystkim współpracy ze strony Rosji, której zabrakło. W efekcie doktryna Giedroycia uległa reinterpretacji. Obszar ULB uznano nad Wisłą za przedmurze Polski, która jednocześnie nie przestała być przedmurzem Zachodu (wschodnia flanka NATO i UE) i z determinacją kontynuowała rolę Polski-pomostu aktywnie wzmacniającego suwerenność państw istniejących między Polską a Rosją, czasem nawet kosztem polskich interesów i zobowiązań (np. wobec mniejszości polskiej na terenach ULB).

Koncepcje Polski-przedmurza, Polski-przejścia i Polski-pomostu są najogólniejszą syntezą trwających od ponad

elements of Western civilization eastwards, and also in its profound openness to the Orient over a long period of time, although this aspect of the Polish experience has proven to be untransmittable and has only helped shape Polish distinctiveness (Kieniewicz 1978; Tazbir 2014b). Perhaps Poland's bridge character found its fullest expression in the Polish-Lithuanian state union in 1385 and the Christianization of Lithuania which followed, and then in the Union of Lublin in 1569 which opened up the East to the influence of Latin civilization. In modern times, Poland's actions in support of Ukraine in 2004-2005 and after 2013, can be interpreted as an example of the outworking of a Romerian vision of Poland.

The third metaconcept characterizes Poland as a bulwark of Christendom, the West, Europe (Tazbir 1987; Tazbir 2014a). Although these designations have had a complex and changing interrelationship over time, they essentially mean that the bulwark concept defines Poland as a shield which protects a certain community of states, variously defined in different periods, but which in general can be described as Western Europe. The concept of Poland as a bulwark was already present in the Middle Ages, and perhaps was explicitly articulated for the first time by a papal diplomat in 1462 in the presence of the Polish king Kazimierz IV Jagiellon (Tazbir 1987: 15). In political practice – objectively or merely in Polish conviction – history has cast Poland in this role often enough for the bulwark myth to have become firmly rooted in the thinking of Poles about the place of their country in the world. It is probable that in the eyes of international public opinion, Poles first appeared in this role in 1241 in the face of a large-scale Mongol invasion of Europe (Battle of Legnica) (Nowak 2014: 107-125). Other spectacular examples of the materialization of the bulwark narrative are the Battle of Vienna in 1683 (when the power of Turkey was broken), the Battle of Warsaw in 1920 (which successfully blocked the westward march of the Red Army), the defensive war against Germany in 1939 (thanks to Poland's resistance France and Great Britain gained almost a year in which they could better prepare for war with Hitler) and the Warsaw Uprising in 1944 (which probably made a significant contribution to the Red Army remaining at the line of the Vistula river for several months, and if so, this would have greatly limited the extent of sovietization in postwar Europe). The idea of Poland as a bulwark has been manifested not only in relation to the West but also to the East, for example at the Battle of Grunwald in 1410, where Poland also defended its role as a civilizational bridge between West and East (defence of Lithuania which had recently been Christianized through Polish influence). The Polish bulwark concept is currently being manifested in Poland's fulfillment of the obligations arising from its location on the eastern borders of the European Union and NATO.

A key Polish response to the geopolitical catastrophe experienced by Poland between 1939 and 1945 (the 'Yalta syndrome') is known as the Giedroyc doctrine, also referred to as the Giedroyc-Mieroszewski doctrine or the ULB doctrine (an acronym formed from the first letters of the country names: Ukraine, Lithuania and Belarus). Since 1989, this doctrine has been repeatedly invoked as the official guiding principle of Polish eastern policy, although it has never been formulated as a coherent political manifesto. The real focus of the doctrine is not relations between Poland and the ULB countries, but Russia and Polish-Russian relations. The Giedroyc doctrine postulates the ULB area as a buffer zone made up of sovereign states, located between a non-imperial Poland and a non-imperial Russia. Such an arrangement of international relations in Eastern Europe was intended to guarantee the security of all parties, and the sovereignty of Poland and the ULB countries. It was hoped that the implementation of the doctrine would bring about friendly relations not only between Poland and the ULB countries, but in particular between Poland and Russia (Mieroszewski 1974: 3-14). The Giedroyc doctrine was an attempt to find a new solution to the challenge implicit in the concept of Poland as transitional by freeing Poland from its role as bulwark and *de facto* also from its role as bridge (with the caveat that Poland would continue to take a keen interest in countries located between its borders and Russia). However, for the doctrine to succeed in practice, the primary requirement was cooperation from the Russian side, which was not forthcoming. As a result, the Giedroyc doctrine was reinterpreted by Poland. The ULB area was now seen as a bulwark protecting Poland, but the latter did not cease to be, simultaneously, a bulwark for the West (the eastern flank of NATO and the EU). The role of Poland as bridge was also determinedly continued by active measures taken to strengthen the

1000 lat zmagań Polaków z przestrzenią środkowo-wschodnioeuropejską. Tworzą one metajęzyk, w którym można opisać politykę zagraniczną suwerennego państwa polskiego w każdym okresie jego dziejów.

sovereignty of countries located between Poland and Russia, sometimes even at the expense of Polish interests and obligations (e.g. towards Polish minorities in the ULB countries).

The concepts of Poland as bulwark, as transitional and bridge are the most general synthesis of the 1,000-year-plus struggle of Poles with Central and Eastern European space. They form the metalanguage in which the foreign policy of the sovereign Polish state can be described in every period of its history.

Granice, terytorium, suwerenność

W ciągu ostatniego ponad 1000 lat terytorium państwa polskiego oscylowało przede wszystkim między Odrą na zachodzie a Dnieprem na wschodzie, Bałtykiem na północy a Karpatami na południu. Kręgosłupem państwa była jednak zawsze Wisła.

Pierwszy – choć niejasny – opis granic państwa polskiego zawiera dokument *Dagome iudex*. Powstał on na krótko przed śmiercią pierwszego historycznego władcy Polski Mieszka I w roku 992. Przypuszczalnie jego władztwo rozciągało się wówczas po Morze Bałtyckie na północy, zaś od wschodu, południa i zachodu granice wczesnego państwa polskiego oscylowały wokół linii Wisły i Odry. Powierzchnia Polski w chwili jego śmierci wynosiła około 250 tys. km² (Koter 2015: 320).

Rozpad państwa polskiego od roku 1138 na wiele niezależnych księstw, będący częścią ogólnoeuropejskiego zjawiska rozdrobnienia feudalnego, zakończył się w 1320 roku jedynie jego połowicznym zjednoczeniem [odrodzone królestwo objęło granicami około 106,3 tys. km², podczas gdy w 1025 roku liczyło ono około 250 tys. km² (Kallas 2015: 21, 28, 441)]. Do 1372 roku Polska utraciła kontrolę nad ziemiami zachodnimi i północnymi na rzecz sąsiednich państw – przede wszystkim nad Śląskiem (do 1945 roku), będącym jednym z kluczowych regionów wczesnego państwa polskiego, a także nad wybrzeżem Morza Bałtyckiego zamkniętym Odrą na zachodzie i Wisłą na wschodzie (w roku 1466 Polska odzyskała jedynie jego wschodni fragment). W XIV wieku, wykorzystując próżnię polityczną na wschodzie, Polska podjęła ekspansję na Ruś, zajmując w 1349 roku Lwów, co symbolicznie otworzyło okres (1349/1385–1939/1945), w którym uwaga

Borders, Territory, Sovereignty

Over the last millennium, the territory of the Polish state has oscillated principally between the Oder in the west and the Dnieper in the east, the Baltic in the north and the Carpathians in the south. The backbone of the country has, however, always been the Vistula.

The first – though vague – description of the borders of the Polish state is contained in a document entitled *Dagome iudex* which was drawn up shortly before the death of Mieszko I, the first historical ruler of Poland, in 992. At the time of his death his rule likely extended as far as the Baltic Sea in the north, while to the east, south and west the borders of the early Polish state oscillated around the lines of the Vistula and Oder. In 992 the area of Poland was some 250,000 km² (Koter 2015: 320).

The disintegration of the Polish state from 1138 onwards into many independent principalities as part of the pan-European phenomenon of feudal fragmentation, ended in 1320 only with partial reunification. The borders of the restored kingdom encompassed some 106,300 km² whereas in 1025 it was still 250,000 km² (Kallas 2015: 21, 28, 441). By 1372 Poland's western and northern territories had been wrested away by its neighbours. This included Silesia (until 1945), which had been a key region of the early Polish state, and also the Baltic Sea coast from the Oder in the west and the Vistula in the east (in 1466 Poland regained only the eastern coastal area). In the 14th century, taking advantage of the political vacuum in the east, Poland began to expand into Rus, occupying Lwów in 1349, which symbolically opened the period (1349/1385–1939/1945), in which the attention of the Polish state was focused on territories extending eastwards from the Bug river to beyond the Dnieper (later

państwa polskiego była zogniskowana na terytoriach rozciągających się od Bugu aż za Dniepr (późniejsze Kresy Wschodnie) kosztem utraconych w okresie piastowskim Kresów Zachodnich. W 1370 roku w chwili wygaśnięcia rodzimej dynastii Polska kontrolowała terytorium o powierzchni około 240 tys. km² (bez ziem lennych około 170 tys. km²), zaś po przyłączeniu w 1466 roku tzw. Prus Królewskich 260 tys. km² (łącznie z lennym Mazowszem) (Kallas 2015: 29; Kubiczek 2003: 21).

W 1385 roku Królestwo Polskie i Wielkie Księstwo Litewskie zawiązały unię personalną, która w 1569 roku w akcie Unii Lubelskiej została przekształcona w unię realną. Nowoutworzona Rzeczpospolita Obojga Narodów (1569–1795) liczyła powyżej 800 tys. km², stając się największym (nie licząc Rosji) państwem europejskim (Samsonowicz 1985: 144–145), którego „europejska" granica biegła między Odrą a Wartą a „azjatycka" między Dnieprem a Donem. Zawiązanie Unii Lubelskiej wiązało się z rozwojem terytorialnym Królestwa Polskiego kosztem Wielkiego Księstwa Litewskiego (to ostanie utraciło na rzecz Korony Podlasie i część Ukrainy, generalnie położoną na wschód od linii Bug-Zbrucz), a także z następującą z czasem dobrowolną polonizacją litewskich i ruskich elit politycznych, prowadzącą do powstania federacji złożonej w sensie politycznym z *de facto* dwóch państw polskich, choć nadal wielonarodowościowych – polsko-ukraińskiego Królestwa Polskiego (Korony) i białorusko-litewsko-polskiego Wielkiego Księstwa Litewskiego (Solarz 2014b: 130). Również stąd polski poemat narodowy autorstwa Adama Mickiewicza zaczyna się od słów: *Litwo! Ojczyzno moja*!, a kończy się w Epilogu inwokacją: *O Matko Polsko*! (Mickiewicz 1973: 9, 380). Rzeczpospolita Obojga Narodów stała się przestrzenią polityczną, w której, mimo upadku państwa polskiego w końcu XVIII wieku, polskie społeczeństwo funkcjonowało od drugiej połowy XVI wieku przez kolejne blisko 400 lat, do 1945 roku, i w granicach której Polacy narodzili się jako nowoczesny naród na przełomie XIX i XX wieku.

Wiek XVII okazał się prawdziwym rollercoasterem w dziejach Polski. Okupując w latach 1610–1612 Moskwę, Rzeczpospolita znalazła się w apogeum potęgi i w obliczu (ostatecznie niewykorzystanych) możliwości geopolitycznych nie mających precedensu na tle wcześniejszej i późniejszej historii. W latach 1619–1622

the Eastern Borderlands) at the expense of the Western Borderlands which were lost during the Piast period. When that first ruling dynasty of Poland died out in 1370, Poland controlled a territory of about 240,000 km² (about 170,000 km² excluding vassal lands), and after the incorporation of Royal Prussia in 1466 the area of Poland rose to 260,000 km² (including the Masovia fiefdom) (Kallas 2015: 29; Kubiczek 2003: 21).

In 1385, the Kingdom of Poland and the Grand Duchy of Lithuania were joined by a personal union, which the 1569 Union of Lublin transformed into a real union and created the Polish-Lithuanian Commonwealth (1569–1795). With an area of more than 800,000 km², the newly formed state was larger than any other European country (excluding Russia) (Samsonowicz 1985: 144-145). The „European" border of the Commonwealth ran between the Oder and Warta rivers and its „Asian" border between the Dnieper and the Don. The establishment of the Union of Lublin meant the territorial enlargement of the Kingdom of Poland (known as „the Crown") at the expense of the Grand Duchy of Lithuania. The former gained from the latter Podlasie and part of Ukraine in general east of the Bug-Zbrucz line. Furthermore, the Lithuanian and Russian political elites over time underwent voluntary Polonization which meant that the Commonwealth developed into a federation composed in a political sense of *de facto* two Polish states (though still multinational) – the Polish-Ukrainian Kingdom of Poland and the Belarusian-Lithuanian-Polish Grand Duchy of Lithuania (Solarz 2014b: 130). This is one reason why Adam Mickiewicz's Polish national epic poem Pan Tadeusz opens with the words: *Lithuania! My country*!, and in the epilogue contains the invocation: *O Mother Poland*! (Mickiewicz 1973: 9, 380). The Polish-Lithuanian Commonwealth became a political space in which, despite the collapse of the Polish state at the end of the 18th century, Polish society functioned from the second half of the 16th century for the next nearly 400 years, until 1945, and within which Poles became a modern nation at the end of the 19th century and beginning of the 20th.

The 17th century proved to be a real roller coaster in the history of Poland. When the Commonwealth occupied Moscow in 1610–1612, it was at the height of its power with the prospect of geopolitical possibilities (ultimately unused) which were without precedent in its

(między rozejmem z Rosją w Dywilinie a rozejmem ze Szwecją w Mitawie) osiągnęła ona maksymalny zasięg terytorialny (około 990 tys. km^2) (Kubiczek 2003: 21). Niemniej zaostrzająca się niewydolność instytucji elekcyjnej monarchii parlamentarnej oraz niekorzystne zmiany w otoczeniu międzynarodowym, stopniowo doprowadziły ją do utraty podmiotowości w polityce europejskiej i wasalizacji względem Rosji, co nastąpiło już na przełomie XVII i XVIII wieku. Słabość polityczna przekładała się na straty terytorialne na rzecz wschodniego sąsiada. Za symbol zmiany układu sił w stosunkach polsko-rosyjskich na korzyść Rosji można uznać utratę przez Polskę Kijowa w 1667 roku [początkowo w założeniu tylko tymczasowo na dwa lata (rozejm w Andruszowie z 1667 roku), *de facto* trwale, co potwierdzono pokojem Grzymułtowskiego z 1686 roku]. Rok 1667 zamknął okres ekspansji Rzeczypospolitej na wschód oraz wyznaczył moment, od którego w stosunkach dwustronnych nastąpiło (z wyjątkiem lat 1919–1921) przejście inicjatywy strategicznej w ręce Rosji. Na mocy rozejmu andruszowskiego obszar Rzeczpospolitej zmniejszył się do około 733 tys. km^2 i, wyjąwszy przejściową okupację turecką południowo-wschodnich kresów Polski (1672–1699), pozostał bez zmian aż do zajęcia starostwa spiskiego przez Austrię w 1769 roku, będącego prologiem I rozbioru (1772). Szczególnie złowroga w skutkach okazała się jednak utrata zwierzchnictwa nad późniejszymi niemieckimi Prusami Wschodnimi (w roku 1657 wskutek traktatów welawsko-bydgoskich), gdyż zbudowała ona aktualny w latach 1657–1772 i 1919–1939 problem „polskiego korytarza" do Bałtyku, prowokujący Prusy, a później Niemcy do agresywnej polityki wobec Polski. Zmiana układu sił w Europie Środkowo-Wschodniej na przełomie XVII i XVIII wieku, wynikająca z załamania się potęgi Polski, Szwecji, Turcji wraz z Chanatem Krymskim (także upadku Kozaczyzny) oraz dużego wzrostu siły Rosji, Austrii i Prus (Żurawski vel Grajewski 2010), ostatecznie przyniosła upadek pogrążonego w kryzysie wewnętrznym od połowy XVII wieku do przełomu lat 80. i 90. XVIII wieku [zob. Sejm Wielki (1788–1792) i Konstytucja z 3 maja 1791 roku] państwa polskiego i wymazanie go z mapy politycznej Europy na okres 123 lat (1795–1918) w wyniku trzech rozbiorów w latach 1772, 1793 i 1795.

Na przełomie XIX i XX wieku Rosja i Niemcy świadomie i stanowczo dążyły do wyrugowania polskości, także

earlier and later history. In the years 1619–1622 (between the Truce of Dywilno with Russia and the Truce of Mitawa with Sweden) the Commonwealth reached its maximum territorial extent (some 990,000 km^2) (Kubiczek 2003: 21). Nevertheless, the increasing institutional decay of the elective parliamentary monarchy and unfavourable changes in the international environment gradually led to the Commonwealth losing an independent role in European politics and becoming a Russian vassal towards the end of the 17th and beginning of the 18th centuries. Political weakness translated into territorial losses to the Commonwealth's eastern neighbour. The loss of Kyiv in 1667 – ostensibly as a temporary arrangement for two years (the 1667 Truce of Andrusovo), but *de facto* permanently, as confirmed by the 1686 Treaty of Perpetual Peace – can be considered symbolic of the shift in the balance of power in Polish-Russian relations in favour of Russia. 1667 marked the close of the period of Poland's eastward expansion and the moment from which the strategic initiative in the countries' bilateral relations shifted to Russia (with the exception of 1919–1921). Under the Truce of Andrusovo the territory of the Polish-Lithuanian Commonwealth was reduced to about 733,000 km^2, and this remained unchanged, except for a short-lived Turkish occupation of the south-eastern borderlands of Poland (1672–1699), until the Austrian occupation of the Spiš lien in 1769, which was a prologue to the First Partition (1772). In 1657, as a result of the Treaty of Bromerg, Poland lost control over what later became German East Prussia which turned out to be a particularly dangerous development, as it created the problem of the „Polish corridor" to the Baltic between 1657–1772 and 1919–1939, leading to Prussian, and later German, aggression against Poland. The shift in the balance of power in Central and Eastern Europe in the late 17th and early 18th centuries occurred due to the waning strength of Poland, Sweden, and Turkey, the decline of the Crimean Khanate (and fall of the Cossack Hetmanate) and the surging power of Russia, Austria and Prussia (Żurawski vel Grajewski 2010). Ultimately this shift brought about the collapse of the Polish state which had been mired in internal crisis from the mid-17th century through to the last decade of the 18th (cf. the „Great Sejm" of 1788–1792 and the Constitution of 3 May 1791) and the erasure of Poland from the political map of

w przestrzeni publicznej (ponowne tak ostre zderzenie polskiej i obcej narracji politycznej w przestrzeni polskich miast nastąpiło po 1945 roku wraz sowietyzacją Polski i po 1989 roku wraz z jej dekomunizacją). Okres, w którym państwo polskie było wymazane z mapy politycznej Europy a polskość została poddana prześladowaniom, zaznaczył się jednak upowszechnieniem polskiej świadomości narodowej, jej ekspansją wertykalną i horyzontalną [tak do niższych warstw społeczeństwa (żywioł polski przekształcił się w naród polski), jak i na pograniczach polskiego terytorium etnicznego, np. na Wileńszczyźnie (Kowalski 2008)], oraz manifestowaną w kolejnych powstaniach narodowowyzwoleńczych wyraźną niezgodą na sytuację polityczną, w której ziemie polskie znalazły się na przełomie XVIII i XIX wieku w wyniku rozbiorów i decyzji Kongresu Wiedeńskiego (1815).

Państwo polskie odzyskało niepodległość w 1918 roku w wyniku pierwszej wojny światowej, która wytworzyła na krótko próżnię geopolityczną w Europie Środkowo-Wschodniej [jedno z mocarstw rozbiorowych znikło z mapy Europy na zawsze (Austro-Węgry), drugie na kilka lat pogrążyło się w chaosie (Rosja) a trzecie (Niemcy) znalazło się w obozie państw pokonanych]. Zbieg okoliczności międzynarodowych i determinacja Polaków przywróciły Polskę na mapę Europy po ponad wieku niewoli. Lata 1918–1921 naznaczone były krwawymi zmaganiami o kształt terytorialny odrodzonej Rzeczypospolitej z Niemcami, Rosją sowiecką, Czechosłowacją, Litwą i Ukraińcami, a nawet (jak w 1920 roku) o samo przetrwanie odrodzonej Polski. W roku 1920 w trakcie wojny z Rosją sowiecką Polska obroniła jednak swoją świeżo odzyskaną suwerenność, jak i w ogóle samo swoje miejsce na mapie Europy. Ponadto wojsko polskie w zwycięskich bitwach warszawskiej i nadniemeńskiej uchroniło przed sowietyzacją Europę Zachodnią (przynajmniej znaczną jej część, na pewno Niemcy) a w wypadku Europy Wschodniej opóźniło jej okupację o ćwierć wieku. W 1918 roku Polska nie odrodziła się w granicach z 1768 roku. Była mniejsza od swojej antenatki o blisko połowę, o około 344 tys. km^2, licząc 388,6 tys. km^2 (po zmianach terytorialnych kosztem Czechosłowacji w 1938 roku, powierzchnia Polski powiększyła się do 389,7 tys. km^2) (Kubiczek 2003: 257). Była jednak wciąż państwem wielu narodów (mniejszości

Europe for 123 years (1795–1918) as a result of three partitions in 1772, 1793 and 1795.

In the last decades of the 19th century and early years of the 20th, Russia and Germany made a conscious and determined effort to eliminate Polish identity, including in public space (similarly sharp collisions between Polish and foreign political narratives in the space of Polish cities were seen again after 1945 with the sovietization of Poland and after 1989 with its decommunization). The period in which the Polish state was absent from the political map of Europe and Polish identity was suppressed, was nevertheless characterized by the spread of Polish national consciousness which took place both vertically and horizontally – downwards to the lower classes of society (the Polish community became the Polish nation), and outwards to the borderlands of Polish ethnic territory, e.g. the Wilno (Vilnius) region (Kowalski 2008). Repeated national-liberation uprisings manifested a clear rejection of the political situation in which Poland found itself at the end of the 18th and beginning of 19th centuries as a result of the partitions and decisions taken at the Congress of Vienna (1815).

The Polish state regained independence in 1918 as a result of the First World War, which briefly created a geopolitical vacuum in Central and Eastern Europe – one of the partitioning powers disappeared from the map of Europe forever (Austro-Hungary), another was plunged into chaos for several years (Russia) and the third (Germany) came out of the war defeated. That conjuncture of international events, together with Polish determination, brought Poland back to the map of Europe after more than a century of captivity. The years 1918–1921 were marked by bloody struggles over the territorial shape of the reborn state against Germany, Soviet Russia, Czechoslovakia, Lithuania and Ukrainians, and even (as in 1920) for the survival of independent Poland. In 1920, in the war with Soviet Russia, Poland managed to defend its newly recovered sovereignty as well as its very place on the map of Europe. Furthermore, in the victorious battles of Warsaw and the Niemen the Polish army saved Western Europe (at least a significant part of it, and certainly Germany) from sovietization and in the case of Eastern Europe, delayed its occupation by a quarter of a century. Poland's restoration in 1918 did not take place within the borders of 1768. The new republic was smaller than its

narodowe stanowiły ponad jedną trzecią ogółu mieszkańców), co w połączeniu z ówczesnym wzrostem świadomości narodowej i nacjonalizmów, błędami w polityce wewnętrznej i zagranicznej oraz ogólnymi niekorzystnymi trendami i uwarunkowaniami w polityce międzynarodowej negatywnie zdeterminowało los Polski już u progu niepodległości.

W 1939 roku w imię obrony suwerenności i zachowania integralności terytorialnej Polska jako pierwsza w Europie zdecydowała się zbrojnie przeciwstawić się niemieckiej III Rzeszy. Państwo polskie ostatecznie uległo w wojnie na dwa fronty, opuszczone przez sojuszników – Francję i Wielką Brytanię, prowadząc nierówną walkę z połączonymi sojuszem (pakt Ribbentrop-Mołotow z 23 sierpnia 1939 roku) hitlerowską III Rzeszą (od 1 września) i stalinowskim ZSRR (od 17 września), które w zmowie napadły na Rzeczpospolitą. W XX wieku Polska czynnie przeciwstawiła się dwóm zbrodniczym totalitaryzmom – nazizmowi i komunizmowi. Pośród państw koalicji antyhitlerowskiej Polska była najdłużej w stanie wojny z Niemcami (1939–1945) i mimo że formalnie znalazła się w zwycięskiej koalicji, została potraktowana gorzej niż państwa pokonane – na prawie pół wieku (1945-1989) utraciła niepodległość i trwale blisko połowę swojego przedwojennego terytorium na wschód od Bugu z ważnymi dla polskiej historii i kultury ośrodkami (Lwów i Wilno). Można wręcz zaryzykować hipotezę, że największym przegranym drugiej wojny światowej w Europie była właśnie „zwycięska" Polska. Triumf w obozie koalicji antyhitlerowskiej wiązał się z gigantycznymi stratami ludnościowymi i materialnymi, będącymi skutkiem nie tylko działań wojennych, ale także zaplanowanych barbarzyńskich i ludobójczych działań Niemiec i Związku Sowieckiego (oraz nacjonalistów ukraińskich), utratą suwerenności na blisko pół wieku na rzecz ZSRR i związanymi z nią represjami politycznymi i zapóźnieniem cywilizacyjnym oraz zaborem blisko połowy terytorium przez ZSRR przy akceptacji i wsparciu „sojuszniczych" Wielkiej Brytanii i Stanów Zjednoczonych (Niemcy utraciły jedynie 1/4 terytorium, a utrata suwerenności stała się udziałem kolejnej 1/4 ich obszaru, funkcjonującej do 1990 roku jako Niemiecka Republika Demokratyczna). Równocześnie jednak powojenna Polska uzyskała nabytki terytorialne kosztem Niemiec, mające stanowić rekompensatę za utracone Kresy Wschodnie i łańcuch

predecessor by nearly half (a loss of c. 344,000 km²), now occupying an area of 388,600 km² (after territorial changes at the expense of Czechoslovakia in 1938, the size of Poland increased to 389,700 km²) (Kubiczek 2003: 257). However, it was still a multinational state (national minorities accounted for more than a third of the total population). This, in conjunction with rising national consciousness and awakening nationalisms, errors in internal and foreign policy, as well as unfavourable general trends and factors in international politics, weighed heavily on the fate of the Polish state from the very moment of its independence.

In 1939, in the name of the defence of its sovereignty and preservation of its territorial integrity, Poland was the first country in Europe to take up arms against the German Third Reich. The Polish state was ultimately defeated in a war on two fronts, abandoned by its allies, France and Great Britain, and unevenly matched against the combined allied forces (based on the Molotov-Ribbentrop Pact of 23 August 1939) of the Nazi Third Reich (from 1 September 1939) and the Stalinist USSR (from 17 September), which colluded in attacking the Polish Republic. Thus, in the 20th century Poland actively opposed two criminal totalitarianisms – Nazism and Communism. Among the countries of the anti-Hitler coalition, Poland was at war with Germany for the longest (1939–1945) and despite being formally a member of the coalition which won the war, it suffered worse treatment than the states which had been defeated – Poland was deprived of independence for nearly half a century (1945–1989) and it permanently lost close to half its pre-war territory east of the Bug river including important centres of Polish history and culture [Lwów (now Lviv in Ukraine) and Wilno (now Vilnius in Lithuania)]. One may risk putting forward the hypothesis that the biggest loser of the Second World War in Europe was actually „victorious" Poland. Triumph for Poland as part of the anti-Nazi coalition came with enormous population and material losses, resulting not only from combat operations, but also the planned barbaric and genocidal actions of Germany and the Soviet Union (and the Ukrainian nationalists), a loss of sovereignty to the USSR for nearly half a century with the consequent political repression and civilizational retardation, and the USSR's annexation of nearly half of Poland's territory with the acceptance and support of Great Britain and

utrzymujący ją w sowieckiej sferze wpływów [otrzymała 103 tys. km² ziem poniemieckich, wliczając terytorium Wolnego Miasta Gdańska (1,9 tys. km²), w zamian za blisko 180 tys. km² utraconych na rzecz ZSRR], co oznaczało zmianę trwającej blisko 600 lat sytuacji, w której środek ciężkości państwa polskiego przesunięty był na wschód. W 1945 roku nastąpił wielki dziejowy reset terytorialny w europejskiej historii i Polska znalazła się w granicach zbliżonych do granic swojej antenatki sprzed 800 lat.

Kamieniami milowymi na drodze Polski do wyrwania się z zależności od ZSRR w 1989 roku był wybór w 1978 roku na papieża polskiego kardynała Karola Wojtyły (Jan Paweł II) i powstanie w 1980 roku „Solidarności", przejściowo zduszonej siłą przez władze komunistyczne w 1981 roku. Odzyskanie niepodległości było też skutkiem powtórnego dokonania się „cudu pierwszej wojny światowej". O ile jednak w latach 1917–1918 kryzys polityczny był jednocześnie udziałem wszystkich zaborców, o tyle ten powtórny „cud geopolityczny" rozciągnął się na niemal całe półwiecze (1945–1991), rozpadając się na dwa etapy: do pokonanych i podzielonych w 1945 roku Niemiec, w latach 1989–1991 dołączył Związek Sowiecki, będący sukcesorem carskiej Rosji. W granicach bloku wschodniego to Polska zainicjowała proces jego rozpadu. 4 czerwca 1989 roku odbyły się częściowo wolne wybory parlamentarne, które zamieniły się w zwycięski dla opozycji plebiscyt za wolnością. Po raz pierwszy od czterech dekad w Europie Wschodniej społeczeństwo skutecznie zamanifestowało w głosowaniu odrzucenie komunizmu i dominacji ZSRR. Upadek Muru Berlińskiego i nowa europejska Wiosna Ludów zaczęły się nad Wisłą. W 1989 roku Polska po raz wtóry w ciągu 70 lat odzyskała niepodległość. Tym razem jednak wybiła się na nią pokojowo. To dobrze, że inaczej niż na początku XX wieku nowa Polska nie była *z naszej krwi czerwona*, ale źle, że nie była wówczas i wciąż nie jest – jak pokazuje nam otaczająca nas po 1989 roku rzeczywistość polityczna i społeczna – *biała z naszego żaru* (Hemar 2005). Rozpad bloku wschodniego wiązał się także ze zmianami mapy politycznej we wschodniej części kontynentu. *Prawdopodobnie mało jest w historii przykładów, ażeby jeden kraj [Polska] (…) w ciągu około 1300 dni [1990–1993] zmienił na swoich granicach wszystkich sąsiadów, przy czym ich liczba wzrosła z 3 do 7* (Rościszewski 2003: 171), i to – jak należałoby uzupełnić

the United States – Poland's „allies". By comparison, Germany lost only one quarter of its territory, and loss of sovereignty was experienced by another quarter, which functioned until 1990 as the German Democratic Republic. At the same time, however, post-war Poland acquired territory at the expense of Germany, intended as compensation for the lost Eastern Borderlands and as a chain keeping it in the Soviet sphere of influence. Poland received 103,000 km² of territory which had been German, including the Free City of Gdańsk (1,900 km²), in exchange for nearly 180,000 km² lost to the USSR, which meant that the Polish state's centre of gravity which had lain in the east for nearly 600 years now shifted westwards. The year 1945 marked a great historical territorial reset in European history, and Poland found itself within borders close to those of its ancestor of 800 years earlier.

The election of the Polish Cardinal Karol Wojtyła as Pope (John Paul II) in 1978, and the founding in 1980 of „Solidarity", temporarily suppressed by the communist authorities in 1981, were milestones on Poland's road to breaking away from subordination to the USRR in 1989. The recovery of Polish independence was also thanks to the reoccurrence of the „miracle" Poles experienced in the wake of the First World War. However, whereas in 1917–1918 all the partitioning powers went into political crisis simultaneously, the repetition of this „geopolitical miracle" extended over almost half a century (1945–1991), and it was a two-stage process: in 1989–1991 the Soviet Union, the successor to Tsarist Russia, shared the fate of Germany which had been defeated and divided in 1945. Within the Eastern Bloc, it was Poland which triggered the process of its disintegration. Partly free parliamentary elections held on 4 June 1989, became a plebiscite for freedom which was won by the opposition. For the first time in four decades in Eastern Europe, a society had successfully demonstrated in an election that it rejected communism and the domination of the USSR. The fall of the Berlin Wall and a new European „Springtime of the Peoples" thus began in Poland which in 1989 regained its independence for the second time in 70 years. This time, however, it was achieved peacefully and we should be happy that, unlike at the beginning of the 20th century, the new Poland was not *red with our blood*. Unhappily, though, it also was not, and still is not, *white with our heat* (Hemar 2005) as is evident from the political and social

– bez wojny i zmian terytorialnych. Od 1999 roku Polska jest członkiem NATO, a od 2004 roku Unii Europejskiej, w ten sposób sytuując się instytucjonalnie w granicach świata zachodniego.

*

W 1768 roku – 250 lat temu – dzięki Karolowi Wyrwiczowi termin „geografia polityczna" wszedł do języka polskiego. W 1887 roku – 130 lat temu – zasługą Wacława Nałkowskiego geografia polityczna narodziła się w Polsce jako nowoczesna dyscyplina naukowa. W 1918 roku – 100 lat temu – Polska odzyskała niepodległość, a w tym dziele mieli swój istotny wkład i polscy geografowie, jak choćby Eugeniusz Romer publikując w 1916 roku swój „Geograficzno-statystyczny atlas Polski". W stulecie odrodzenia się Polski i w przeddzień trzydziestolecia powtórnego cudu odzyskania niepodległości (1989) nasz geograficzno-polityczny Atlas pokazuje, że Polska to wciąż wielka rzecz…

dr hab. Marcin Wojciech Solarz
profesor Uniwersytetu Warszawskiego,
Warszawa, wiosna 2018 roku

reality surrounding us since 1989. The collapse of the Eastern Bloc also led to changes on the political map of the eastern part of the continent. *There are probably few examples in history of a country [Poland] (...) seeing all the states on which it borders change within about 1,300 days [1990-1993], and their number increase from three to seven* (Rościszewski 2003: 171), and this, we should add, without war and territorial changes. Since 1999, Poland has been a member of NATO, and since 2004 the European Union, and is thus institutionally situated inside the Western world.

*

In 1768, 250 years ago, thanks to Karol Wyrwicz, the term „political geography" entered the Polish language. In 1887, 130 years ago, thanks to Wacław Nałkowski, political geography was born in Poland as a modern scientific discipline. In 1918, 100 years ago, Poland regained independence, in which Polish geographers also played their part, as, for example, Eugeniusz Romer who, in 1916, published his „Geographical and Statistical Atlas of Poland". One hundred years after the first miracle of independence and on the eve of the 30th anniversary of its reoccurrence (1989), our political-geographical Atlas shows that Poland is still of great significance…

Marcin Wojciech Solarz, PhD habil.
Professor of the University of Warsaw,
Warsaw, Spring 2018

BIBLIOGRAFIA
BIBLIOGRAPHY

Anonim tzw. Gall (1989), *Kronika Polska*, Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich – Wydawnictwo.

Bierzanek R., Symonides J. (2005), *Prawo międzynarodowe publiczne*, Warszawa: Wydawnictwo Prawnicze LexisNexis.

Hemar M. (2005), *Poezje zebrane*. Wrzesień 1939–maj 1945, Łomianki: Wydawnictwo LTW.

Kallas M. (2015), *Historia ustroju Polski*, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN SA.

Kieniewicz J. (1978), *Orientalność polska*. W: A. Garlicki (red.), *Sąsiedzi i inni*, Warszawa: Czytelnik.

Koter M. (2015), *Geograficzne i historyczne podstawy kształtowania się granic dawnej i współczesnej Polski*. W: M. Barwiński (red.), *Geografia historyczna i polityczna w badaniach Marka Kotera. Wybór prac*, Łódź: Wydawnictwa Uniwersytetu Łódzkiego.

Kowalski M. (2008), *Wileńszczyzna jako problem geopolityczny w XX wieku*. W: P. Eberhardt (red.), *Problematyka geopolityczna ziem polskich*, „Prace Geograficzne" 218, Warszawa: IGiPZ PAN.

Kubiczek F. (red.) (2003), *Historia Polski w liczbach. Państwo i społeczeństwo*. Tom 1, Warszawa: Główny Urząd Statystyczny.

Lencewicz S. (1937), *Wielka geografia powszechna. Polska*, Warszawa: Trzaska, Evert i Michalski Sp. Akc.

Mickiewicz A. (1973), *Pan Tadeusz*, Warszawa: Czytelnik.

Mieroszewski J. (1974), *Rosyjski „kompleks polski" i obszar ULB*, Kultura 9.

Nałkowski W. (1887), *Polska. (Obraz geograficzny Polski historycznej)*. W: B. Chlebowski, W. Walewski (red.), *Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich*, tom. 8, Warszawa: Wiek.

Nałkowski W. (1917), *Poland as a Geographical Entity*, London: George Allen & Unwin Ltd.

Nowak A. (2014), *Dzieje Polski. Tom 1. Do 1202. Skąd nasz ród*, Kraków: Biały Kruk.

Nowak A. (2015), *Dzieje Polski. Tom 2. 1202-1340. Od rozbicia do nowej Polski*, Kraków: Biały Kruk.

Nowak A. (2011), *Przestrogi historii*, „Uważam Rze" 44.

Pawłowski S. (2010), *Rola geografii w życiu narodów*. W: S. Pawłowski, *Geografia: przedmiot badań, nauczania i zastosowań praktycznych*, Poznań: Poznańskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza.

Romer E. (1939), *Ziemia i państwo. Kilka zagadnień geopolitycznych*, Lwów-Warszawa: Książnica-Atlas.

Rościszewski M. (2003), *Polska i jej uwarunkowania geograficzno-polityczne*. W: A. Stasiak (red.), *Księga poświęcona pamięci profesora Marcina Marii Rościszewskiego*, „Geopolitical Studies" 10, Warszawa: IGiPZ PAN.

Samsonowicz H. (1985), *Historia Polski do roku 1795*, Warszawa: Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne.

Smoleński J. (1926), *Przyrodzony obszar Polski i jego granice w świetle nowoczesnych poglądów*, „Przegląd Geograficzny", t. VI.

Solarz M.W. (2012), *Czy renesans polskiej geografii politycznej jest możliwy w XXI w.?* W: M.W. Solarz (red.), *Polska geografia polityczna wobec problemów i wyzwań współczesnej Polski i świata*, Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek.

Solarz M.W. (2014a), *Polska – kilka uwag na temat rozwoju granic, spójności terytorium i zmian położenia geopolitycznego w latach 1667–2014*, „Acta Universitatis Lodziensis. Folia Geographica Socio-oeconomica" 17.

Solarz M.W. (2012), *Spór Wacława Nałkowskiego i Eugeniusza Romera o Polskę*, „Geografia w szkole" 1.

Solarz M.W. (2014b), *Trwałość granic politycznych państwa polskiego w latach 1569/1667–2014. Podziały przestrzeni politycznej Polski*, „Prace i Studia Geograficzne" 54.

Tazbir J. (2014a), *Antemurale*. W: Z. Najder et al. (red.), *Węzły pamięci niepodległej Polski*, Kraków-Warszawa: Fundacja Węzły Pamięci, Muzeum Historii Polski, Wydawnictwo Znak.

Tazbir J. (2014b), *Orient w Polsce*. W: Z. Najder et al. (red.), *Węzły pamięci niepodległej Polski*, Kraków-Warszawa: Fundacja Węzły Pamięci, Muzeum Historii Polski, Wydawnictwo Znak.

Tazbir J. (1987), *Polskie przedmurze chrześcijańskiej Europy. Mity a rzeczywistość historyczna*, Warszawa: Wydawnictwo Interpress.

Zbyszewski K. (1991), *Niemcewicz od przodu i tyłu*, Warszawa: Gebethner i Ska.

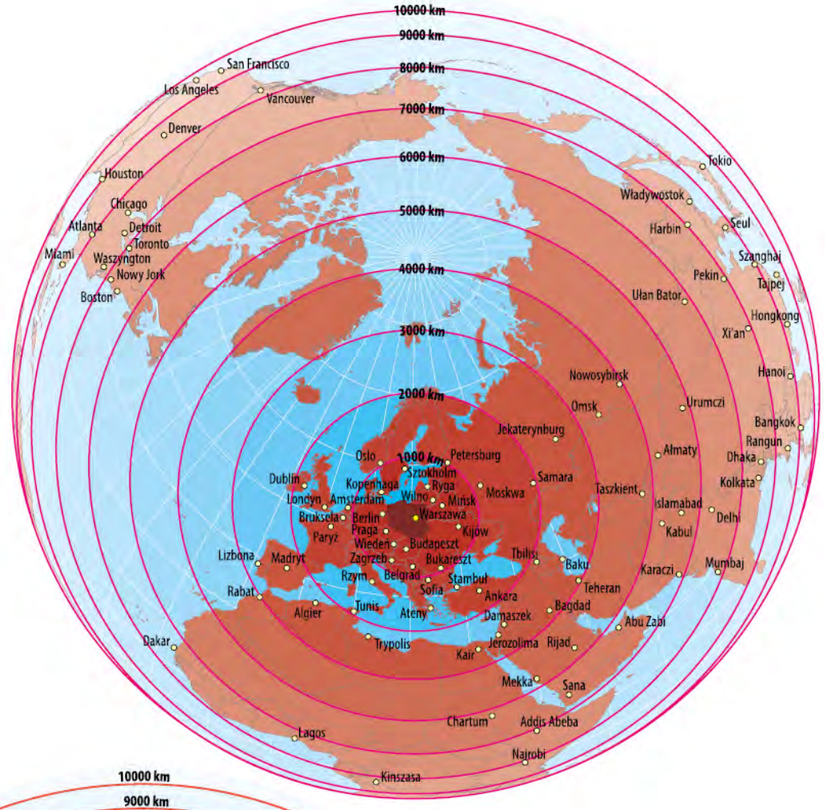
Zbyszewski K. (2014), *Wczoraj na wyrywki*, Łomianki: Wydawnictwo LTW.

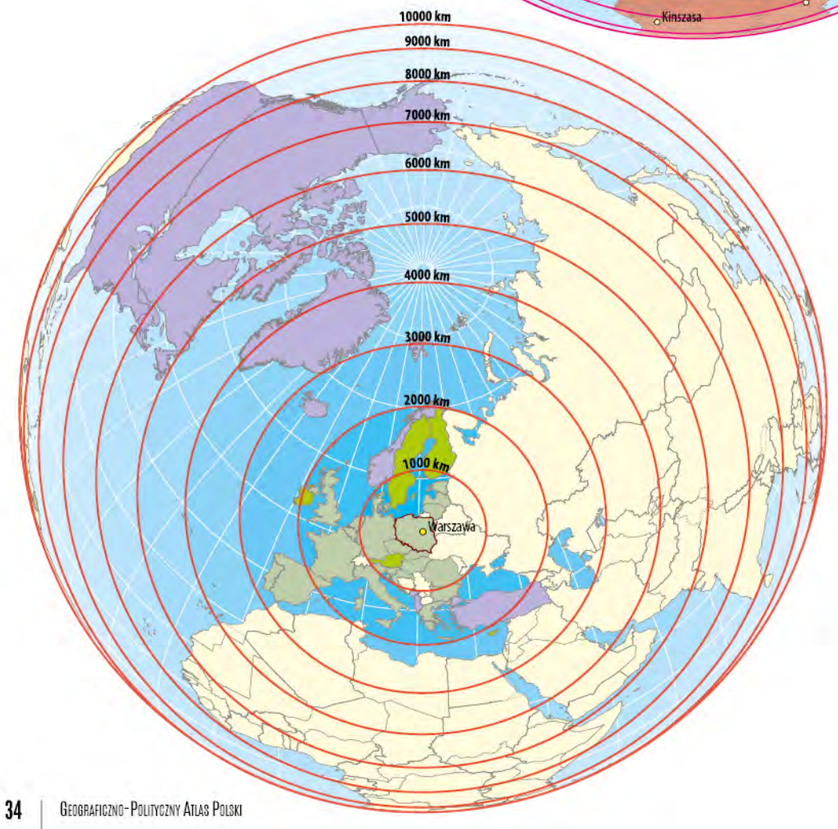
Żurawski vel Grajewski P. (2010), *Geopolityka – siła – wola. Rzeczypospolitej zmagania z losem*, Kraków: Ośrodek Myśli Politycznej.

Stosunki międzynarodowe

International relations

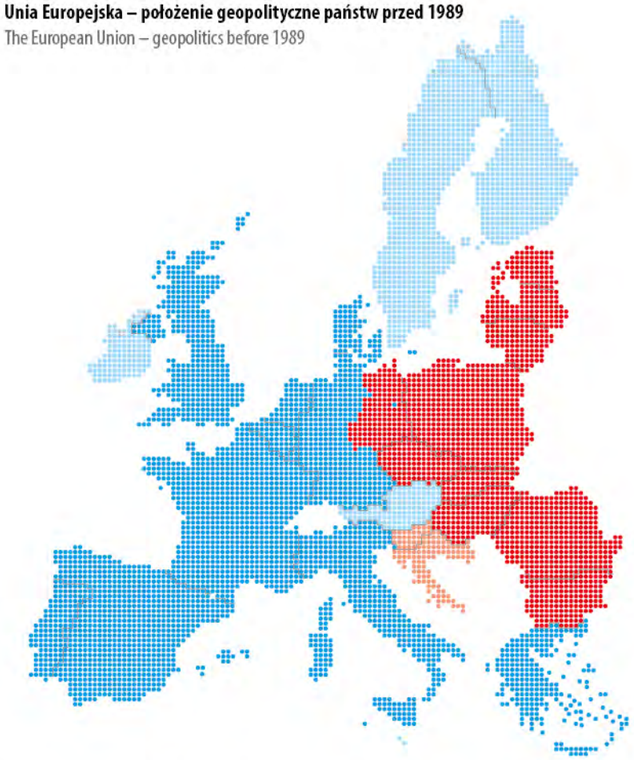
Polska w świecie
Poland in the world

Państwa należące:
Mebmer states of:
- wyłącznie do NATO
  NATO only
- do NATO i UE
  NATO and EU
- wyłącznie do UE
  EU only

Unia Europejska – położenie geopolityczne państw przed 1989
The European Union – geopolitics before 1989

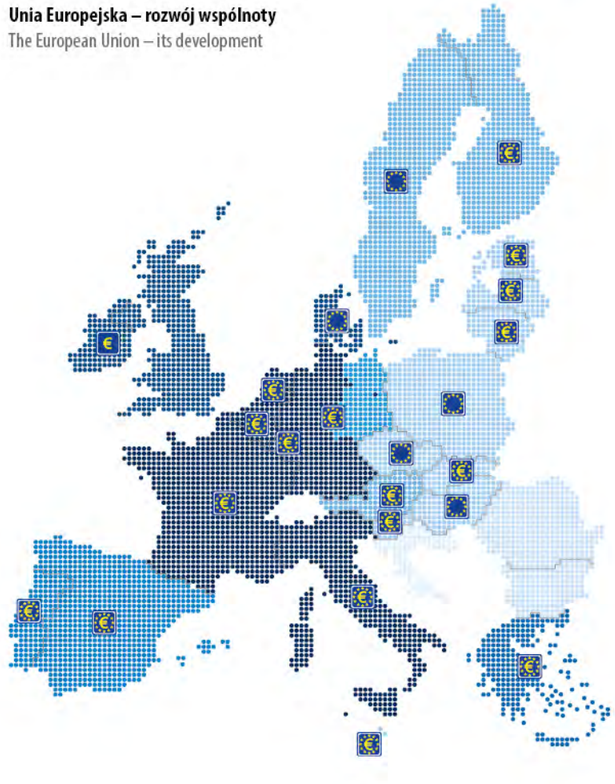

Status państwa lub terytorium w 1989
Country or territory status in 1989
- zachodni, członek NATO
  Western, NATO member
- zachodni, poza NATO
  Western, outside NATO
- komunistyczny, w granicach Układu Warszawskiego
  Communist, inside Warsaw Pact
- komunistyczny, poza Układem Warszawskim
  Communist, outside Warsaw Pact

Oprac. na podstawie/Compiled on the basis of:
The World Factbook 2016-17. Central Intelligence Agency

* Cypr traktowany jest w atlasie jako niepodzielna całość, gdyż de iure do UE przystąpiła cała wyspa.
Cyprus is treated here as a single entity as de jure the whole island joined the EU.

Unia Europejska – rozwój wspólnoty
The European Union – its development

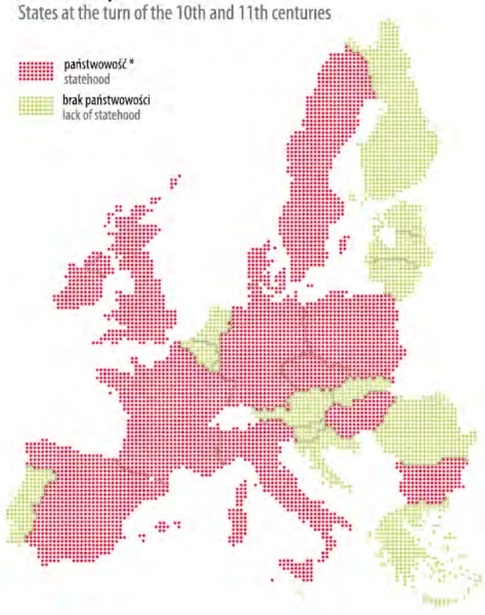

Data przystąpienia do EWG/UE
Date of accession to the EEC/EU
- 1957 – państwa założycielskie/founding states
- 1973
- 1981
- 1986
- 1990
- 1995
- 2004
- 2007
- 2013

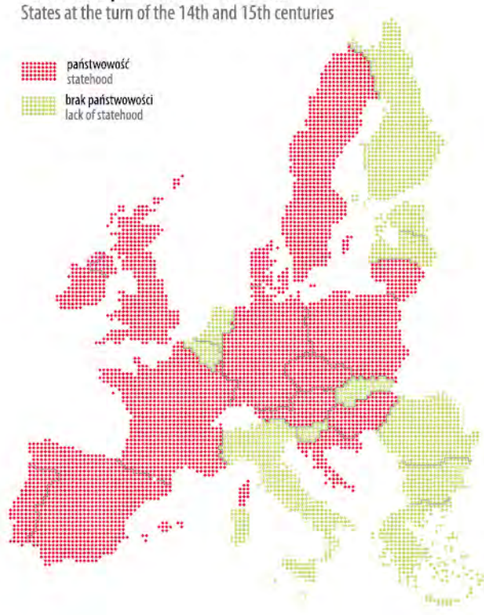
- Strefa Schengen i strefa euro
  Schengen area and euro area
- tylko strefa Schengen
  Schengen area only
- tylko strefa euro
  euro area only

Oprac. na podstawie/Compiled on the basis of:
The World Factbook 2016-17. Central Intelligence Agency

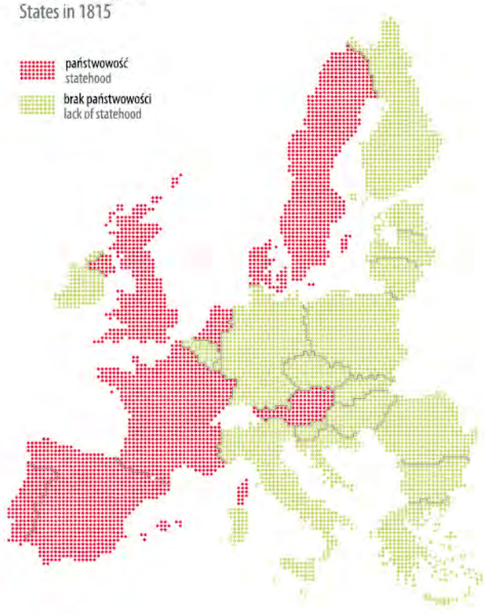
Państwa na przełomie X i XI wieku
States at the turn of the 10th and 11th centuries

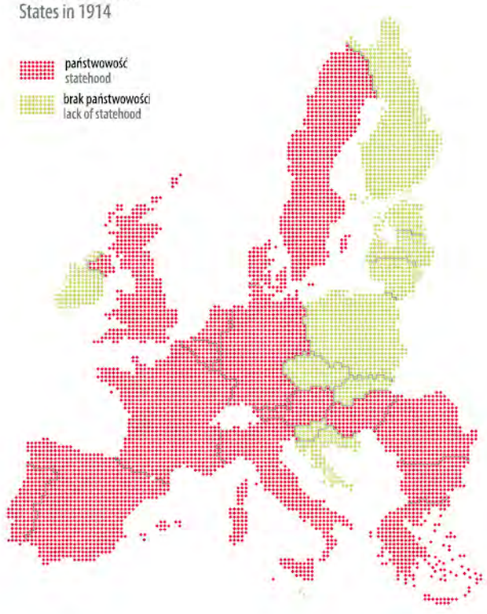
Państwa na przełomie XIV i XV wieku
States at the turn of the 14th and 15th centuries

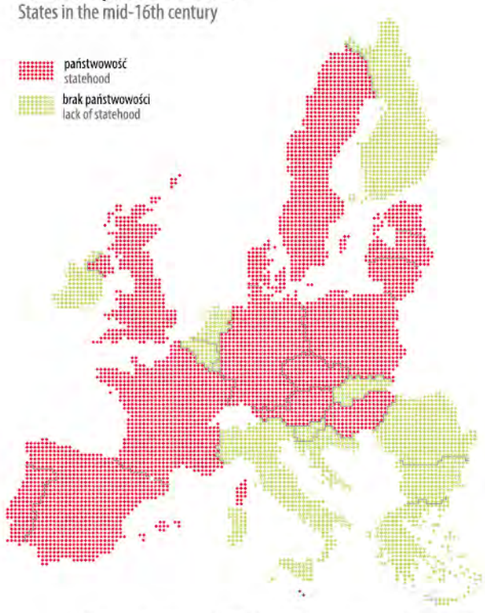
Państwa w 1815
States in 1815

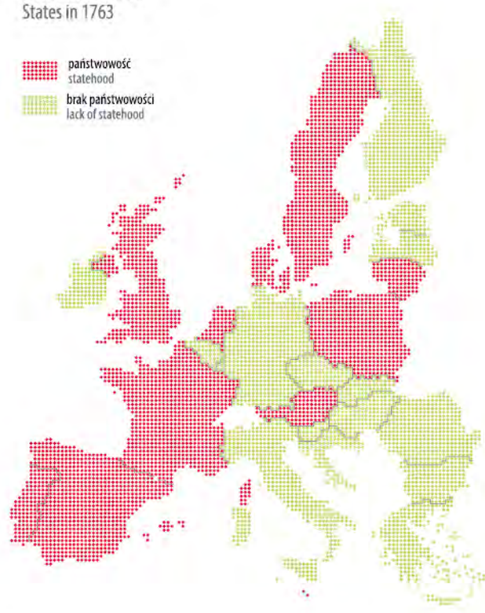
Państwa w 1914
States in 1914

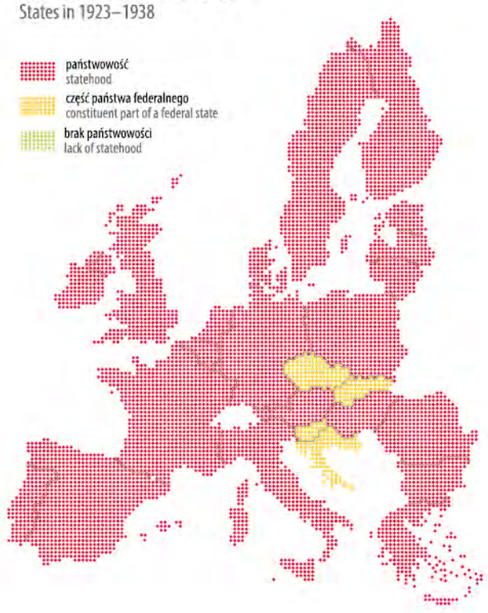
Państwa w połowie XVI wieku
States in the mid-16th century

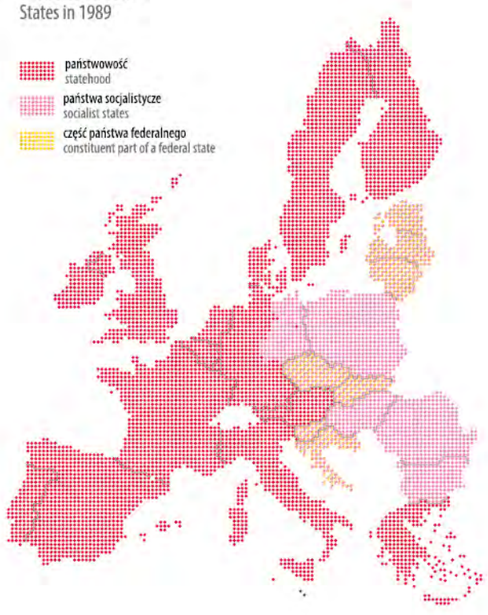
Państwa w 1763
States in 1763

Państwa w latach 1923–1938
States in 1923–1938

Państwa w 1989
States in 1989

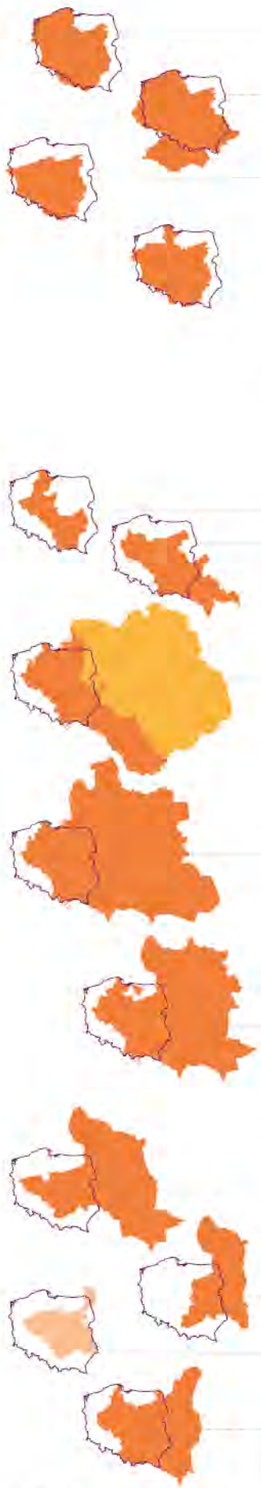

* Państwowość oznacza tu, że dane państwo zostało zaznaczone we wskazanym źródle na odpowiedniej mapie
Statehood is treated here as existing if the state is shown on a given source map

** Państwa pokazane w granicach współczesnych / States shown in the contemporary borders

Oprac. na podstawie/Compiled on the basis of: Atlas historyczny świata, PPWK 1986, s. 42-43, 58-59, 70-71, 90-91, 102-103, 122-123, 138-139; Wielki atlas historyczny, Demart 2002, s. 154-155

Kamienie milowe w historii Polski / Milestones in the History of Poland

950

966 – chrzest Polski w obrządku łacińskim – Polska częścią Zachodu, od roku 988 jego wschodnią rubieżą
Baptism of Poland according to the Latin rite – Poland part of the West, from 988 its eastern frontier

1000

1000 – zjazd gnieźnieński z udziałem cesarza Ottona III – uznanie suwerenności Polski w granicach Zachodu
Congress of Gniezno with Emperor Otto III – recognition of Poland's sovereignty within the borders of the West

1025 – Polska królestwem
Poland becomes a kingdom

1058 – umiera Kazimierz Odnowiciel – ojciec pierwszego odrodzenia Polski z niebytu politycznego
Death of Kazimierz I Restorer – responsible for the first restoration of Poland from political oblivion

1100

1138 – tzw. testament Krzywoustego – początek rozbicia dzielnicowego, prowadzącego w perspektywie kolejnych 250 lat do utraty Kresów Zachodnich (do 1945)
Testament of Bolesław III Wrymouth – beginning of feudal fragmentation, leading over the next 250 years to the loss of the Western Borderlands (until 1945)

1200

1223 – umiera bp. Wincenty zwany Kadłubkiem, autor pierwszej historii Polski spisanej przez Polaka
Death of bishop Wincenty Kadłubek, author of the first Polish history written by a Pole

1230 – zakon krzyżacki na północnych rubieżach Polski – początek pruskiego wyzwania strategicznego (1230–1945)
Teutonic Order on the northern borders of Poland – beginning of the Prussian strategic challenge (1230–1945)

1257 – lokacja Krakowa na prawie niemieckim – symbol wielkiej modernizacji Polski w XIII–XIV w.
Kraków granted a municipal charter based on German law – a symbol of Poland's major modernization in 13th–14th centuries

1300

1320 – odnowienie królestwa – symboliczny kres rozbicia dzielnicowego
Restoration of the kingdom – symbolic end of feudal fragmentation

1349 – Lwów w Polsce – symboliczny początek dominacji wektora wschodniego w polityce Polski
Lwów in Poland – symbolic beginning of the dominance of an Eastern vector in Polish politics

1364 – powstaje pierwszy polski uniwersytet / first Polish university founded

1370 – śmierć Kazimierza Wielkiego, twórcy podwalin potęgi Polski / Death of Kazimierz the Great, who had laid the foundations of Polish power

1400

1385 – unia Królestwa Polskiego z Wielkim Księstwem Litewskim – wielkie otwarcie geopolityczne na Wschód
Union of the Kingdom of Poland with the Grand Duchy of Lithuania – a major geopolitical reorientation towards the East

1410 – bitwa pod Grunwaldem – złamanie pierwszego niemieckiego Drang nach Osten / Battle of Grunwald – defeat of the first German Drang nach Osten

1415/1418 – wystąpienia Pawła Włodkowica na Soborze w Konstancji – Stanisław ze Skarbimierza i Paweł Włodkowic pionierami nauki prawa międzynarodowego
Paweł Włodkowic at the Council of Constance – Stanisław of Skarbimierz and Paweł Włodkowic pioneer the discipline of international law

1466 – Polska trwale wraca nad Bałtyk / Poland's longterm return to the Baltic coast

1468 – pierwszy Sejm Walny Królestwa Polskiego – narodziny polskiego parlamentaryzmu
First General Sejm of the Kingdom of Poland - birth of Polish parliamentarism

1500

1530 – urodził się Jan Kochanowski – poeta, który wprowadził literaturę polską w krąg wielkich literatur europejskich
Birth of the poet Jan Kochanowski who brought Polish literature into the European pantheon

1543 – publikacja *De revolutionibus orbium coelestium* Mikołaja Kopernika / Publication of Nicolaus Copernicus' *De revolutionibus orbium coelestium*

1569 – Unia Lubelska – powstaje polsko-litewska Rzeczpospolita Obojga Narodów, pod względem powierzchni drugie po Rosji państwo w Europie
Union of Lublin – formation of the Polish-Lithuanian Commonwealth, Europe's second largest state by area after Russia

1573 – artykuły henrykowskie – zbiór podstawowych zasad ustrojowych, *de facto* pierwsza konstytucja w świecie; konfederacja warszawska – akt gwarantujący wolność religijną
The "Henryków Articles" containing the basic principles of a political system, de facto the world's first constitution; The "Warsaw Confederation", a resolution guaranteeing religious freedom

1600

1610 – wojska polskie na Kremlu w Moskwie – Polska w apogeum potęgi jako mocarstwo środkowo-wschodnioeuropejskie
Polish troops take the Kremlin in Moscow – the high-water mark of Poland's power in Central and Eastern Europe

1619 – Polska osiąga maksymalny zasięg terytorialny w dziejach / Poland reaches its maximum territorial extent in history

1648 – powstanie Chmielnickiego – symboliczny początek wielkiego kryzysu politycznego prowadzącego do upadku państwa 150 lat później
The Chmielnicki Uprising – symbolic beginning of the great political crisis which led to the collapse of the Polish state 150 years after

1683 – wiktoria wiedeńska – złamanie potęgi muzułmańskiej Turcji / Victory of Vienna – defeat of the power of Muslim Turkey

1700

1697 – początek procesu satelityzacji Polski względem Rosji / Satellization of Poland by Russia begins

1733/1767/1792 – polityczne zaćmienie Polski / Poland in political eclipse

1740–1748 – wojna o sukcesję austriacką – powstanie pruskiego (niemieckiego) imadła (1740/1748–1793, 1918–1939)
War of the Austrian Succession – creation of a Prussian (German) vice (1740/1748–1793, 1918–1939)

1772 – I rozbiór Polski / First Partition of Poland

1791 – *Konstytucja 3 Maja* – oficjalnie druga w świecie po konstytucji Stanów Zjednoczonych
Constitution of 3 May – officially the world's second constitution after that of the United States

1792–1793 – wojna z Rosją w obronie *Konstytucji 3 Maja* i II rozbiór Polski
War with Russia in defense of the Constitution of 3 May followed by the Second Partition of Poland

1800

1794–1795 – insurekcja kościuszkowska i III rozbiór Polski – Polska znika z mapy Europy
The Kościuszko Uprising and Third Partition of Poland – Poland disappears from the map of Europe

1834 – pierwsze wydanie poematu narodowego Adama Mickiewicza *Pan Tadeusz*
First edition of Adam Mickiewicz's national epic poem *Pan Tadeusz*

1848 – Warszawa uzyskuje połączenie kolejowe z Zachodem – symboliczny początek nowoczesności w Polsce
Railway connection between Warsaw and Western Europe – symbolic beginning of modernity in Poland

1883 – zaczyna powstawać Trylogia Henryka Sienkiewicza / Commencement of Henryk Sienkiewicz's Trilogy

1900

1903 – Maria Skłodowska-Curie jako pierwszy Polak i kobieta otrzymuje Nagrodę Nobla
Marie Skłodowska Curie is the first Pole and woman to win the Nobel Prize

1918

1918 – Polska odzyskuje niepodległość po 123 latach zaborów / Poland regains its independence after 123 years of partition

Kamienie milowe w historii Polski / Milestones in the History of Poland

1920 – zwycięstwo w wojnie polsko-bolszewickiej – Polska i Europa zachowują wolność
Bolsheviks defeated in the Polish-Soviet war – Polish and European freedom protected

1924 – urodził się Zbigniew Herbert, twórca postaci Pana Cogito, jeden z najwybitniejszych polskich poetów
Birth of Zbigniew Herbert, one of Poland's greatest poets and inventor of the "Mr. Cogito" character

1939 – podwójna agresja Niemiec i ZSRR; Polska jako pierwsza sprzeciwia się polityce Adolfa Hitlera; IV rozbiór Polski
Double invasion by Germany and the USSR; Poland is the first to oppose Adolf Hitler; the Fourth Partition of Poland

1978 – abp krakowski Karol Wojtyła papieżem jako Jan Paweł II
Election of Karol Wojtyła, Archbishop of Kraków, as Pope John Paul II

1980 – powstanie NSZZ „Solidarność"
Founding of the "Solidarity" independent trade union

1918 | 1930 | 1940 | 1950 | 1960 | 1970 | 1980 | 1989

1956 – koniec stalinizmu w Polsce / End of Stalinism in Poland

1918 – Polska odzyskuje niepodległość po 123 latach zaborów
Poland regains its independence after 123 years of partition

1945 – reorientacja przestrzenna Polski – Polska traci Lwów i Wilno zyskując w zamian ziemie niemieckie na wschód od Odry i Nysy Łużyckiej
Spatial reorientation of Poland – Poland loses Lwów and Wilno, while gaining in return German lands east of the Oder and Lusatian Neisse rivers

1944 – Powstanie Warszawskie i początek okupacji sowieckiej
The Warsaw Uprising and beginning of Soviet occupation

1989 – Polska odzyskuje niepodległość po 45 latach sowieckiej dominacji – początek europejskiej Wiosny Ludów
Poland regains independence after 45 years of Soviet domination – the beginning of a new Springtime of the Peoples in Europe

*Prezydenci RP**
*Presidents of the Republic of Poland**

1989

odzyskanie niepodległości przez Litwę
Restoration of Lithuanian independence

zjednoczenie Niemiec / German reunification

podpisanie traktatu ze zjednoczonymi Niemcami potwierdzającego przebieg granicy polsko-niemieckiej na Odrze i Nysie Łużyckiej
Treaty between Poland and the newly unified Germany confirming the Polish-German border along the Oder-Neisse line

powstanie Trójkąta Wyszehradzkiego / Visegrad Triangle formed

rozwiązanie Układu Warszawskiego / Warsaw Pact dissolved

rozpad Związku Sowieckiego – powstanie niepodległej Białorusi i Ukrainy
Collapse of the Soviet Union – independence of Belarus and Ukraine

Polska w Radzie Europy / Poland in the Council of Europe

rozpad Czechosłowacji / Breakup of Czechoslovakia

początek satelityzacji Białorusi wobec Rosji
Satellization of Belarus by Russia begins

1995

Polska niestałym członkiem Rady Bezpieczeństwa NZ (1996–1997)
Poland serves as a non-permanent member of the UN Security Council (1996–1997)

literacka Nagroda Nobla dla Wisławy Szymborskiej
Nobel Prize in literature awarded to Wisława Szymborska

Polska członkiem Organizacji Współpracy Gospodarczej i Rozwoju (OECD)
Poland joins the Organization for Economic Cooperation and Development (OECD)

Polska w Sojuszu Północnoatlantyckim
Poland joins the North Atlantic Treaty Organization (NATO)

2000

2005

Polska w Unii Europejskiej / Poland joins the European Union

pomarańczowa rewolucja na Ukrainie / Orange Revolution in Ukraine

śmierć Jana Pawła II / Death of John Paul II

Polska w strefie Schengen / Poland joins the Schengen Area

2010

Jerzy Buzek przewodniczącym Parlamentu Europejskiego
Jerzy Buzek becomes President of the European Parliament

pierwsza polska prezydencja w Radzie Unii Europejskiej
First Polish presidency of the Council of the European Union

rewolucja Euromajdanu na Ukrainie / Euromaidan Revolution in Ukraine

początek Kryzysu Krymskiego / Crimea Crisis begins

początek wojny na wschodniej Ukrainie / War in Eastern Ukraine begins

2015

Donald Tusk przewodniczącym Rady Europejskiej
Donald Tusk becomes President of the European Council

kryzys migracyjny w Europie / European migrant crisis begins

początek napięć między Polską a instytucjami Unii Europejskiej
Tension between Poland and EU institutions begins

2018

Polska niestałym członkiem Rady Bezpieczeństwa NZ (2018–2019)
Poland serves as a non-permanent member of the UN Security Council (2018–2019)

Aleksander Kwaśniewski | Lech Kaczyński | Bronisław Komorowski | Andrzej Duda

*Premierzy Rządu RP***
*Prime Ministers of the Republic of Poland***

1989

Mieczysław Rakowski

pierwsze po 1945 częściowo wolne wybory parlamentarne
First (partially) free parliamentary elections since 1945

Czesław Kiszczak

Tadeusz Mazowiecki

rząd Tadeusza Mazowieckiego – pierwszy od 1947 gabinet z udziałem opozycji
Government of Tadeusz Mazowiecki – the first cabinet since 1947 to contain opposition party members

przywrócenie nazwy Rzeczpospolita Polska, przywrócenie jako godła państwowego orła w koronie
The name "Republic of Poland" is restored, Polish state emblem of an eagle wearing a crown is restored

reformy gospodarcze Leszka Balcerowicza / Market reforms initiated by Leszek Balcerowicz

zniesienie cenzury / Censorship is abolished

pierwsze po 1945 wolne wybory samorządowe / First free local government elections since 1945

Jan Krzysztof Bielecki

pierwsze powszechne i wolne wybory prezydenckie. Lech Wałęsa prezydentem RP
First free presidential election by universal suffrage in Polish history won by Lech Wałęsa

Jan Olszewski

Waldemar Pawlak

Hanna Suchocka

R. Kaczorowski, prezydent RP na uchodźctwie, przekazuje insygnia prezydenckie L. Wałęsie. III RP sukcesorką II RP
Ryszard Kaczorowski, Polish President-in-exile transfers the presidential insignia to Lech Wałęsa. The Third Polish Republic becomes successor to the Second Polish Republic

Waldemar Pawlak

w Warszawie powstaje Giełda Papierów Wartościowych / Warsaw Stock Exchange reopens in Warsaw

1995

pierwsze w pełni wolne wybory parlamentarne / First fully free parliamentary elections since 1945

Józef Oleksy

armia sowiecka opuszcza Polskę / Soviet Army leaves Poland

układ stowarzyszeniowy z UE / Association Agreement with the EU

Włodzimierz Cimoszewicz

denominacja złotego / Redenomination of the Polish złoty

uchwalenie konstytucji Rzeczpospolitej Polskiej / "Constitution of the Republic of Poland" adopted

największa w historii Polski powódź / Largest flood in Polish history

Jerzy Buzek

2000

cztery wielkie reformy – administracyjna, oświatowa, służby zdrowia i ubezpieczeń emerytalnych
Four major reforms – local government, education, health care and pensions

Aleksander Kwaśniewski prezydentem po pierwszej turze głosowania
Aleksander Kwaśniewski decisively wins a second term as President

Leszek Miller

powołanie sejmowej komisji śledczej do wyjaśnienia afery Lwa Rywina
Parliamentary commission established to investigate the Lew Rywin affair

początek masowych wyjazdów zarobkowych Polaków do krajów UE
Mass economic migration by Poles to the "old" EU countries begins

Marek Belka

otwarcie w Warszawie Muzeum Powstania Warszawskiego
Warsaw Uprising Museum opened in Warsaw

2005

Kazimierz Marcinkiewicz

pierwsze po 1989 podwójne zwycięstwo w wyborach parlamentarnych i prezydenckich (PiS), początek głębokiej polaryzacji sceny politycznej w Polsce między Prawem i Sprawiedliwością a Platformą Obywatelską
First double victory in parliamentary and presidential elections since 1989 (the "Law and Justice" party), beginning of a deep polarization on the Polish political scene between "Law and Justice" and "Civic Platform"

Jarosław Kaczyński

katastrofa w Smoleńsku – ginie prezydent RP Lech Kaczyński
Smolensk catastrophe – death of President Lech Kaczyński

2010

Donald Tusk

pierwsza po 1989 druga z rzędu wygrana w wyborach parlamentarnych (PO)
Second successive victory for a party in parliamentary elections ("Civic Platform") – unprecedented since 1989

Mistrzostwa Europy w Piłce Nożnej organizowane wspólnie przez Polskę i Ukrainę
European Football Championship organized jointly by Poland and Ukraine

pierwszy po 1989 niekoalicyjny rząd większościowy (PiS) – początek głębokich zmian systemowych
First non-coalition majority government ("Law and Justice") after 1989 – the beginning of profound systemic changes

2015

Ewa Kopacz

szczyt NATO w Warszawie / NATO summit in Warsaw

Światowe Dni Młodzieży w Krakowie / World Youth Day in Kraków

Beata Szydło

100-lecie I odzyskania niepodległości (1918–2018)
100th anniversary of the first restoration of Polish independence (1918–2018)

2018

Mateusz Morawiecki

30-lecie II odzyskania niepodległości (1989–2019)
30th anniversary of the second restoration of Polish independence (1989–2019)

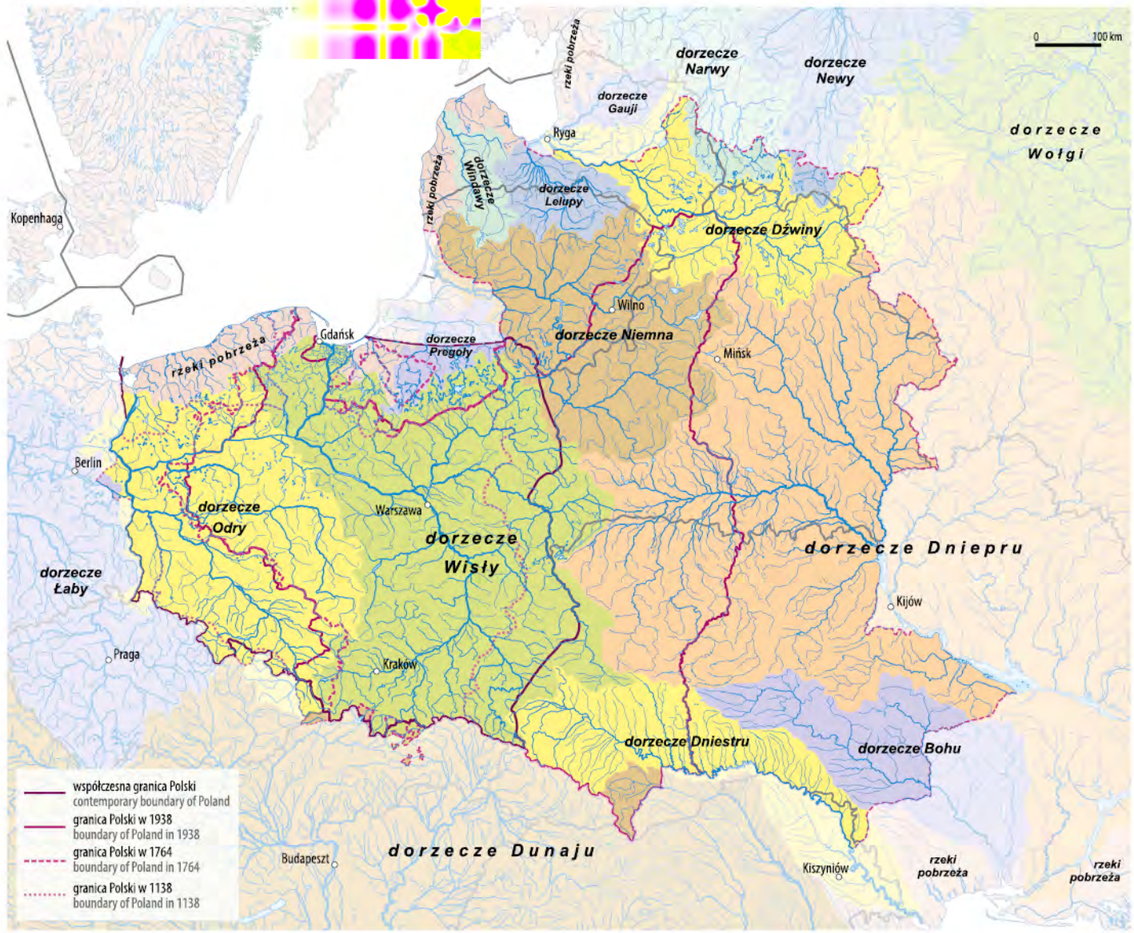
* **Prezydenci RP na uchodźstwie:**
Polish Presidents-in-exile:
Kazimierz Sabbat (1986–1989)
Ryszard Kaczorowski (1989–1990)

** **Premier Rządu RP na uchodźstwie:**
Polish Prime Ministers-in-exile:
Edward Szczepanik (1986–1990)

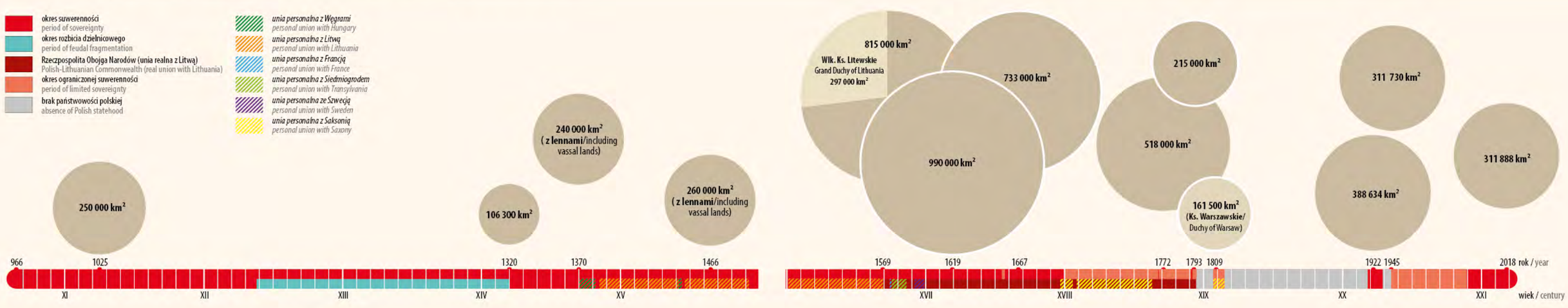
Wisła jako kręgosłup Polski / the Vistula as Poland's backbone

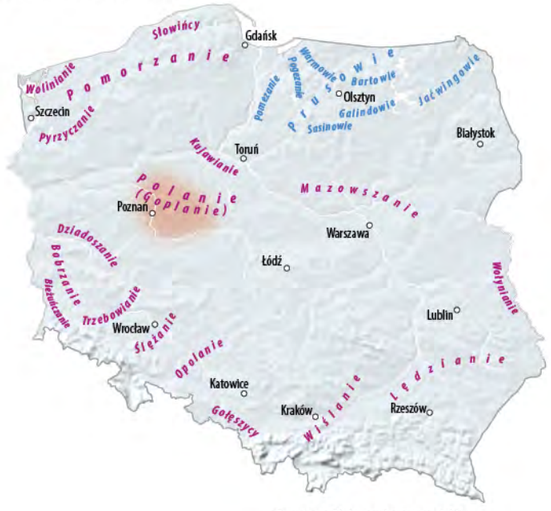
Polska na tle dorzeczy / Poland and the river basins of Central-Eastern Europe

Ewolucja wielkości terytorium i statusu międzynarodowego Polski / Evolution of Poland's territorial size and international status

950 – u zarania Polski
950 – on the eve of Poland's birth

* mapy na podkładzie współczesnej mapy Polski
maps on the basis of the contemporary map of Poland

- Pierwotna domena Piastów — Original domain of Piast dynasty
- Ślężanie — plemiona słowiańskie — Slavic tribes
- Bartowie — plemiona pruskie — Old Prussian tribes

992 – śmierć Mieszka I
992 – death of Mieszko I

- Państwo Mieszka I (Civitas Schinesghe) — Mieszko's State (Civitas Schinesghe)
- obszary zależne od Mieszka I — Mieszko's dependencies

1076 – koronacja Bolesława Śmiałego
1076 – coronation of Bolesław the Bold

- Królestwo Polskie — Kingdom of Poland
- Księstwa pomorskie — Duchies of Pomerania
- Jaćwież (Sudawia) — Yotvingia (Sudovia)
- Plemiona pruskie — Old Prussian tribes
- Królestwo Czech — Kingdom of Bohemia
- Marchia Łużycka — Margraviate of Lusatia
- Marchia Miśnieńska — Margraviate of Meissen
- Księstwo Wołyńskie — Principality of Volhynia
- Księstwo Halickie — Principality of Galicia

1137 – w przededniu śmierci Bolesława Krzywoustego
1137 – on the eve of Bolesław Wrymouth's death

- Księstwo Polskie — Duchy of Poland
- *Księstwa pomorskie* — *Duchies of Pomerania*
- Marchia Łużycka — Margraviate of Lusatia
- Marchia Miśnieńska — Margraviate of Meissen
- Księstwo Czech — Duchy of Bohemia
- Księstwo Wołyńskie — Principality of Volhynia
- Księstwo Halickie — Principality of Galicia
- Jaćwież (Sudawia) — Yotvingia (Sudovia)
- Plemiona pruskie — Old Prussian tribes

1025 – koronacja Bolesława Chrobrego
1025 – coronation of Boleslaw the Brave

- Królestwo Polskie — Kingdom of Poland
- Księstwa pomorskie — Duchies of Pomerania
- Królestwo Czech — Kingdom of Bohemia
- Ruś Kijowska — Kievan Rus
- Jaćwież (Sudawia) — Yotvingia (Sudovia)
- Plemiona pruskie — Old Prussian tribes

1040 – powrót Kazimierza Odnowiciela
1040 – Casimir the Restorer's return to Poland

- Księstwo Polskie — Duchy of Poland
- Księstwa pomorskie — Duchies of Pomerania
- Królestwo Czech — Kingdom of Bohemia
- Ruś Kijowska — Kievan Rus
- Państwo Miecława — Miecław's State
- Jaćwież (Sudawia) — Yotvingia (Sudovia)
- Plemiona pruskie — Old Prussian tribes

1138 – tzw. Testament Krzywoustego
1138 – beginning of the feudal fragmentation of Poland

- Księstwo Krakowskie – dzielnica senioralna — Duchy of Cracow – province of Senior Duke
- *Uposażenie wdowie ks. Salomei* — *Endowment of the Duchess Dowager Salomea*
- *Księstwa pomorskie* — *Duchies of Pomerania*
- *Ziemia Lubuska* — *Lubusz Land*
- Księstwo Śląskie — Duchy of Silesia
- Księstwo Wielkopolskie — Duchy of Greater Poland
- Księstwo Mazowieckie — Duchy of Masovia
- Księstwo Sandomierskie — Duchy of Sandomierz
- Marchia Łużycka — Margraviate of Lusatia
- Marchia Miśnieńska — Margraviate of Meissen
- Księstwo Czech — Duchy of Bohemia
- Księstwo Wołyńskie — Principality of Volhynia
- Księstwo Halickie — Principality of Galicia
- Jaćwież (Sudawia) — Yotvingia (Sudovia)
- Plemiona pruskie — Old Prussian tribes

1240 – przed najazdem Mongołów
1240 – before the Mongol invasion of Europe

- Księstwo Ujskie — Duchy of Ujście
- Księstwa Konrada I Mazowieckiego — Duchies of Konrad I Mazowiecki
- *Księstwo Płockie* — *Duchy of Płock*
- *Księstwo Kujawskie* — *Duchy of Kujawy*
- *Księstwo Dobrzyńskie* — *Duchy of Dobrzyń*
- Księstwa Henryka II Pobożnego — Duchies of Henry II the Pious
- *Księstwo Sandomierskie* — *Duchy of Sandomierz*
- *Księstwo Racibórsko-Opolskie* — *Duchy of Racibórz-Opole*
- Ks. Pomorza Gdańskiego — Duchy of Pomerania-Gdańsk
- Biskupstwo kamieńskie — Bishopric of Cammin
- Księstwo Szczecińskie — Duchy of Pomerania-Stettin
- Księstwo Litewskie — Duchy of Lithuania
- Marchie Miśni i Łużyc — Margraviates of Meissen and Lusatia
- Państwo zakonu krzyżackiego — State of the Teutonic Order
- Jaćwież (Sudawia) — Yotvingia (Sudovia)
- Plemiona pruskie — Old Prussian tribes
- Księstwo Halicko-Wołyńskie — Principality of Galicia-Volhynia
- Królestwo Czech — Kingdom of Bohemia

1295 – koronacja Przemysła II
1295 – coronation of Przemysł II

- Królestwo Polskie — Kingdom of Poland
- Księstwo Czech — Duchy of Bohemia
- *Księstwo Krakowskie* — *Duchy of Cracow*
- *Księstwo Sandomierskie* — *Duchy of Sandomierz*
- *Księstwa Władysławska Łokietka* — *Duchies of Władysław Łokietek*
- *Ks. śląskie – lenna Czech* — *Duchies of Silesia – Bohemian fiefs*
- Ks. śląskie – niezależne — Independent Duchies of Silesia
- Księstwo Mazowieckie — Duchy of Masovia
- Księstwo Dobrzyńskie — Duchy of Dobrzyń
- Księstwo Inowrocławskie — Duchy of Inowrocław
- Państwo zakonu krzyżackiego — State of the Teutonic Order
- *Ks. Biskupie Warmińskie* — *Prince-Bishopric of Warmia*
- *Biskupstwo Pomezańskie* — *Bishopric of Pomesania*
- *Biskupstwo Chełmińskie* — *Bishopric of Culm*
- Biskupstwo kamieńskie — Bishopric of Cammin
- Księstwo Szczecińskie — Duchy of Pomerania-Stettin
- Marchia Brandenburska — Margraviate of Brandenburg
- Marchia Łużyc — Margraviate of Lusatia
- Marchia Miśni — Margraviate of Meissen
- Wielkie Księstwo Litewskie — Grand Duchy of Lithuania
- Księstwo Halicko-Wołyńskie — Principality of Galicia-Volhynia

1320 – koniec rozbicia dzielnicowego
1320 – end of the feudal fragmentation of Poland

- Królestwo Polskie — Kingdom of Poland
- *Księstwa Kujawskie* — *Duchies of Kujawy*
- *Księstwo Dobrzyńskie* — *Duchy of Dobrzyń*
- Państwo zakonu krzyżackiego — State of the Teutonic Order
- Księstwo Płockie — Duchy of Płock
- Księstwo Rawskie — Duchy of Rawa
- Księstwo Czerskie — Duchy of Czersk
- Księstwa śląskie — Duchies of Silesia
- Marchia Brandenburska — Margraviate of Brandenburg
- *Ks. Biskupie Warmińskie* — *Prince-Bishopric of Warmia*
- *Biskupstwo Pomezańskie* — *Bishopric of Pomesania*
- *Biskupstwo Chełmińskie* — *Bishopric of Culm*
- Księstwo Włogoskie — Duchy of Pomerania-Wolgast
- Biskupstwo kamieńskie — Bishopric of Cammin
- Księstwo Szczecińskie — Duchy of Pomerania-Stettin
- Królestwo Czech — Kingdom of Bohemia
- Wielkie Księstwo Litewskie — Grand Duchy of Lithuania
- Księstwo Halicko-Wołyńskie — Principality of Galicia-Volhynia
- Królestwo Węgier — Kingdom of Hungary

1370 – śmierć Kazimierza Wielkiego
1370 – Casimir the Great's death

- Królestwo Polskie — Kingdom of Poland
- *Księstwo Mazowieckie* — *Duchy of Masovia*
- *Dominium von Ostenów* — *Von der Osten lands*
- *Księstwo Wołyńskie* — *Principality of Volhynia*
- *Księstwo Chełmsko-Bełskie* — Duchy of Chełm-Belz
- Wielkie Księstwo Litewskie — Grand Duchy of Lithuania
- Księstwo Słupskie — Duchy of Pomerania-Stolp
- Biskupstwo kamieńskie — Bishopric of Cammin
- Księstwo Szczecińskie — Duchy of Pomerania-Stettin
- Księstwo Włogoskie — Duchy of Pomerania-Wolgast
- Państwo zakonu krzyżackiego — State of the Teutonic Order
- *Ks. Biskupie Warmińskie* — *Prince-Bishopric of Warmia*
- *Biskupstwo Pomezańskie* — *Bishopric of Pomesania*
- *Biskupstwo Chełmińskie* — *Bishopric of Culm*
- Elektorat Brandenburgii — Electorate of Brandenburg
- Królestwo Węgier — Kingdom of Hungary
- Królestwo Czech — Kingdom of Bohemia
- *Ks. śląskie – lenna Czech* — *Duchies of Silesia – Bohemian fiefs*
- Ks. Jaworsko-Świdnickie — Duchy of Jawor-Świdnica
- *Ks. Jaworsko-Świdnickie – część zależna od króla Czech* — *Possession of the Duchy of Jawor-Świdnica, dependent on the King of Bohemia*

1385 – u progu ery jagiellońskiej
1385 – on the eve of the Jagiellonian age

- Królestwo Polskie — Kingdom of Poland
- Księstwa Władysława Opolczyka — *Duchies of Vladislaus II of Opole*
- Księstwo Warszawskie — *Duchy of Warsaw*
- Księstwa Rawskie i Płockie — Duchies of Rawa and Płock
- Wielkie Księstwo Litewskie — Grand Duchy of Lithuania
- Księstwo Słupskie — Duchy of Pomerania-Stolp
- Biskupstwo kamieńskie — Bishopric of Cammin
- Księstwo Szczecińskie — Duchy of Pomerania-Stettin
- Księstwo Włogoskie — Duchy of Pomerania-Wolgast
- Państwo zakonu krzyżackiego — State of the Teutonic Order
- Ks. Biskupie Warmińskie — Prince-Bishopric of Warmia
- Elektorat Brandenburgii — Electorate of Brandenburg
- Królestwo Węgier — Kingdom of Hungary
- Królestwo Czech — Kingdom of Bohemia
- *Ks. śląskie – lenna Czech* — *Duchies of Silesia – Bohemian fiefs*
- Ks. Jaworsko-Świdnickie — Duchy of Jawor-Świdnica
- *Ks. Jaworsko-Świdnickie – część zależna od króla Czech* — *Possession of the Duchy of Jawor-Świdnica, dependent on the King of Bohemia*

1466 – pokój toruński
1466 – Second Peace of Thorn

- Królestwo Polskie — Kingdom of Poland
- *Księstwo Mazowieckie* — *Duchy of Masovia*
- *Ziemia sochaczewska* — *Sochaczew Land*
- *Ks. Biskupie Warmińskie* — *Prince-Bishopric of Warmia*
- *Prusy Zakonne* — *State of the Teutonic Order*
- *Ks. Oświęcimskie* — *Duchy of Oświęcim*
- *Ks. Zatorskie* — *Duchy of Zator*
- *Księstwo Siewierskie* — *Duchy of Siewierz*
- Ks. Włogoskie, Słupskie i Szczecińskie — Duchies of Pomerania-Wolgast, Pomerania-Stolp and Pomerania-Stettin
- *Ziemia Lęborsko-Bytowska* — *Lębork and Bytów Land*
- Biskupstwo kamieńskie — Bishopric of Cammin
- Wielkie Księstwo Litewskie — Grand Duchy of Lithuania
- Elektorat Brandenburgii — Electorate of Brandenburg
- Królestwo Węgier — Kingdom of Hungary
- Królestwo Czech — Kingdom of Bohemia
- *Księstwa śląskie* — *Duchies of Silesia*
- *Księstwa śląskie – domeny królewskie* — *Duchies of Silesia – crown lands*

1529 – inkorporacja Mazowsza
1529 – incorporation of Masovia into Poland

- Królestwo Polskie — Kingdom of Poland
- *Ks. Biskupie Warmińskie* — *Prince-Bishopric of Warmia*
- *Prusy Książęce* — *Duchy of Prussia*
- *Ziemia Lęborsko-Bytowska* — *Lębork and Bytów Land*
- *Księstwo Siewierskie* — *Duchy of Siewierz*
- Wielkie Księstwo Litewskie — Grand Duchy of Lithuania
- Ks. Włogoskie, Słupskie i Szczecińskie — Duchies of Pomerania-Wolgast, Pomerania-Stolp and Pomerania-Stettin
- Biskupstwo kamieńskie — Bishopric of Cammin
- Elektorat Brandenburgii — Electorate of Brandenburg
- MONARCHIA HABSBURGÓW — HABSBURG MONARCHY
- Królestwo Węgier — Kingdom of Hungary
- Królestwo Czech — Kingdom of Bohemia
- *Księstwa śląskie* — *Duchies of Silesia*
- *Księstwa śląskie – domeny królewskie* — *Duchies of Silesia – crown lands*

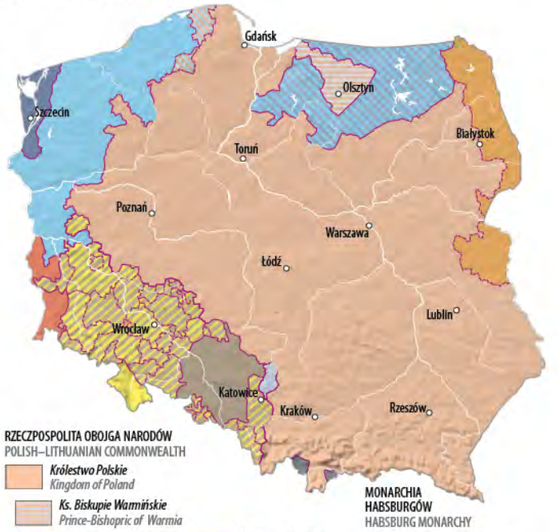
1569 – powstanie Rzeczpospolitej Obojga Narodów
1569 – creation of the Polish-Lithuanian Commonwealth

RZECZPOSPOLITA OBOJGA NARODÓW — POLISH–LITHUANIAN COMMONWEALTH
- *Królestwo Polskie* — *Kingdom of Poland*
- *Ks. Biskupie Warmińskie* — *Prince-Bishopric of Warmia*
- *Prusy Książęce* — *Duchy of Prussia*
- *Ziemia Lęborsko-Bytowska* — *Lębork and Bytów Land*
- *Księstwo Siewierskie* — *Duchy of Siewierz*
- *Wielkie Księstwo Litewskie* — *Grand Duchy of Lithuania*
- Księstwo Włogosko-Słupskie — Duchy of Pomerania-Wolgast and Pomerania-Stolp
- Księstwo Szczecińskie — Duchy of Pomerania-Stettin
- Księstwo Darłowskie — Pomerania-Rügenwalde
- Biskupstwo kamieńskie — Bishopric of Cammin
- Elektorat Brandenburgii — Electorate of Brandenburg

MONARCHIA HABSBURGÓW — HABSBURG MONARCHY
- *Królestwo Węgier* — *Kingdom of Hungary*
- *Królestwo Czech* — *Kingdom of Bohemia*
- *Księstwa śląskie* — *Duchies of Silesia*
- *Księstwa śląskie – domeny królewskie* — *Duchies of Silesia – crown lands*

1657 – traktaty welawsko-bydgoskie
1657 – Treaty of Bromberg

RZECZPOSPOLITA OBOJGA NARODÓW — POLISH–LITHUANIAN COMMONWEALTH
- *Królestwo Polskie* — *Kingdom of Poland*
- *Ks. Biskupie Warmińskie* — *Prince-Bishopric of Warmia*
- *Ziemia Lęborsko-Bytowska* — *Lębork and Bytów Land*
- *Księstwo Siewierskie* — *Duchy of Siewierz*
- *Wielkie Księstwo Litewskie* — *Grand Duchy of Lithuania*
- Księstwo opolsko-raciborskie – zastaw polskich Wazów — *Duchy of Opole and Racibórz – lands held in pawn by the Polish House of Vasa*
- Królestwo Szwecji — Kingdom of Sweden
- Elektorat Brandenburgii — Electorate of Brandenburg
- *Prusy Książęce* — *Duchy of Prussia*
- Elektorat Saksonii — Electorate of Saxony

MONARCHIA HABSBURGÓW — HABSBURG MONARCHY
- Królestwo Węgier — Kingdom of Hungary
- Królestwo Czech — Kingdom of Bohemia
- *Księstwa śląskie* — *Duchies of Silesia*
- *Księstwa śląskie – domeny królewskie* — *Duchies of Silesia – crown lands*

1697 – u progu epoki saskiej
1697 – on the eve of the Saxon age

RZECZPOSPOLITA OBOJGA NARODÓW
POLISH–LITHUANIAN COMMONWEALTH
- *Królestwo Polskie* — *Kingdom of Poland*
- *Ks. Biskupie Warmińskie* — *Prince-Bishopric of Warmia*
- *Ziemia Lęborsko-Bytowska* — *Lębork and Bytów Land*
- *Księstwo Siewierskie* — *Duchy of Siewierz*
- *Wielkie Księstwo Litewskie* — *Grand Duchy of Lithuania*
- Elektorat Saksonii (w unii personalnej z Polską) — Electorate of Saxony (Personal union with the Kingdom of Poland)

MONARCHIA HABSBURGÓW
HABSBURG MONARCHY
- Królestwo Szwecji — Kingdom of Sweden
- Elektorat Brandenburgii — Electorate of Brandenburg
- *Prusy Książęce* — *Duchy of Prussia*
- *Zamek Drahim* — *Drahim Castle*
- Królestwo Węgier — Kingdom of Hungary
- Królestwo Czech — Kingdom of Bohemia
- *Księstwa śląskie* — *Duchies of Silesia*
- *Księstwa śląskie – domeny królewskie* — *Duchies of Silesia – crown lands*

1764 – ostatnia koronacja
1764 – coronation of the last Polish king

RZECZPOSPOLITA OBOJGA NARODÓW
POLISH–LITHUANIAN COMMONWEALTH
- *Królestwo Polskie* — *Kingdom of Poland*
- *Ks. Biskupie Warmińskie* — *Prince-Bishopric of Warmia*
- *Ziemia Lęborsko-Bytowska* — *Lębork and Bytów Land*
- *Księstwo Siewierskie* — *Duchy of Siewierz*
- *Wielkie Księstwo Litewskie* — *Grand Duchy of Lithuania*
- Królestwo Prus — Kingdom of Prussia
- *Zamek Drahim* — *Drahim Castle*
- Elektorat Saksonii — Electorate of Saxony
- Monarchia Habsburgów — Habsburg Monarchy

1795 – trzeci rozbiór Polski
1795 – Third Partition of Poland

- Królestwo Prus — Kingdom of Prussia
- Elektorat Saksonii — Electorate of Saxony
- Cesarstwo Rosyjskie — Russian Empire
- Monarchia Habsburgów — Habsburg Monarchy

1807 – Księstwo Warszawskie
1807 – Duchy of Warsaw

- Księstwo Warszawskie — Duchy of Warsaw
- Wolne Miasto Gdańsk — Free City of Danzig
- Królestwo Prus — Kingdom of Prussia
- Królestwo Saksonii — Kingdom of Saxony
- Cesarstwo Rosyjskie — Russian Empire
- Cesarstwo Austrii — Austrian Empire

1772 – pierwszy rozbiór Polski
1772 – First Partition of Poland

RZECZPOSPOLITA OBOJGA NARODÓW
POLISH–LITHUANIAN COMMONWEALTH
- *Królestwo Polskie* — *Kingdom of Poland*
- *Księstwo Siewierskie* — *Duchy of Siewierz*
- *Wielkie Księstwo Litewskie* — *Grand Duchy of Lithuania*
- Królestwo Prus — Kingdom of Prussia
- Elektorat Saksonii — Electorate of Saxony
- Monarchia Habsburgów — Habsburg Monarchy

1793 – drugi rozbiór Polski
1793 – Second Partition of Poland

RZECZPOSPOLITA OBOJGA NARODÓW
POLISH–LITHUANIAN COMMONWEALTH
- *Królestwo Polskie* — *Kingdom of Poland*
- *Wielkie Księstwo Litewskie* — *Grand Duchy of Lithuania*
- Królestwo Prus — Kingdom of Prussia
- Elektorat Saksonii — Electorate of Saxony
- Monarchia Habsburgów — Habsburg Monarchy

1809 – Księstwo Warszawskie po wojnie z Austrią
1809 – Duchy of Warsaw after the war with Austria

- Księstwo Warszawskie — Duchy of Warsaw
- Wolne Miasto Gdańsk — Free City of Danzig
- Królestwo Prus — Kingdom of Prussia
- Królestwo Saksonii — Kingdom of Saxony
- Cesarstwo Rosyjskie — Russian Empire
- Cesarstwo Austrii — Austrian Empire

1815 – po Kongresie Wiedeńskim
1815 – in the wake of the Congress of Vienna

- Cesarstwo Rosyjskie — Russian Empire
- *Królestwo Polskie* — *Kingdom of Poland*
- Królestwo Prus — Kingdom of Prussia
- Cesarstwo Austrii — Austrian Empire
- *Wielkie Księstwo Poznańskie* — *Grand Duchy of Posen*
- Wolne Miasto Kraków (Rzeczpospolita Krakowska) — Free City of Cracow
- Królestwo Saksonii — Kingdom of Saxony

1850 – po Wiośnie Ludów
1850 – in the wake of the Spring of Nations

1914 – w przededniu I wojny światowej
1914 – on the eve of the First World War

IV 1919 – wyprawa wileńska
IV 1919 – Wilno Offensive

V 1920 – wyprawa kijowska
V 1920 – Kiev Offensive

1917 – w przededniu rewolucji bolszewickiej
1917 – on the eve of the Bolshevik Revolution

XI 1918 – u progu II Rzeczpospolitej
XI 1918 – on the eve of independent Poland

VIII 1920 – Bitwa Warszawska
VIII 1920 – Battle of Warsaw

V–VI 1921 – po Bitwie Warszawskiej
V–VI 1921 – in the wake of the Battle of Warsaw

1923 – okres międzywojenny
1923 – the interwar period

Rzeczpospolita Polska
Republic of Poland
Województwo śląskie (autonomiczne)
Silesian Voivodeship (autonomous province)
Rzesza Niemiecka (Republika Weimarska)
German Reich (Weimar Republic)
Wolne Miasto Gdańsk
Free City of Danzig

IX 1939 – czwarty rozbiór Polski
IX 1939 – Fourth Partition of Poland

Rzesza Niemiecka
German Reich
Generalne Gubernatorstwo
General Government
Republika Słowacka
Slovak Republic
Związek Socjalistycznych Republik Radzieckich
Union of Soviet Socialist Republics

V 1945 – Polska Ludowa
V 1945 – People's Poland

Rzeczpospolita Polska (pod okupacją ZSRR)
Republic of Poland (*occupied by the USSR*)
Związek Socjalistycznych Republik Radzieckich
Union of Soviet Socialist Republics

II 1951 – po wymianie terytorialnej z ZSRR
II 1951 – after the Polish-Soviet territorial exchange

Rzeczpospolita Polska (pod okupacją ZSRR)
Republic of Poland (*occupied by the USSR*)

VIII 1941 – po wybuchu wojny niemiecko-sowieckiej
VIII 1941 – in the wake of the German-Soviet war

Rzesza Niemiecka
German Reich
Generalne Gubernatorstwo
General Government
Republika Słowacka
Slovak Republic

VIII 1944 – Powstanie Warszawskie
VIII 1944 – the Warsaw Uprising

Obszar pod zwierzchnictwem Polskiego Komitetu Wyzwolenia Narodowego – PKWN (pod okupacją ZSRR)
Area under Polish Committee of National Liberation control (*occupied by the USSR*)
Rzesza Niemiecka
German Reich
Generalne Gubernatorstwo
General Government
Republika Słowacka
Slovak Republic

1956 – po Polskim Październiku
1956 – after the Polish October

Polska Rzeczpospolita Ludowa (państwo satelickie ZSRR)
Polish People's Republic (*satellite state of the USSR*)

2018 – Polska współczesna
2018 – contemporary Poland

Rzeczpospolita Polska
Republic of Poland

Kształtowanie się granic 1918–1939
Poland's borders 1918–1939

granica Rzeczpospolitej Obojga Narodów w 1768
border of the Polish-Lithuanian Commonwealth in 1768

granica między Koroną a Wielkim Księstwem Litewskim w 1768
border between the Kingdom of Poland and Grand Duchy of Lithuania in 1768

granice państw zaborczych w 1914
borders between the partitioning powers in 1914

zachodnia granica Polski ustalona w Traktacie Wersalskim w dniu 28 czerwca 1919
western border of Poland as determined in the Versailles Treaty of 28 June 1919

granica Polski z Prusami Wschodnimi ustalona w dniu 12 sierpnia 1920 (po plebiscycie)
border between Poland and East Prussia determined on 12 August 1920 (after the plebiscite)

południowa granica Polski ustalona do 20 października 1921 (obowiązująca do 1938)
southern border of Poland as settled by 20 October 1921 (unchanged until 1938)

granica obszarów zajętych przez Polskę w październiku i listopadzie 1938
boundary of areas annexed by Poland in October and November 1938

granica Polski z Litwą ustalona po inkorporacji Litwy Środkowej w dniu 24 marca 1922
border between Poland and Lithuania determined after the incorporation of Central Lithuania on 24 March 1922

wschodnia granica Polski wg Traktatu Ryskiego z 18 marca 1921
eastern border of Poland as set out in the Treaty of Riga of 18 March 1921

granice państw ościennych w latach 1922–1937
borders of Poland's neighbours 1922–1937

obszary, na których Polacy stanowili pow. 50% ogółu mieszkańców (wg E. Romera, 1920)
areas with a Polish population exceeding more than 50% of the total (according to E. Romer, 1920)

Litwa Środkowa (12 października 1920 – 24 marca 1922)
Central Lithuania (12 October 1920 – 24 March 1922)

obszary plebiscytowe na Warmii i Mazurach (11 lipca 1920) oraz na Górnym Śląsku (20 marca 1921)
areas included in the East Prussian (11 July 1920) and Upper Silesia (20 March 1921) plebiscites

obszary przyłączone do Polski decyzją Rady Ambasadorów z 28 lipca 1920
areas incorporated into Poland as determined by the Conference of Ambassadors on 28 July and 1920

obszary przyłączone do Polski decyzją Rady Ambasadorów z 12 sierpnia 1920 (po plebiscycie na Warmii i Mazurach)
areas incorporated into Poland as determined by the Conference of Ambassadors on 12 August 1920 (after the plebiscite in the East Prussian)

obszary przyłączone do Polski decyzją Rady Ambasadorów z 20 października 1921 (po plebiscycie na Górnym Śląsku)
areas incorporated into Poland as determined by the Conference of Ambassadors on 20 October 1921 (after the plebiscite in the Upper Silesia)

obszary zajęte przez Polskę w październiku i listopadzie 1938
areas annexed by Poland in October and November 1938

Granice proponowane i tymczasowe / Proposed and temporary borders

linia Drnowskiego (wschodnia granica Polski wg pierwotnego projektu Komitetu Narodowego w Paryżu)
Drnowski Line (eastern border of Poland as originally proposed by the Polish National Committee in Paris)

linia Drnowskiego – projekt ostateczny (czerwiec 1919)
Drnowski Line – final proposal (June 1919)

linia Focha (proponowana linia rozgraniczenia wojsk polskich i litewskich) z 26 lipca 1919
Foch Line (proposed line of demarcation between Polish and Lithuanian troops) of 26 July 1919

granica między Litwą a ZSRR wg traktatu litewsko-rosyjskiego z 12 lipca 1920
border between Lithuania and Soviet Russia as set out in the Soviet-Lithuanian Peace Treaty of 12 July 1920

granica Ukraińskiej Republiki Ludowej wg traktatu brzeskiego z 9 lutego 1918
borders of the Ukrainian People's Republic as set out in the Treaty of Brest-Litovsk of 9 February 1918

granica proklamowanej Zachodnioukraińskiej Republiki Ludowej z 1 listopada 1918
borders of the West Ukrainian People's Republic proclaimed on 1 November 1918

granica między Polską a Ukraińską Republiką Ludową wg paktu Piłsudski-Petlura z 21 kwietnia 1920
border between Poland and the Ukrainian People's Republic as set out in the Treaty of Warsaw of 21 April 1920

linia frontu polsko-sowieckiego w końcu września 1919
Polish-Soviet front line at the end of September 1919

linia frontu polsko-sowieckiego w dniu 13 maja 1920 (po wyprawie kijowskiej)
Polish-Soviet front line on 13 May 1920 (after the Kiev Offensive)

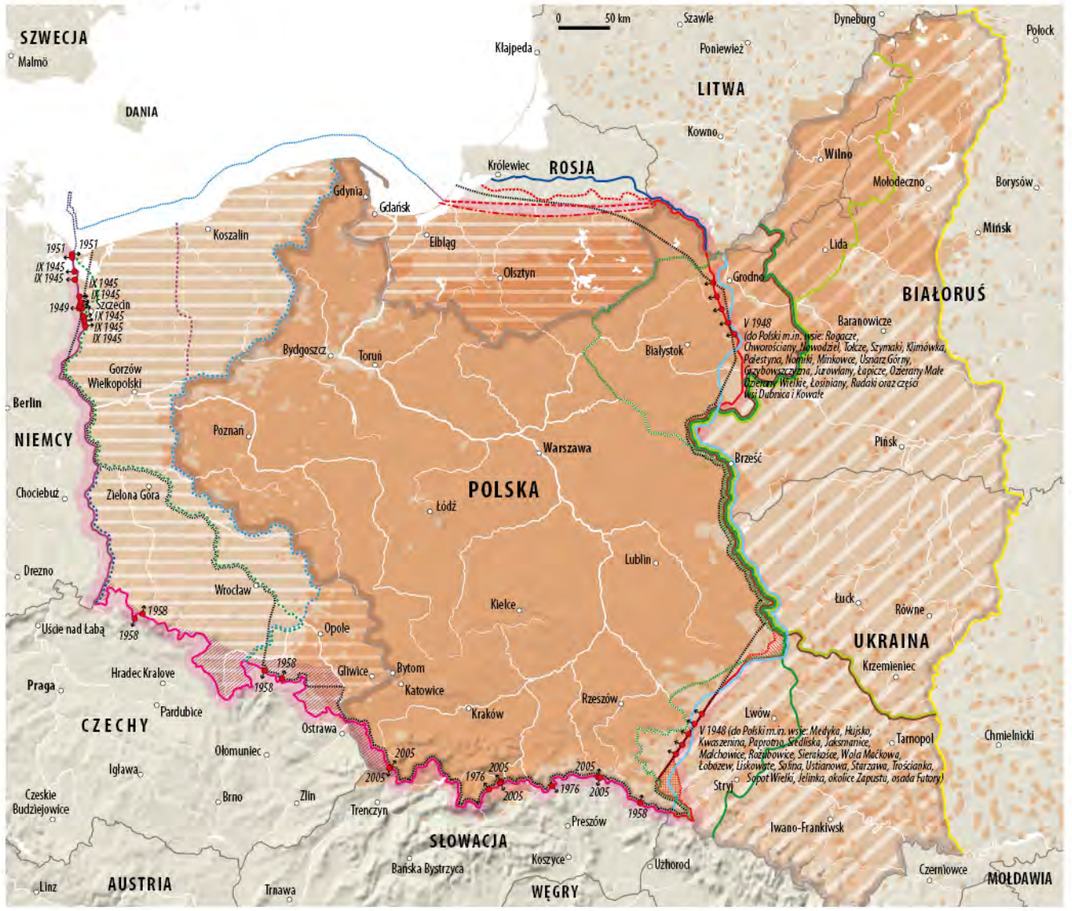
linia frontu polsko-sowieckiego w dniu 12 sierpnia 1920
Polish-Soviet front line on 12 August 1920

linia Curzona (tzw. linia Curzona "B") – proponowana linia rozgraniczenia wojsk polskich i sowieckich z 10 lipca 1920
Curzon Line (also known as the Curzon Line "B") – line of demarcation between Polish and Soviet troops proposed on 10 July 1920

linia Namiera (tzw. linia Curzona "A") – proponowana linia rozgraniczenia wojsk polskich i sowieckich z 11 lipca 1920
Namier Line (also known as the Curzon Line "A") – line of demarcation between Polish and Soviet troops proposed on 11 July 1920

granica między Niemcami i ZSRR wg paktu Ribbentrop-Mołotow z 23 sierpnia 1939 (po modyfikacji z 28 września 1939)
German-Soviet border agreed in the Molotov-Ribbentrop Pact of 23 August 1939 (as modified on 28 September 1939)

Kształtowanie się granic 1939–2018
Poland's borders 1939–2018

granica Polski w sierpniu 1939
Poland's borders in August 1939

granica między Niemcami i ZSRR wg paktu Ribbentrop-Mołotow z 23 sierpnia 1939 (po modyfikacji z 28 września 1939)
German-Soviet border agreed in the Molotov-Ribbentrop Pact of 23 August 1939 (as modified on 28 September 1939)

granica Polski proponowana przez Józefa Stalina latem 1944
Poland's borders as proposed by Stalin in the summer of 1944

zachodnia granica Polski ustalona na Konferencji w Poczdamie w dniu 2 sierpnia 1945 oraz porozumieniem z ZSRR z dnia 21 września 1945 (granice w pobliżu Szczecina)
Poland's western border as determined by the Potsdam Conference on 2 August 1945 and by agreement with the USSR on 21 September 1945 (regarding the environs of Szczecin)

wschodnia granica Polski ustalona umową graniczną między Polską a ZSRR z 16 sierpnia 1945
Poland's eastern border as set out in the Polish-Soviet border agreement of 16 August 1945

północna granica Polski od wiosny do sierpnia 1945
Poland's northern border from spring to August 1945

północna granica Polski według umowy granicznej między Polską a ZSRR z 16 sierpnia 1945
Poland's northern border as set out in the Polish-Soviet border agreement of 16 August 1945

północna granica Polski wytyczona jednostronnie przez ZSRR do lutego 1946
Poland's northern border as unilaterally determined by the USSR until February 1946

granica polsko-czechosłowacka uregulowana umowami z 10 marca 1947 i 13 czerwca 1958
Polish-Czechoslovak border regulated by agreements of 10 March 1947 and 13 June 1958

granica polskiego morza terytorialnego ustanowiona ustawą z 17 grudnia 1977
Poland's territorial sea border as set out in the Act of 17 December 1977 concerning the territorial sea of the Polish People's Republic

granica polskiego morza terytorialnego ustalona umową z NRD z 22 maja 1989 i późniejszymi decyzjami
Poland's territorial sea border as determined in the Polish – East Germany agreement of 22 May 1989 and by subsequent decisions

granica polskiego morza terytorialnego ustalona umową z ZSRR z 18 marca 1958
Poland's territorial sea border as determined in the Polish – USSR agreement of 18 March 1958

obszary, na których Polacy stanowili pow. 50% ogółu mieszkańców (wg E. Romera, 1920)
areas with a Polish population exceeding more than 50% of the total (according to E. Romer, 1920)

obszar utracony przez Polskę po II wojnie światowej
area lost by Poland after the Second World War

obszar uzyskany przez Polskę po II wojnie światowej
area gained by Poland after the Second World War

obszar sporny z Czechosłowacją w latach 1945–1947
territories disputed with Czechoslovakia in 1945–1947

obszar ZSRR przyłączony do Polski w dniu 15 lutego 1951
area of the USSR incorporated into Poland on 15 February 1951

obszar Polski utracony na rzecz ZSRR w dniu 15 lutego 1951
area of Poland lost to the USSR on 15 February 1951

wybrane korekty przebiegu granic Polski (z rokiem zmiany)
selected changes to Polish borders (including year of change)

Propozycje wschodniej granicy Polski omawiane na konferencji w Teheranie w 1943 (warianty linii Curzona i linii Namiera)
Proposals for Poland's eastern border discussed at the Tehran Conference in 1943 (variants of the Namier and Curzon Lines)

linia „A" (pomocnicza)
line "A" (auxiliary)

linia „B"
line "B"

linia „C"
line "C"

linia „D"
line "D"

linia „E"
line "E"

linia „F" (pomocnicza)
line "F" (auxiliary)

Propozycje zachodniej granicy Polski omawiane na Konferencji w Poczdamie w 1945
Proposals for Poland's western border discussed at the Potsdam Conference in 1945

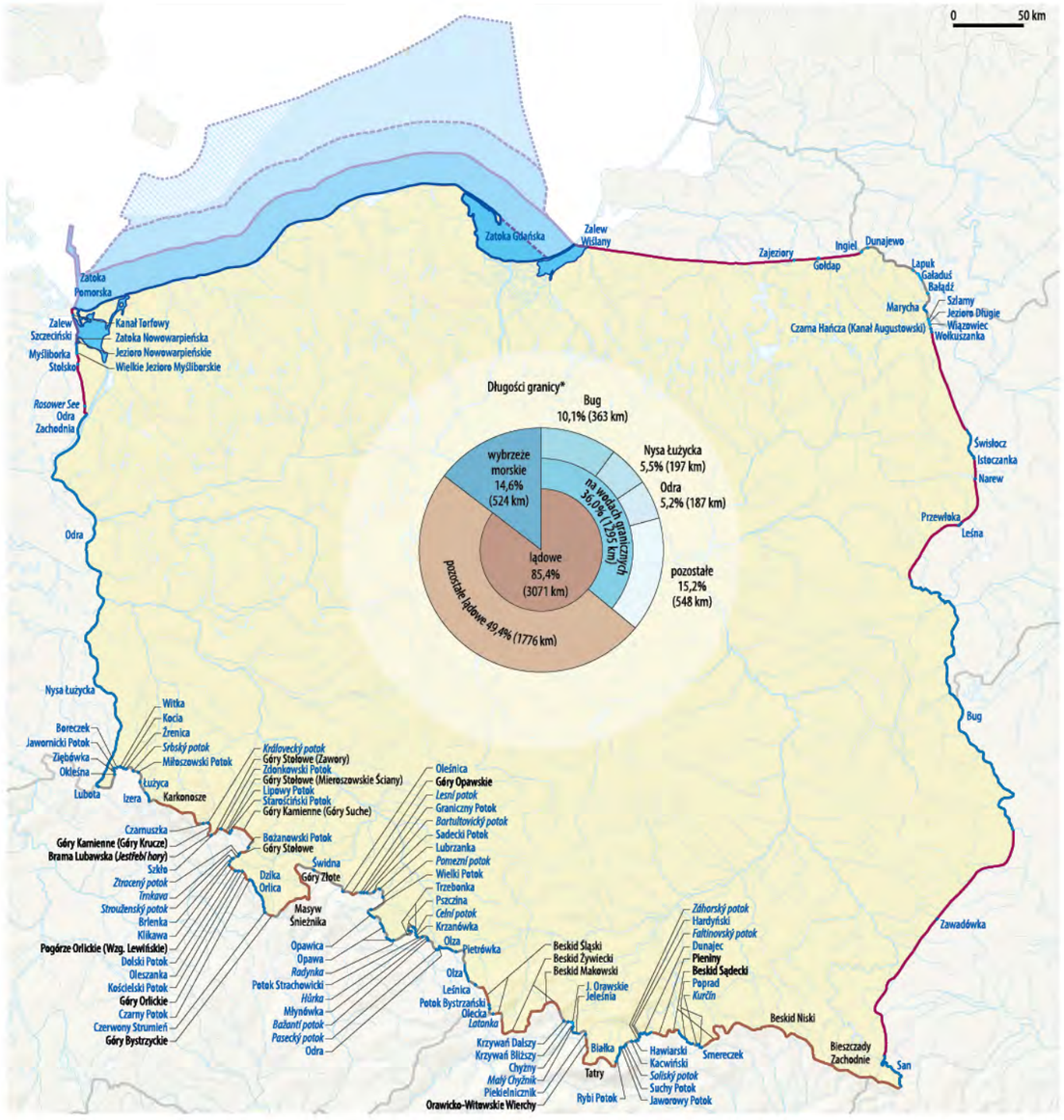
linia „A"
line "A"

linia „B"
line "B"

linia „C"
line "D"

linia „D"
line "D"

Granice Polski / Poland's borders

Oprac. na podstawie/Compiled on the basis of: geoportal.gov.pl, Główny Urząd Geodezji i Kartografii; Państwowy Rejestr Granic; Państwowy Rejestr Nazw Geograficznych, Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej 2016, Główny Urząd Statystyczny; Geoportál ČÚZK, Český úřad zeměměřický a katastrální; Geoportál, Geodetický a kartografický ústav Bratislava; Geoportal.de – Geodaten aus Deutschland, Bundesamt für Kartographie und Geodäsie; Danmarks Administrative Geografiske Inddeling, Styrelsen for Dataforsyning og effektivisering

Granice Polski według typu
Boundaries of Poland by type

granice lądowe
land boundaries
- na rzekach / on rivers
- na jeziorach / on lakes
- na grzbietach górskich / on mountain ridges
- silnie zgeometryzowane / highly geometrised
- pozostałe / others

granice morskie
sea boundaries
- morska linia brzegowa / sea coast line
- linia brzegowa zatok wewnętrznych / internal bays coast line
- morskich wód wewnętrznych / internal waters
- linia podstawowa morza terytorialnego / primary line of territorial sea
- morza terytorialnego / territorial sea
- strefy przyległej / contiguous zone
- wyłącznej strefy ekonomicznej / exclusive economic zone

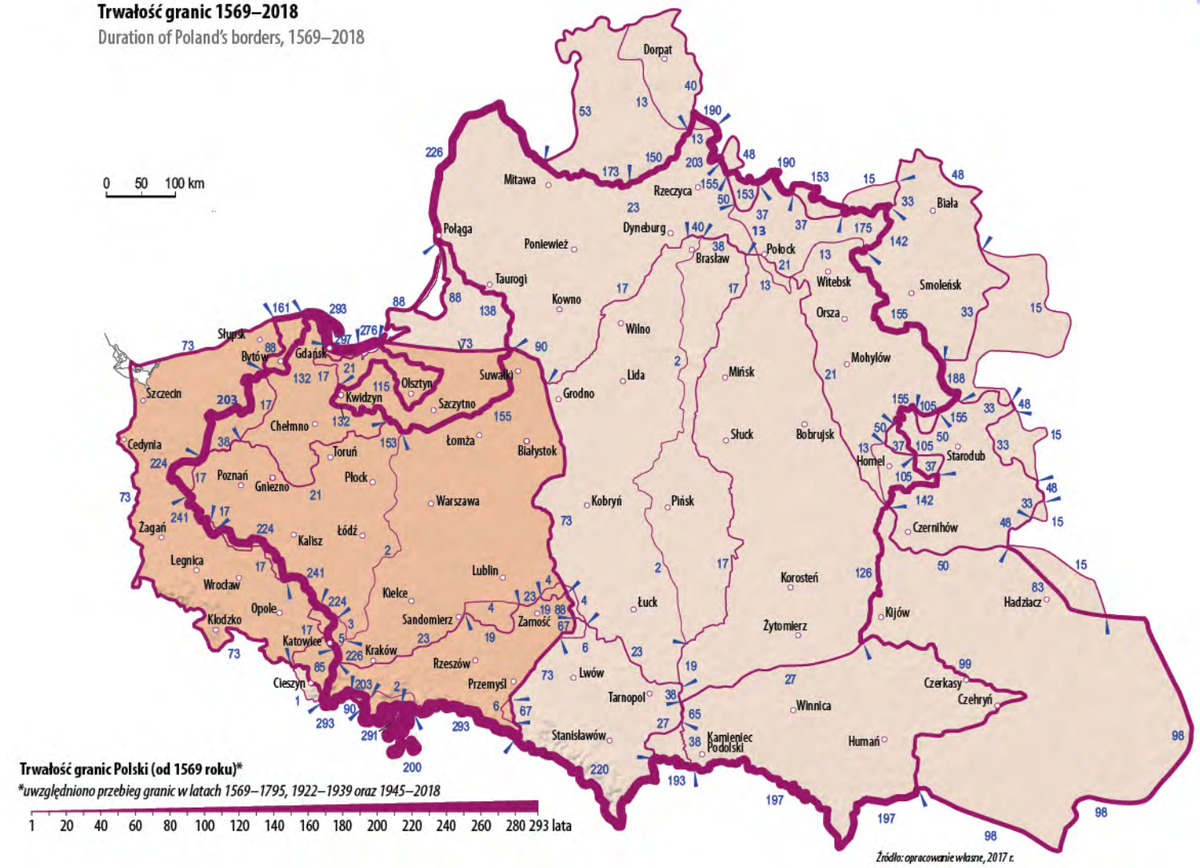
Terytorium Polski
Territory of Poland

- obszar lądowy / land area
- morskie wody wewnętrzne / internal waters
- morze terytorialne / territorial sea
- strefa przyległa / contiguous zone
- wyłączna strefa ekonomiczna / exclusive economic zone
- obszar roszczeń Danii / area claimed by Denmark

Wymienione zostały wszystkie graniczne obiekty wodne i grzbiety górskie posiadające nazwy (kursywą opisane zostały obiekty nie posiadające polskiej nazwy – nazwane wyłącznie w krajach sąsiednich).
All named border water bodies and mountain ridges are given (objects without a Polish name are given in italics – these objects are named in neighbouring countries only).

*Translation of the chart:
długość granicy = border lenght
wybrzeże morskie = sea coast
lądowe = land
na wodach granicznych = boundary waters
pozostałe lądowe = other land
pozostałe = other

Trwałość granic 1569–2018
Duration of Poland's borders, 1569–2018

Trwałość granic Polski (od 1569 roku)*
*uwzględniono przebieg granic w latach 1569–1795, 1922–1939 oraz 1945–2018

1 20 40 60 80 100 120 140 160 180 200 220 240 260 280 293 lata

Źródło: opracowanie własne, 2017 r.

Trwałość granicy morskiej (od 1320)
Durability of Poland's sea borders (since 1320)

- 251– 400 lat / years
- 201– 250
- 100 – 200
- < 100

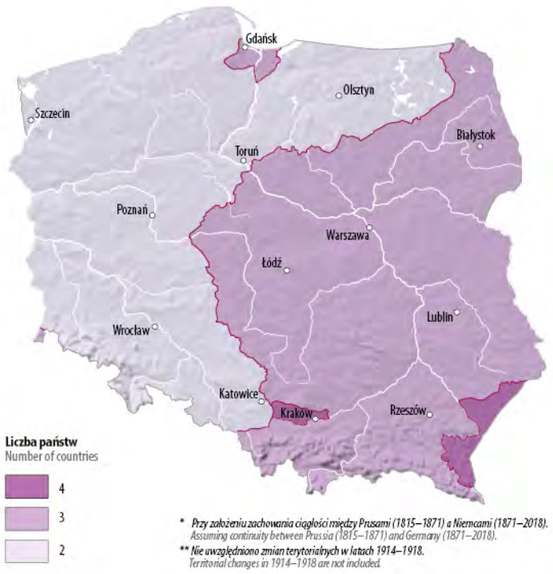
* wliczając lenna
including vassal lands

Trwałość granic (od 1815)
Duration of borders (since 1815)

* *Z wyjątkiem granicy niemiecko-sowieckiej (1939–1941) i słowacko-niemieckiej (1939–1945) nie uwzględniono innych granic okupacyjnych.*
Occupation borders have been omitted with the exception of the 1939–1941 German-Soviet and 1939–1945 German-Slovak border.

Liczba państw (od 1815)
Number of countries (since 1815)

* *Przy założeniu zachowania ciągłości między Prusami (1815–1871) a Niemcami (1871–2018).*
Assuming continuity between Prussia (1815–1871) and Germany (1871–2018).
** *Nie uwzględniono zmian terytorialnych w latach 1914–1918.*
Territorial changes in 1914–1918 are not included.

Tereny pod kontrolą niemiecką (od 1815)
Areas under German control (since 1815)

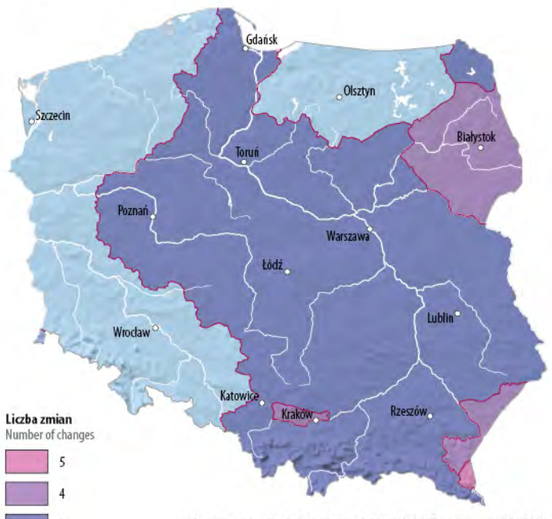
* *Nie uwzględniono zmian terytorialnych w latach 1914–1918.*
Territorial changes in 1914–1918 are not included.

Tereny pod kontrolą austriacką (od 1815)
Areas under Austrian control (since 1815)

* *Nie uwzględniono zmian terytorialnych w latach 1914–1918.*
Territorial changes in 1914–1918 are not included.

Zmiany przynależności państwowej (od 1815)
Changes in country affiliation (since 1815)

* *Przy założeniu zachowania ciągłości między Prusami (1815–1871) a Niemcami (1871–2018).*
Assuming continuity between Prussia (1815–1871) and Germany (1871–2018).
** *Nie uwzględniono zmian terytorialnych w latach 1914–1918.*
Territorial changes in 1914–1918 are not included.

Tereny pod kontrolą rosyjską i sowiecką (od 1815)
Areas under Russian and Soviet control (since 1815)

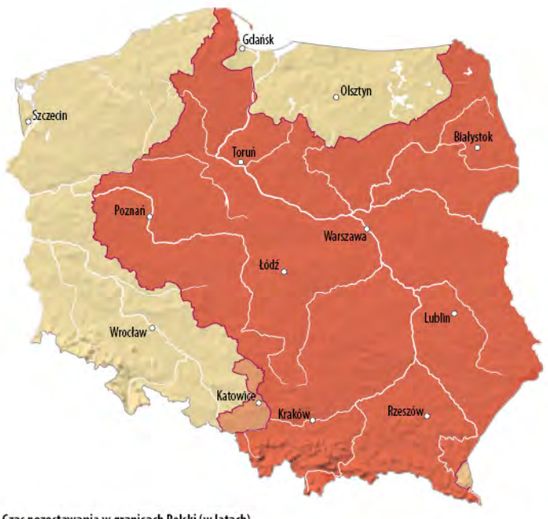

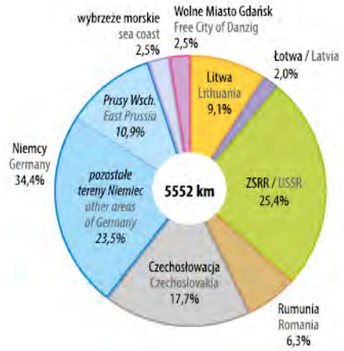
* *W latach 1944/1945–1989 Polska była zależna od ZSRR.*
Poland was dependent on the USSR in 1944/1945–1989

Polskie obszary autonomiczne w latach 1815–1918
Autonomous Polish areas 1815–1918

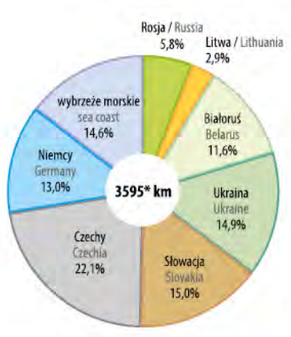

Przynależność do Polski (od 1815)
Affiliation to Poland (since 1815)

Długość granic Polski
Length of Poland's borders

1937

1965

2018

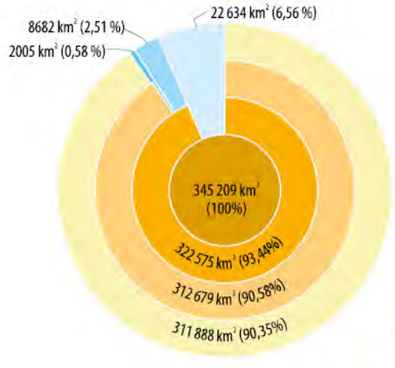
* Różnica długości granic w 1965 i 2017 r. wynika z zastosowania precyzyjniejszych pomiarów
* The difference in border length for 1965 and 2017 is due to an increased accuracy of measurement

** granica morska (wyznaczona na morzu) / sea border (at sea) – 440 km; długość linii brzegowej (łącznie z Zalewem Szczecińskim i Zalewem Wiślanym) / length of coast (including the Szczecin Lagoon and Vistula Lagoon) – 770 km

Oprac. na podstawie/Compiled on the basis of: S. Lencewicz, Wielka Encyklopedia Powszechna. Polska, Trzaski, Everta i Michalskiego Sp. Akc., A. Wrzosek (red.), Geografia Powszechna, t. 3., Państwowe Wydawnictwo Naukowe 1965, Mały rocznik statystyczny 2017, Główny Urząd Statystyczny

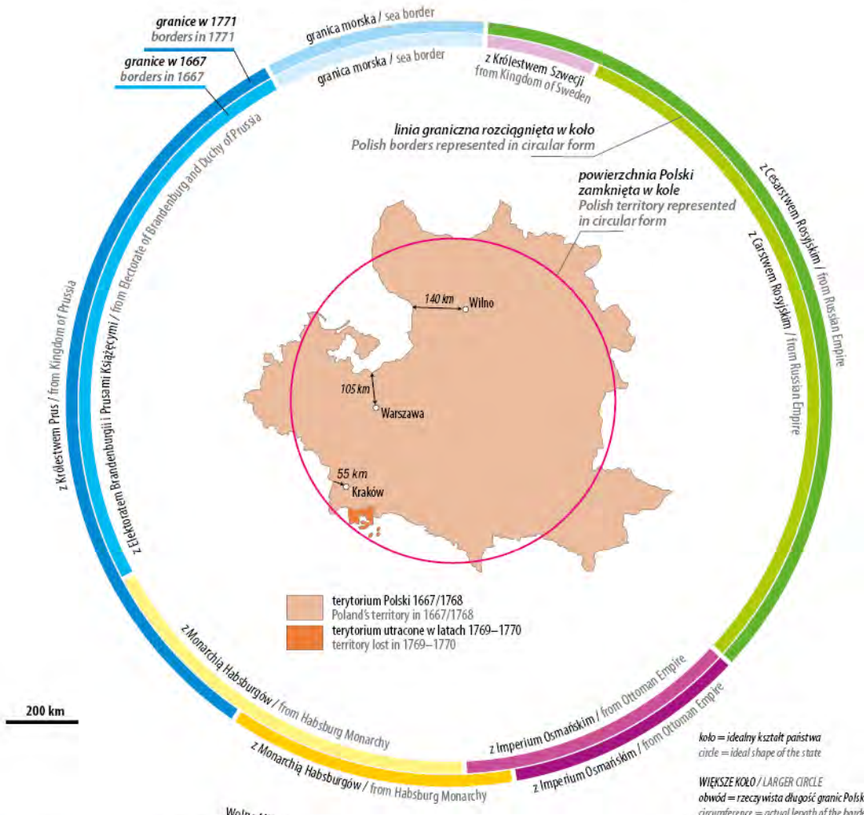
Powierzchnia ogólna kraju
The total area of the country

Oprac. na podstawie/Compiled on the basis of: Rocznik Statystyczny Rzeczpospolitej Polskiej 2016, Główny Urząd Statystyczny

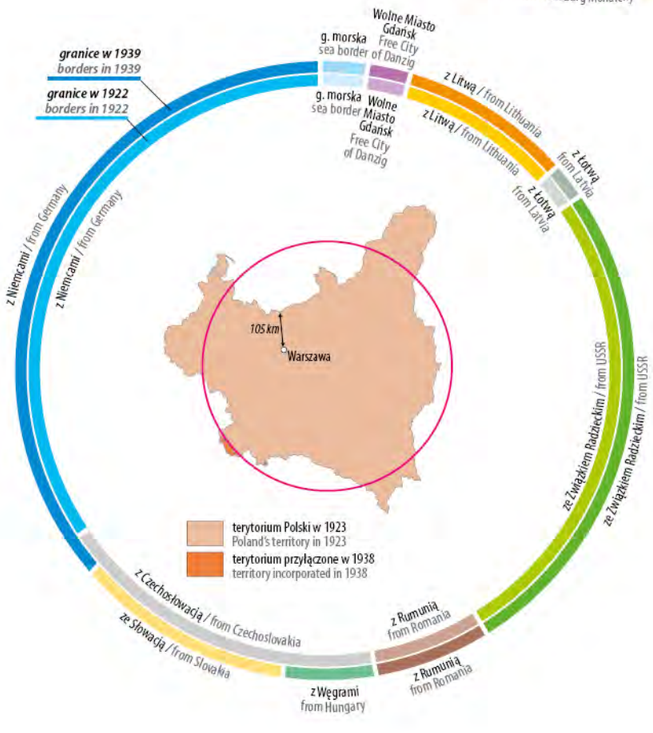
Spójność terytorium i rozwinięcie granicy
Compactness of the national territory and development of its borders

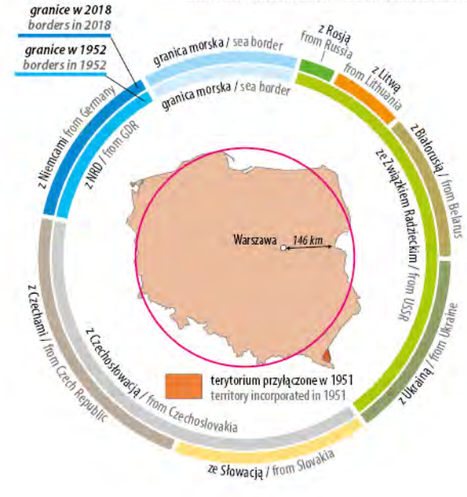

koło = idealny kształt państwa
circle = ideal shape of the state

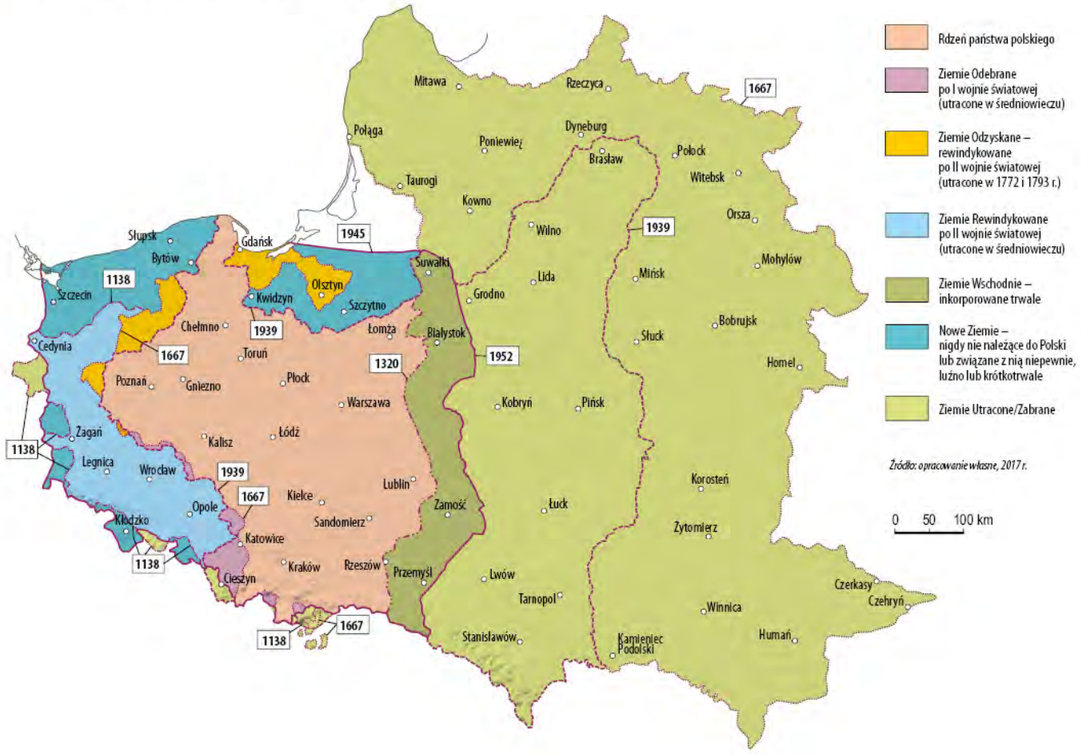
WIĘKSZE KOŁO / LARGER CIRCLE
obwód = rzeczywista długość granic Polski
circumference = actual length of the borders of Poland
pole = powierzchnia Polski przy zachowaniu rzeczywistej długości granic
area = Polish territory on the basis of the actual length of its borders

MNIEJSZE KOŁO / SMALLER CIRCLE
pole = rzeczywista powierzchnia Polski
area = actual area of the Polish state
obwód = długość granic Polski przy zachowaniu rzeczywistej powierzchni
circumference = borders of Poland on the basis of its actual surface area

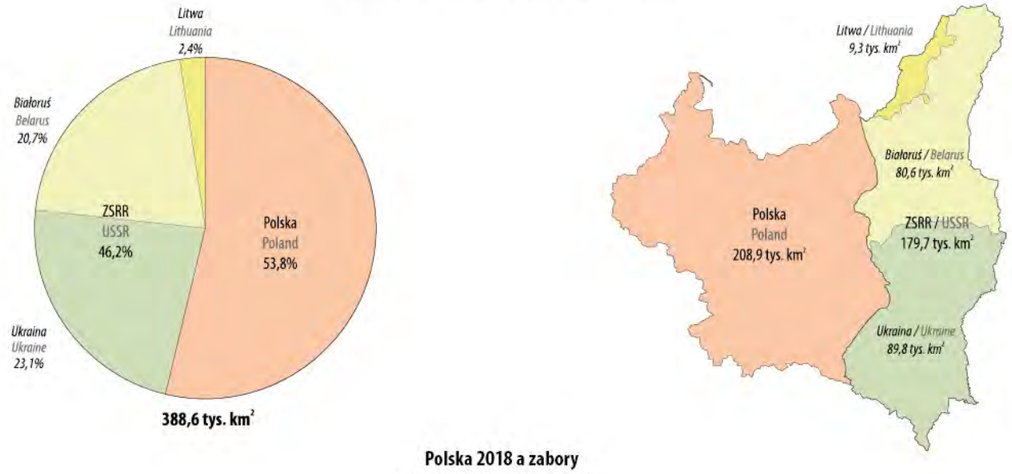

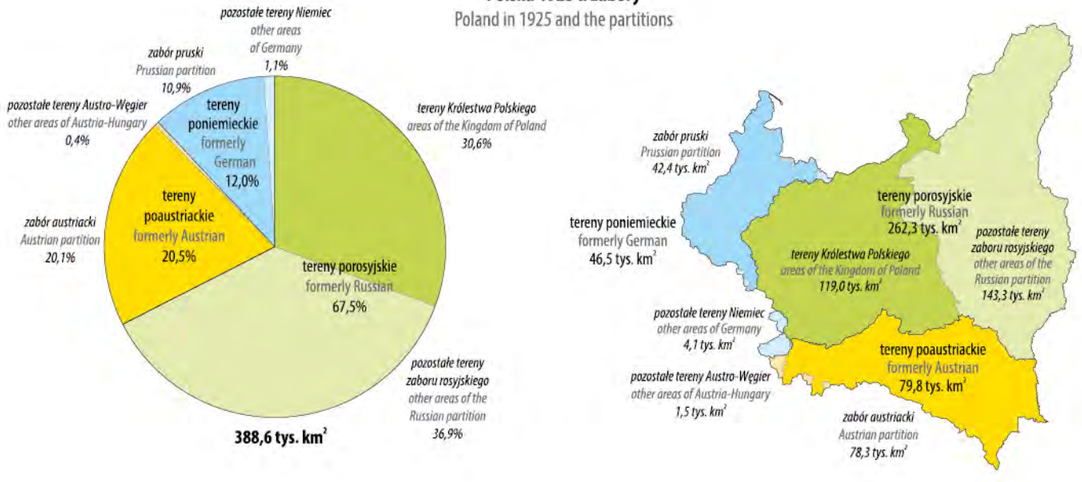
Polityczna regionalizacja historycznego obszaru Polski
Political regionalization of Polish historical area

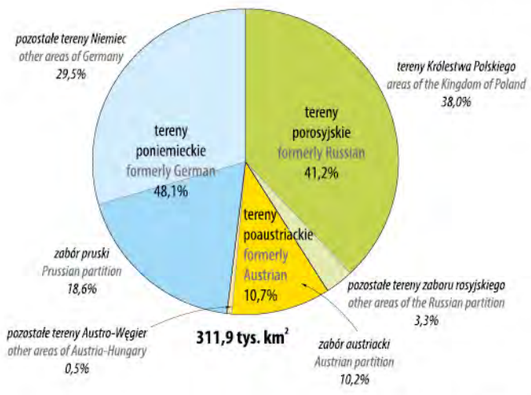
Polska 1925 a granice powojenne
Poland in 1925 and its post-World War II borders

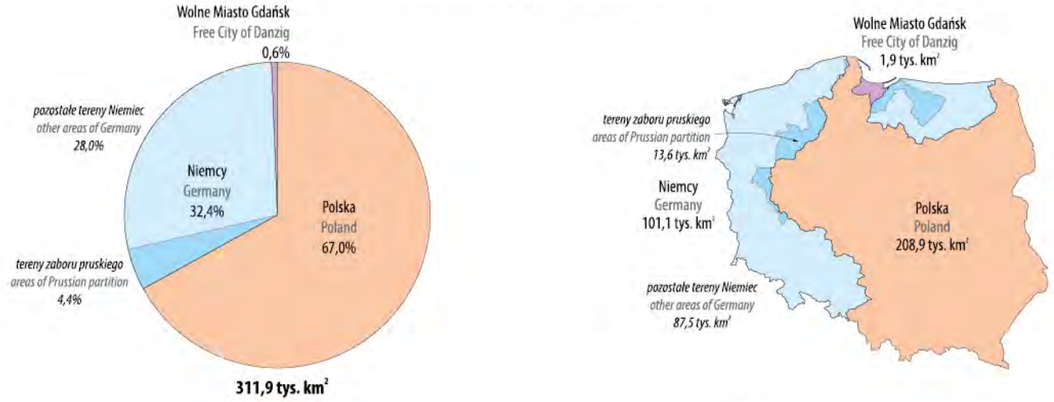
Polska 1925 a zabory
Poland in 1925 and the partitions

Polska 2018 a zabory
Poland in 2018 and the partitions

Polska 2018 a granice przedwojenne
Poland in 2018 and its pre-World War II borders

Areas are given in thousands square kilometres

Oprac. na podstawie/Compiled on the basis of: F. Kubiczek (red.), Historia Polski w liczbach. tom 1: Państwo, społeczeństwo, Główny Urząd Statystyczny oraz wyliczenia własne/and own calculations

Granice reliktowe / Relict borders

Dawne granice
Former borders

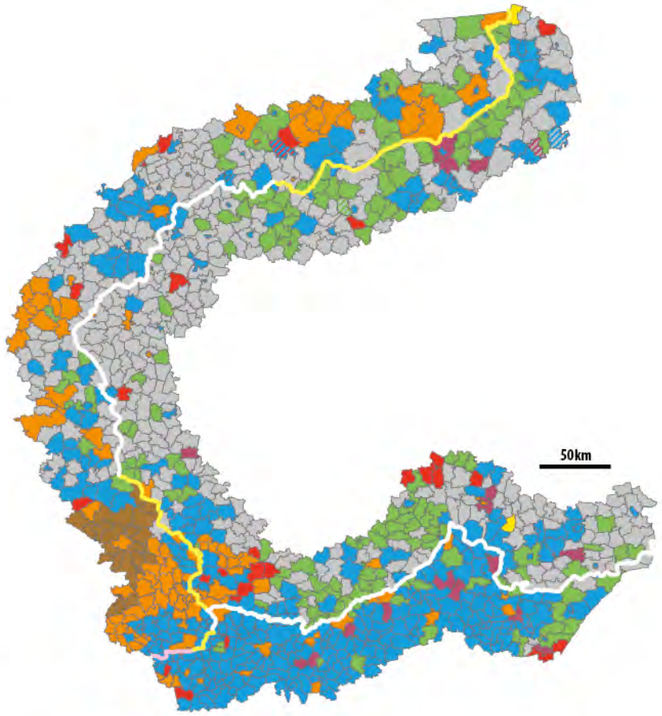
- pomiędzy zaborami
  between partitions
- pomiędzy zaborem rosyjskim i austriackim a Niemcami
  between the Russian and Austrian partitions and Germany
- pomiędzy Austrią a Niemcami
  between Austria and Germany

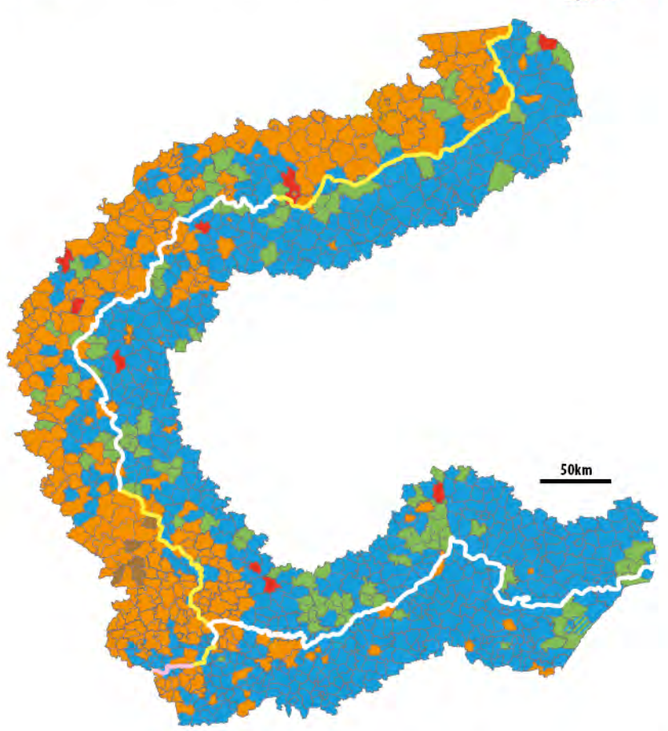
Zwycięzca wyborów parlamentarnych w 2005
2005 parliamentary elections won by:

- Dom Ojczysty
- Liga Polskich Rodzin
- Mniejszość Niemiecka
- Partia Demokratyczna
- Platforma Obywatelska
- Polskie Stronnictwo Ludowe
- Prawo i Sprawiedliwość
- Samoobrona RP
- Sojusz Lewicy Demokratycznej

dwóch zwycięzców
two winners

- Samoobrona RP / Liga Polskich Rodzin
- Samoobrona RP / Polskie Stronnictwo Ludowe
- Samoobrona RP / Prawo i Sprawiedliwość
- Sojusz Lewicy Demokratycznej / Prawo i Sprawiedliwość

Zwycięzca wyborów parlamentarnych w 2007
2007 parliamentary elections won by:

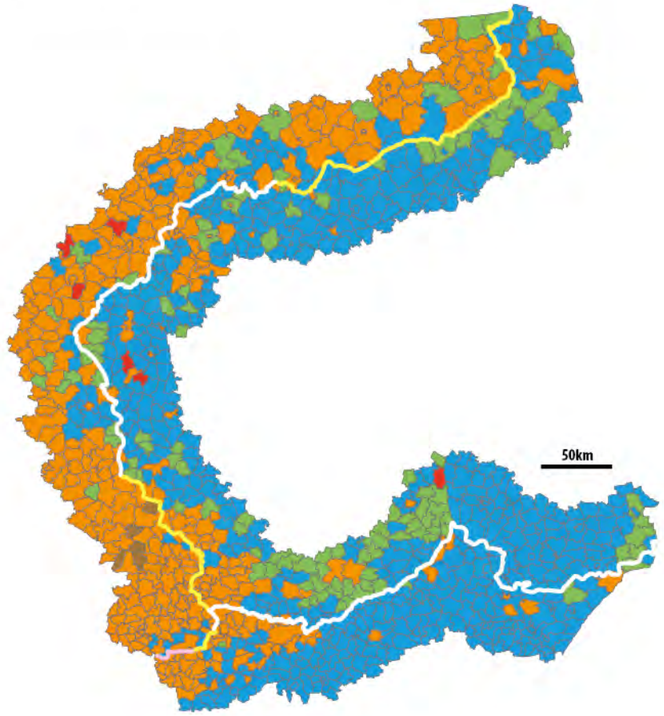
- Lewica i Demokraci SLD+SDPL+PD+UP
- Mniejszość Niemiecka
- Platforma Obywatelska
- Polskie Stronnictwo Ludowe
- Prawo i Sprawiedliwość

dwóch zwycięzców
two winners

- Prawo i Sprawiedliwość / Polskie Stronnictwo Ludowe

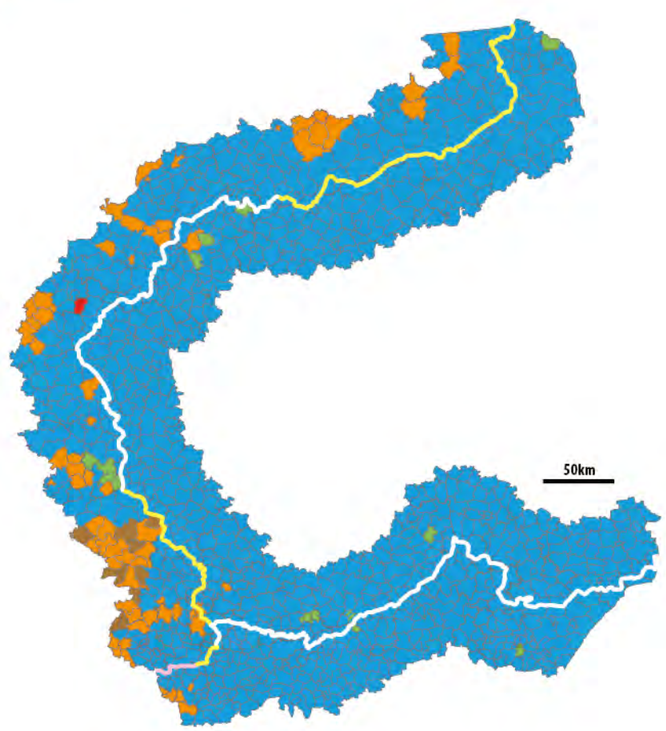
Oprac. na podstawie/Compiled on the basis of: Wybory do Sejmu i Senatu w 2005 i 2007, Państwowa Komisja Wyborcza

Granice reliktowe / Relict borders

Zwycięzca wyborów parlamentarnych w 2011
2011 parliamentary elections won by:

- Mniejszość Niemiecka
- Platforma Obywatelska
- Polskie Stronnictwo Ludowe
- Prawo i Sprawiedliwość
- Sojusz Lewicy Demokratycznej

Zwycięzca wyborów parlamentarnych w 2015
2015 parliamentary elections won by:

- Mniejszość Niemiecka
- Platforma Obywatelska
- Polskie Stronnictwo Ludowe
- Prawo i Sprawiedliwość
- Zjednoczona Lewica SLD+TR+PPS+UP+Zieloni

dwóch zwycięzców
two winners

- Prawo i Sprawiedliwość / Polskie Stronnictwo Ludowe

Oprac. na podstawie/Compiled on the basis of: Wybory do Sejmu i Senatu w 2011 i 2015, Państwowa Komisja Wyborcza

Europa Środkowo-Wschodnia – zmiany geopolityczne w latach 1815–1939 / Central Eastern Europe – geopolitical changes in 1815–1939

1815

1914

1923

XII 1938

VIII 1939

XI 1939

Europa Środkowo-Wschodnia – zmiany geopolityczne w latach 1942–2018 / Central Eastern Europe – geopolitical changes in 1942–2018

1942

V 1945

VI 1955

XI 1990

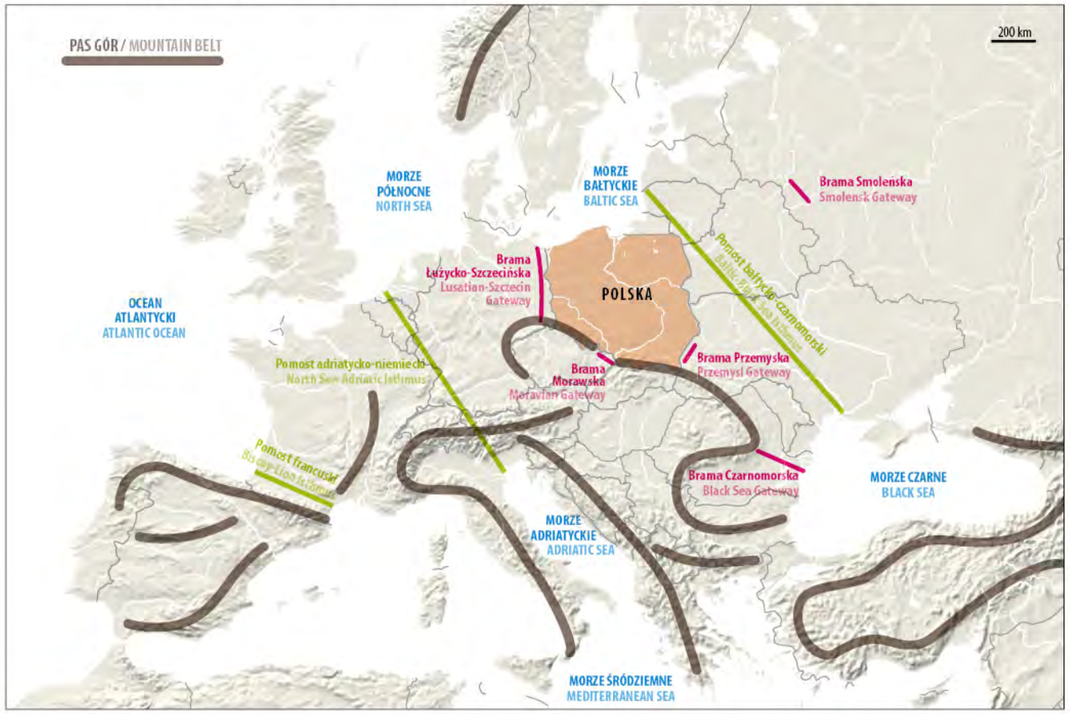
I 1992

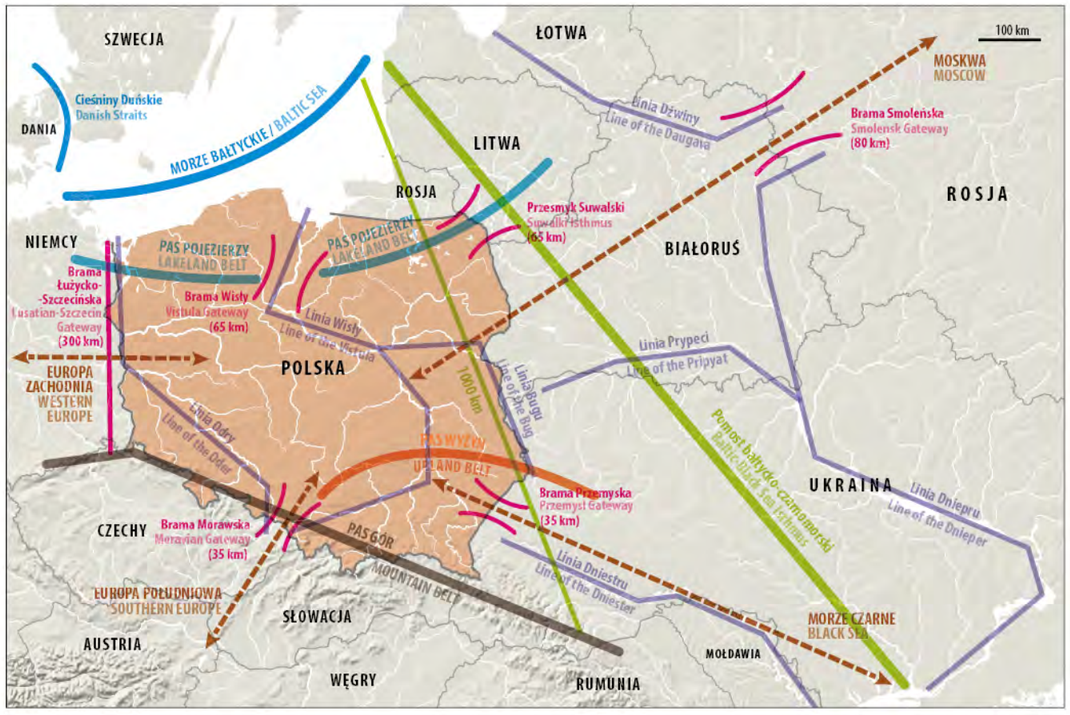

I 1993–2018

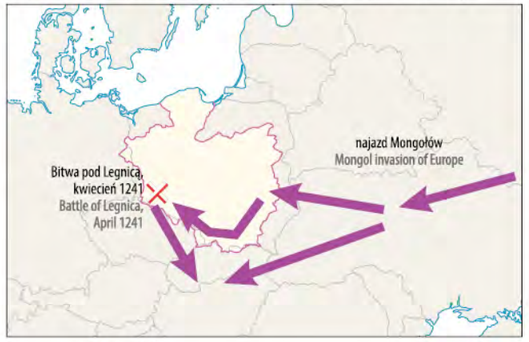

Uwarunkowania geograficzne położenia międzynarodowego Polski / Geographic factors in Poland's foreign policy and history

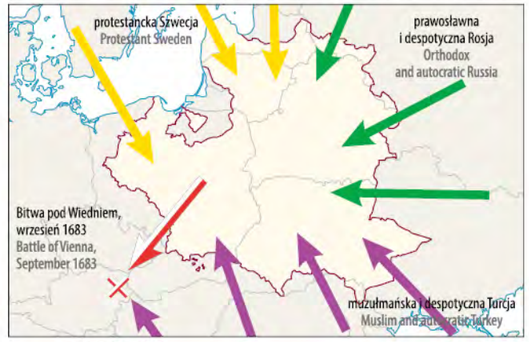

Polska jako przedmurze chrześcijaństwa, Europy i Zachodu w XIII wieku
Poland as a bulwark of Christianity, Europe and the West in 13th century

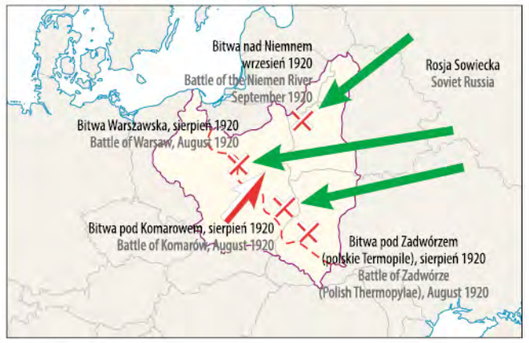
granica Polski w 1241
Polish borders in 1241

Polska jako przedmurze chrześcijaństwa, Europy i Zachodu od XIV do XVIII wieku
Poland as a bulwark of Christianity, Europe and the West in 14th-18th centuries

granica Polski w 1764
Polish borders in 1764

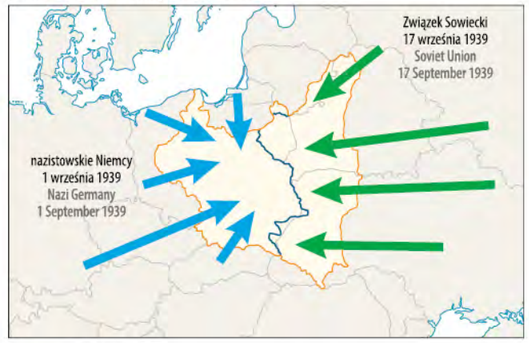
Polska jako przedmurze Zachodu w 1920
Poland as a bulwark of the West in 1920

granica Polski w 1920
Polish borders in 1920

linia frontu 1 sierpnia 1920
front line on 1 August 1920

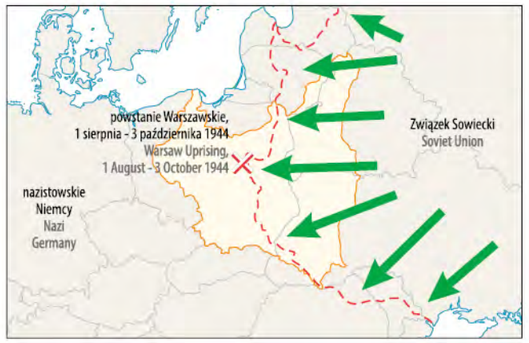
Polska jako przedmurze zachodnich demokracji (Francji i Wielkiej Brytanii) w 1939
Poland as a bulwark of the Western democracies (France and United Kingdom) in 1939

granica Polski w 1938
Polish borders in 1938

granica niemiecko-sowiecka uzgodniona w Pakcie Ribbentrop-Mołotow z 23 sierpnia 1939, zmodyfikowana 28 września 1939
German-Soviet border agreed in the Molotov-Ribbentrop Pact of 23 August 1939 (as modified on 28 September 1939)

Polska jako przedmurze Zachodu w 1944
Poland as a bulwark of the West in 1944

granica Polski w 1938
Polish borders in 1938

linia frontu 1 sierpnia 1944
front line on 1 August 1944

Polska jako przedmurze Zachodu w 2018
Poland as a bulwark of the West in 2018

państwa członkowskie NATO
NATO member states

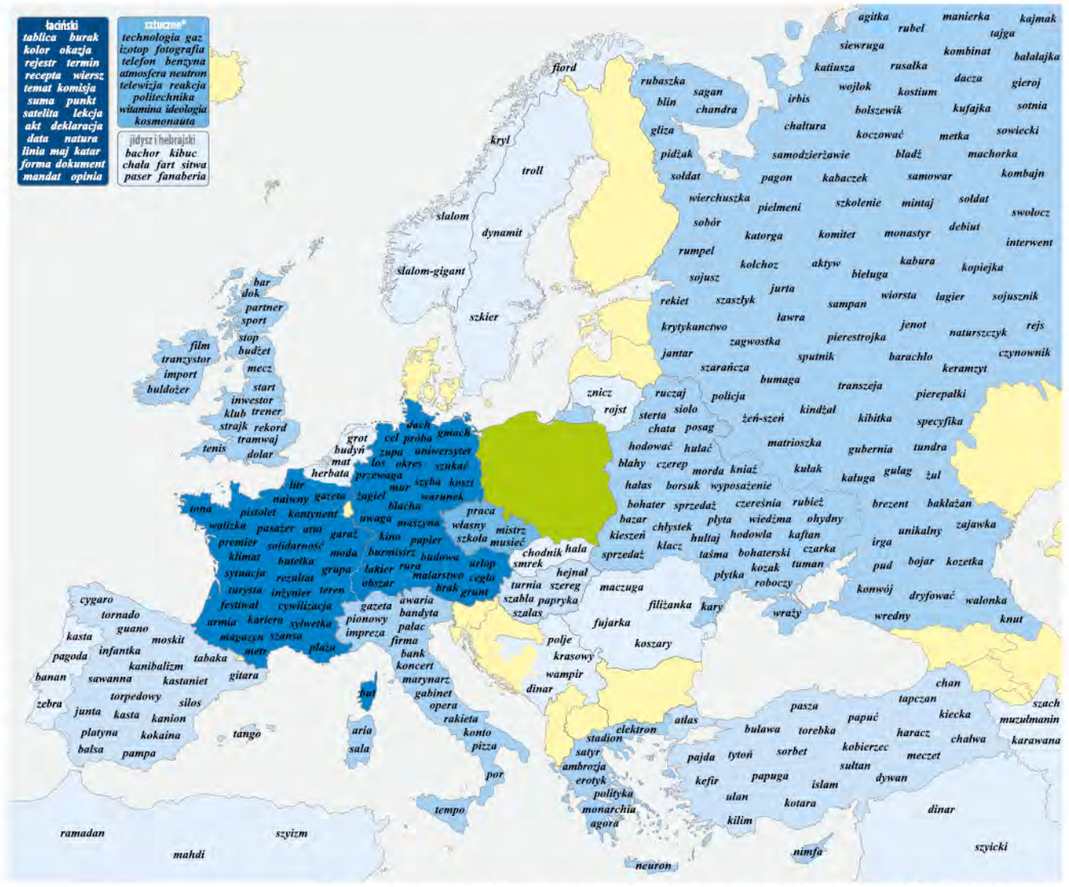
państwa członkowskie UE
EU member states

granice Polski będące zewnętrznymi granicami NATO i UE
Polish borders constituting external NATO and UE boundaries

obecność wojsk rosyjskich w pobliżu polskich granic
Russian military presence near Polish borders

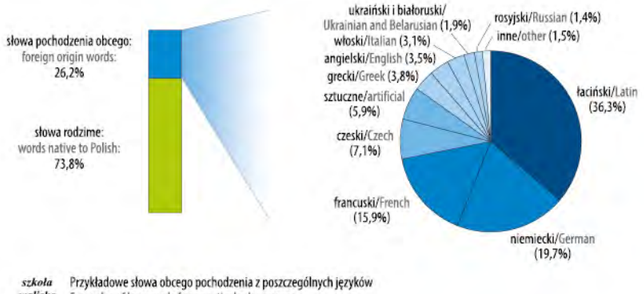
granica Polski w 2018
Polish borders in 2018

Migracje słów do języka polskiego / Migration of words into Polish

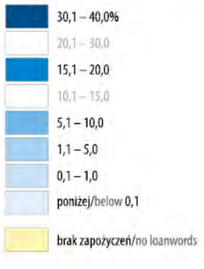

Opracowanie na podstawie/Compiled on the basis of: M. Witaszek-Samborska, Wyrazy obcego pochodzenia we współczesnej polszczyźnie na podstawie słowników frekwencyjnych, Wydawnictwo Nakom; M. Witaszek-Samborska, Zapożyczenia z różnych języków we współczesnej polszczyźnie (na podstawie słowników frekwencyjnych), Wydawnictwo Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk; B. Walczak, Kontakty polszczyzny z językami niesłowiańskimi, [w:] J. Bartmiński (red.), Współczesny język polski, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej; M. Bańko (red.), Wielki słownik wyrazów obcych PWN, Wydawnictwo Naukowe PWN

Słowa pochodzenia obcego uwzględnione w słownikach frekwencyjnych języka polskiego
Loanwords contained in Polish language frequency dictionaries

Odsetek zapożyczeń z danego języka wśród zapożyczeń ogółem w słownikach frekwencyjnych języka polskiego
Percentage of loanwords in Polish from a given language in the total number of loanwords contained in frequency dictionaries

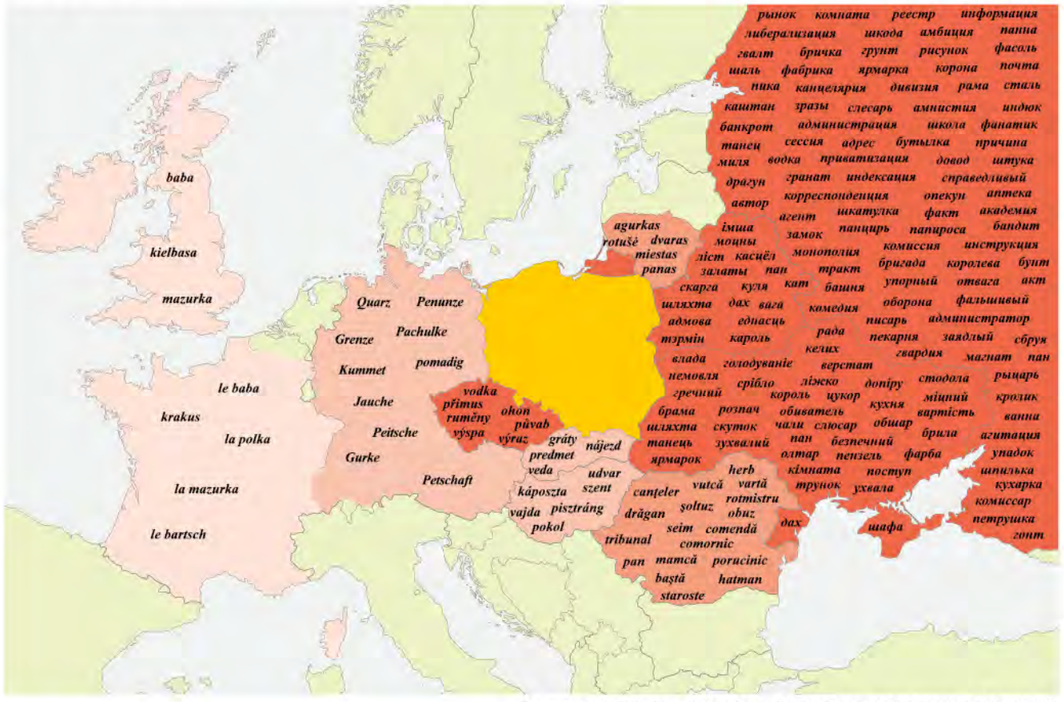
szkoła ***walizka*** Przykładowe słowa obcego pochodzenia z poszczególnych języków
Examples of loanwords from particular languages

*Zapożyczenia sztuczne: wyrazy tworzone współcześnie z materiału leksykalnego łaciny i greki na gruncie innych języków, niewystępujące oryginalnie w łacinie lub grece. Są to przeważnie nazwy złożone mające charakter międzynarodowy, dla których z reguły nie można wskazać konkretnego języka-źródła.
*Artificial loanwords: these originated contemporaneously with the lexical material of Latin and Greek on the basis of other languages, and were not originally present in Latin or Greek. They are predominantly compound words of an international character, for which it is not possible to indicate a specific language of origin.

Uwagi metodologiczne:
Na mapie *Migracje słów do języka polskiego* uwzględniono liczebność wyrazów obcego pochodzenia zawartych w słownikach frekwencyjnych języka polskiego, zgodnie z publikacjami M. Witaszek-Samborskiej. Słowniki te obejmują następujące odmiany języka pisanego: teksty popularnonaukowe, drobne wiadomości prasowe, publicystykę, prozę artystyczną, dramat artystyczny, a także polszczyznę mówioną, zaś materiał dla każdej z odmian języka obejmuje po 100 000 słów wybranych losowo i pochodzi z lat 60. i 70. Nie zostały w nich uwzględnione takie odmiany języka jak: poetycka, stricte naukowa oraz urzędowa (administracyjna).
Uwzględnione zostały jedynie zapożyczenia właściwe (formalne), bez uwzględniania kalk wyrazowych (np. nastolatek na wzór angielskiego teenager), pożyczek semantycznych (nadanie rodzimemu wyrazowi innego znaczenia pod wpływem obcego wyrazu) i leksemów zawierających jedynie obcy formant prefiksalny lub sufiksalny (np. arcydzieło, uciekinier). Brane pod uwagę były tylko nazwy pospolite, bez nazw własnych oraz derywatów od nazw własnych utworzonych na gruncie polszczyzny; pominięte zostały także skrótowce.
Pochodzenie zapożyczeń do języka polskiego podano zgodnie z zasadą, że dany wyraz obcy jest zapożyczeniem z tego języka, z którego został bezpośrednio przyjęty do polszczyzny, niezależnie od pierwotnego źródła tego wyrazu.

Methodological remarks:
Numerical data for foreign-language words contained in Polish frequency dictionaries is based on the research of M. Witaszek-Samborska. These dictionaries include the following varieties of language: popular science texts, journalism, artistic prose and drama, as well as spoken Polish. The material analyzed for each language variety comprises 100,000 randomly selected words from the 1960s and 1970s. It excludes varieties such as poetry, strictly academic and official (government administration).
Only proper (formal) borrowings are included, not loan translations (e.g. the Polish word „nastolatek" modeled on the English „teenager"), semantic loans (where the native word receives a different meaning under the influence of a foreign word) and lexemes containing only a foreign preffix or suffix (e.g. arcydzieło, uciekinier). The material analyzed includes only common names, and not proper names or their derivatives created on the basis of Polish. Abbreviations are also omitted.
The source of a loanword is considered to be the language from which it was directly transfered into Polish, regardless of its original source.

Migracje słów z języka polskiego / Migration of words from Polish

Opracowanie na podstawie/Compiled on the basis of: J. Rieger, J. Siatkowski, Kontakty polszczyzny z językami słowiańskimi, [w:] J. Bartmiński (red.), Współczesny język polski, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Wpływ języka polskiego na inne języki, [w:] W. Mizerski (red.), Język polski. Encyklopedia w tabelach, Wydawnictwo Adamantan

Intensywność zapożyczeń z języka polskiego do danego języka
Intensity of loanwords from Polish in a given language

duża/high
umiarkowana/moderate
mała/low
pojedyncze wyrazy/isolated words only

půvab ***szafa*** Przykładowe słowa zapożyczone z języka polskiego
Examples of loanwords from Polish

Pochodzenie polskich nazw państw / Origin of country names used in Polish

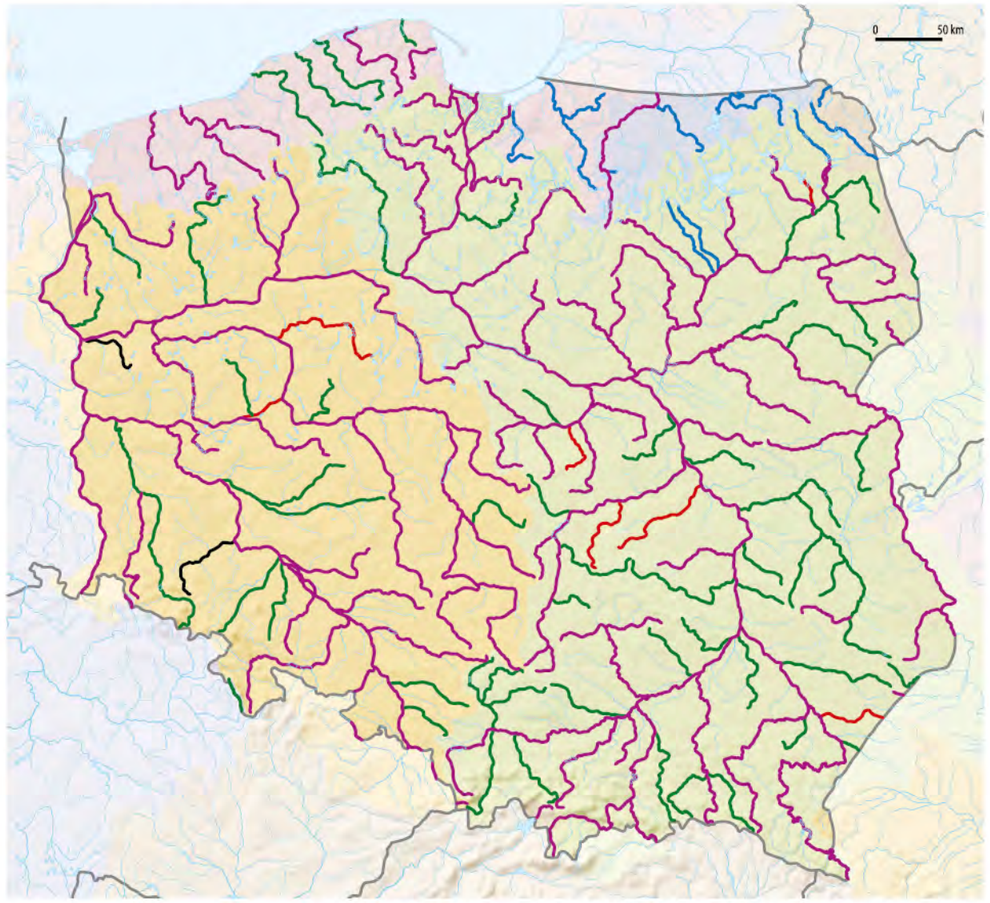

Oprac. na podstawie/Compiled on the basis of: M. Zych, Nazwy państw w języku polskim jako przykład stosowania egzonimów i endonimów, „Prace Językoznawcze" 2014, nr XVI/2, s. 95–104; K. Zierhoffer, Z. Zierhofferowa, Polska a Europa w świetle nazw geograficznych, Wydawnictwo „Poznańskie Studia Polonistyczne"; K. Zierhoffer, Z. Zierhofferowa, Nazwy zachodnioeuropejskie w języku polskim a związki Polski z kulturą Europy, Wydawnictwo Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk; K. Zierhoffer, Z. Zierhofferowa, Nazwy geograficzne Europy w języku polskim. Dziedzictwo i współczesność, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza; J. Siatkowski, Obce nazwy geograficzne w języku czeskim i polskim. Studium konfrontatywne, Uniwersytet Warszawski, Wydział Polonistyki.

Pochodzenie nazw państw używanych w języku polskim
Origin of country names used in Polish

- prasłowiańskie odetniczne / pre-Slavic ethnic names
- odetniczne słowiańskie / Slavic ethnic names
- polskie / Polish
- staroruskie / Old-Russian
- rosyjskie / Russian
- łacińskie (bezpośrednio) / Latin (directly)
- francuskie / French
- niemieckie / German
- angielskie / English
- *o* nazwa oryginalna (endonim) / original name (endonym)
- *t* tłumaczenie nazwy / translation of a name
- *a* adaptacja fonetyczna lub graficzna / phonetic or graphic adaptation

Pochodzenie nazw rzek / Origins of river names

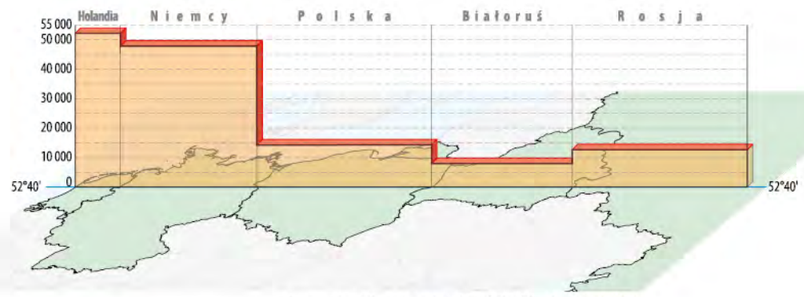
Oprac. na podstawie/Compiled on the basis of: Urszula Bijak, Nazwy wodne dorzecza Wisły, Kraków 2013; Jerzy Duma, Polska. Przedsłowiańskie a słowiańskie nazwy własne, w: Słowiańska onomastyka. Encyklopedia. Tom 1, Warszawa-Kraków 2002; Ewa Wolnicz-Pawłowska, Nazwy wodne dorzecza Warty. Od źródeł do ujścia Prosny, Warszawa 2006; Jerzy Duma, Nazwy wodne w dorzeczu Warty. Od Prosny po ujście do Odry (z wyłączeniem dorzecza Noteci), Warszawa 2010; M. Malec, Słownik etymologiczny nazw geograficznych Polski, Warszawa 2003

Pochodzenie nazw rzek
Origins of river names

- przedsłowiańskie/staroeuropejskie / pre-Slavic/Old European
- słowiańskie / Slavic
- polskie / Polish
- niemieckie / German
- bałtyckie / Baltic

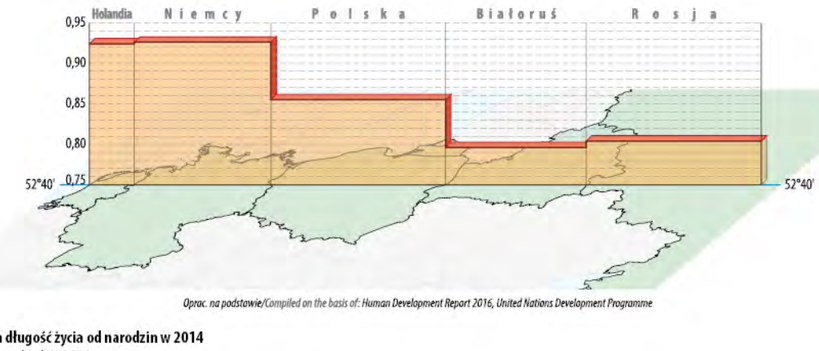
Polska jako kraina przejściowa / Poland as a transitional land

PKB na osobę w USD w 2014
GDP per capita in USD in 2014

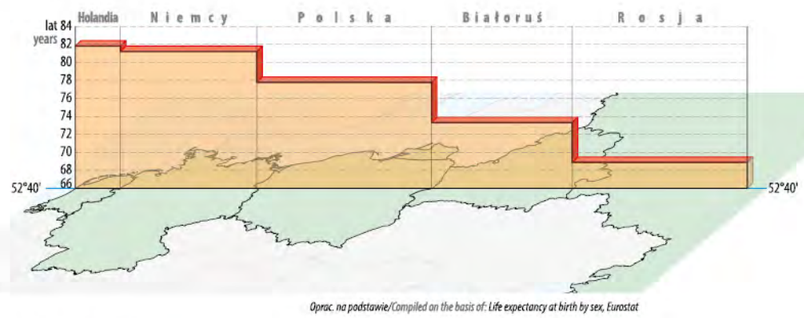
Oprac. na podstawie/Compiled on the basis of: The World Bank Open Data 2016, World Bank

Wskaźnik rozwoju społecznego w 2015
Human Development Index in 2015

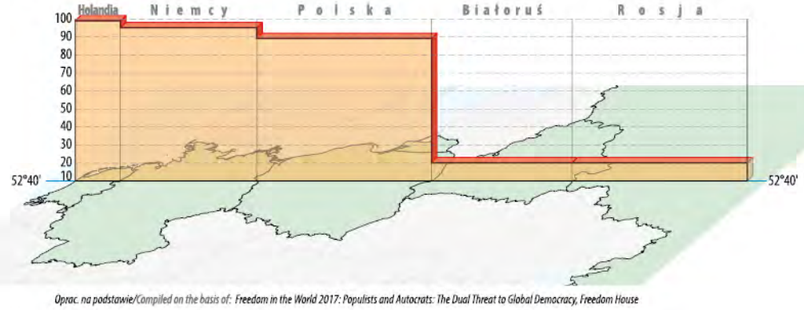
Oprac. na podstawie/Compiled on the basis of: Human Development Report 2016, United Nations Development Programme

Spodziewana długość życia od narodzin w 2014
Life expectancy at birth in 2014

Oprac. na podstawie/Compiled on the basis of: Life expectancy at birth by sex, Eurostat

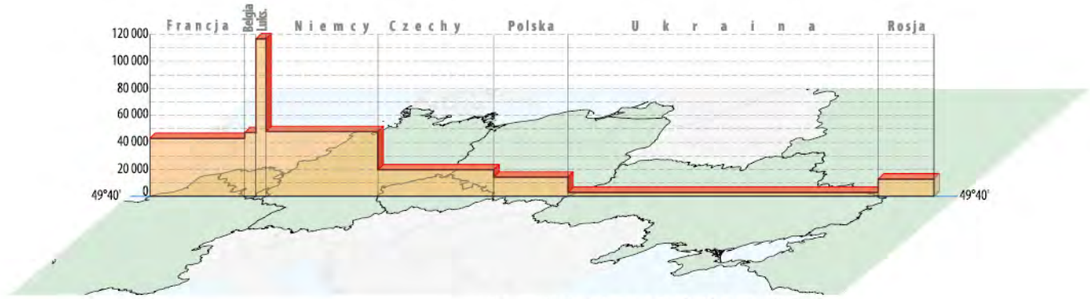
Wskaźnik wolności politycznej w 2016
Freedom in the World in 2016

Oprac. na podstawie/Compiled on the basis of: Freedom in the World 2017: Populists and Autocrats: The Dual Threat to Global Democracy, Freedom House

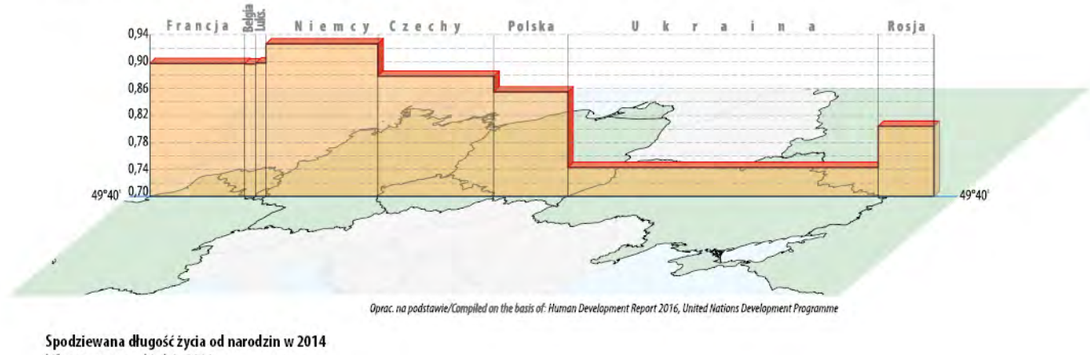
Polska jako kraina przejściowa / Poland as a transitional land

PKB na osobę w USD w 2014
GDP per capita in USD in 2014

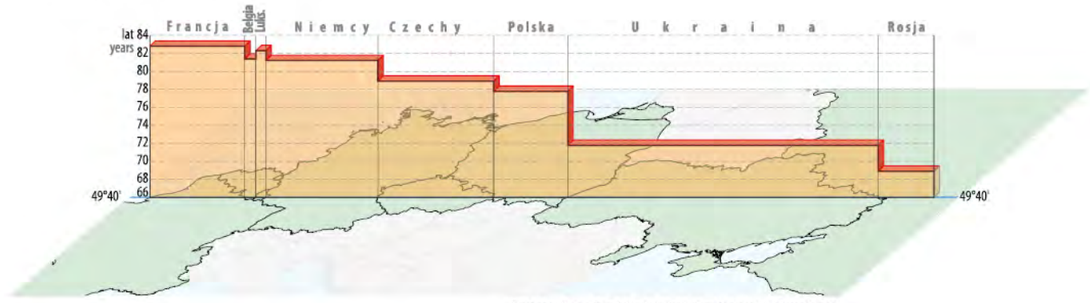
Oprac. na podstawie/Compiled on the basis of: The World Bank Open Data 2016, World Bank

Wskaźnik rozwoju społecznego w 2015
Human Development Index in 2015

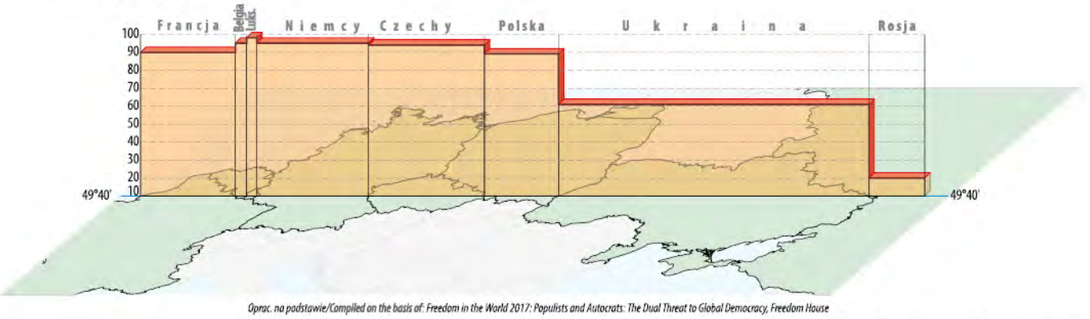
Oprac. na podstawie/Compiled on the basis of: Human Development Report 2016, United Nations Development Programme

Spodziewana długość życia od narodzin w 2014
Life expectancy at birth in 2014

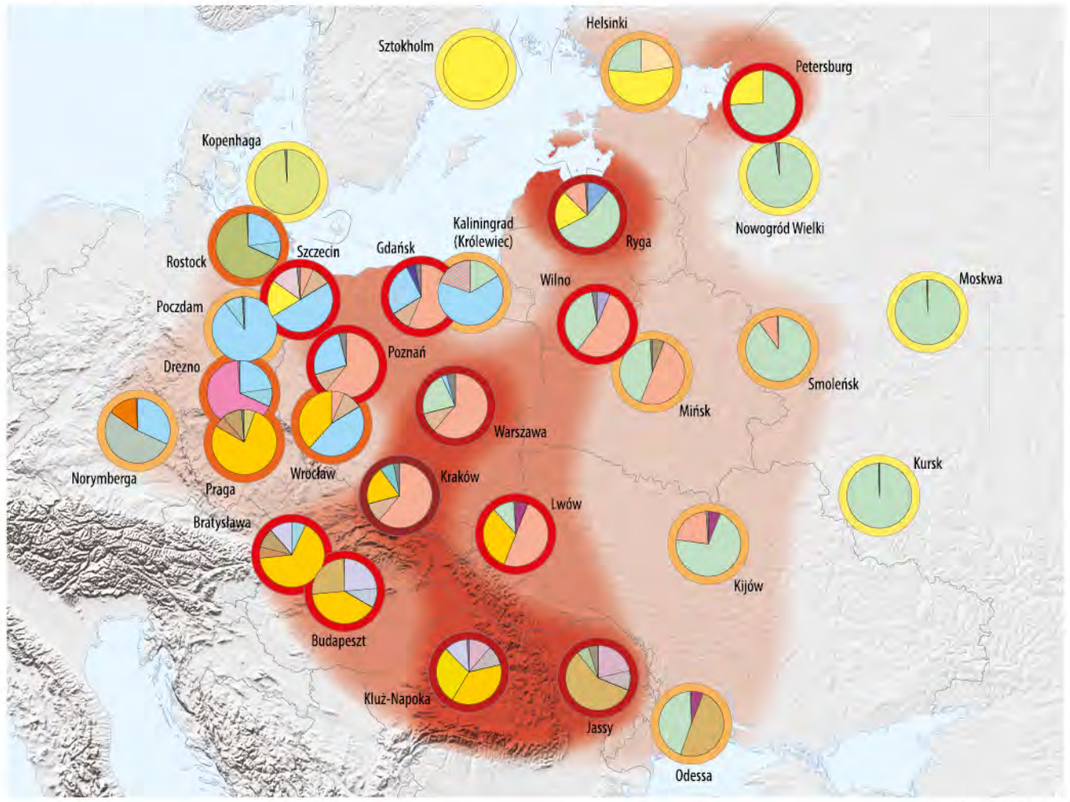
Oprac. na podstawie/Compiled on the basis of: Life expectancy at birth by sex, Eurostat

Wskaźnik wolności politycznej w 2016
Freedom in the World in 2016

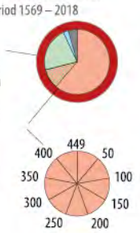
Oprac. na podstawie/Compiled on the basis of: Freedom in the World 2017: Populists and Autocrats: The Dual Threat to Global Democracy, Freedom House

Zmiany przynależności miast w Europie / Changes in country affiliation of cities in Europe

Opracowanie własne/*Own elaboration*

Przynależność państwowa wybranych miast w latach 1569 – 2018
Country affiliation of selected cities in the period 1569 – 2018

Liczba zmian przynależności państwowej wybranych miast w latach 1569-2018*
Number of changes in country affiliation of selected cities in the period 1569-2018*

- 6 zmian/changes
- 5 zmian/changes
- 4 zmiany/changes
- 3 zmiany/changes
- 2 zmiany/changes
- brak zmian/no changes

Częstotliwość zmian przynależności państwowej
Frequency of changes in country affiliation

duża / high — średnia / medium — mała / low

Okres przynależności państwowej wybranych miast w latach 1569 – 2018**
Length of country affiliation of selected cities in the period 1569 – 2018**

- Polska i Rzeczpospolita Obojga Narodów / Poland and Polish-Lithuanian Commonwealth
- Niemcy (od 1871), Brandenburgia i Prusy / Germany (since 1871), Brandenburg and Prussia
- Rosja i ZSRR / Russia and USRR
- Austria i Monarchia Habsburgów / Austria and Habsburg Monarchy
- Węgry (w tym w ramach Austro-Węgier) / Hungary (incl. when part of Austria-Hungary)
- Turcja / Turkey
- Szwecja / Sweden
- Dania / Denmark
- Finlandia / Finland
- Rumunia / Romania
- Czechy / Czechia
- Słowacja / Slovakia
- Czechosłowacja / Czechoslovakia
- Litwa / Lithuania
- Łotwa / Latvia
- Ukraina / Ukraine
- Białoruś / Belarus
- Meklemburgia-Schwerin / Mecklenburg-Schwerin
- Saksonia / Saxony
- Bawaria / Bavaria
- Siedmiogród / Transylvania
- Rzeczpospolita Krakowska / Republic of Cracow
- Księstwo Szczecińskie i Księstwo Pomorskie / Duchy of Pomerania and Duchy of Szczecin
- Wolne Miasto Gdańsk / Free City of Danzig
- Wolne Miasto Rzeszy / Free Imperial City
- różne*** / various***
- okres zależności od ZSRR / period of Soviet dependency
- lenno Polski / Polish fiefdom
- protekcja Rosji / Russian protectorate
- protekorat mocarstw / great power protectorate

***Krótkie okresy przynależności do różnych państw, nie przekraczające jednorazowo 10 lat
***Short periods of affiliation to one or more countries not exceeding 10 years

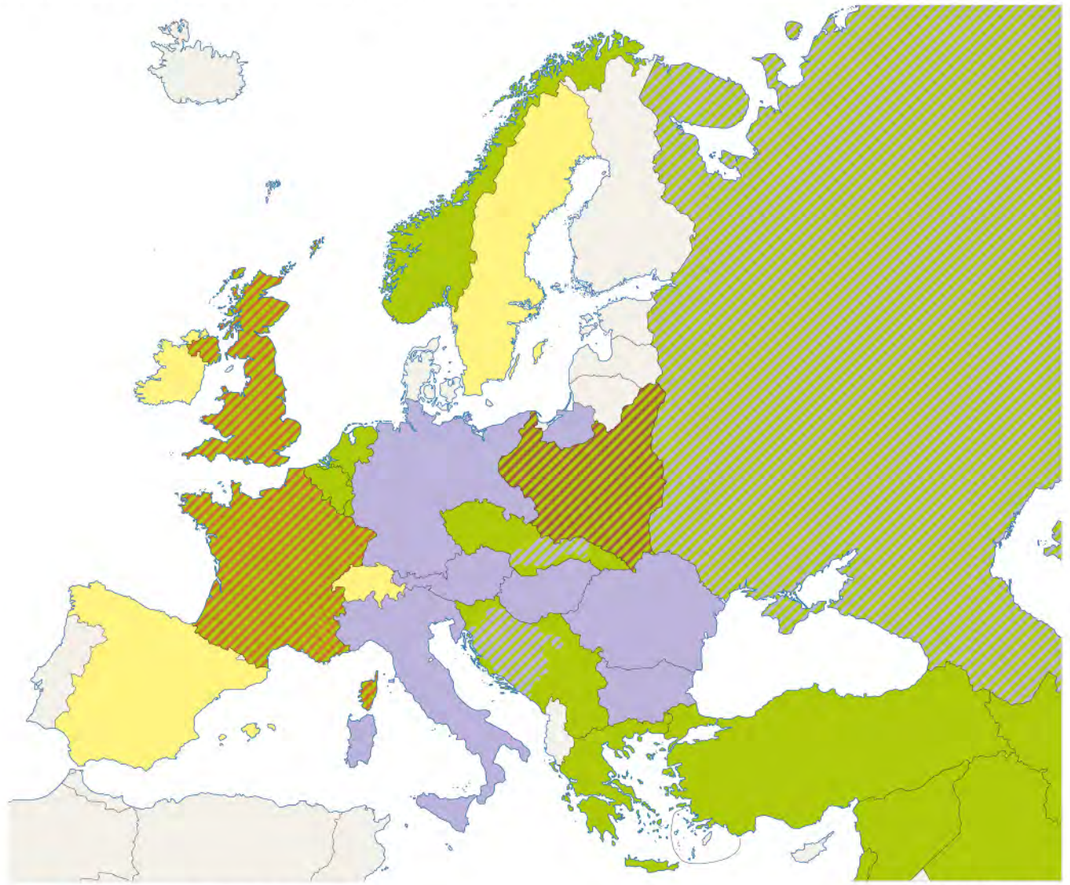
* Wzięte pod uwagę zostały trwające co najmniej 10 lat zmiany przynależności państwowej, efektywne okupacje oraz stany satelityzacji. Stąd tzw. kraje socjalistyczne ze względu na daleko idące ograniczenia suwerenności na rzecz ZSRR potraktowane zostały jako byty geopolityczne odrębne od niepodległych państw będących ich terytorialnymi poprzednikami i sukcesorami. Równocześnie przyjęto założenie o ciągłości geopolitycznej między Brandenburgią, Prusami, Cesarstwem Niemiec, Republiką Weimarską, III Rzeszą i RFN, a także między Rosją carską, komunistyczną (ZSRR) i współczesną. Miasta przynależne do węgierskiej części Austro-Węgier traktowane są jak części Węgier ze względu na wagę zmian ustrojowych z 1867 roku. Do zestawienia będącego podstawą mapy wybrano wszystkie istotniejsze przemiany geopolityczne w wybranym regionie. W przypadku miast powstałych po 1569 r. wzięto pod uwagę zmiany przynależności obszaru, na którym w późniejszym czasie powstało miasto.

* Changes in country affiliation are considered here as formal changes of at least 10 years' duration, as well as effective occupation or satellization. Therefore, given the far-reaching limitation of their sovereignty in relation to the USSR, „Socialist Bloc" countries are treated as distinct geopolitical entities from their independent territorial predecessors and successors. Geopolitical continuity is considered to exist between Brandenburg, Prussia, the German Empire, the Weimar Republic, the Third Reich and the Federal Republic of Germany, as well as between tsarist, communist (USSR) and contemporary Russia. Cities belonging to the Hungarian part of the Austria-Hungarian Empire are treated as Hungarian due to the weight of the systemic changes of 1867. The map is based on an analysis of all key geopolitical changes in the region. For cities established after 1569, prior changes in the country affiliation of their locations are also included.

**Kolejność odkładania struktury: pierwsze oznaczono państwo, w którym obecnie znajduje się miasto, a następnie inne państwa ułożone pod względem długości władania miastem lub obszarem, na którym powstało miasto.

**Sequence of pie structure: the first segment denotes the state to which the city currently belongs, followed by other states arranged according to the length of affiliation of the city or location on which it was established.

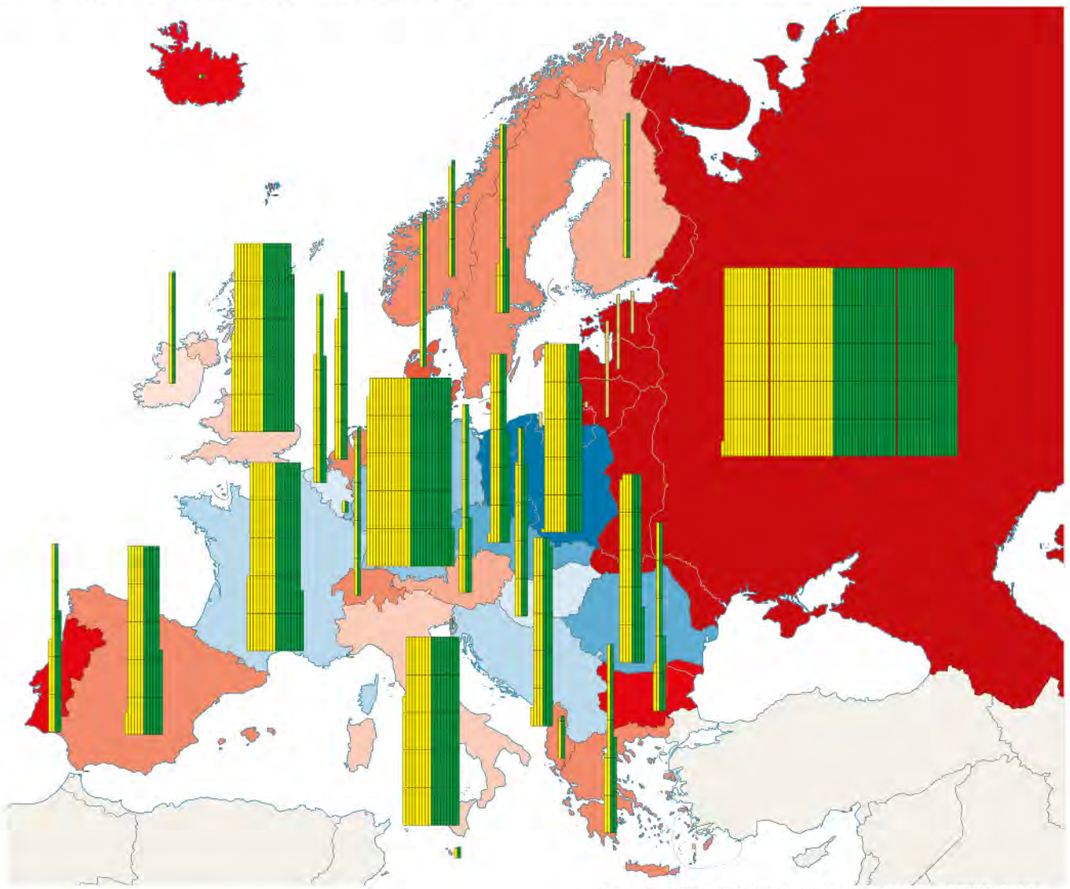
Polska i inne kraje europejskie wobec III Rzeszy / Poland and other European countries in the face of the Third Reich

Granice państw wg stanu w 1938
International boundaries as of 1938

- państwa w stanie wojny z Niemcami od 1 września 1939 / countries at war with Germany from 1 September 1939
- państwa w stanie wojny z Niemcami od 3 września 1939 r. (bez posiadłości kolonialnych) / countries at war with Germany from 3 September 1939 (without colonies)
- państwa w sojuszu z Niemcami wg stanu na 21 czerwca 1941 (sygnatariusze Paktu Trzech z 1940 [bez Jugosławii i posiadłości kolonialnych] oraz paktu Ribbentrop-Mołotow z 1939) / countries allied with Germany as of 21 June 1941 (signatories of Tripartite Pact of 1940 [without Yugoslavia and colonies] and Molotov-Ribbentrop Pact of 1939)
- państwa koalicji antyhitlerowskiej wg stanu na 8 maja 1945 r. (sygnatariusze Deklaracji Narodów Zjednoczonych z 1942, bez posiadłości kolonialnych) / countries in the anti-Hitler coalition as of 8 May 1945 (signatories of the Declaration by United Nations of 1942, without colonies)
- państwa neutralne / neutral countries
- pozostałe państwa i terytoria / other countries and territories

Zmiany liczby ludności w Europie w wyniku II wojny światowej / Population change in Europe as a result of World War II

Oprac. na podstawie/Compiled on the basis of: Annuaire Statistique de la société des Nations 1939/40, Société des Nations; Statistical year-book 1948, United Nations, Statistical Office of United Nations

Zmiana liczby ludności w procentach między 1938 a 1946 z uwzględnieniem zmian granic
Population change in percent between 1938 and 1946, taking into account border changes

wzrost liczby ludności / increase in population
- 12,1 – 14,0%
- 10,1 – 12,0
- 8,1 – 10,0
- 6,1 – 8,0
- 4,1 – 6,0
- 2,1 – 4,0
- 0,1 – 2,0

spadek liczby ludności / decline in population
- -1,9 – 0,0
- -4,9 – -2,0
- -9,9 – -5,0
- -19,9 – -10,0
- -29,9 – -20,0
- -34,9 – -30,0

brak danych / no data

Liczba ludności w 1938 i 1946
Number of population in 1938 and 1946

1938 / 1946
- 5 000 000
- 4 500 000
- 4 000 000
- 3 500 000
- 3 000 000
- 2 500 000
- 2 000 000
- 1 500 000
- 1 000 000
- 500 000
- 0

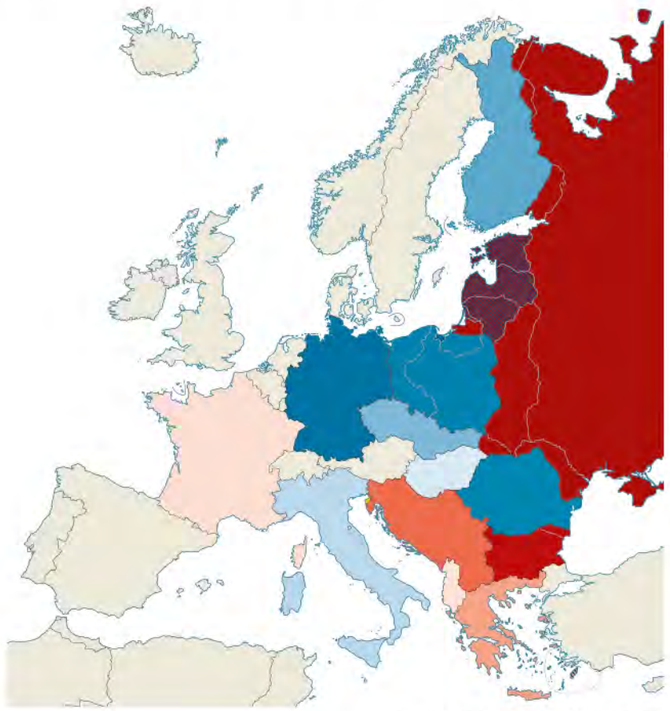
Państwa i terytoria:
Countries and territories:
- zlikwidowane do 1947 / liquidated till 1947
- utworzone po 1945 / established after 1945

Granice państw:
National boundaries:
- istniejące w 1938 i 1947 roku / existing in 1938 and 1947
- istniejące w 1938 roku, nieistniejące w 1947 / existing in 1938 and not existing in 1947
- istniejące w 1947 roku, nieistniejące w 1938 / existing in 1947 and not existing in 1938

Dane przedwojenne: dla Czechosłowacji za 1937 rok, dla Austrii i Niemiec za 1939 rok (w granicach z 1938 roku).
Dane na 1946 rok przeliczone według granic z 1947 roku; dla Triestu dane za 1949 rok.
Pre-war data: for Czechoslovakia 1937 data is used, for Austria and Germany 1939 data (within its 1938 borders).
Data for 1946 is converted according to the 1947 borders; data for Trieste is for 1949.

Pominięto diagramy dla państw i terytoriów liczących poniżej 20 000 mieszkańców
Diagrams for countries and territories with less than 20,000 inhabitants are omitted

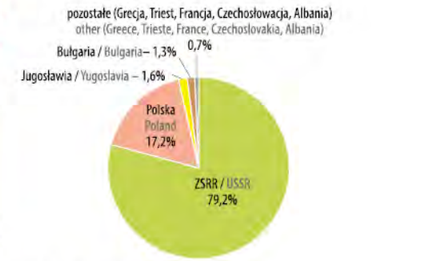
Zmiany terytorialne w Europie w wyniku II wojny światowej / Territorial change in Europe as a result of World War II

Odsetek terytoriów z poszczególnych państw w ogólnej liczbie terytoriów utraconych w wyniku II wojny światowej
Territory lost by individual states as a percentage of the total lost as a result of World War II

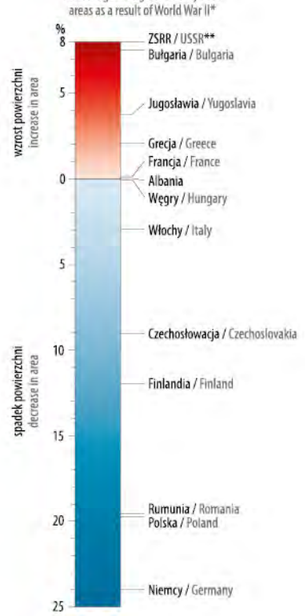

Odsetek terytoriów uzyskanych przez poszczególne państwa w ogólnej liczbie terytoriów uzyskanych w wyniku II wojny światowej
Territory gained by individual states as a percentage of the total gained as a result of World War II

Oprac. na podstawie/Compiled on the basis of: Annuaire Statistique de la société des Nations 1939/40, Société des Nations; Statistical year-book 1948, United Nations, Statistical Office of United Nations; Annuario statistico italiano 1939-XVII, Istituto centrale di statistica del Regno d'Italia;

Zmiana powierzchni krajów w wyniku II wojny światowej* w procentach
Percentage change in country land areas as a result of World War II*

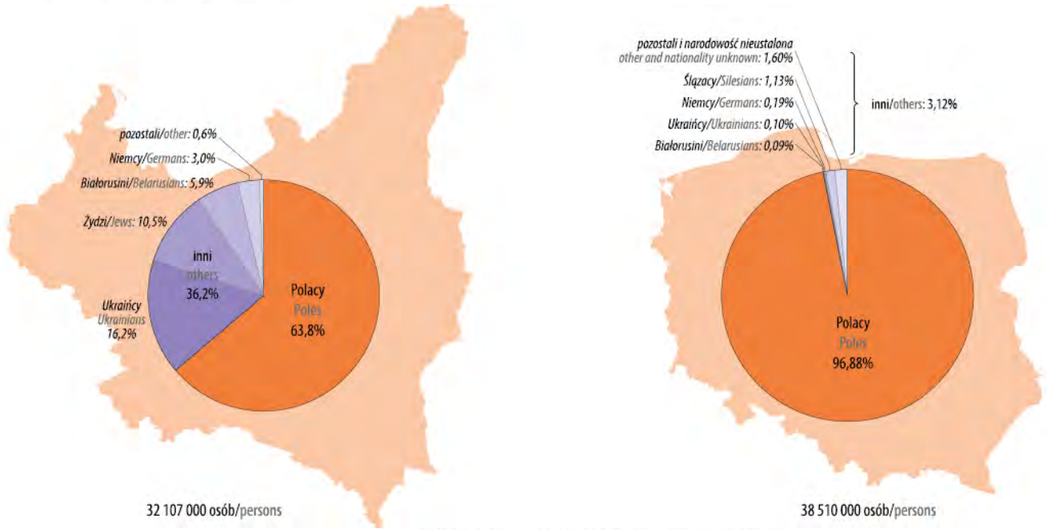

Granice państw:
National boundaries:
- istniejące w 1938 i 1947 roku / existing in 1938 and 1947
- istniejące w 1938 roku, nieistniejące w 1947 / existing in 1938 and not existing in 1947
- istniejące w 1947 roku, nieistniejące w 1938 / existing in 1947 and not existing in 1938

Państwa i terytoria:
Countries and territories:
- utworzone w wyniku II wojny światowej / established as a result of World War II
- zlikwidowane w wyniku II wojny światowej / liquidated as a result of World War II
- bez zmian terytorialnych będących wynikiem II wojny światowej / without territorial changes as a result of World War II

** Zmiana między powierzchnią w 1938 roku a powierzchnią w 1947 roku. Uwzględniono tylko zmiany wynikające z ustaleń (traktatów) podjętych w wyniku zakończenia II wojny światowej. Nie zostały uwzględnione tereny okupowane po wojnie oraz drobne zmiany granic będące konsekwencją zakończenia II wojny światowej, a które nastąpiły po 1947 roku.*
** Change between land area in 1938 and 1947. This only includes territory movements based on arrangements (treaties) reached as a result of the end of the Second World War. Territories occupied after the war are not included, nor are minor border adjustments which, though resulting from the war, took place after 1947.*
*** Dotyczy europejskiej części ZSRR; uwzględniając całe terytorium kraju oraz zdobycze terytorialne w Azji, powierzchnia ZSRR wzrosła o 3,2%*
*** This relates to the European part of the USSR. If the entire territory of the USSR is considered, including its territorial gains in Asia, the land area of the Soviet Union grew by to 3.2%.*

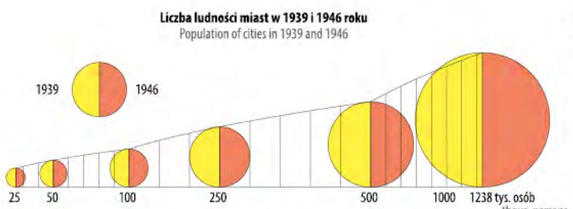
Zróżnicowanie narodowościowe Polski w 1931 i 2011*
National diversity in Poland in 1931 and 2011*

* W trakcie Narodowego Spisu Powszechnego 2011 można było wskazać pojedynczą lub złożoną (podwójną) identyfikację narodowo-etniczną. W tym drugim przypadku wzięto pod uwagę tylko pierwsze wskazanie.
* In the 2011 Polish Census it was possible to declare either a single or a complex (dual) ethnonational identity. In the latter case, for the purpose of this map only the first nationality declared is taken into account.

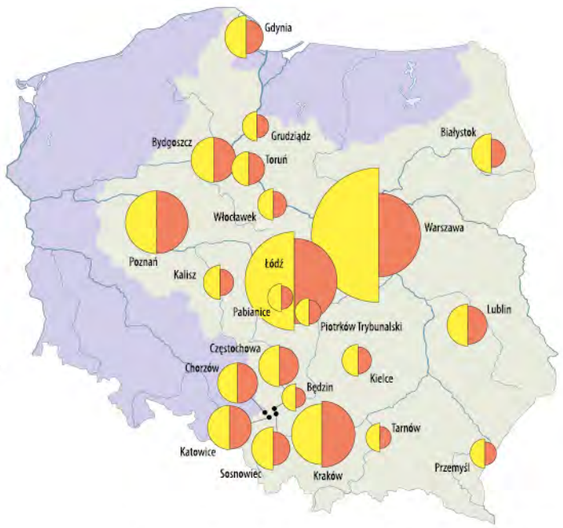
Oprac. na podstawie/Compiled on the basis of:
S. Lencewicz, Wielka Encyklopedia Powszechna. Polska, Trzaski, Everta i Michalskiego Sp. Akc.
Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań 2011, Główny Urząd Statystyczny

Zmiana liczby ludności miast Polski w wyniku II wojny światowej
Population change in Polish cities as a result of World War II

Pokazano tylko miasta liczące w 1939 roku co najmniej 50 000 mieszkańców i znajdujące się na terenie Polski zarówno w 1939, jak i 1946 roku
Only cities with at least 50,000 inhabitants in 1939 and located on the territory of Poland in both 1939 and 1946 are shown

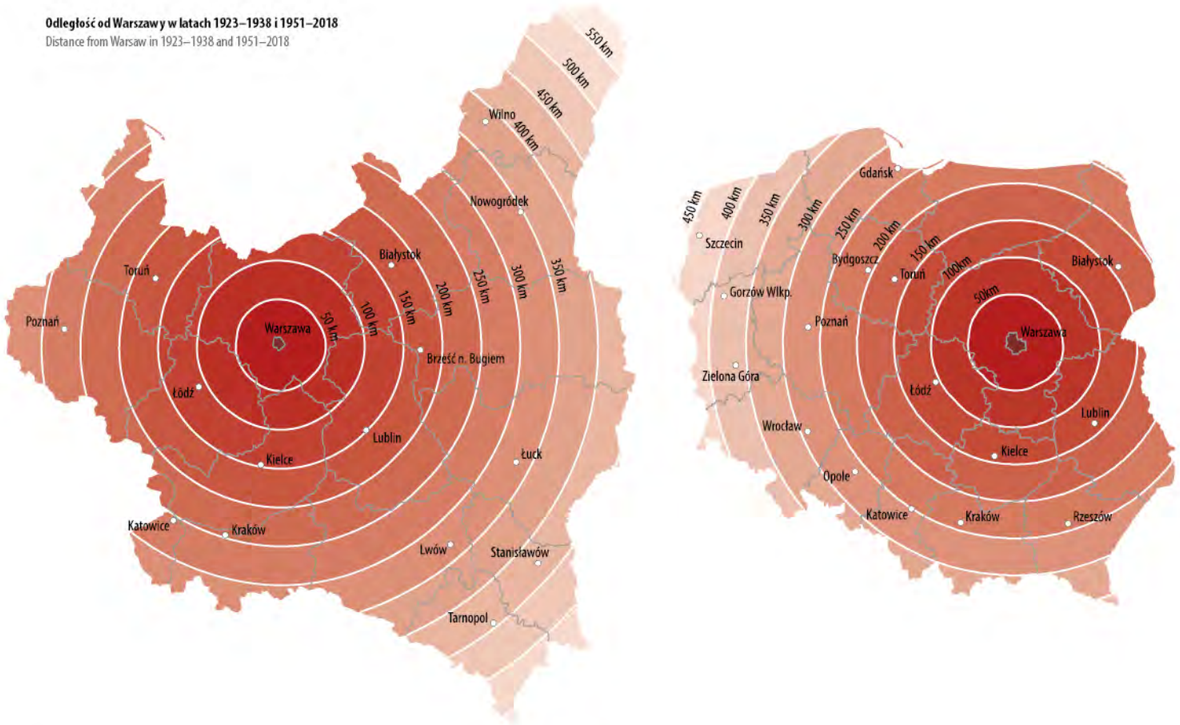
tereny Polski przedwojennej
pre-war Polish territory
tereny przyłączone po wojnie
areas incorporated after the war

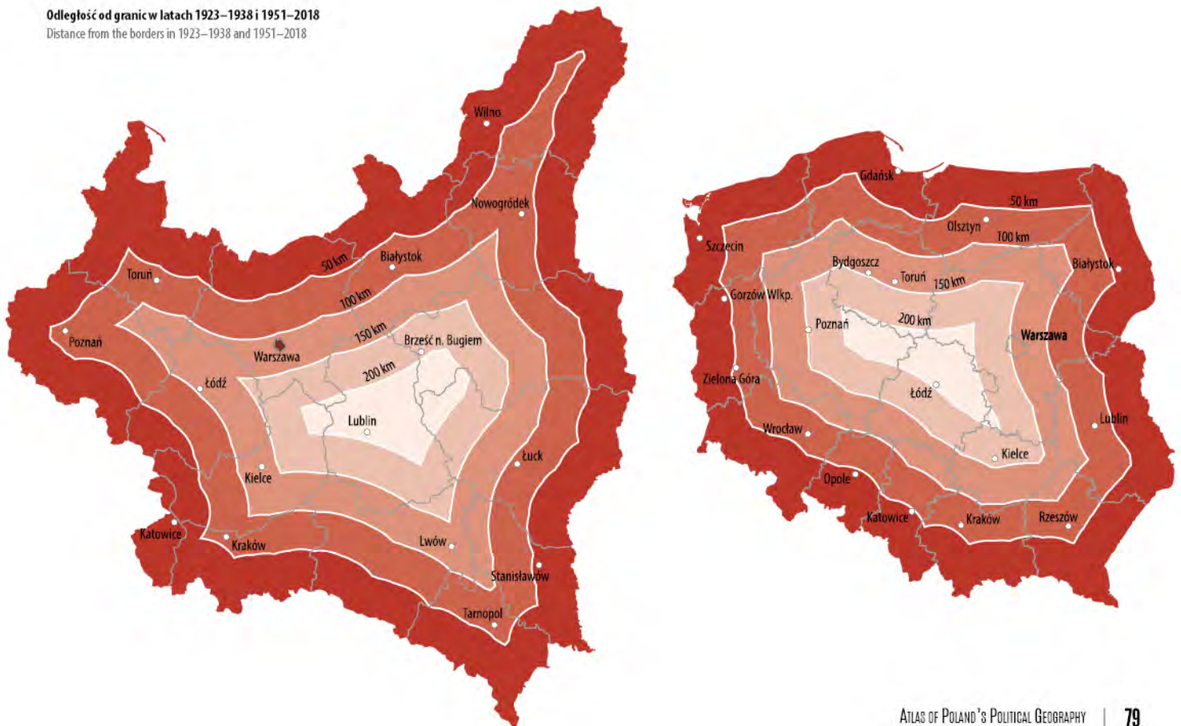
Oprac. na podstawie/Compiled on the basis of: Rocznik Polityczny i Gospodarczy 1939, Polska Agencja Telegraficzna; Powszechny Sumaryczny Spis Ludności z dn. 14 II 1946 r., Główny Urząd Statystyczny Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej; A. Gawryszewski, Ludność Polski w XX wieku, Instytut Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania Kraju PAN

Reorientacja przestrzenna Polski jako wynik II wojny światowej
Poland's reorientation in European space as a result of World War II

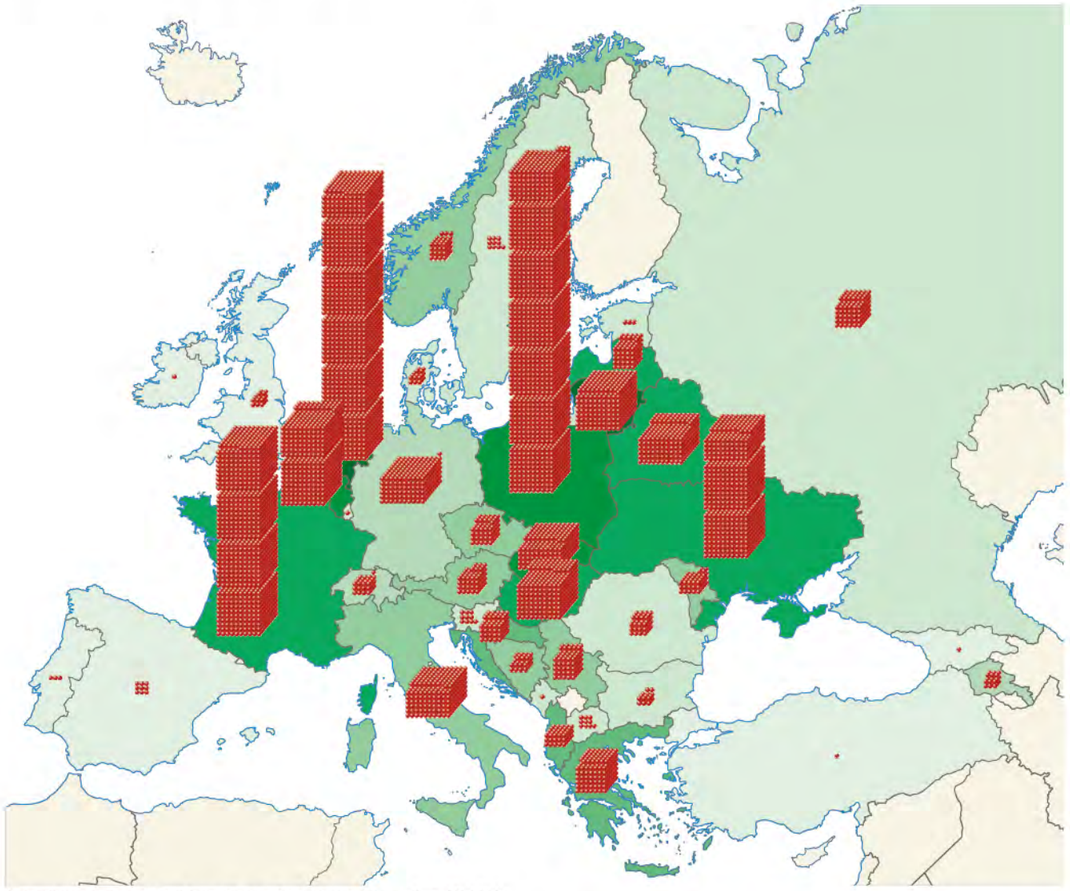
Odległość od Warszawy w latach 1923–1938 i 1951–2018
Distance from Warsaw in 1923–1938 and 1951–2018

Odległość od granic w latach 1923–1938 i 1951–2018
Distance from the borders in 1923–1938 and 1951–2018

Sprawiedliwi wśród Narodów Świata / Righteous Among the Nations

Oprac. na podstawie/Compiled on the basis of: Names and Numbers of Righteous Among the Nations – per Country & Ethnic Origin, Yad Vashem – The Holocaust Martyrs' and Heroes' Remembrance Authority

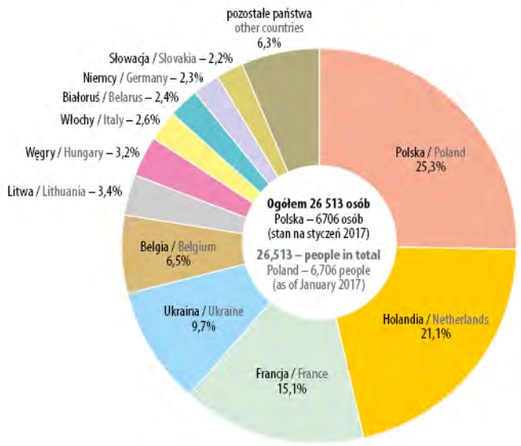
- **jeden „Sprawiedliwy wśród Narodów Świata" według stanu na 1 stycznia 2017**
  one "Righteous Among the Nations" as on January 1, 2017

W państwach nie pokazanych na mapie – 21
In countries not shown on the map – 21

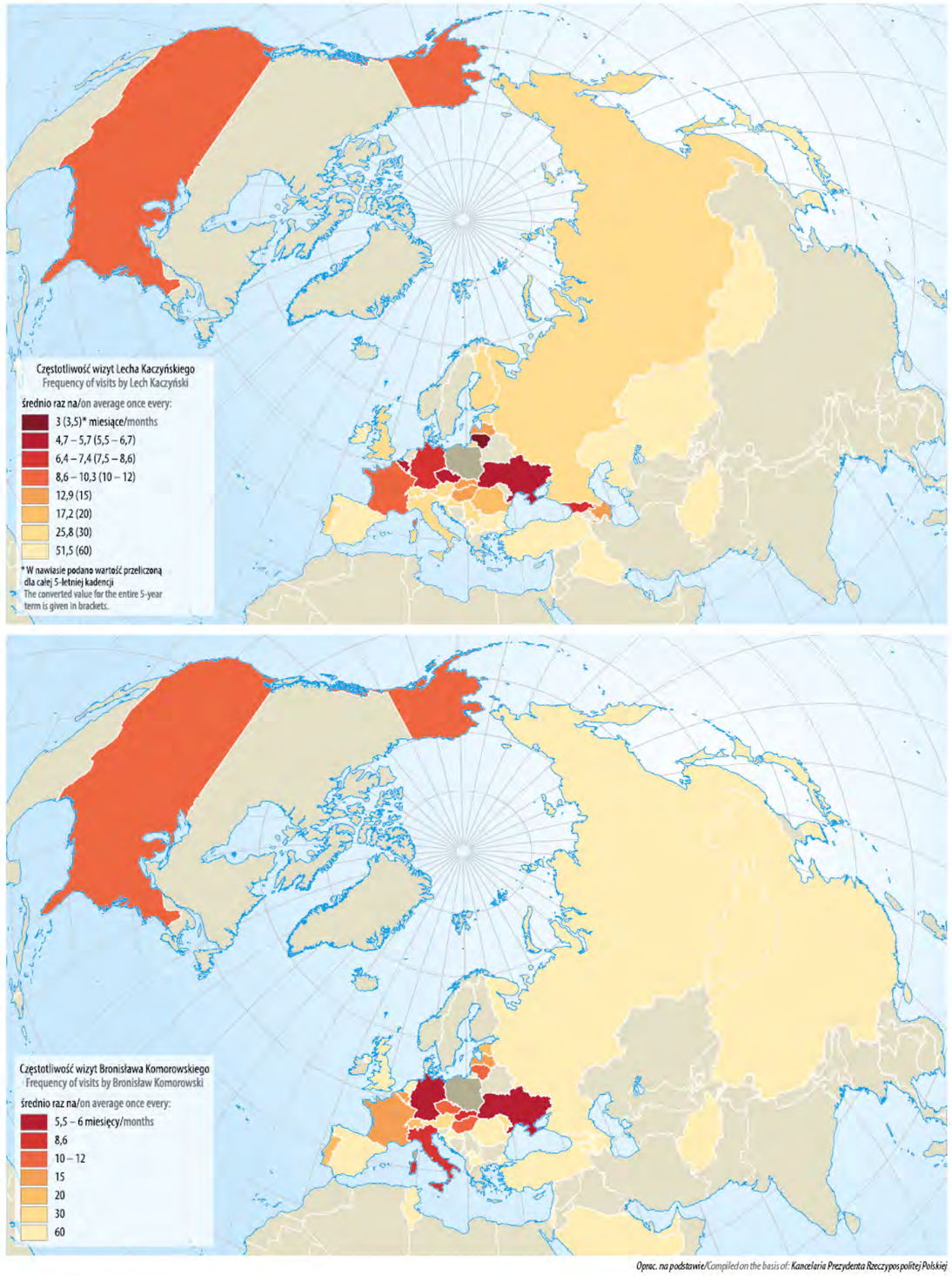
Liczba „Sprawiedliwych wśród Narodów Świata" na 100 000 mieszkańców
Number of "Righteous Among the Nations" per 100,000 inhabitants

- 20,00 – 35,00
- 10,00 – 19,90
- 5,00 – 9,90
- 2,00 – 4,90
- 1,00 – 1,90
- 0,50 – 0,99
- 0,10 – 0,49
- poniżej/below 0,10
- Brak „Sprawiedliwych wśród Narodów Świata" / No "Righteous Among the Nations"

Odsetek „Sprawiedliwych wśród Narodów Świata" według państw
'Righteous Among the Nations' per country (in %)

Oficjalne podróże zagraniczne prezydentów Rzeczypospolitej, 2005–2015 / Official foreign visits of the Presidents of the Republic of Poland, 2005–2015

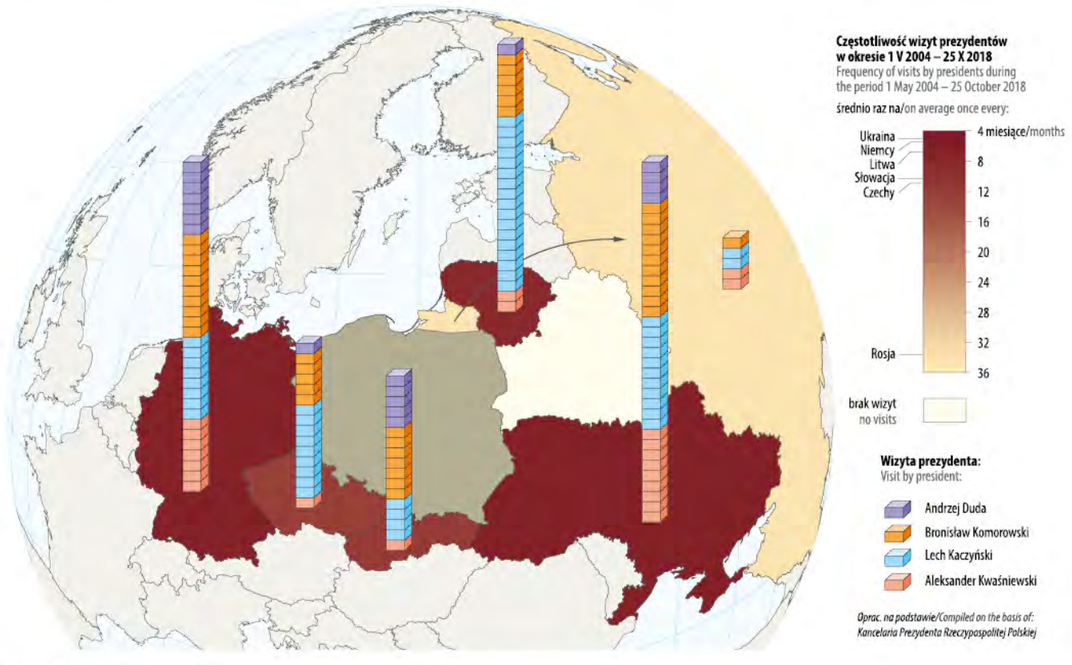
Oprac. na podstawie/Compiled on the basis of: Kancelaria Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej

Oficjalne podróże zagraniczne prezydenta Andrzeja Dudy, VIII 2015– X 2018 / Official foreign visits of the President Andrzej Duda, August 2015 – October 2018

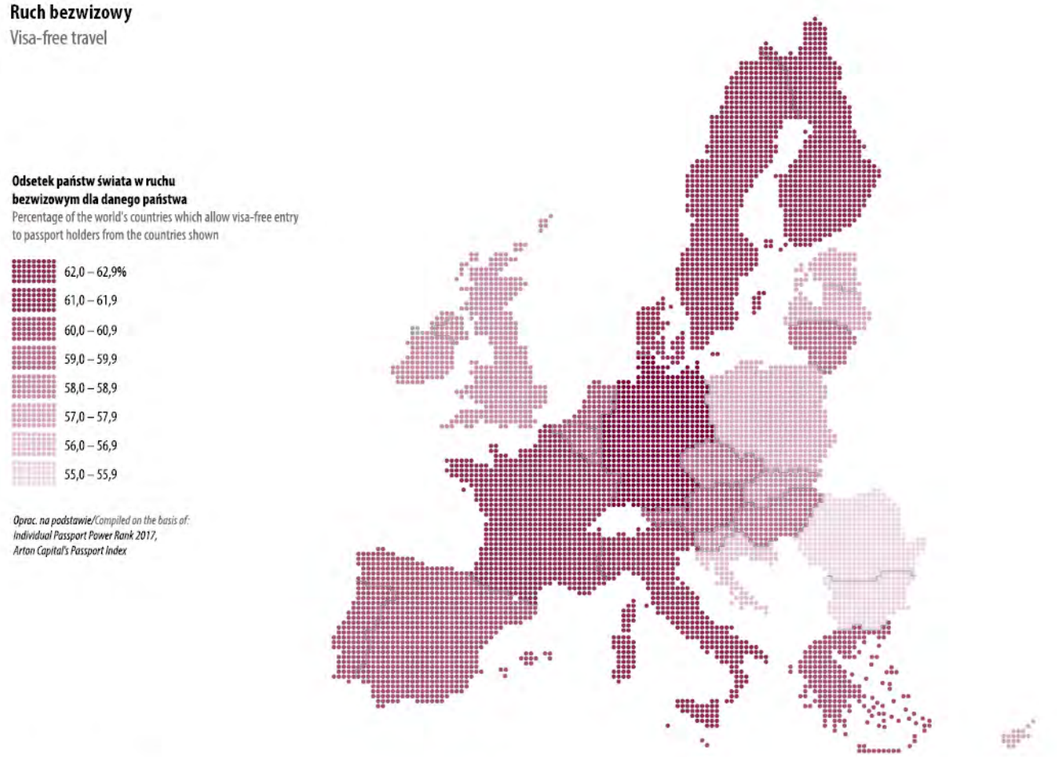
Oprac. na podstawie/Compiled on the basis of: Kancelaria Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej

Wizyty prezydentów Rzeczypospolitej w krajach sąsiedzkich, 2004–2018 / Visits by Polish presidents to neighbouring countries, 2004–2018

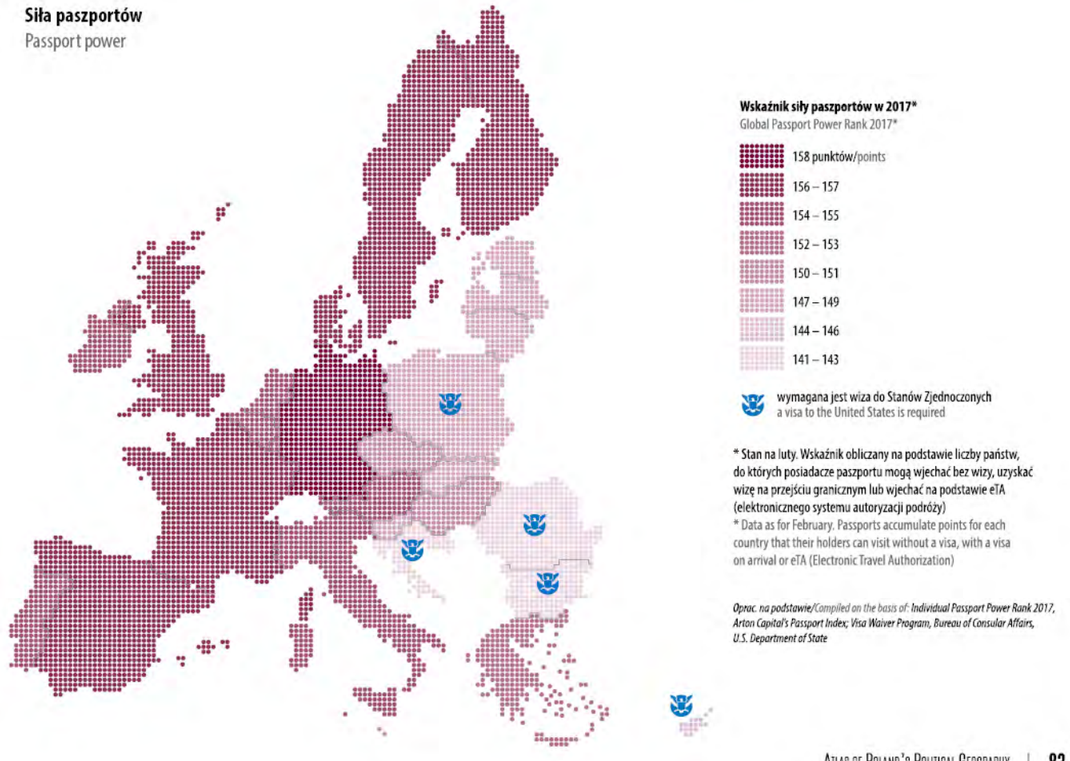
Oprac. na podstawie/Compiled on the basis of: Kancelaria Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej

Ruch bezwizowy
Visa-free travel

Oprac. na podstawie/Compiled on the basis of: Individual Passport Power Rank 2017, Arton Capital's Passport Index

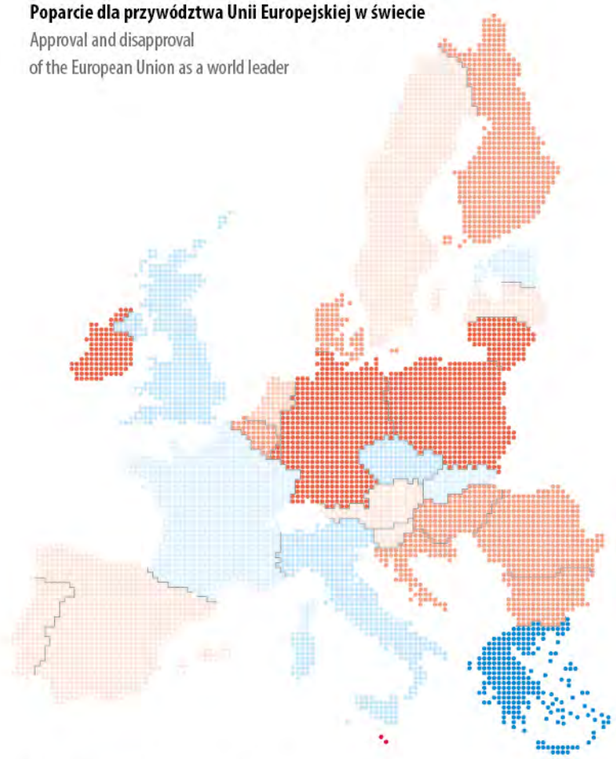
Siła paszportów
Passport power

* Stan na luty. Wskaźnik obliczany na podstawie liczby państw, do których posiadacze paszportu mogą wjechać bez wizy, uzyskać wizę na przejściu granicznym lub wjechać na podstawie eTA (elektronicznego systemu autoryzacji podróży)
* Data as for February. Passports accumulate points for each country that their holders can visit without a visa, with a visa on arrival or eTA (Electronic Travel Authorization)

Oprac. na podstawie/Compiled on the basis of: Individual Passport Power Rank 2017, Arton Capital's Passport Index; Visa Waiver Program, Bureau of Consular Affairs, U.S. Department of State

Poparcie dla przywództwa Unii Europejskiej w świecie
Approval and disapproval
of the European Union as a world leader

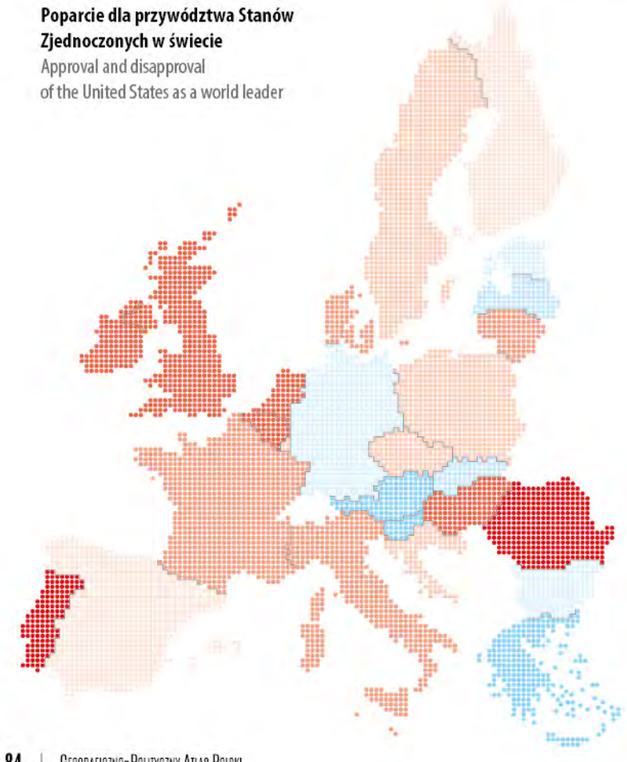

Bilans poparcia i braku poparcia dla przywództwa Unii Europejskiej w świecie – średnia z badań Gallupa w latach 2014–2016
Balance of approval and disapproval of the European Union as a world leader – average of Gallup Poll results for 2014–2016

60,1 – 70,0 p.proc./perc.points
50,1 – 60,0
40,1 – 50,0
30,1 – 40,0
20,1 – 30,0
10,1 – 20,0
0,0 – 10,0
-10,0 – -0,1
-20,0 – -10,1
-30,0 – -20,1
-40,0 – -30,1
-50,0 – -40,1
-60,0 – -50,1
-70,0 – -60,1
-80,0 – -70,1

Oprac. na podstawie/Compiled on the basis of: Gallup Analytics, Gallup, Inc.

Poparcie dla przywództwa Stanów Zjednoczonych w świecie
Approval and disapproval
of the United States as a world leader

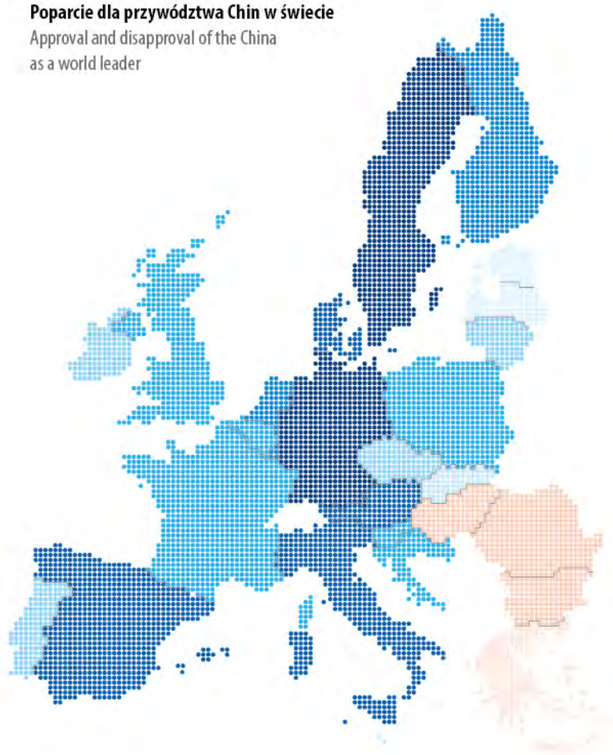

Bilans poparcia i braku poparcia dla przywództwa Stanów Zjednoczonych w świecie – średnia z badań Gallupa w latach 2014–2016
Balance of approval and disapproval of the United States as a world leader – average of Gallup Poll results for 2014–2016

60,1 – 70,0 p.proc./perc.points
50,1 – 60,0
40,1 – 50,0
30,1 – 40,0
20,1 – 30,0
10,1 – 20,0
0,0 – 10,0
-10,0 – -0,1
-20,0 – -10,1
-30,0 – -20,1
-40,0 – -30,1
-50,0 – -40,1
-60,0 – -50,1
-70,0 – -60,1
-80,0 – -70,1

Oprac. na podstawie/Compiled on the basis of: Gallup Analytics, Gallup, Inc.

Poparcie dla przywództwa Chin w świecie
Approval and disapproval of the China
as a world leader

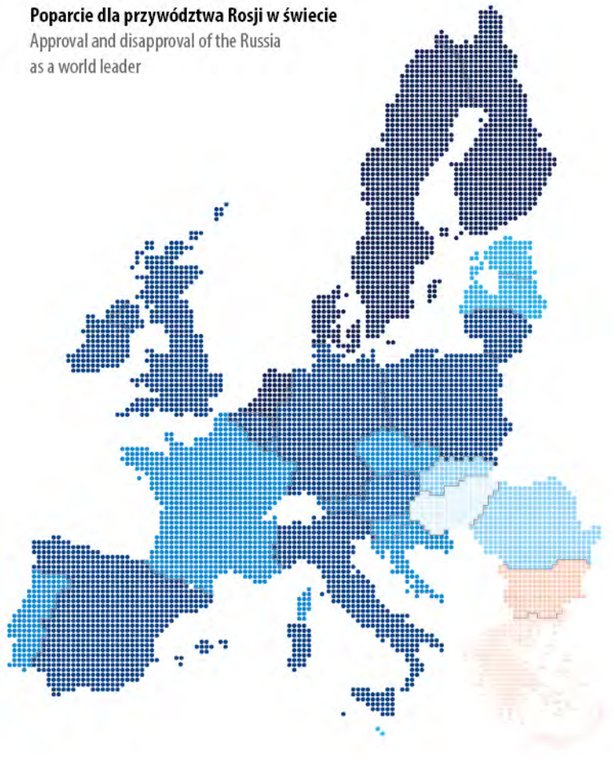

Bilans poparcia i braku poparcia dla przywództwa Chin w świecie – średnia z badań Gallupa w latach 2014–2016
Balance of approval and disapproval of China as a world leader – average of Gallup Poll results for 2014–2016

60,1 – 70,0 p.proc./perc.points
50,1 – 60,0
40,1 – 50,0
30,1 – 40,0
20,1 – 30,0
10,1 – 20,0
0,0 – 10,0
-10,0 – -0,1
-20,0 – -10,1
-30,0 – -20,1
-40,0 – -30,1
-50,0 – -40,1
-60,0 – -50,1
-70,0 – -60,1
-80,0 – -70,1

Oprac. na podstawie/Compiled on the basis of: Gallup Analytics, Gallup, Inc.

Poparcie dla przywództwa Rosji w świecie
Approval and disapproval of the Russia
as a world leader

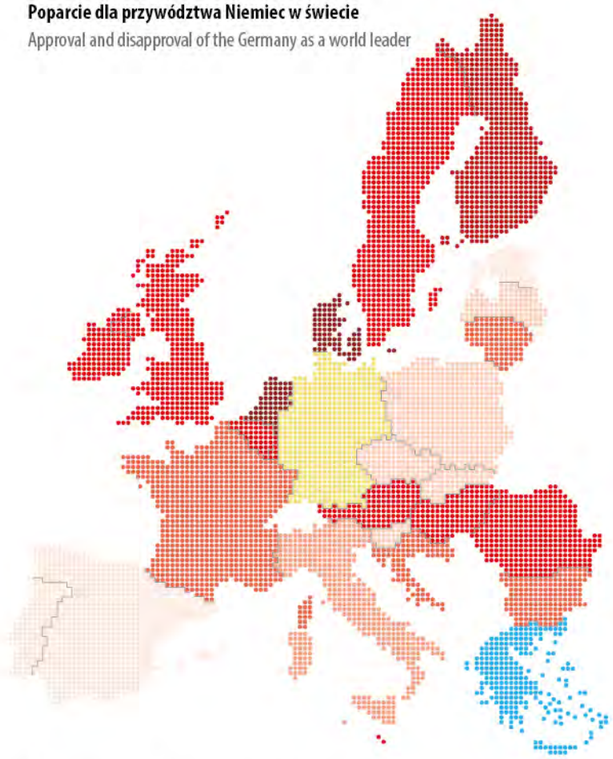

Bilans poparcia i braku poparcia dla przywództwa Rosji w świecie – średnia z badań Gallupa w latach 2014–2016
Balance of approval and disapproval of Russia as a world leader – average of Gallup Poll results for 2014–2016

60,1 – 70,0 p.proc./perc.points
50,1 – 60,0
40,1 – 50,0
30,1 – 40,0
20,1 – 30,0
10,1 – 20,0
0,0 – 10,0
-10,0 – -0,1
-20,0 – -10,1
-30,0 – -20,1
-40,0 – -30,1
-50,0 – -40,1
-60,0 – -50,1
-70,0 – -60,1
-80,0 – -70,1

Oprac. na podstawie/Compiled on the basis of: Gallup Analytics, Gallup, Inc.

Poparcie dla przywództwa Niemiec w świecie
Approval and disapproval of the Germany as a world leader

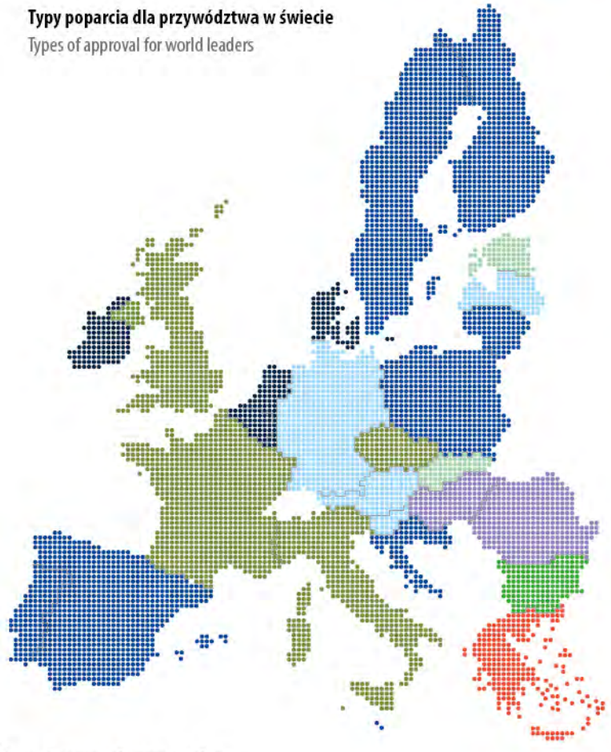

Bilans poparcia i braku poparcia dla przywództwa Niemiec w świecie – średnia z badań Gallupa w latach 2014–2016
Balance of approval and disapproval of Germany as a world leader – average of Gallup Poll results for 2014–2016

- 60,1 – 70,0 p.proc./perc.points
- 50,1 – 60,0
- 40,1 – 50,0
- 30,1 – 40,0
- 20,1 – 30,0
- 10,1 – 20,0
- 0,0 – 10,0
- -10,0 – -0,1
- -20,0 – -10,1
- -30,0 – -20,1
- -40,0 – -30,1
- -50,0 – -40,1
- -60,0 – -50,1
- -70,0 – -60,1
- -80,0 – -70,1
- nie dotyczy/not applicable

Oprac. na podstawie/Compiled on the basis of: Gallup Analytics, Gallup, Inc.

Typy poparcia dla przywództwa w świecie
Types of approval for world leaders

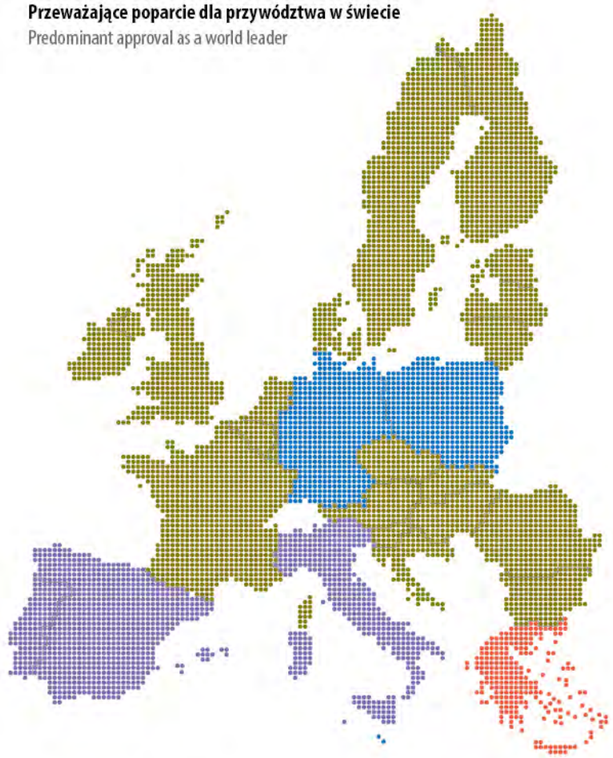

Typy poparcia dla przywództwa Unii Europejskiej, Stanów Zjednoczonych Niemiec, Rosji i Chin w świecie – średnia z badań Gallupa w latach 2014–2016
Types of approval of the European Union, United States, Germany, Russia, and China as world leaders – average of Gallup Poll results for 2014–2016

- Akceptacja przywództwa Unii Europejskiej, Stanów Zjednoczonych i Niemiec, brak akceptacji przywództwa Rosji i Chin
  Approval of the European Union, United States and Germany and disapproval of Russia and China
  - w tym ponad 50-procentowa akceptacja dla każdego z tych państw
    of which over 50% approval for each of these states
- Akceptacja przywództwa Unii Europejskiej, Stanów Zjednoczonych, Niemiec i Chin, brak akceptacji przywództwa Rosji
  Approval of the European Union, United States, Germany and China and disapproval of Russia
- Akceptacja przywództwa Unii Europejskiej i Niemiec, brak akceptacji przywództwa Stanów Zjednoczonych, Rosji i Chin
  Approval of the European Union and Germany and disapproval of the United States, Russia and China
- Akceptacja przywództwa Stanów Zjednoczonych i Niemiec, brak akceptacji przywództwa Unii Europejskiej, Rosji i Chin
  Approval of the United States and Germany and disapproval of the European Union, Russia and China
- Akceptacja przywództwa Niemiec, brak akceptacji przywództwa Unii Europejskiej, Stanów Zjednoczonych, Rosji i Chin
  Approval of Germany and disapproval of the European Union, United States, Russia and China
- Akceptacja przywództwa Unii Europejskiej, Niemiec, Rosji i Chin, brak akceptacji przywództwa Stanów Zjednoczonych
  Approval of the European Union, Germany, Russia and China and disapproval of the United States
- Akceptacja przywództwa Rosji i Chin, brak akceptacji przywództwa Unii Europejskiej, Stanów Zjednoczonych i Niemiec
  Approval of Russia and China and disapproval of the European Union, United States and Germany

Oprac. na podstawie/Compiled on the basis of: Gallup Analytics, Gallup, Inc.

Przeważające poparcie dla przywództwa w świecie
Predominant approval as a world leader

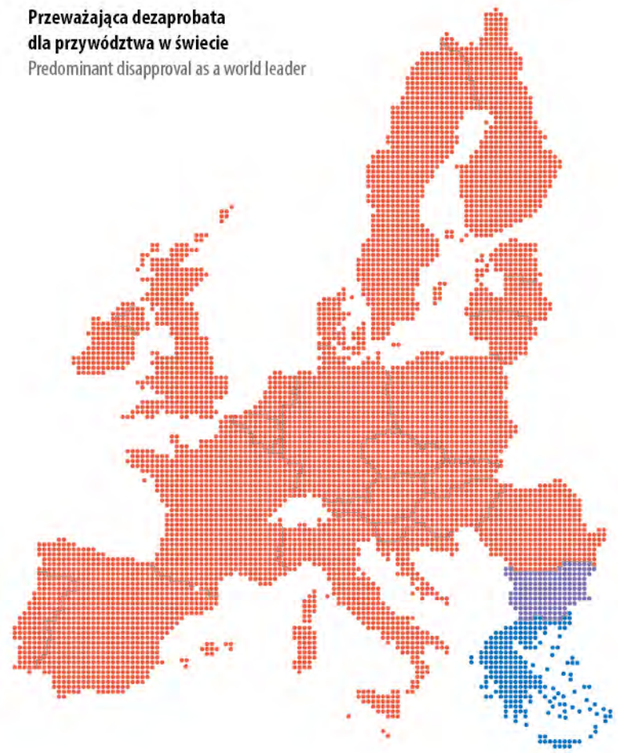

Przeważające poparcie dla przywództwa w świecie – średnia z badań Gallupa dla poparcia i braku poparcia w latach 2014–2016 dla:
Predominant approval as a world leader – average of Gallup Poll approval and disapproval ratings in 2014–2016 for:

- Unii Europejskiej
  European Union
- Stanów Zjednoczonych
  United States
- Niemiec
  Germany
- Rosji
  Russia

Oprac. na podstawie/Compiled on the basis of: Gallup Analytics, Gallup, Inc.

Przeważająca dezaprobata dla przywództwa w świecie
Predominant disapproval as a world leader

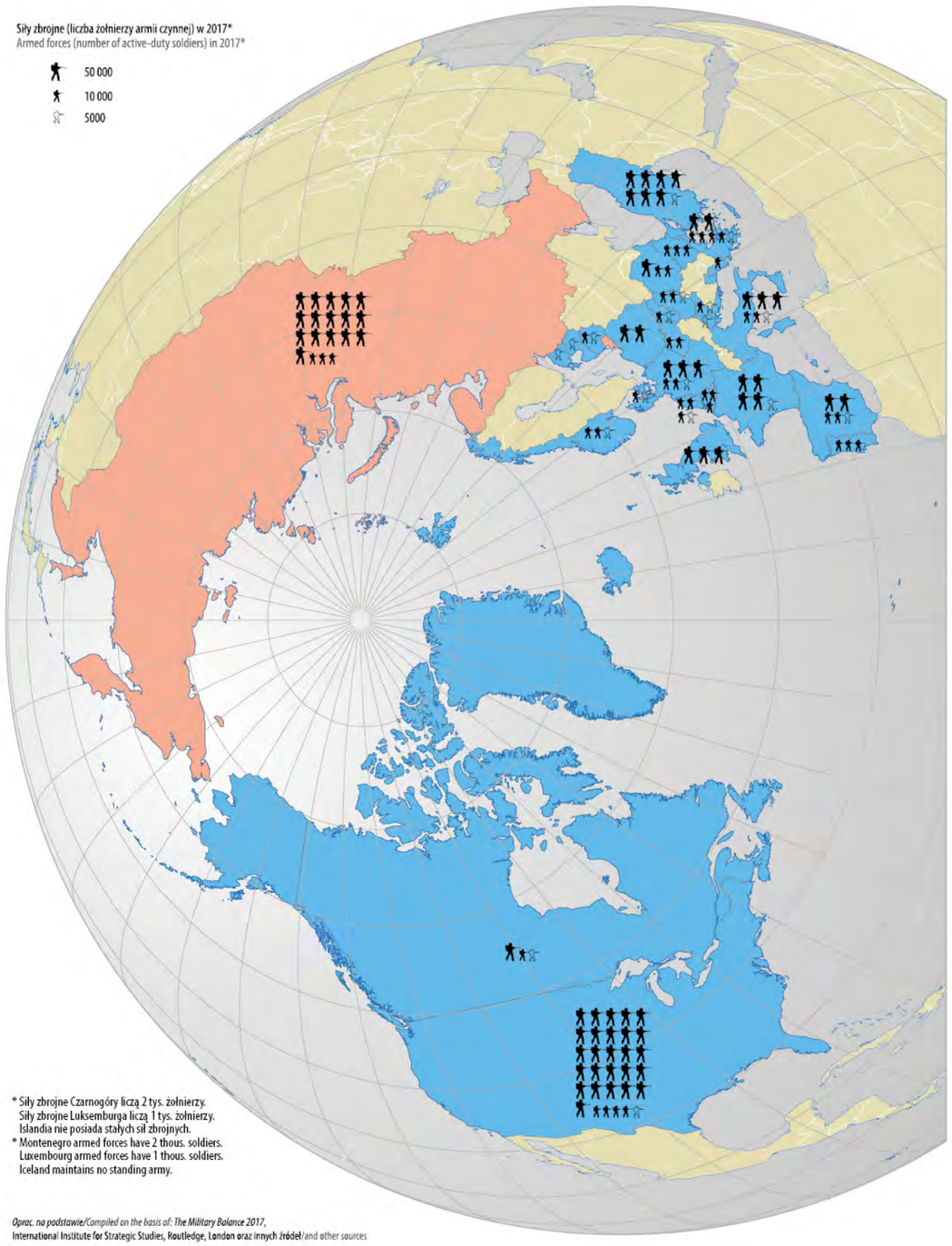

Przeważająca dezaprobata dla przywództwa w świecie – średnia z badań Gallupa dla poparcia i braku poparcia w latach 2014–2016 dla:
Predominant disapproval as a world leader – average of Gallup Poll approval and disapproval ratings in 2014–2016 for:

- Unii Europejskiej
  European Union
- Stanów Zjednoczonych
  United States
- Rosji
  Russia

Oprac. na podstawie/Compiled on the basis of: Gallup Analytics, Gallup, Inc.

NATO vs. Rosja – liczba żołnierzy
NATO vs. Russia – number of soldiers

* Siły zbrojne Czarnogóry liczą 2 tys. żołnierzy.
Siły zbrojne Luksemburga liczą 1 tys. żołnierzy.
Islandia nie posiada stałych sił zbrojnych.
* Montenegro armed forces have 2 thous. soldiers.
Luxembourg armed forces have 1 thous. soldiers.
Iceland maintains no standing army.

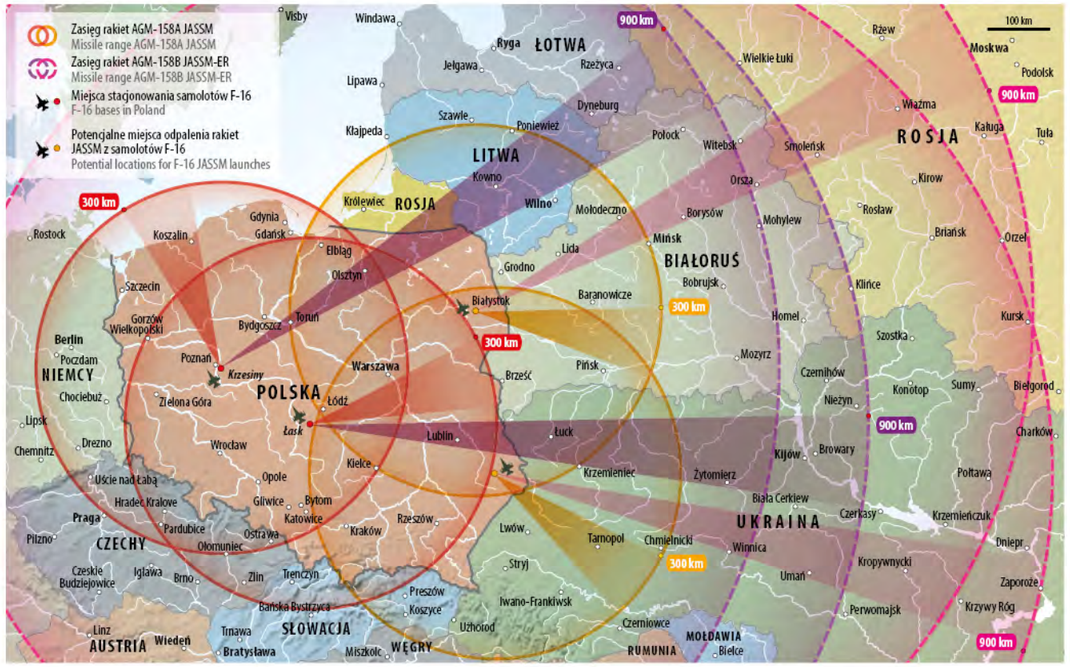
Oprac. na podstawie/Compiled on the basis of: The Military Balance 2017,
International Institute for Strategic Studies, Routledge, London oraz innych źródeł/and other sources

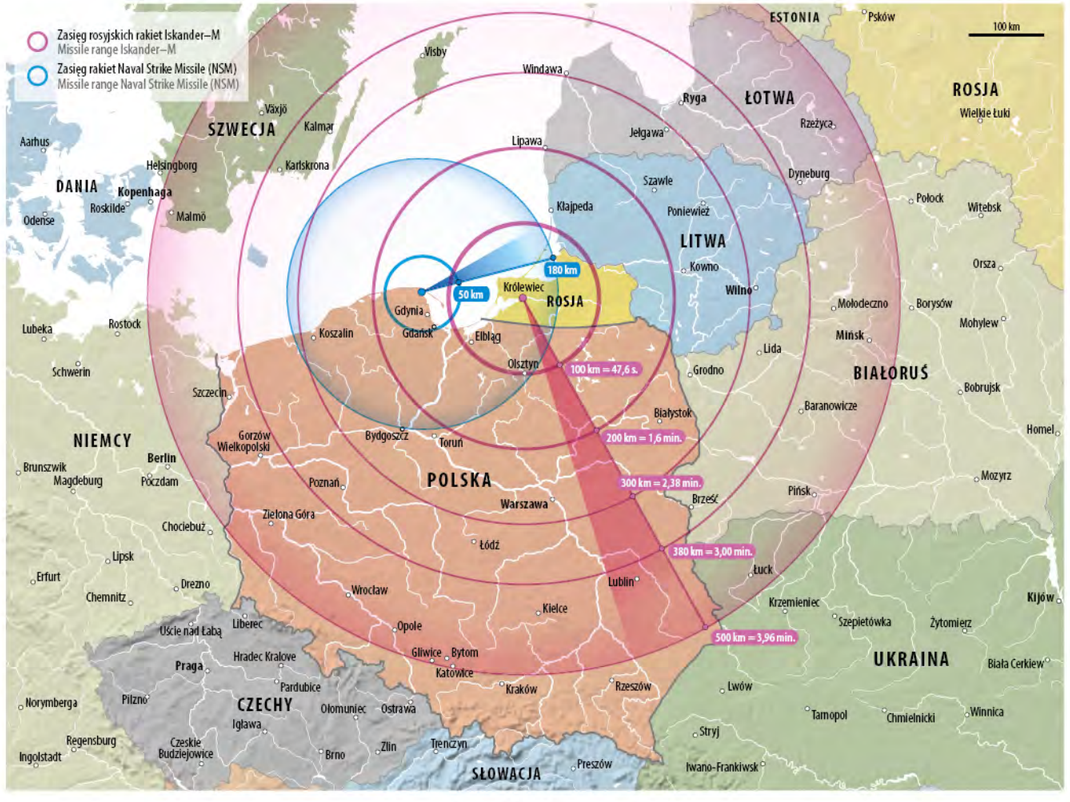
NATO vs. Rosja – wydatki na zbrojenia
NATO vs. Russia – military expenditure

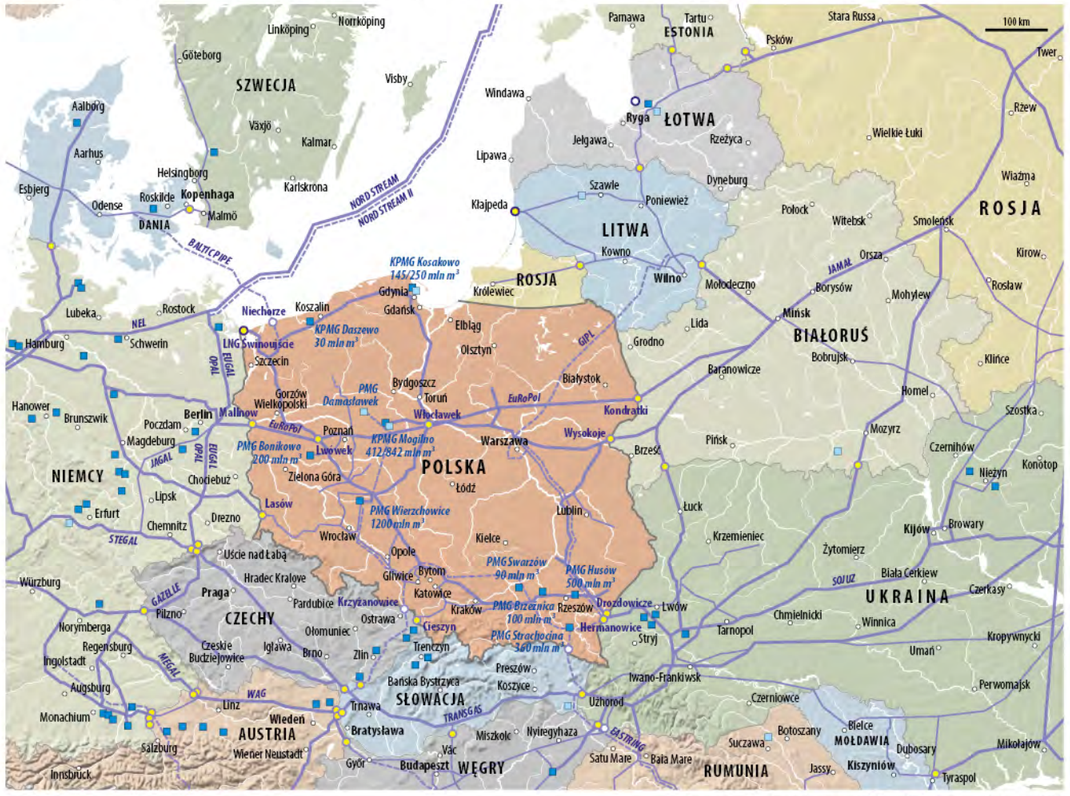
Oprac. na podstawie/Compiled on the basis of: The SIPRI Military Expenditure Database 2018,
Stockholm International Peace Research Institute

Obrona powietrzna Polski / Poland's air defense

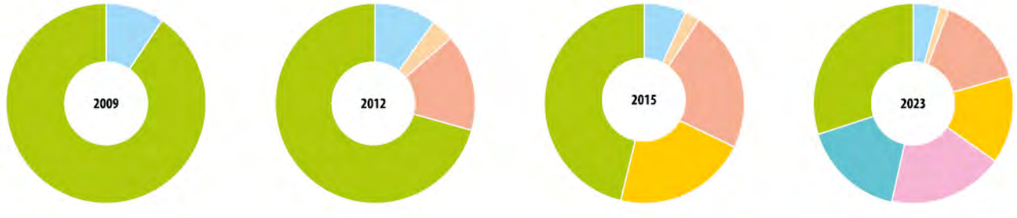
System przesyłowy gazu w Europie Środkowo-Wschodniej / Gas transmission system in Central and Eastern Europe

Oprac. na podstawie/Compiled on the basis of: ENTSOG - The European Natural Gas Network, 2017; Gaz-System. Plan Rozwoju na lata 2014–2023

- gazociągi o średnicy powyżej 900 mm / gas pipelines over 900 mm in diameter
- gazociągi o średnicy 600–900 mm / gas pipelines 600-900 mm in diameter
- gazociągi planowane / planned gas pipelines
- podziemne magazyny gazu / underground gas storages
- podziemne magazyny gazu – planowane / planned underground gas storages
- 65/100 mln m³ — pojemność magazynów gazu: obecna/docelowa / gas storage capacity: present/target
- interkonektory (połączenia wzajemne) / interconnectors
- interkonektory (połączenia wzajemne) – planowane / planned interconnectors
- terminale LNG / LNG terminals
- terminale LNG – planowane / planned LNG terminals

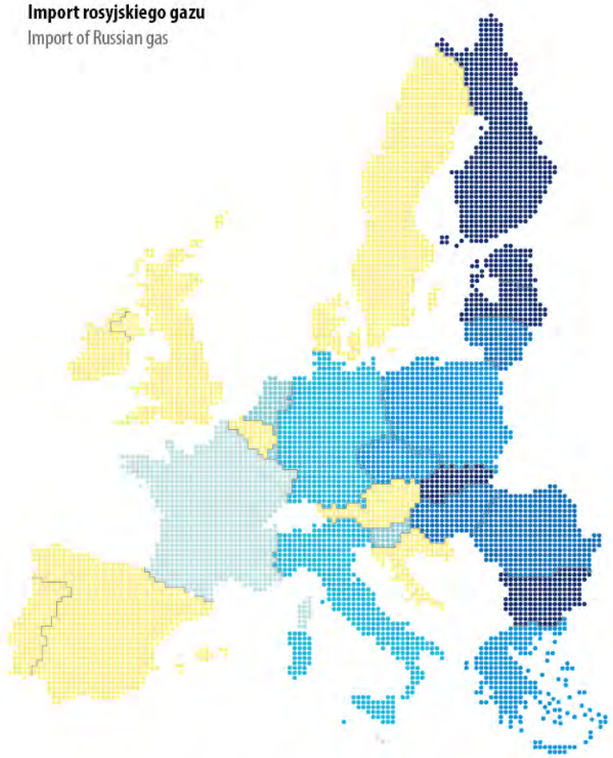
Zmiana stopnia dywersyfikacji dostaw gazu w latach 2009–2023 / Changes in direction of gas supplies in 2009-2023

- kierunek wschodni / eastern direction
- kierunek zachodni – interkonektor „Lasów" / western direction – Lasow interconnector
- kierunek południowy – interkonektor „Cieszyn" / southern direction – Cieszyn interconnector
- kierunek zachodni – interkonektor „Mallnow" / interkonektor „Mallnow"
- terminal LNG Świnoujście / Świnoujście LNG terminal
- kierunek południowy – interkonektor „Krzyżanowice" (planowany) / southern direction – Krzyżanowice interconnector (planned)
- kierunek południowy – Polska-Słowacja (planowany) / southern direction – Poland-Slovakia (planned)

Oprac. na podstawie/Compiled on the basis of: Gaz-System. Plan Rozwoju na lata 2014–2023

Import rosyjskiego gazu
Import of Russian gas

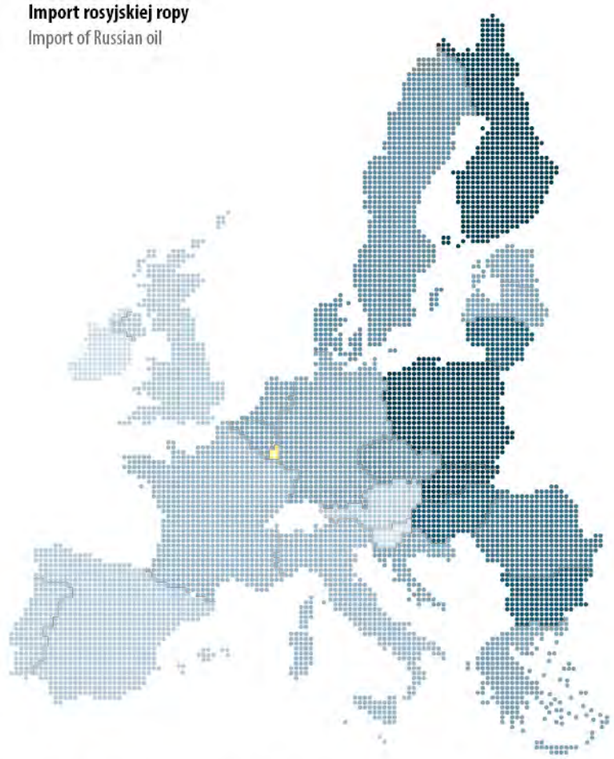

Odsetek gazu importowanego z Rosji wśród gazu importowanego ogółem w 2015
Gas imported from Russia as a percentage of total imported gas in 2015

- 100,0 %
- 80,1 – 99,9
- 60,1 – 80,0
- 40,1 – 60,0
- 20,1 – 40,0
- 0,1 – 20,0
- 0,0
- brak danych/data is not available

Oprac. na podstawie/Compiled on the basis of: Imports - gas - annual data, Eurostat

Import rosyjskiej ropy
Import of Russian oil

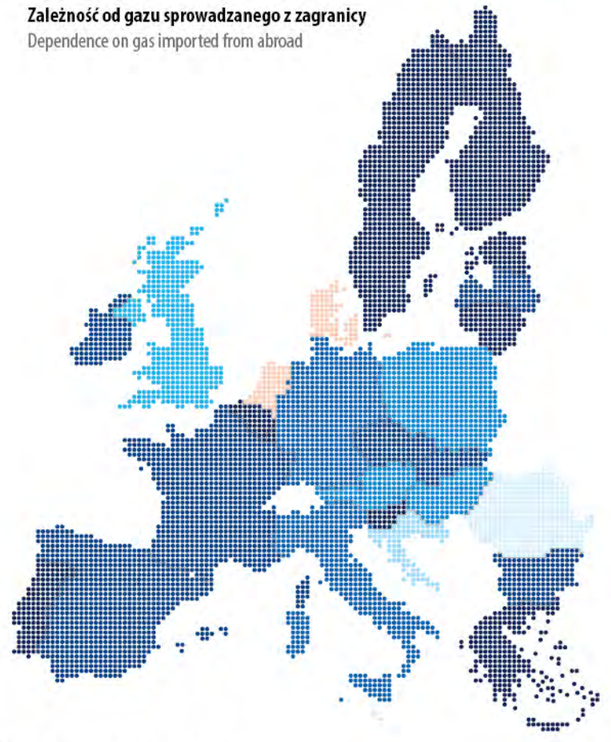

Odsetek ropy importowanej z Rosji wśród ropy importowanej ogółem w 2015
Oil imported from Russia as a percentage of total imported oil in 2015

- 70,1 – 80,0 %
- 60,1 – 70,0
- 40,1 – 60,0
- 30,1 – 40,0
- 20,1 – 30,0
- 10,1 – 20,0
- 1,1 – 10,0
- 0,1 – 1,0
- 0,0

Oprac. na podstawie/Compiled on the basis of: Imports - oil - annual data, Eurostat

Zależność od gazu sprowadzanego z zagranicy
Dependence on gas imported from abroad

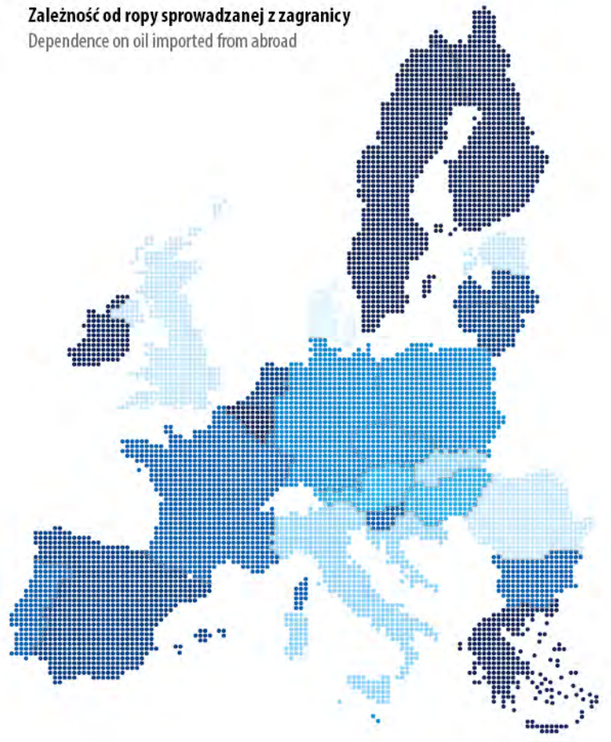
Wskaźnik zależności energetycznej* dla gazu w 2015
Energy dependence* indicator for gas in 2015

- -50,0 – 0,0 %
- 0,1 – 20,0
- 20,1 – 40,0
- 40,1 – 60,0
- 60,1 – 80,0
- 80,1 – 95,0
- 95,1 – 99,0
- 99,1 – 100,0
- brak danych/data is not available

** Zależność energetyczna wyliczana jest jako import netto podzielony przez sumę wewnętrznej konsumpcji energii brutto i jej składowania*
** Energy dependency is calculated as net imports divided by the sum of gross inland energy consumption plus bunkers*

Oprac. na podstawie/Compiled on the basis of: Energy dependence, Eurostat

Zależność od ropy sprowadzanej z zagranicy
Dependence on oil imported from abroad

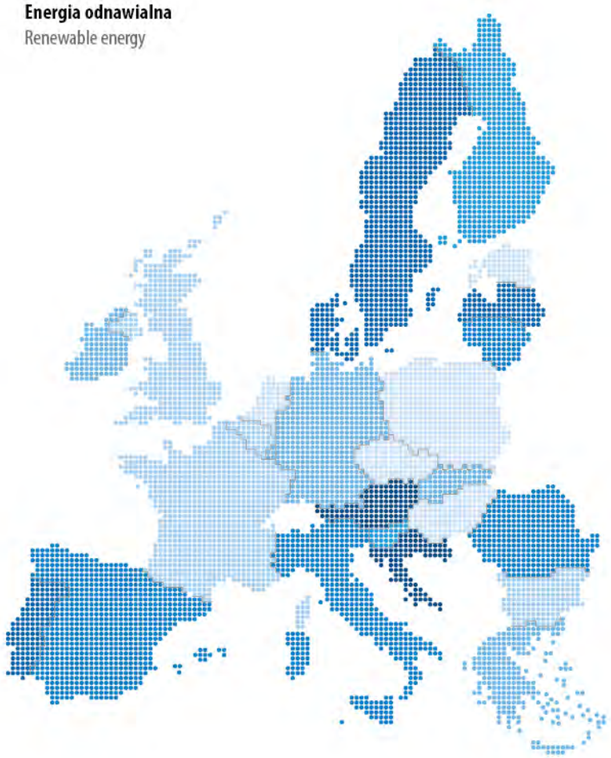
Wskaźnik zależności energetycznej* dla ropy i produktów ropopochodnych w 2015
Energy dependence* indicator for total petroleum products in 2015

- 5,0 – 30,0 %
- 30,1 – 60,0
- 60,1 – 90,0
- 90,1 – 95,0
- 95,1 – 98,0
- 98,1 – 100,0
- 100,1 – 103,0
- 103,1 – 106,0

** Zależność energetyczna wyliczana jest jako import netto podzielony przez sumę wewnętrznej konsumpcji energii brutto i jej składowania*
** Energy dependency is calculated as net imports divided by the sum of gross inland energy consumption plus bunkers*

Oprac. na podstawie/Compiled on the basis of: Energy dependence, Eurostat

Energia odnawialna
Renewable energy

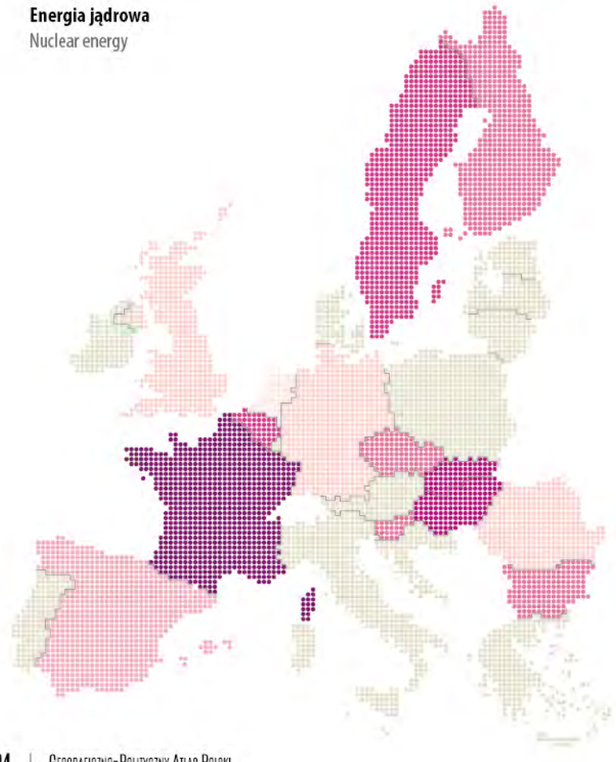

Odsetek produkcji energii elektrycznej ze źródeł odnawialnych (wraz z energią wodną) w 2014
Percentage of electricity production from renewable sources (including hydropower) in 2014

- 70,1 – 90,0 %
- 50,1 – 70,0
- 40,1 – 50,0
- 30,1 – 40,0
- 20,1 – 30,0
- 15,1 – 20,0
- 10,1 – 15,0
- 3,0 – 10,0

Oprac. na podstawie/Compiled on the basis of: World Development Indicators: Electricity production, sources, and access, World Bank

Energia jądrowa
Nuclear energy

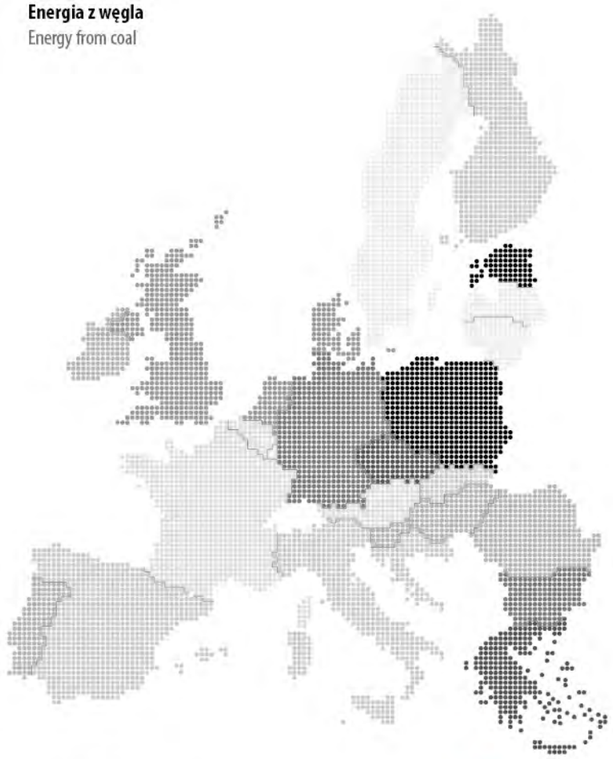

Odsetek produkcji energii elektrycznej z energii jądrowej w 2014
Percentage of electricity production from nuclear power in 2014

- 60,1 – 80,0 %
- 50,1 – 60,0
- 40,1 – 50,0
- 30,1 – 40,0
- 20,1 – 30,0
- 10,1 – 20,0
- 0,1 – 10,0
- 0,0

Oprac. na podstawie/Compiled on the basis of: World Development Indicators: Electricity production, sources, and access, World Bank

Energia z węgla
Energy from coal

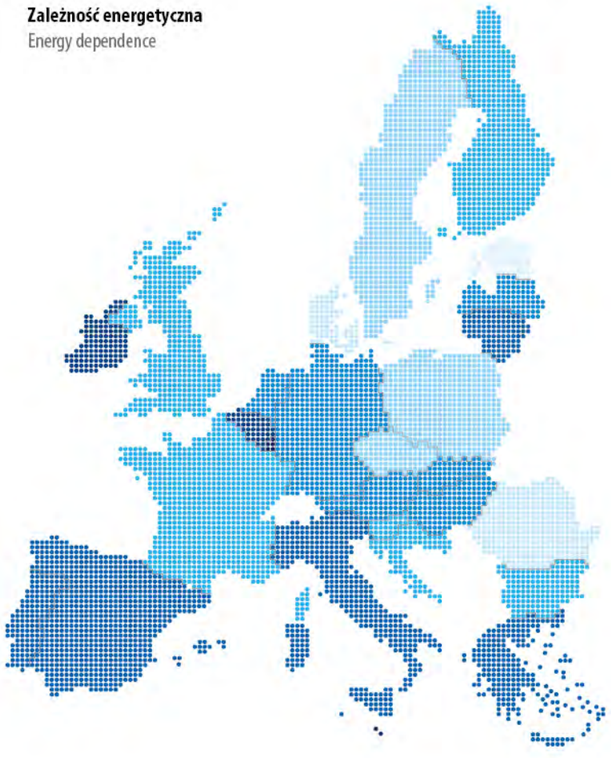

Odsetek produkcji energii elektrycznej z węgla w 2014
Percentage of electricity production from coal in 2014

- 70,1 – 90,0 %
- 50,1 – 70,0
- 40,1 – 50,0
- 30,1 – 40,0
- 20,1 – 30,0
- 10,1 – 20,0
- 1,1 – 10,0
- 0,0 – 1,0

Oprac. na podstawie/Compiled on the basis of: World Development Indicators: Electricity production, sources, and access, World Bank

Zależność energetyczna
Energy dependence

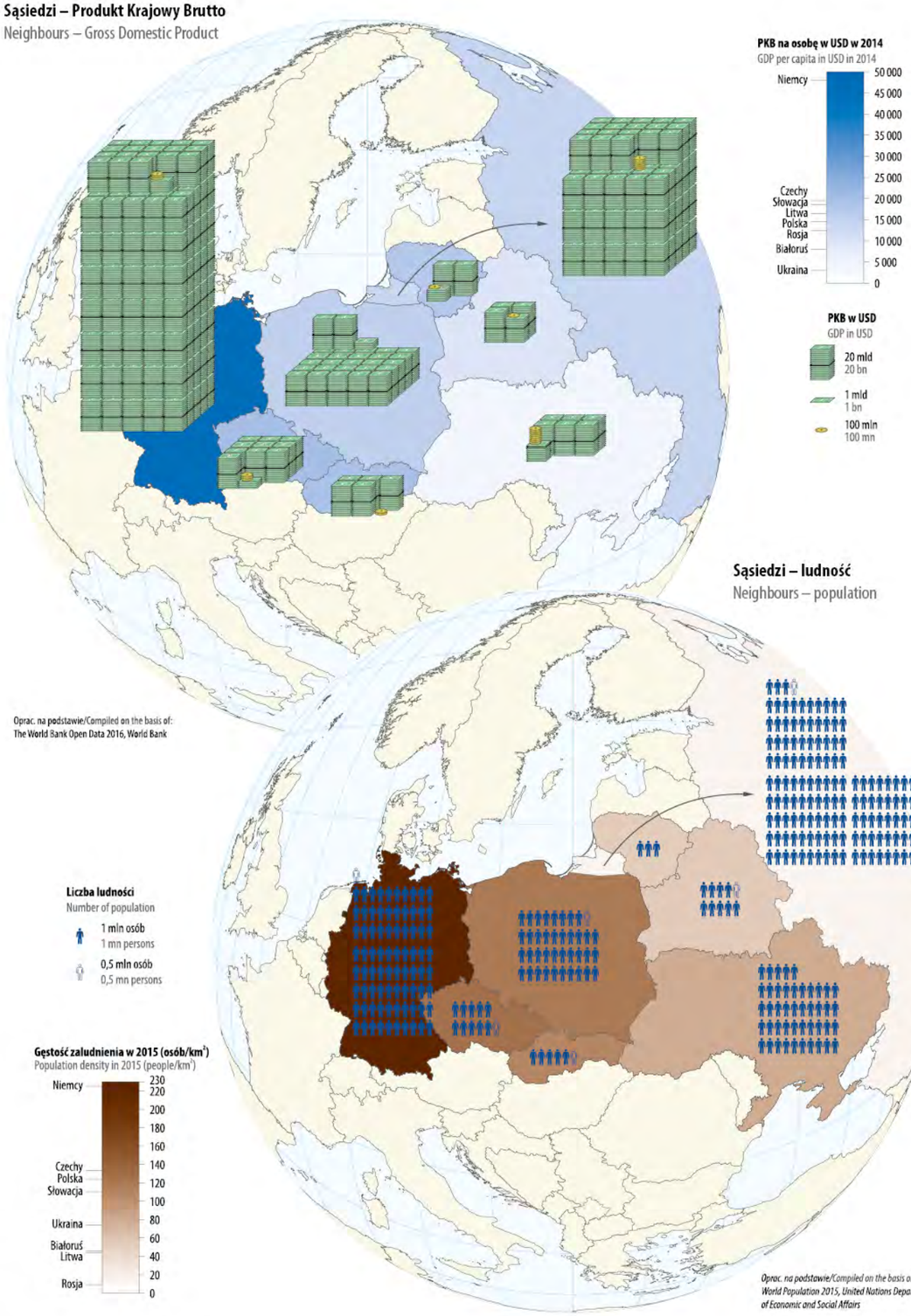
Wskaźnik zależności energetycznej* dla energii ogółem w 2015
Energy dependence* indicator for total energy in 2015

- 5,0 – 10,0 %
- 10,1 – 20,0
- 20,1 – 35,0
- 35,1 – 50,0
- 50,1 – 65,0
- 65,1 – 80,0
- 80,1 – 90,0
- 90,1 – 98,0

** Zależność energetyczna wyliczana jest jako import netto podzielony przez sumę wewnętrznej konsumpcji energii brutto i jej składowania. Mniejsza wartość wskaźnika oznacza większą własną produkcję energii.*
** Energy dependency is calculated as net imports divided by the sum of gross inland energy consumption plus bunkers. Lower values indicate higher domestic energy production.*

Oprac. na podstawie/Compiled on the basis of: World Development Indicators: Electricity production, sources, and access, World Bank

Sąsiedzi – Produkt Krajowy Brutto
Neighbours – Gross Domestic Product

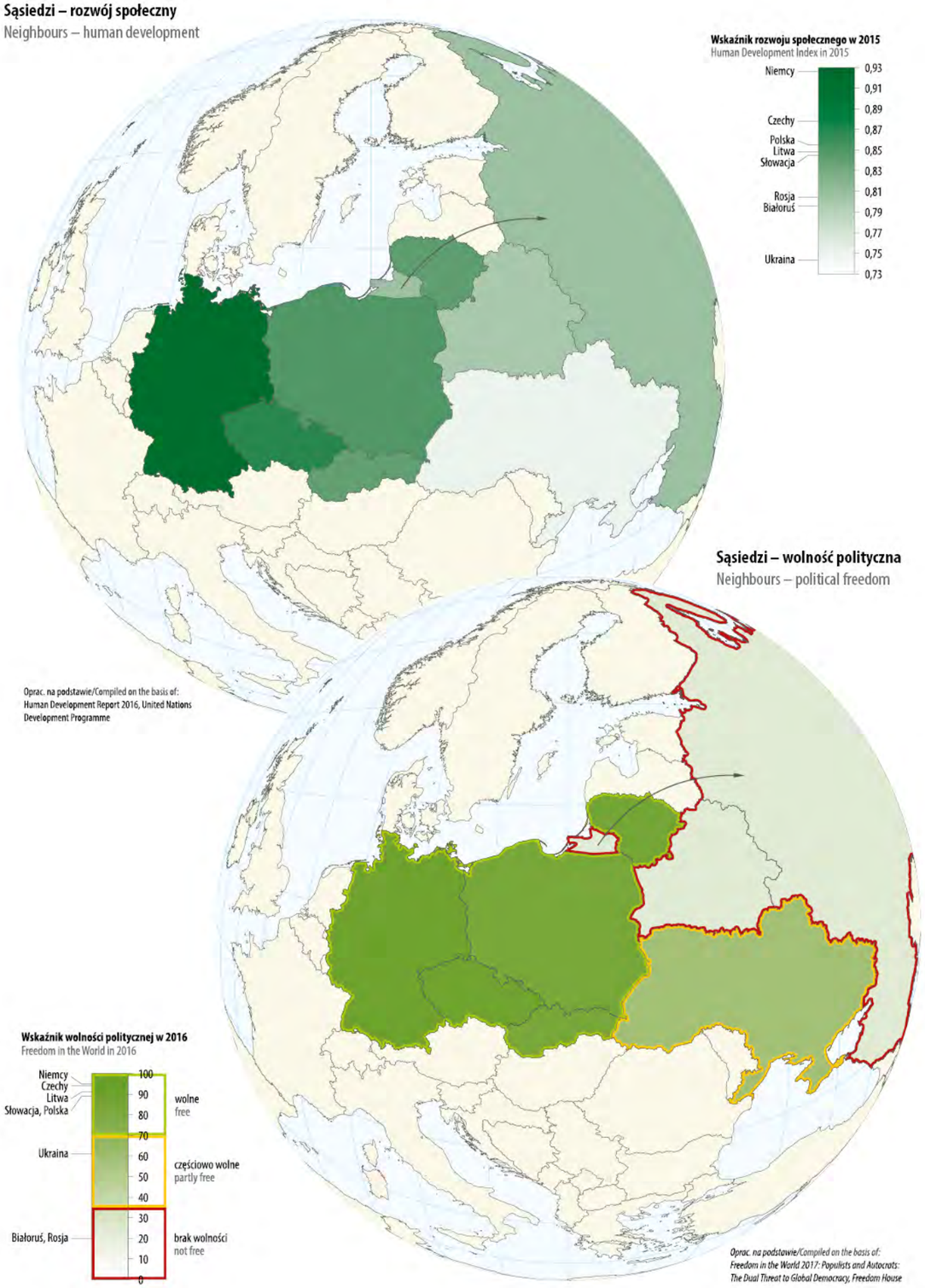

Oprac. na podstawie/Compiled on the basis of:
The World Bank Open Data 2016, World Bank

Sąsiedzi – ludność
Neighbours – population

Oprac. na podstawie/Compiled on the basis of:
World Population 2015, United Nations Department of Economic and Social Affairs

Sąsiedzi – rozwój społeczny
Neighbours – human development

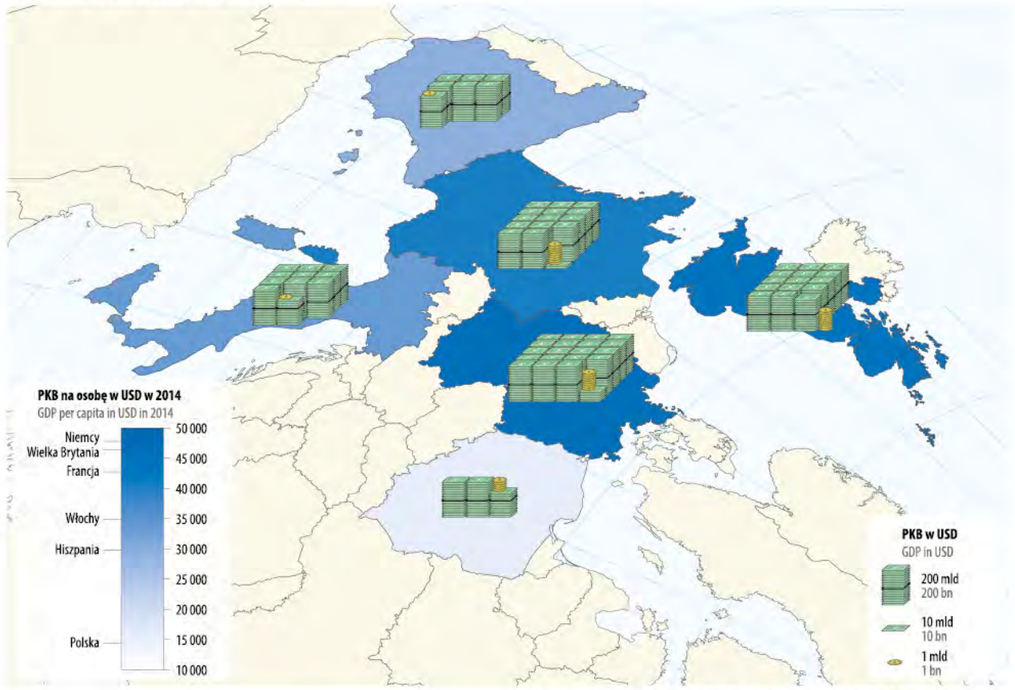

Oprac. na podstawie/Compiled on the basis of:
Human Development Report 2016, United Nations Development Programme

Sąsiedzi – wolność polityczna
Neighbours – political freedom

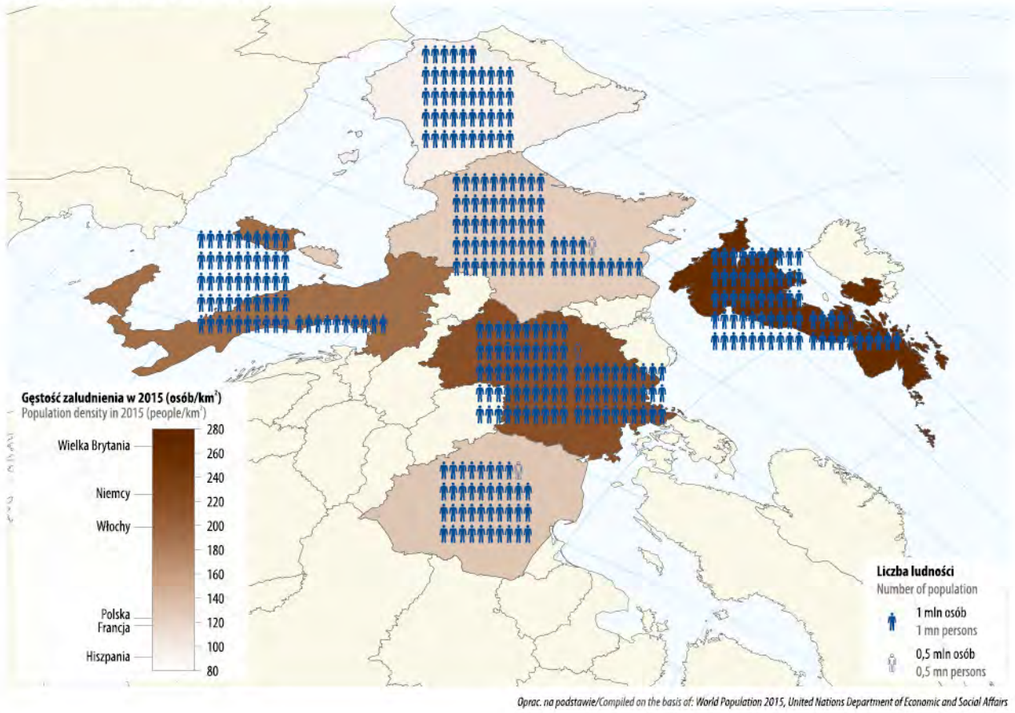
Oprac. na podstawie/Compiled on the basis of:
Freedom in the World 2017: Populists and Autocrats: The Dual Threat to Global Democracy, Freedom House

Kraje E6 – Produkt Krajowy Brutto / E6 group – Gross Domestic Product

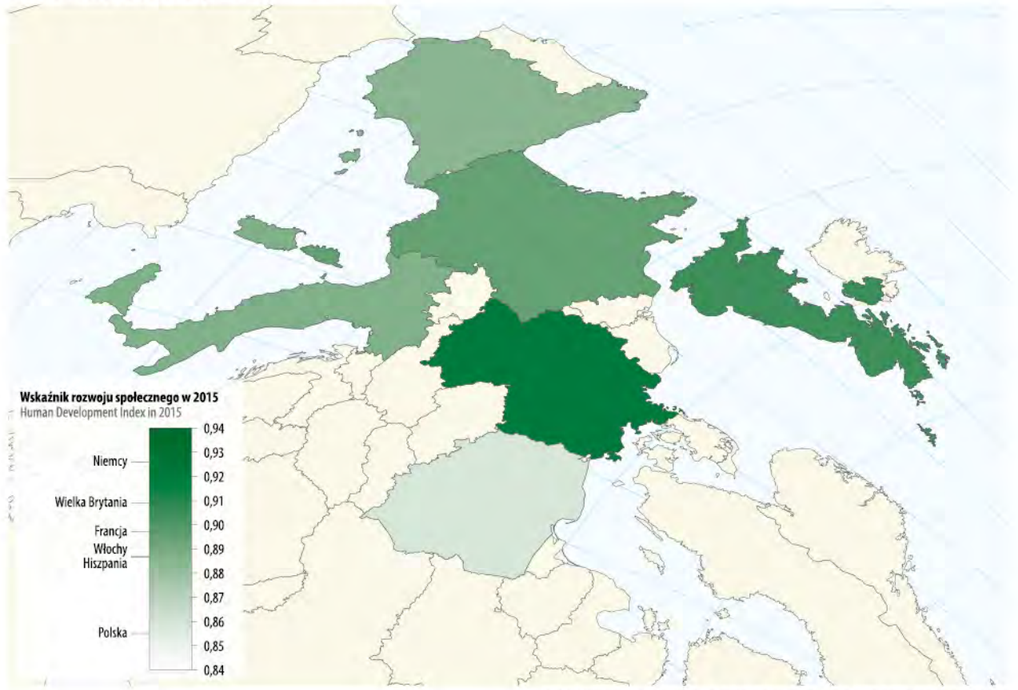
Oprac. na podstawie/Compiled on the basis of: The World Bank Open Data 2016, World Bank

Kraje E6 – ludność / E6 group – population

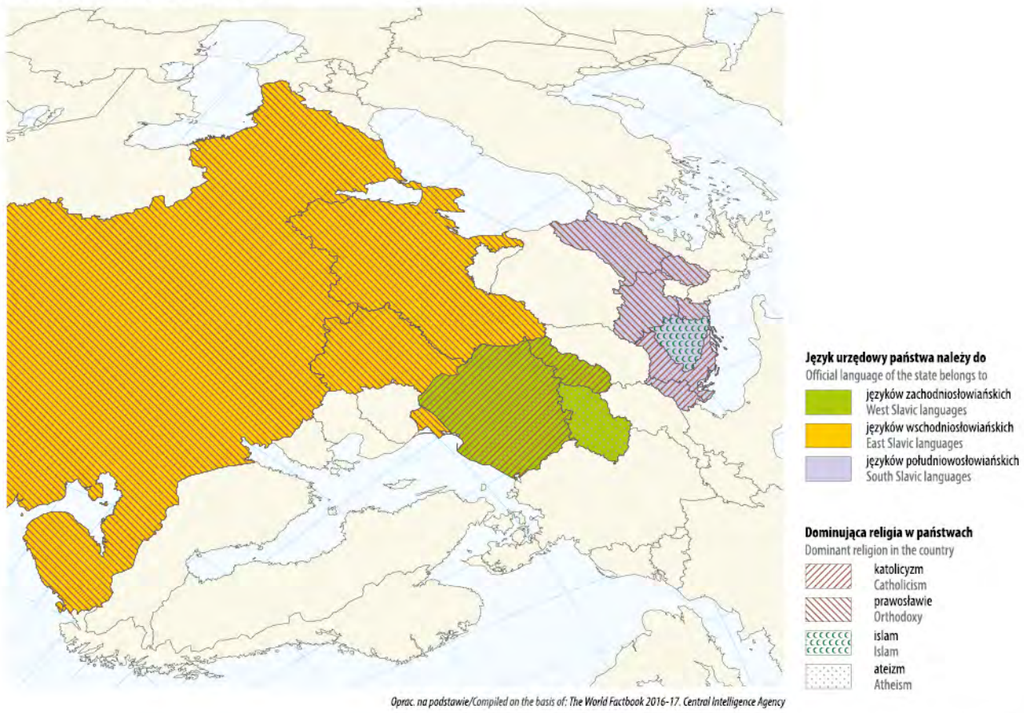
Oprac. na podstawie/Compiled on the basis of: World Population 2015, United Nations Department of Economic and Social Affairs

Kraje E6 – rozwój społeczny / E6 group – human development

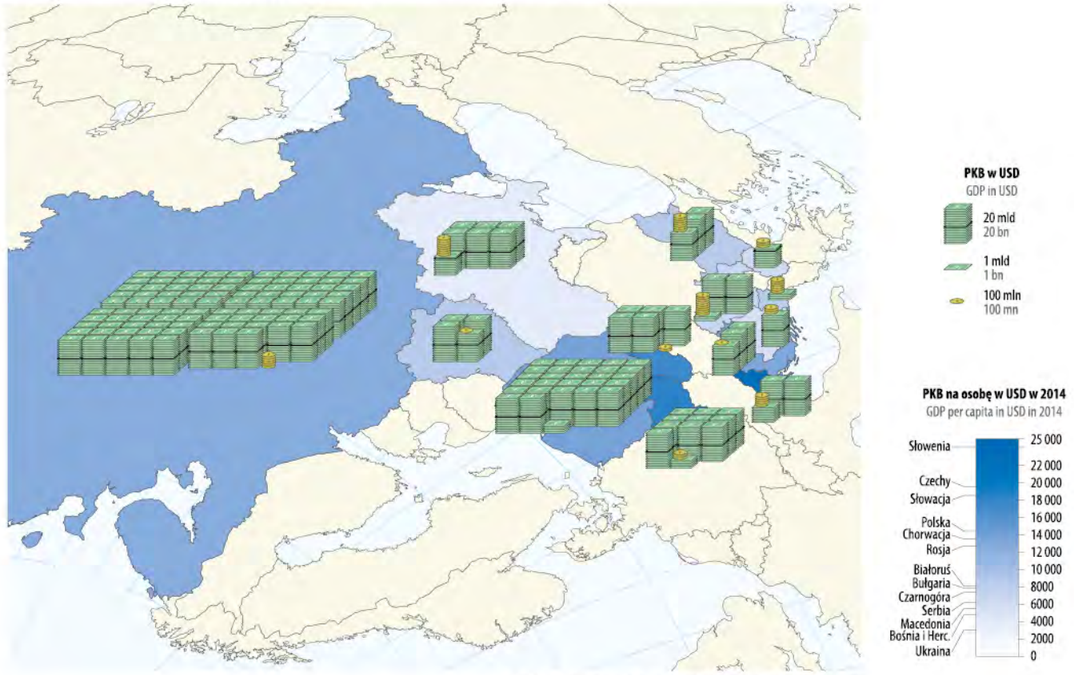
Oprac. na podstawie/Compiled on the basis of: Human Development Report 2016, United Nations Development Programme

Kraje słowiańskie – języki i religia / Slavic countries – languages and religions

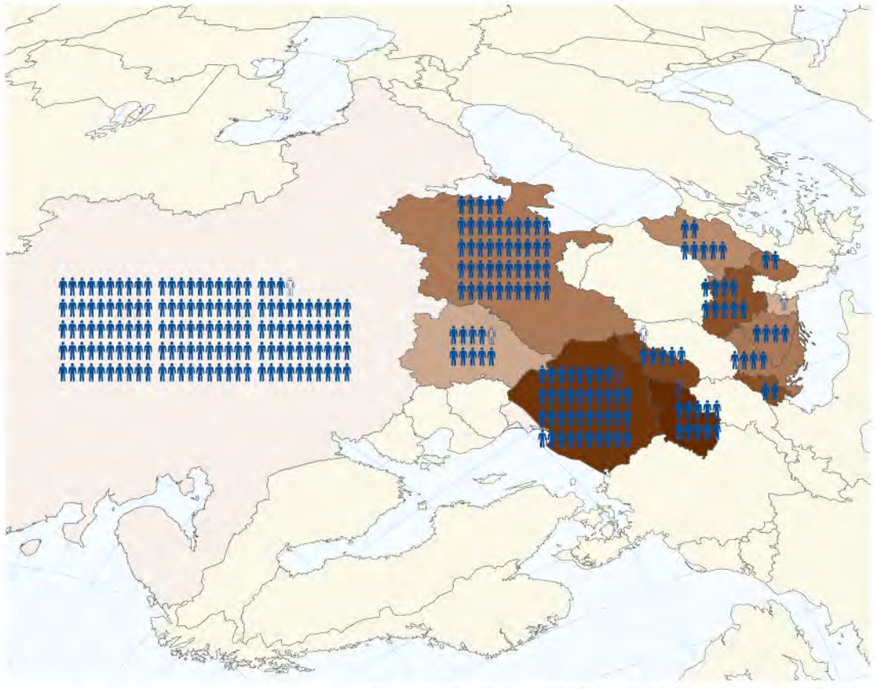
Oprac. na podstawie/Compiled on the basis of: The World Factbook 2016-17. Central Intelligence Agency

Kraje słowiańskie – Produkt Krajowy Brutto / Slavic countries – Gross Domestic Product

Oprac. na podstawie/Compiled on the basis of: The World Bank Open Data 2016, World Bank

Kraje słowiańskie – ludność / Slavic countries – population

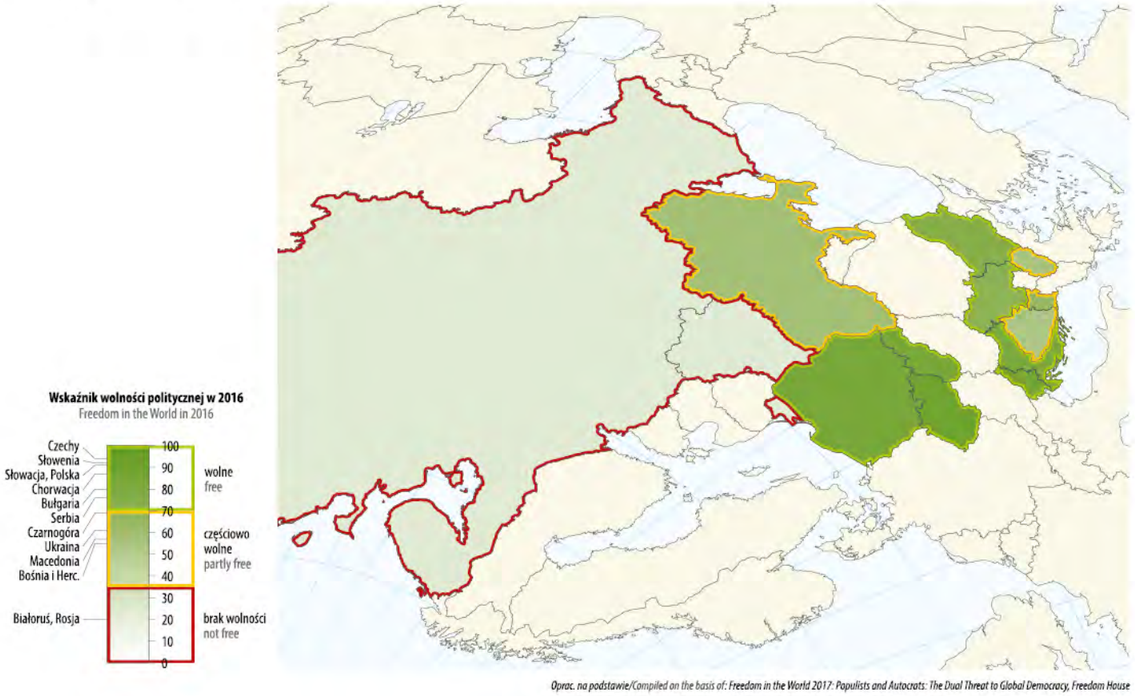
Oprac. na podstawie/Compiled on the basis of: World Population 2015, United Nations Department of Economic and Social Affairs

Kraje słowiańskie – rozwój społeczny / Slavic countries – human development

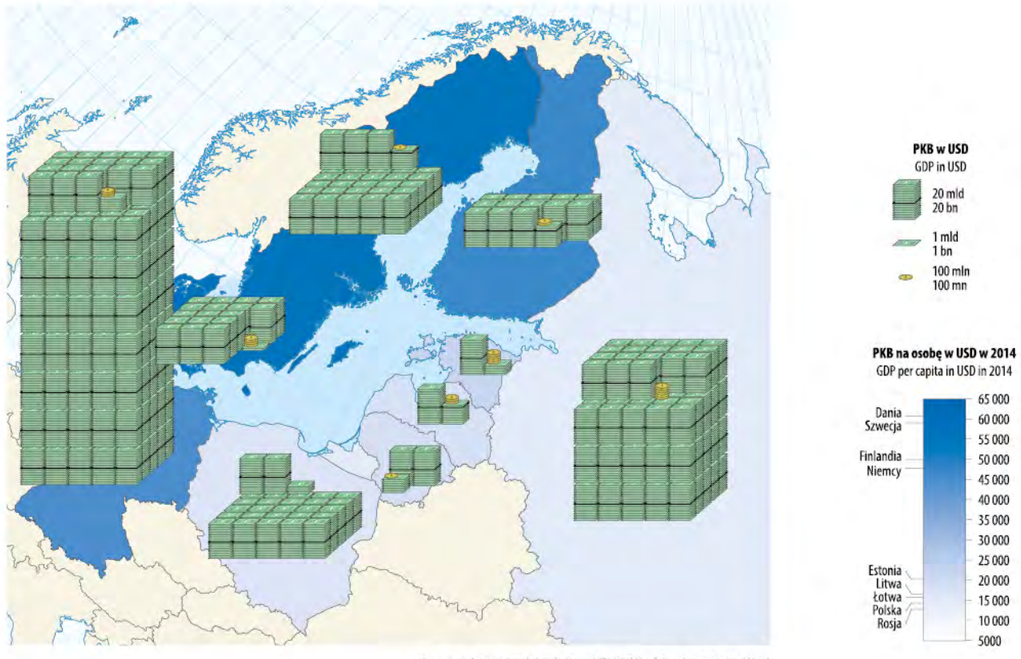
Oprac. na podstawie/Compiled on the basis of: Human Development Report 2016, United Nations Development Programme

Kraje słowiańskie – wolność polityczna / Slavic countries – political freedom

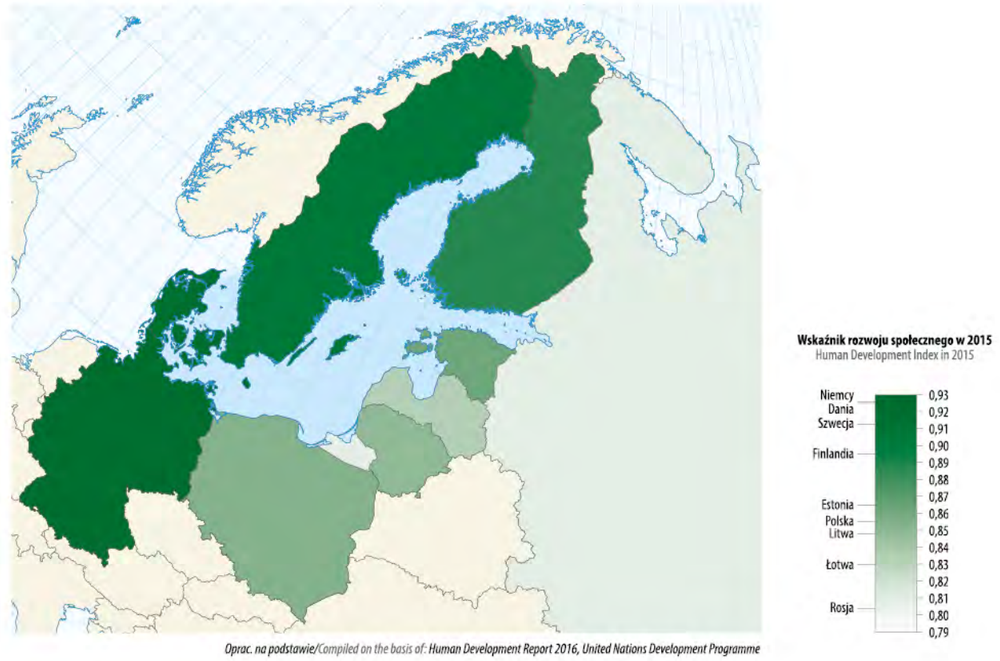
Oprac. na podstawie/Compiled on the basis of: Freedom in the World 2017: Populists and Autocrats: The Dual Threat to Global Democracy, Freedom House

Kraje nadbałtyckie – Produkt Krajowy Brutto / Baltic states – Gross Domestic Product

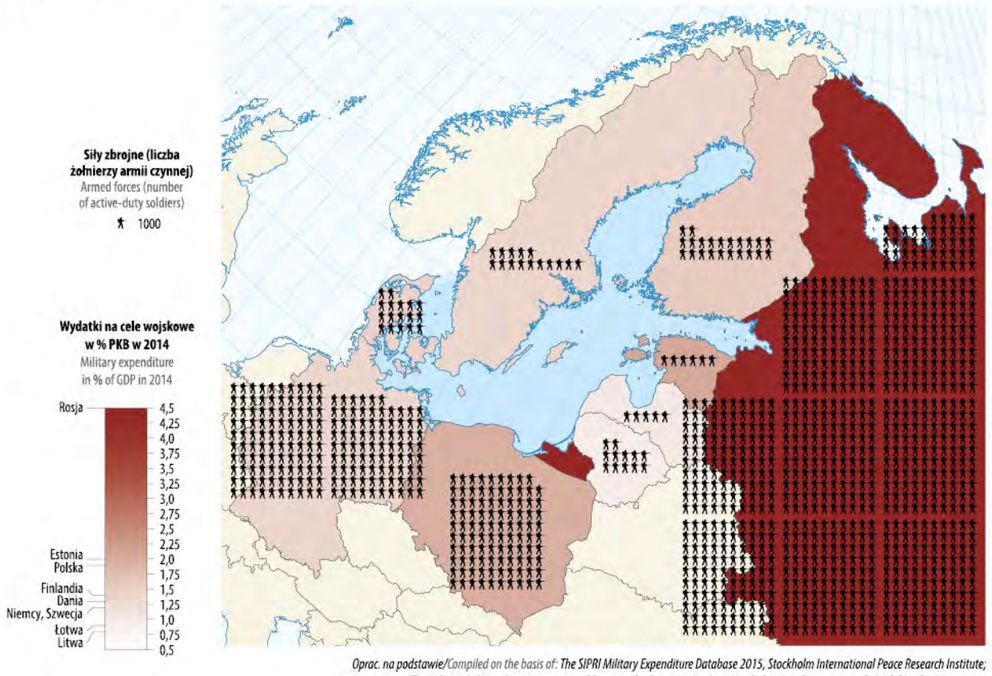
Oprac. na podstawie/Compiled on the basis of: The World Bank Open Data 2016, World Bank

Kraje nadbałtyckie – rozwój społeczny / Baltic states – human development

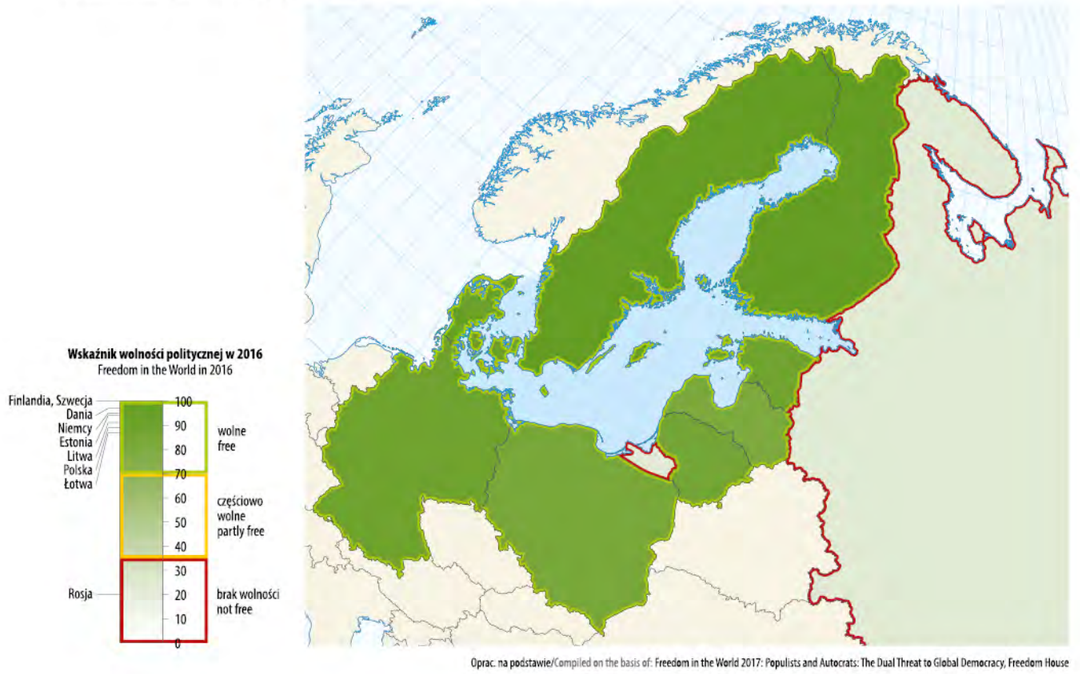
Oprac. na podstawie/Compiled on the basis of: Human Development Report 2016, United Nations Development Programme

Kraje nadbałtyckie – obronność / Baltic states – defence

Oprac. na podstawie/Compiled on the basis of: The SIPRI Military Expenditure Database 2015, Stockholm International Peace Research Institute; The Military Balance 2014, International Institute for Strategic Studies, Routledge, London oraz innych źródeł/and other sources

Kraje nadbałtyckie – wolność polityczna / Baltic states – political freedom

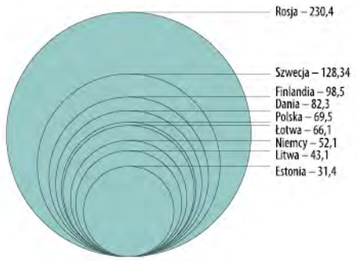
Oprac. na podstawie/Compiled on the basis of: Freedom in the World 2017: Populists and Autocrats: The Dual Threat to Global Democracy, Freedom House

Kraje nadbałtyckie – przeładunek w portach / Baltic states – reloading in ports

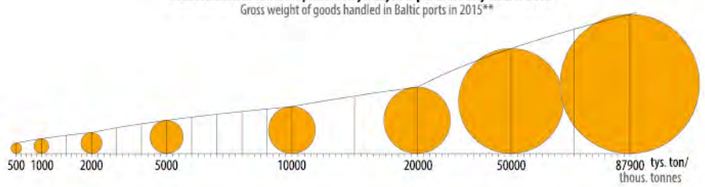

Oprac. na podstawie/Compiled on the basis of: Detailed tables per each reporting country (main ports) by direction, partner entity, type of cargo and nationality of registration of vessels – annual data, Eurostat; Грузооборот морских портов России за январь-декабрь 2015 г., Ассоциация морских торговых портов

Masa całkowita towarów przeładowywanych we wszystkich portach bałtyckich poszczególnych państw w 2015 w mln ton
Gross weight of goods handled in all Baltic ports by country in 2015 in mn tonnes

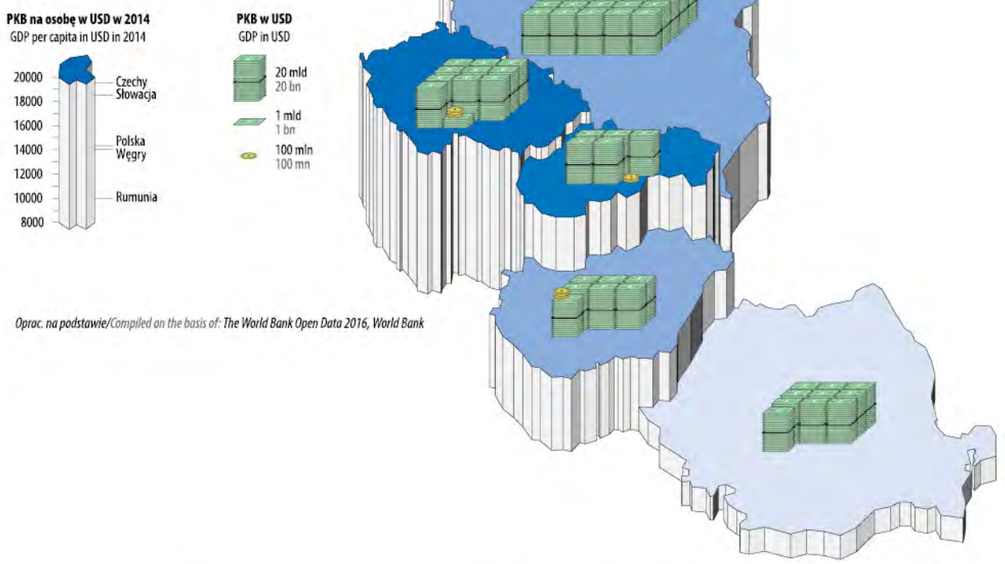

Masa całkowita towarów przeładowywanych w portach bałtyckich w 2015**
Gross weight of goods handled in Baltic ports in 2015**

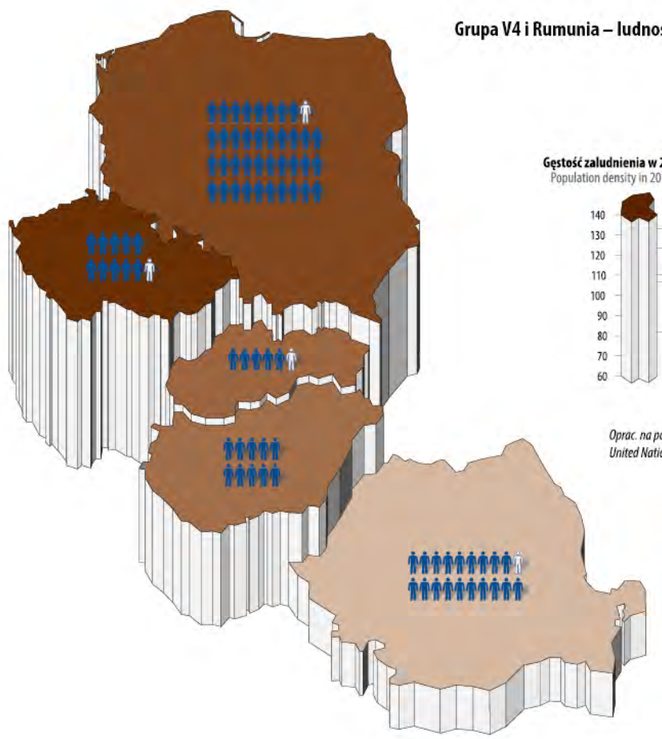
** Dotyczy portów bałtyckich; dane dla Finlandii za 2014*
** In Baltic ports; data for Finland is for 2014*
*** Uwzględniono tylko porty z rocznym przeładunkiem co najmniej 500 tys. ton; dane dla Finlandii za 2014*
*** Only ports handling a minimum of 500,000 tonnes of cargo annually are taken into account; data for Finland is for 2014*

Grupa V4 i Rumunia – Produkt Krajowy Brutto / V4 group and Romania – Gross Domestic Product

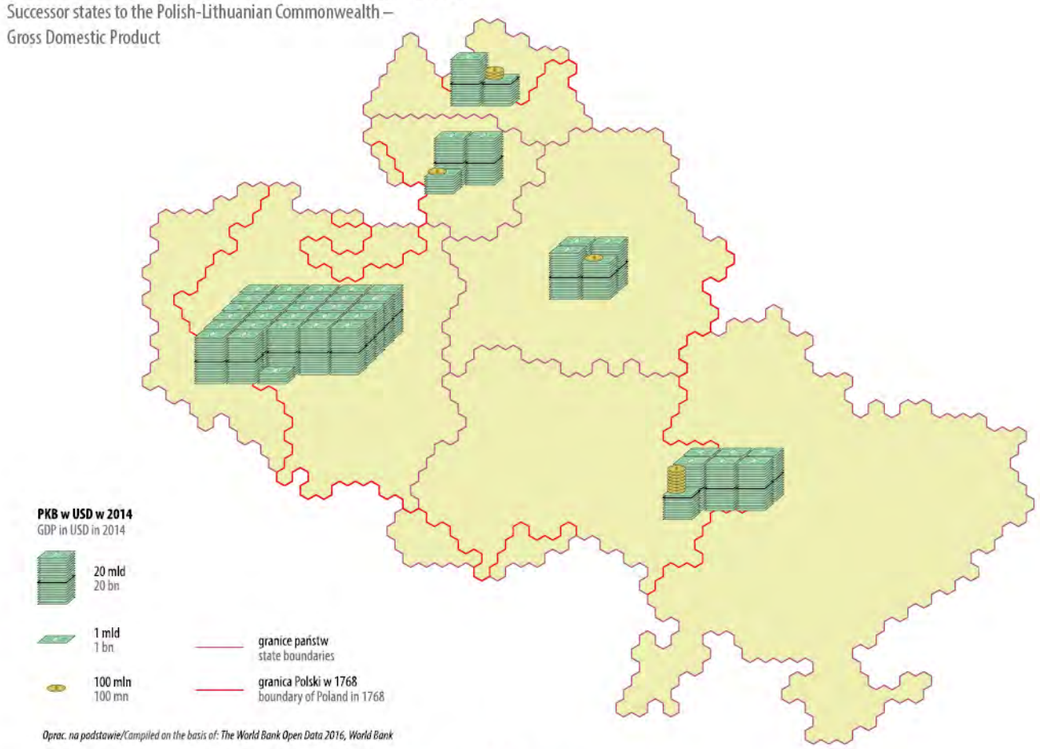
Oprac. na podstawie/Compiled on the basis of: The World Bank Open Data 2016, World Bank

Grupa V4 i Rumunia – ludność / V4 group and Romania – population

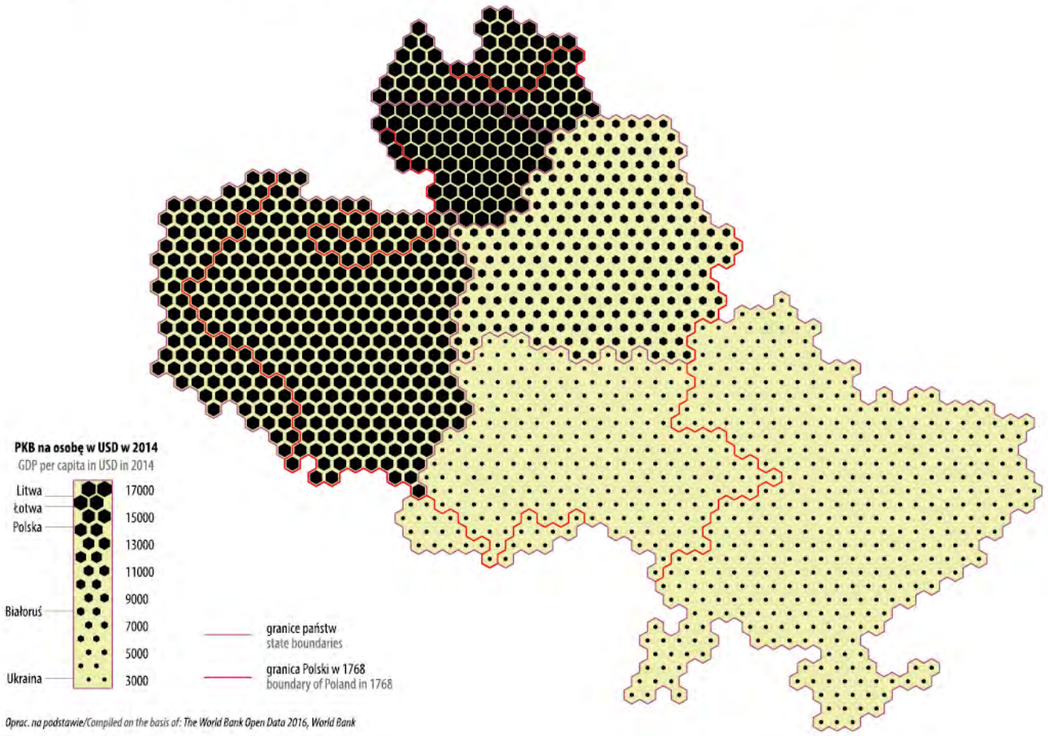

Oprac. na podstawie/Compiled on the basis of: World Population 2015, United Nations Department of Economic and Social Affairs

Państwa sukcesyjne I Rzeczpospolitej – Produkt Krajowy Brutto
Successor states to the Polish-Lithuanian Commonwealth – Gross Domestic Product

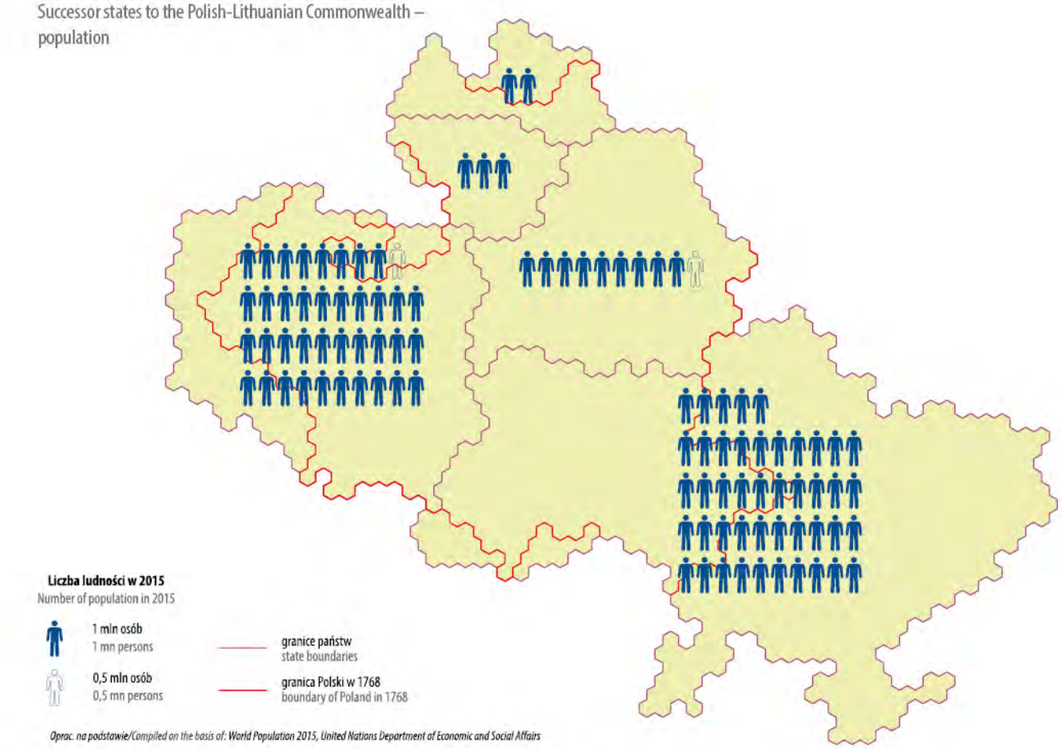

Oprac. na podstawie/Compiled on the basis of: The World Bank Open Data 2016, World Bank

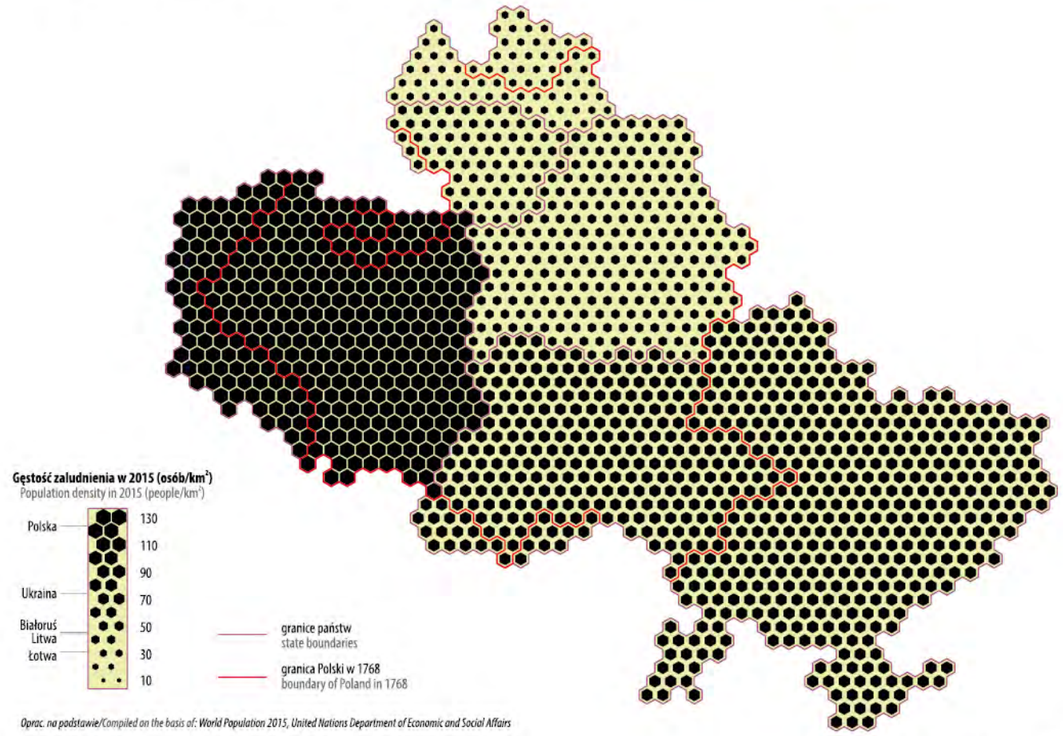

Oprac. na podstawie/Compiled on the basis of: The World Bank Open Data 2016, World Bank

Państwa sukcesyjne I Rzeczpospolitej – ludność
Successor states to the Polish-Lithuanian Commonwealth – population

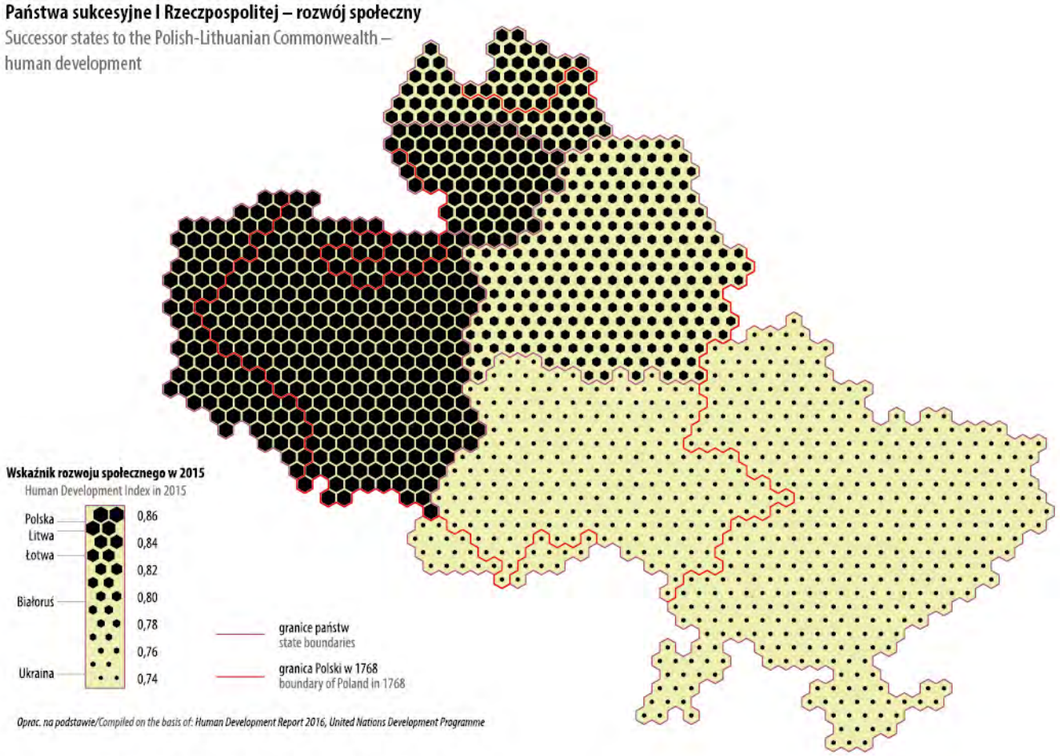

Oprac. na podstawie/Compiled on the basis of: World Population 2015, United Nations Department of Economic and Social Affairs

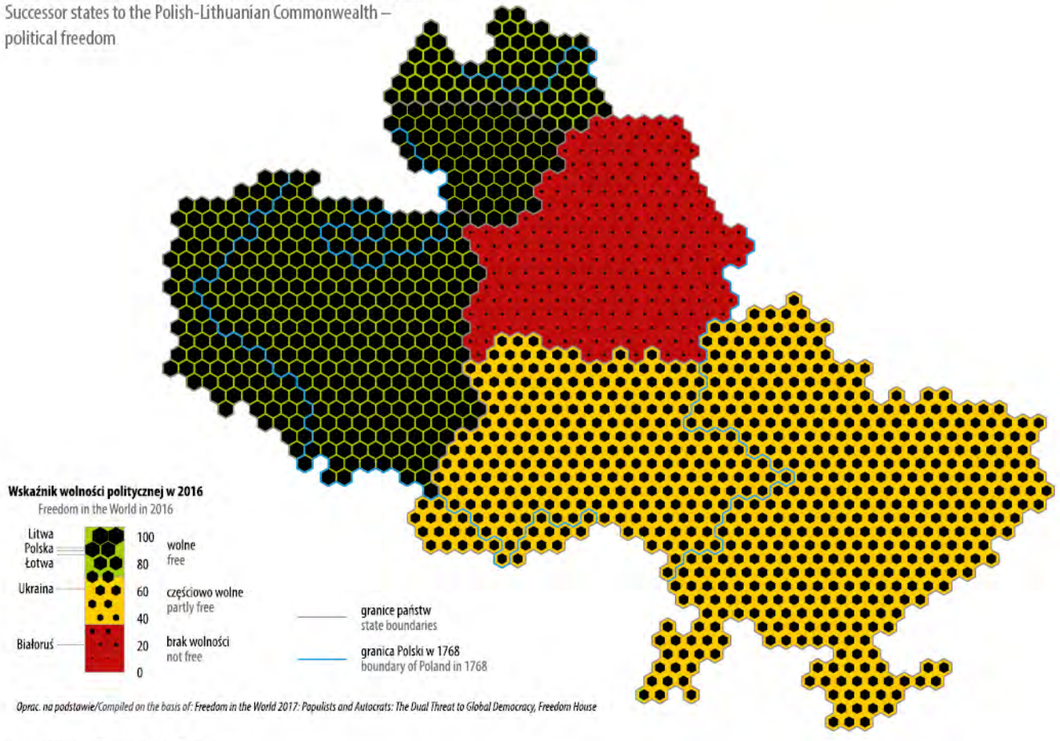
Oprac. na podstawie/Compiled on the basis of: World Population 2015, United Nations Department of Economic and Social Affairs

Państwa sukcesyjne I Rzeczpospolitej – rozwój społeczny
Successor states to the Polish-Lithuanian Commonwealth – human development

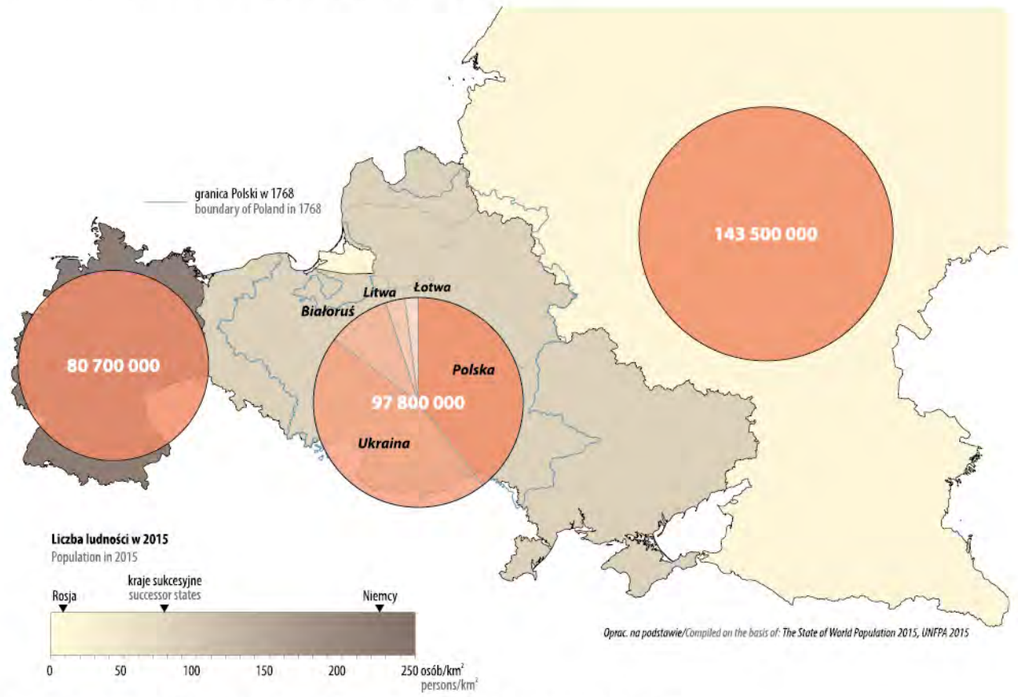
Oprac. na podstawie/Compiled on the basis of: Human Development Report 2016, United Nations Development Programme

Państwa sukcesyjne I Rzeczpospolitej – wolność polityczna
Successor states to the Polish-Lithuanian Commonwealth – political freedom

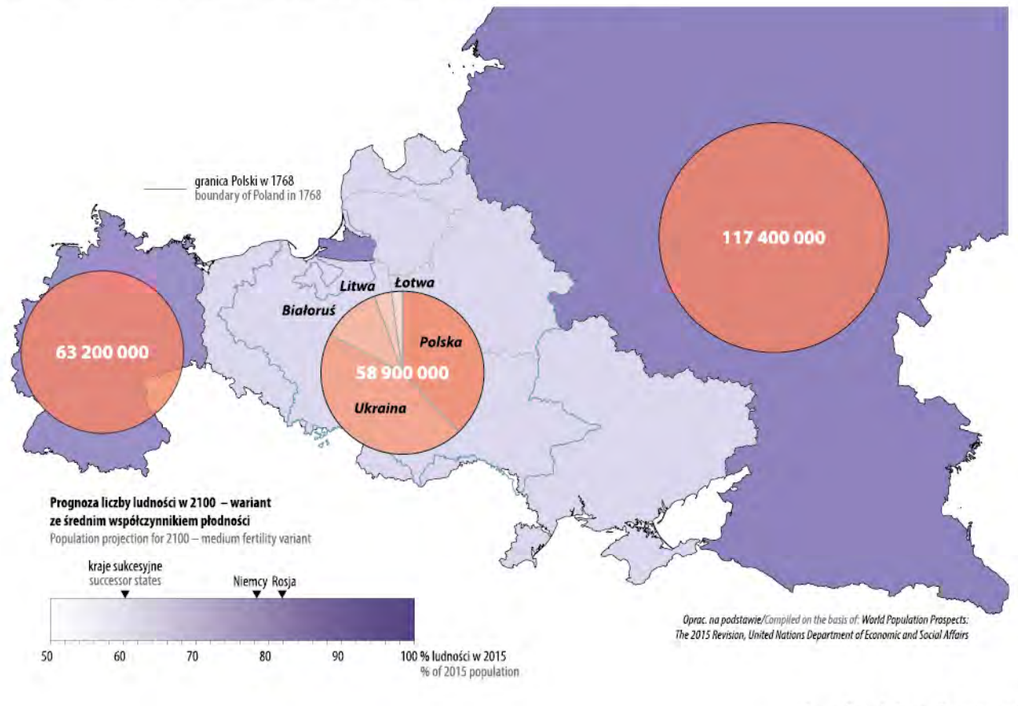
Oprac. na podstawie/Compiled on the basis of: Freedom in the World 2017: Populists and Autocrats: The Dual Threat to Global Democracy, Freedom House

Dawna Rzeczpospolita Obojga Narodów vs. Rosja i Niemcy – ludność
Former Polish-Lithuanian Commonwealth vs. Russia and Germany – population

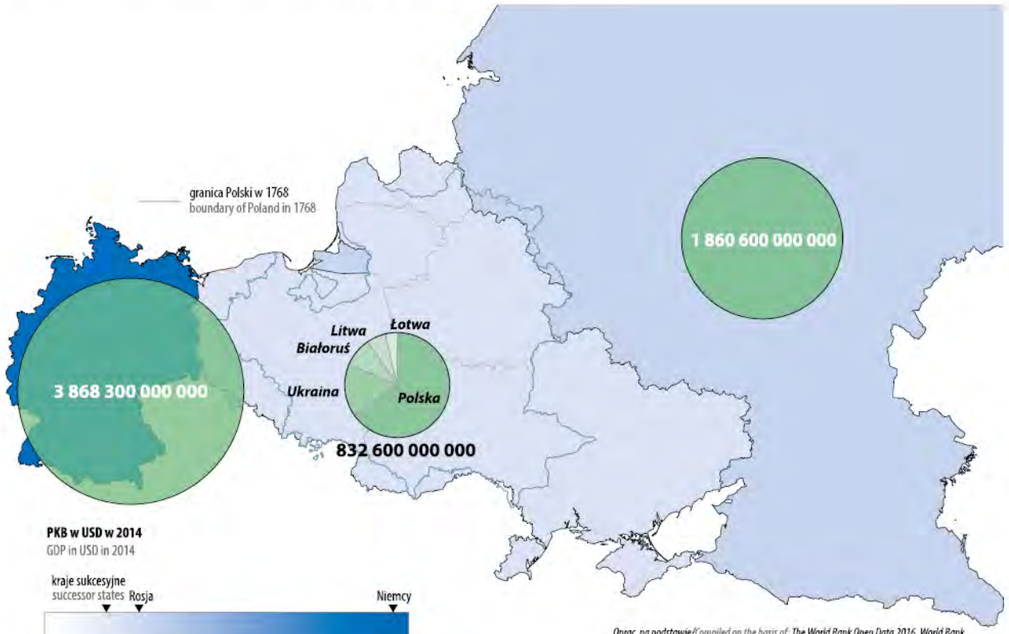
Oprac. na podstawie/Compiled on the basis of: The State of World Population 2015, UNFPA 2015

Dawna Rzeczpospolita Obojga Narodów vs. Rosja i Niemcy – prognoza zaludnienia w 2100
Former Polish-Lithuanian Commonwealth vs. Russia and Germany – population projection for 2100

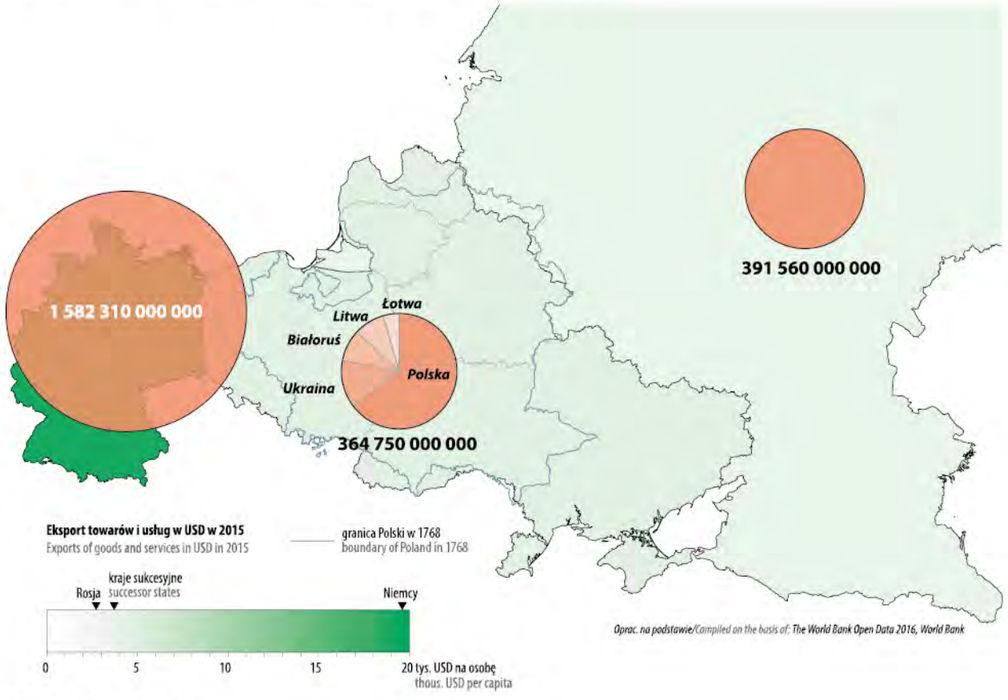

Oprac. na podstawie/Compiled on the basis of: World Population Prospects: The 2015 Revision, United Nations Department of Economic and Social Affairs

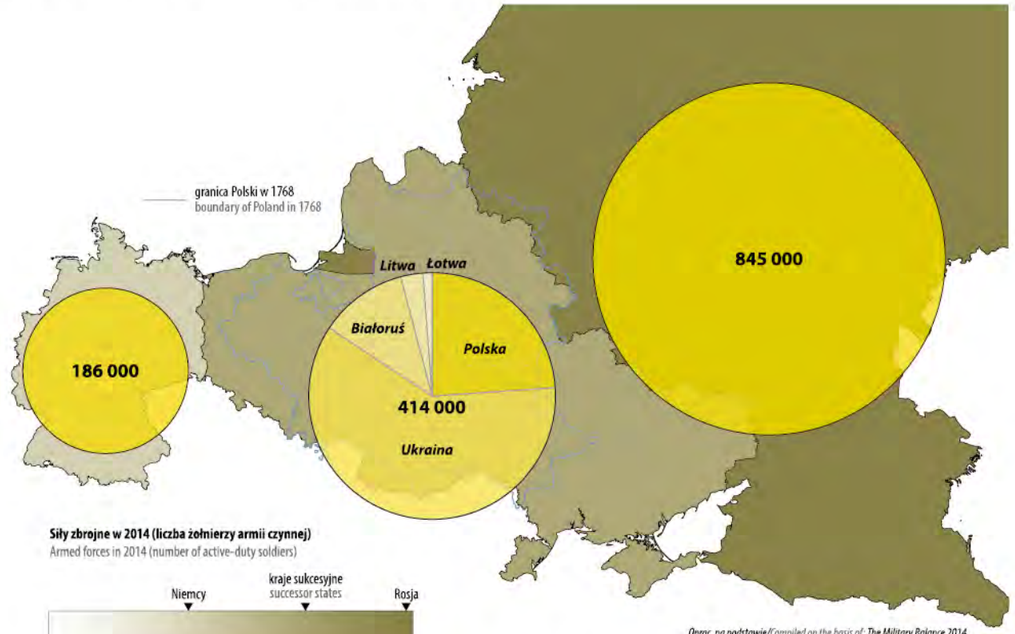
Dawna Rzeczpospolita Obojga Narodów vs. Rosja i Niemcy – Produkt Krajowy Brutto
Former Polish-Lithuanian Commonwealth vs. Russia and Germany – Gross Domestic Product

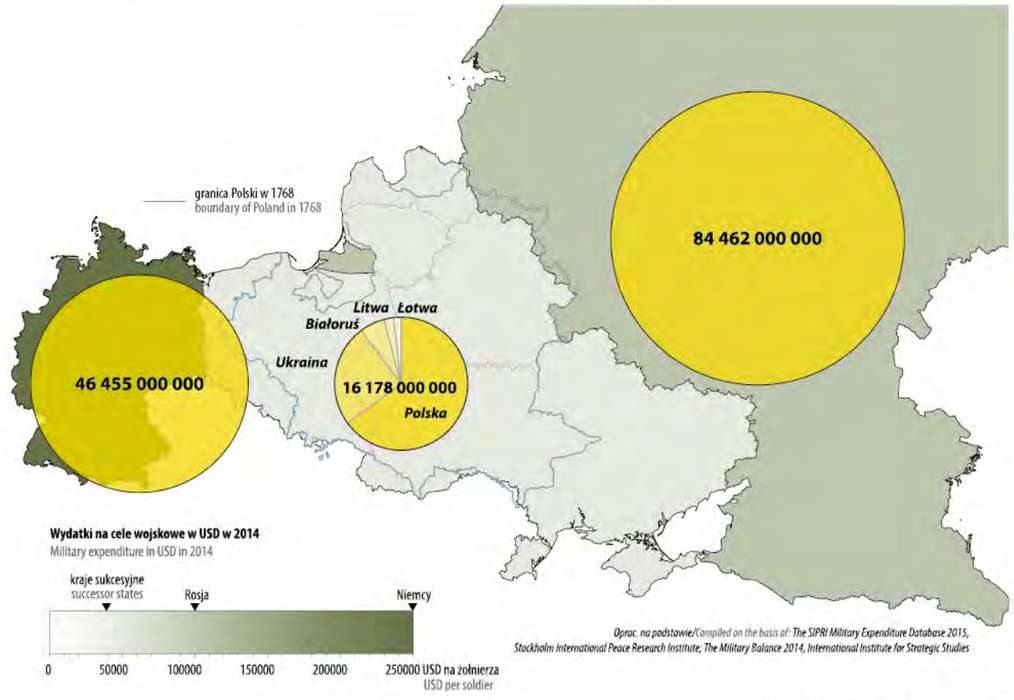
Dawna Rzeczpospolita Obojga Narodów vs. Rosja i Niemcy – eksport towarów i usług
Former Polish-Lithuanian Commonwealth vs. Russia and Germany – export of goods and services

Dawna Rzeczpospolita Obojga Narodów vs. Rosja i Niemcy – liczebność armii
Former Polish-Lithuanian Commonwealth vs. Russia and Germany – number of soldiers

Dawna Rzeczpospolita Obojga Narodów vs. Rosja i Niemcy – wydatki na cele wojskowe
Former Polish-Lithuanian Commonwealth vs. Russia and Germany – military expenditure

Polskie nazwy geograficzne w świecie
Geographical names worldwide relating to Poland

Wybrane nazwy geograficzne na świecie nazwane od Polski*
Selected geographical names worldwide relating to Poland*

- hrabstwo
  county
- miejscowość
  locality
- góry, góra, szczyt, wzniesienie
  mountains, ranges, mountain, peak, hill
- inny obiekt ukształtowania terenu (równina, dolina, wąwóz, przylądek, wybrzeże, półwysep, wyspa, przełęcz, pustynia)
  other landform feature (plain, valley, gorge, cape, coast, peninsula, island, pass, desert)
- ciek wodny, kanał, jezioro, zbiornik, zatoka, ławica
  stream, channel, canal, lake, reservoir, bay, shoal, bank
- lodowiec
  glacier
- inne (lotnisko, droga, źródło)
  other (airport, road, spring)

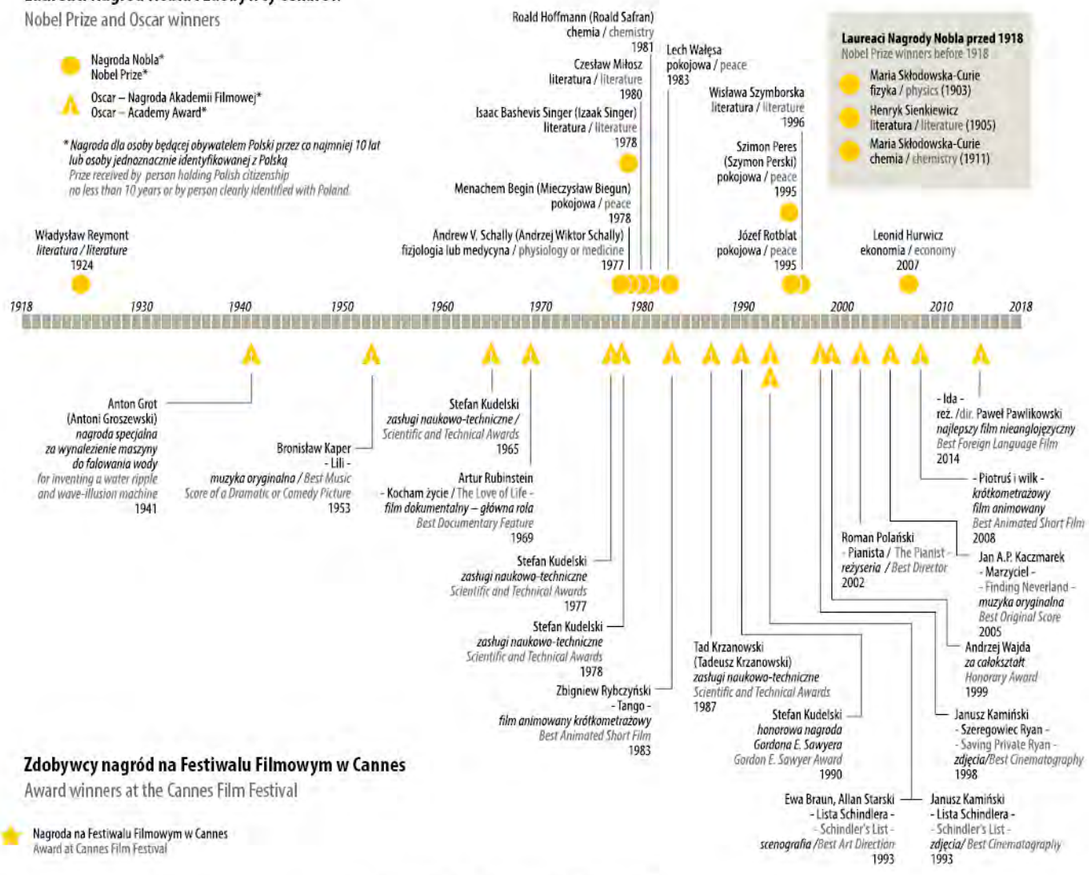
*Od nazw geograficznych: Polska (wraz z jej pochodnymi: polski, Polacy), Warszawa i Kraków oraz od nazwisk: Henryka Arctowskiego, Aleksandra Czekanowskiego, Jana Czerskiego, Ignacego Domejki, Tadeusza Kościuszki, Józefa Piłsudskiego, Kazimierza Pułaskiego, Eugeniusza Romera, Pawła E. Strzeleckiego, Karola Wojtyły (Jana Pawła II)
*Containing the words Poland, Polish, Poles, Warsaw, Krakow (Cracow), or the surnames of Henryk Arctowski, Aleksander Czekanowski, Jan Czerski, Ignacy Domeyko, Thaddeus Kosciuszko, Józef Piłsudski, Casimir Pulaski, Eugeniusz Romer, Paul Edmund de Strzelecki, Karol Wojtyła (John Paul II)

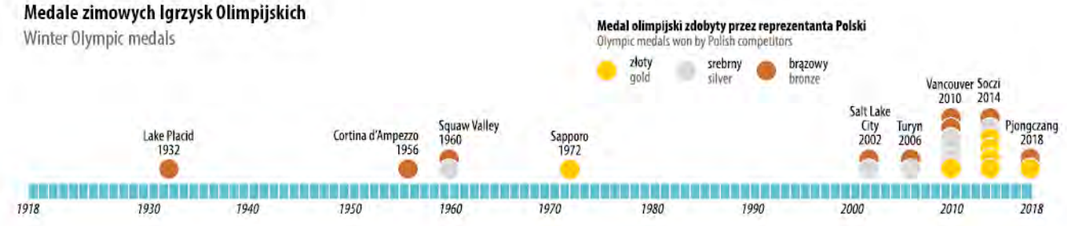
Opracowanie na podstawie/Compiled on the basis of:
GEOnet Names Server, National Geospatial-Intelligence Agency
SCAR Composite Gazetteer of Antarctica, Scientific Committee on Antarctic Research
Gazetteer of Australia, Geoscience Australia
Norwegian Polar Data Centre – Placenames, Norsk Polarinstitutt
Canadian Geographical Names Database, Natural Resources Canada
GEBCO Undersea Feature Names Gazetteer, General Bathymetric Chart of the Oceans
Geographic Names Information System, U.S. Geological Survey, U.S. Department of the Interior,
Géoportail, le portail national de la connaissance du territoire, Institut national de l'information géographique et forestière
Geonames – Database of Geographic Names of the Czech Republic, Český úřad zeměměřický a katastrální
ZBGIS, Basic Data Base for the Geographic Information System, Úrad geodézie, kartografie a katastra Slovenskej republiky
The Detailed Gazetteer of Hungary, Központi Statisztikai Hivatal
Государственный каталог географических названий, Федеральная служба государственной регистрации, кадастра и картографии

Laureaci Nagród Nobla i zdobywcy Oskarów
Nobel Prize and Oscar winners

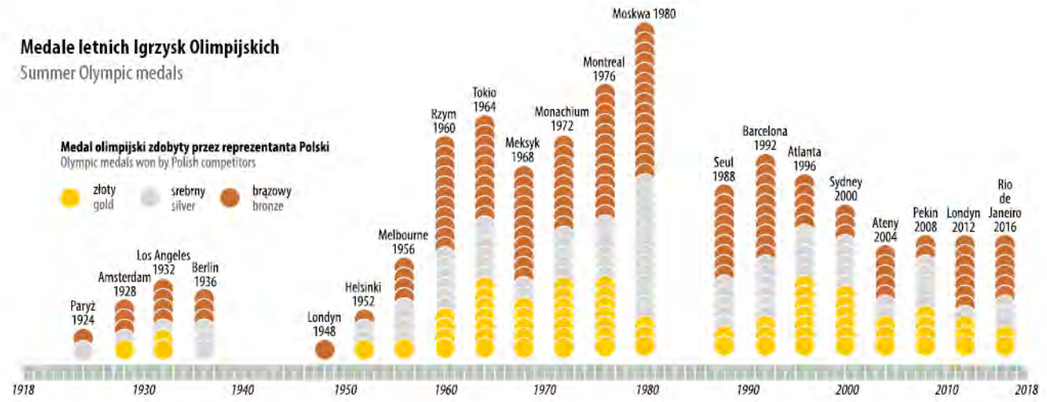

Zdobywcy nagród na Festiwalu Filmowym w Cannes
Award winners at the Cannes Film Festival

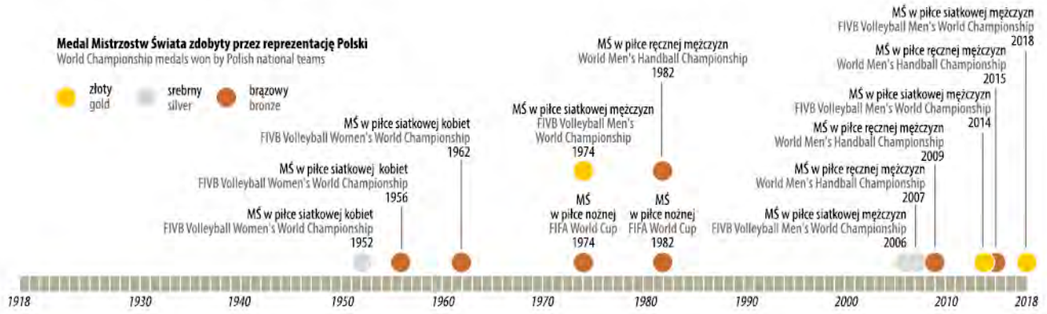
Medale zimowych Igrzysk Olimpijskich
Winter Olympic medals

Medale letnich Igrzysk Olimpijskich
Summer Olympic medals

Medale Mistrzostw Świata w grach zespołowych
World Championship medals in team games

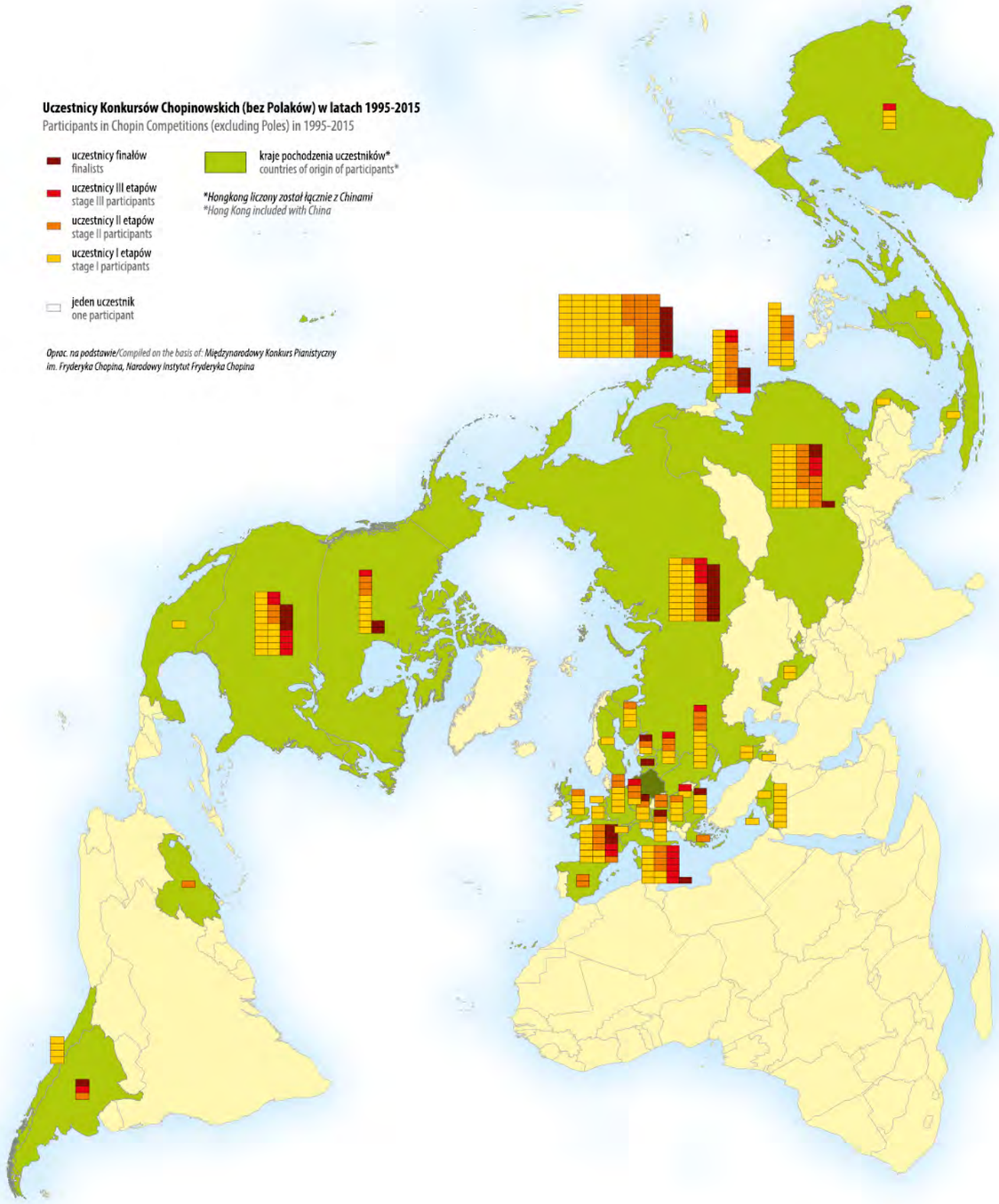

Korona Himalajów i Karakorum – pierwsze zimowe wejścia
Crown of the Himalayas and Karakorum – first winter ascents

nazwa szczytu peak name	wysokość [m n.p.m] height [m a.s.l.]	pierwsze zimowe wejście first winter ascent	
Mount Everest	8848 m	17 II 1980	K. Wielicki L. Cichy
K2	8611 m		
Kanczendzonga Kangchenjunga	8586 m	11 I 1986	J. Kukuczka K. Wielicki
Lhotse	8516 m	31 XII 1988	K. Wielicki
Makalu	8463 m	9 II 2009	D. Urubko S. Moro
Czo Oju Cho Oyu	8201 m	12 II 1985	M. Berbeka M. Pawlikowski
Dhaulagiri	8167 m	21 I 1985	A. Czok J. Kukuczka
Manaslu	8156 m	12 I 1984	M. Berbeka R. Gajewski
Nanga Parbat	8126 m	26 II 2016	M. Ali A. Txikon S. Moro
Annapurna	8091 m	3 II 1987	A. Hajzer J. Kukuczka
Gaszerbrum I Gasherbrum I	8068 m	9 III 2012	A. Bielecki J. Gołąb
Broad Peak	8047 m	5 III 2013	M. Berbeka A. Bielecki T. Kowalski A. Małek
Gaszerbrum II Gasherbrum II	8035 m	2 II 2011	D. Urubko S. Moro C. Richards
Sziszapangma Shishapangma	8013 m	14 I 2005	P. Morawski S. Moro

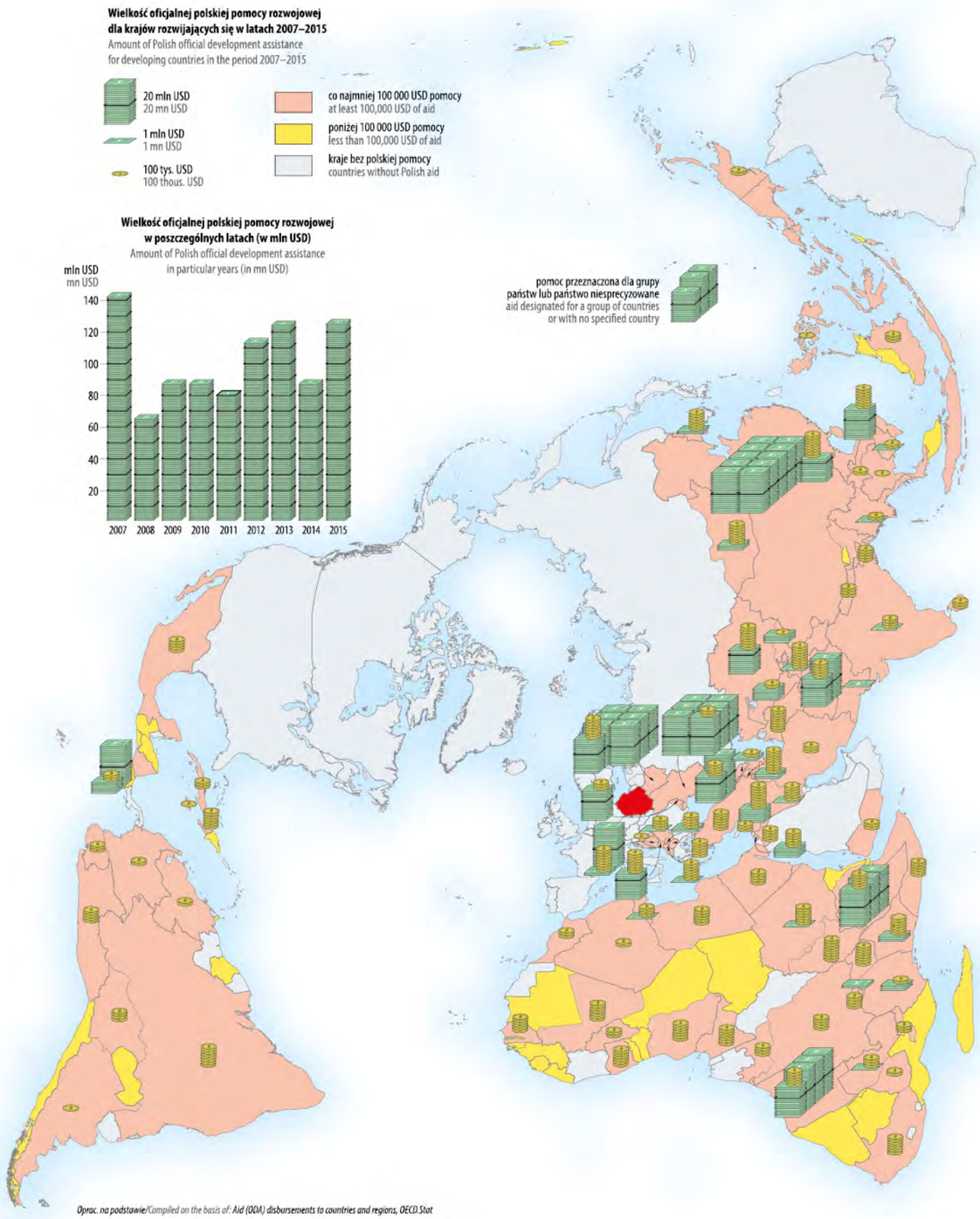
Oprac. na podstawie/Compiled on the basis of: Polski Związek Alpinizmu

Uczestnicy Międzynarodowych Konkursów Pianistycznych im. Fryderyka Chopina
Participants in the International Chopin Piano Competition

Oprac. na podstawie/Compiled on the basis of: Międzynarodowy Konkurs Pianistyczny im. Fryderyka Chopina, Narodowy Instytut Fryderyka Chopina

Polska oficjalna pomoc rozwojowa
Polish official development assistance

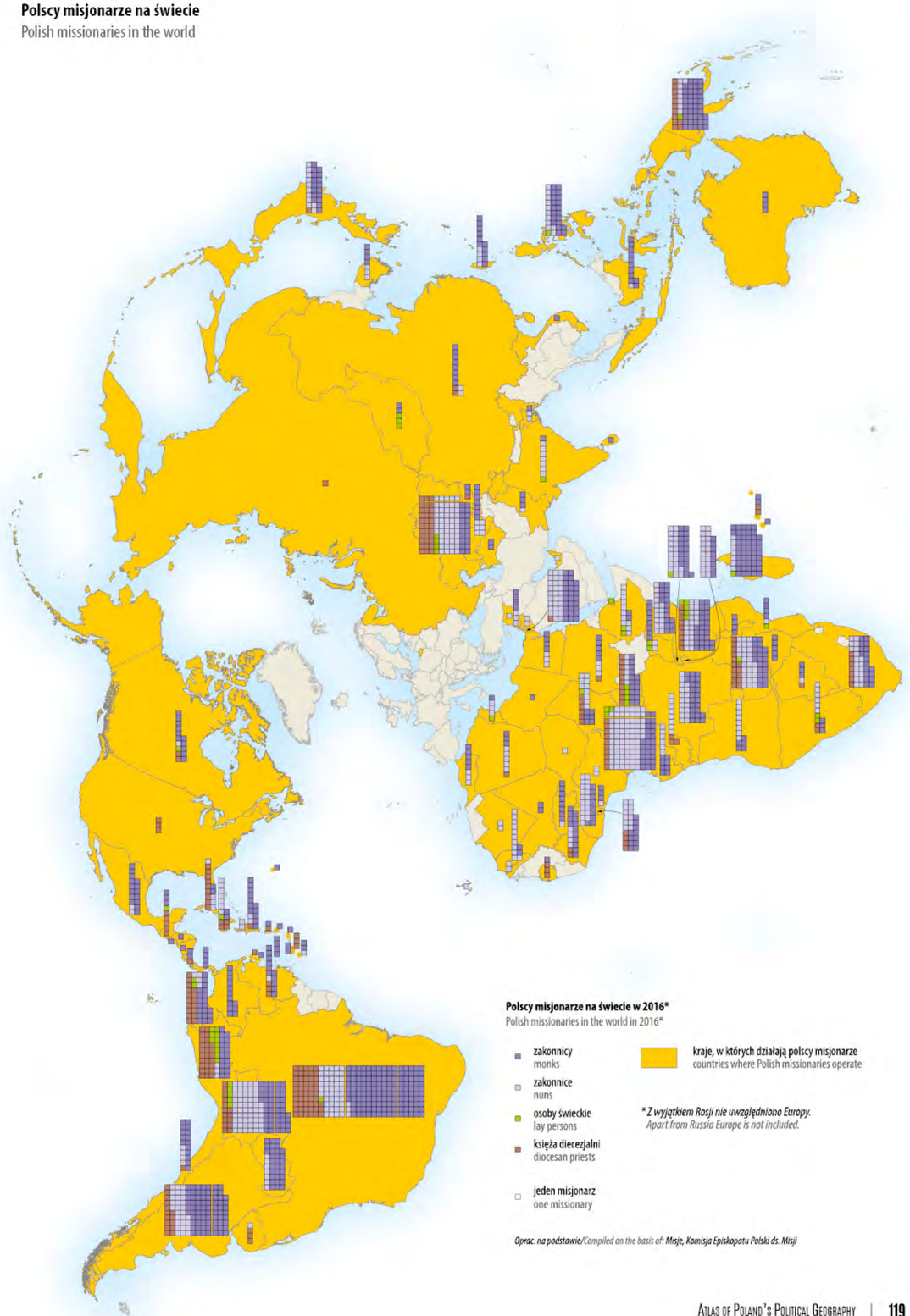
Oprac. na podstawie/Compiled on the basis of: Aid (ODA) disbursements to countries and regions, OECD.Stat

Działania Polskiej Akcji Humanitarnej poza Polską
Polish Humanitarian Action activities outside Poland

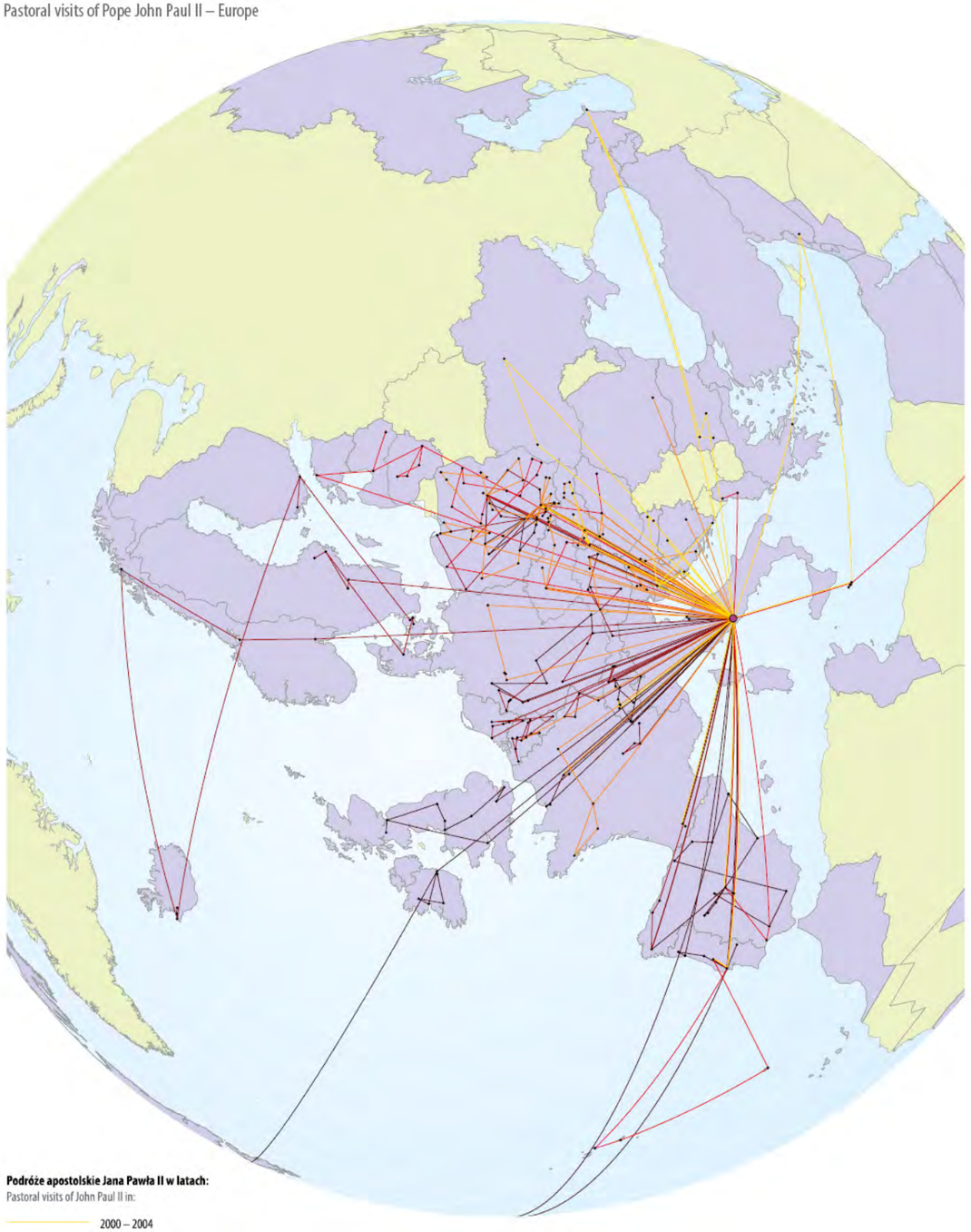
Oprac. na podstawie/Compiled on the basis of: Polska Akcja Humanitarna

Polscy misjonarze na świecie
Polish missionaries in the world

Oprac. na podstawie/Compiled on the basis of: Misje, Komisja Episkopatu Polski ds. Misji

Podróże apostolskie Jana Pawła II – Europa
Pastoral visits of Pope John Paul II – Europe

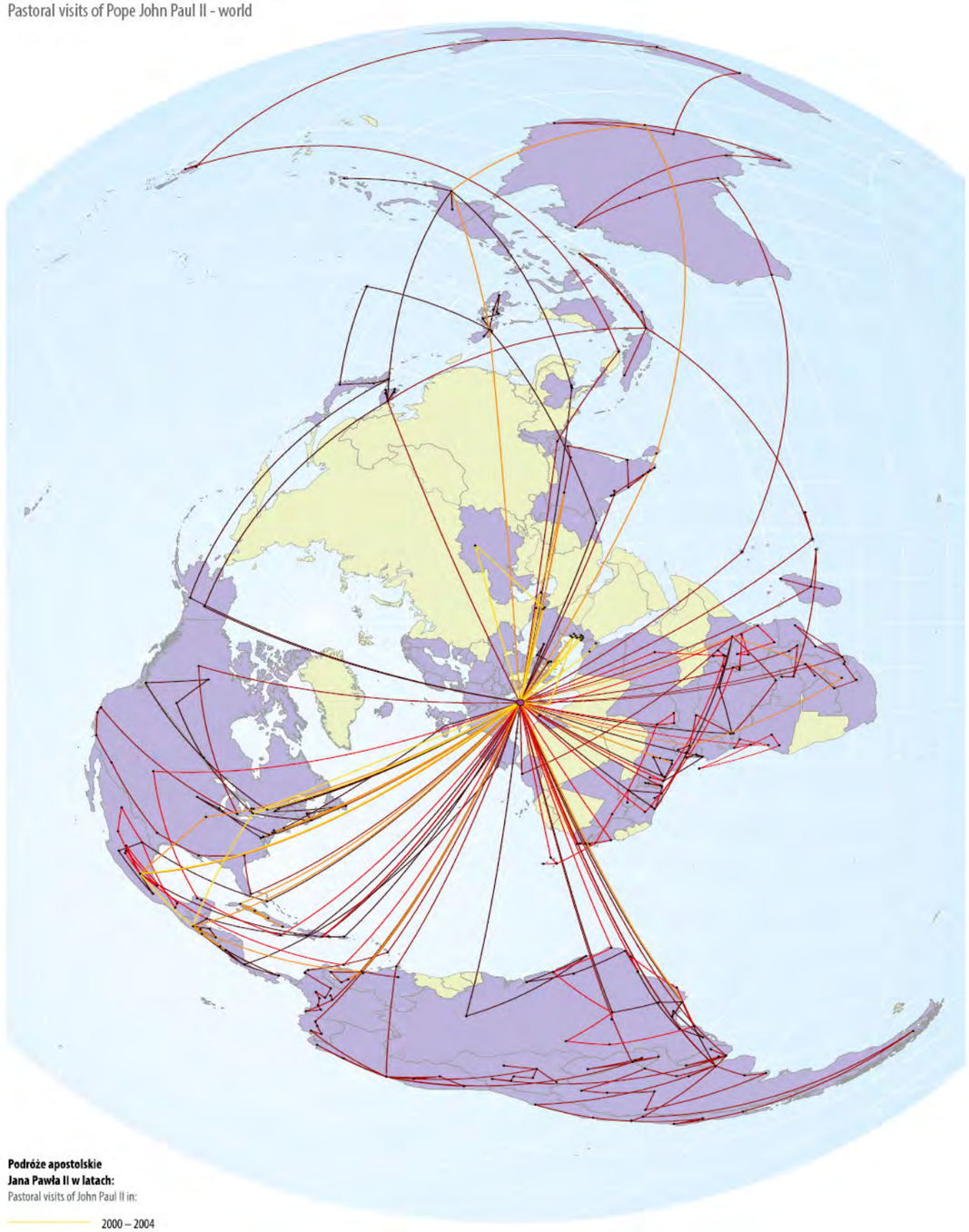
Podróże apostolskie Jana Pawła II w latach:
Pastoral visits of John Paul II in:

- 2000 – 2004
- 1995 – 1999
- 1990 – 1994
- 1985 – 1989
- 1979 – 1984

Kraje odwiedzone w trakcie podróży apostolskich
Countries visited during pastoral visits

Oprac. na podstawie/Compiled on the basis of: John Paul II – Travels. The Holy See (vatican.va)

Podróże apostolskie Jana Pawła II – świat
Pastoral visits of Pope John Paul II - world

Podróże apostolskie Jana Pawła II w latach:
Pastoral visits of John Paul II in:

- 2000 – 2004
- 1995 – 1999
- 1990 – 1994
- 1985 – 1989
- 1979 – 1984

Kraje odwiedzone w trakcie podróży apostolskich
Countries visited during pastoral visits

Oprac. na podstawie/Compiled on the basis of: John Paul II – Travels. The Holy See (vatican.va)

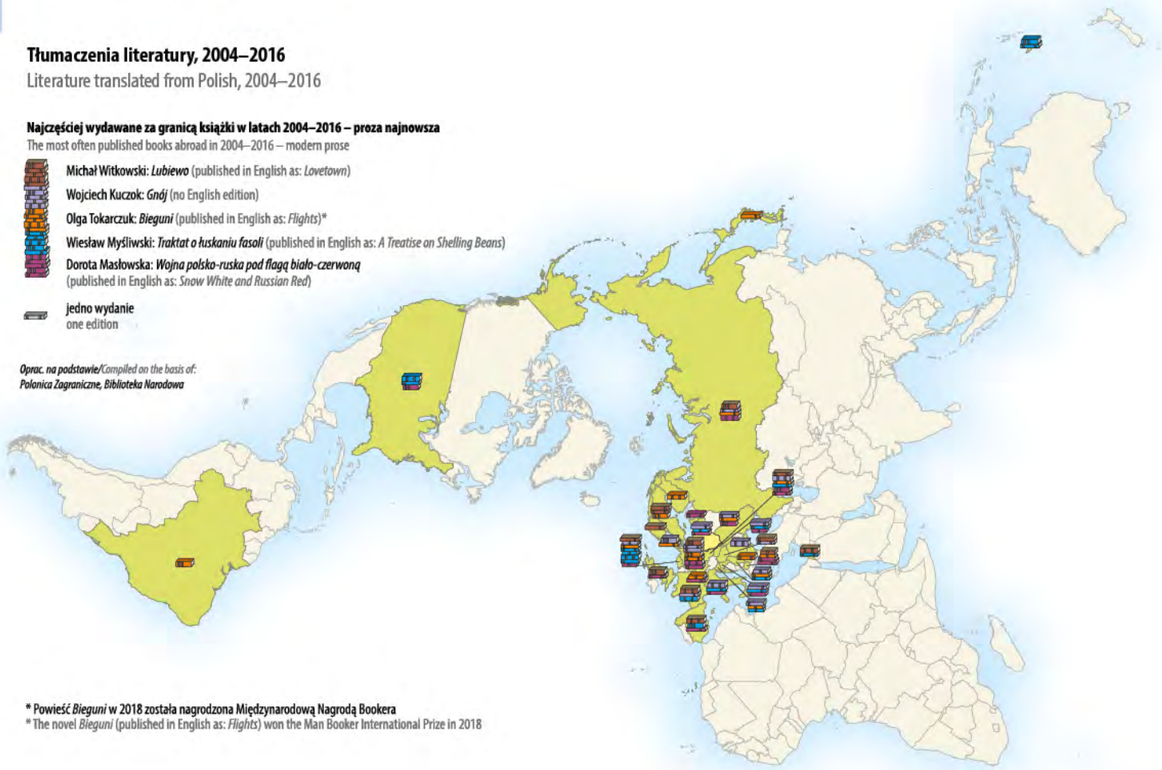
Tłumaczenia literatury, 2004–2016
Literature translated from Polish, 2004–2016

Najczęściej wydawane za granicą książki w latach 2004–2016 – proza najnowsza
The most often published books abroad in 2004–2016 – modern prose

- Michał Witkowski: *Lubiewo* (published in English as: *Lovetown*)
- Wojciech Kuczok: *Gnój* (no English edition)
- Olga Tokarczuk: *Bieguni* (published in English as: *Flights*)*
- Wiesław Myśliwski: *Traktat o łuskaniu fasoli* (published in English as: *A Treatise on Shelling Beans*)
- Dorota Masłowska: *Wojna polsko-ruska pod flagą biało-czerwoną* (published in English as: *Snow White and Russian Red*)

jedno wydanie
one edition

Oprac. na podstawie/Compiled on the basis of:
Polonica Zagraniczne, Biblioteka Narodowa

* Powieść *Bieguni* w 2018 została nagrodzona Międzynarodową Nagrodą Bookera
* The novel *Bieguni* (published in English as: *Flights*) won the Man Booker International Prize in 2018

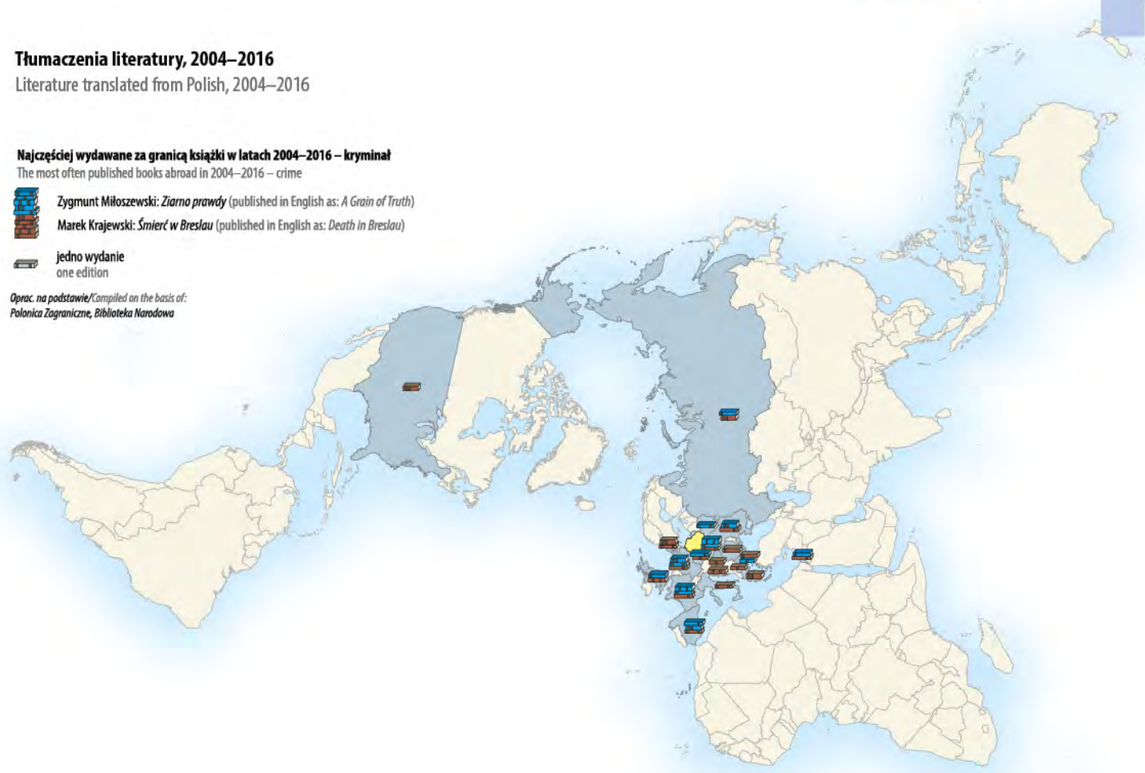
Tłumaczenia literatury, 2004–2016
Literature translated from Polish, 2004–2016

Najczęściej wydawane za granicą książki w latach 2004–2016 – kryminał
The most often published books abroad in 2004–2016 – crime

- Zygmunt Miłoszewski: *Ziarno prawdy* (published in English as: *A Grain of Truth*)
- Marek Krajewski: *Śmierć w Breslau* (published in English as: *Death in Breslau*)

jedno wydanie
one edition

Oprac. na podstawie/Compiled on the basis of:
Polonica Zagraniczne, Biblioteka Narodowa

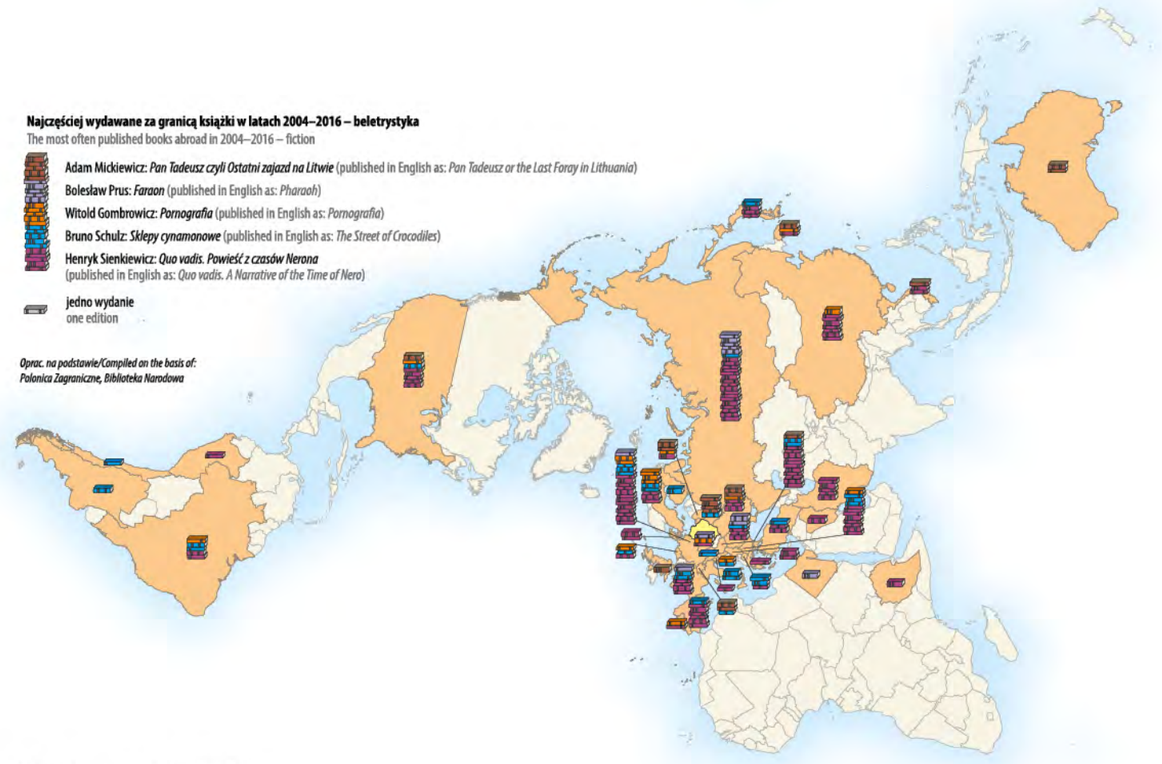

Najczęściej wydawane za granicą książki w latach 2004–2016 – beletrystyka
The most often published books abroad in 2004–2016 – fiction

- Adam Mickiewicz: *Pan Tadeusz czyli Ostatni zajazd na Litwie* (published in English as: *Pan Tadeusz or the Last Foray in Lithuania*)
- Bolesław Prus: *Faraon* (published in English as: *Pharaoh*)
- Witold Gombrowicz: *Pornografia* (published in English as: *Pornografia*)
- Bruno Schulz: *Sklepy cynamonowe* (published in English as: *The Street of Crocodiles*)
- Henryk Sienkiewicz: *Quo vadis. Powieść z czasów Nerona* (published in English as: *Quo vadis. A Narrative of the Time of Nero*)

jedno wydanie
one edition

Oprac. na podstawie/Compiled on the basis of:
Polonica Zagraniczne, Biblioteka Narodowa

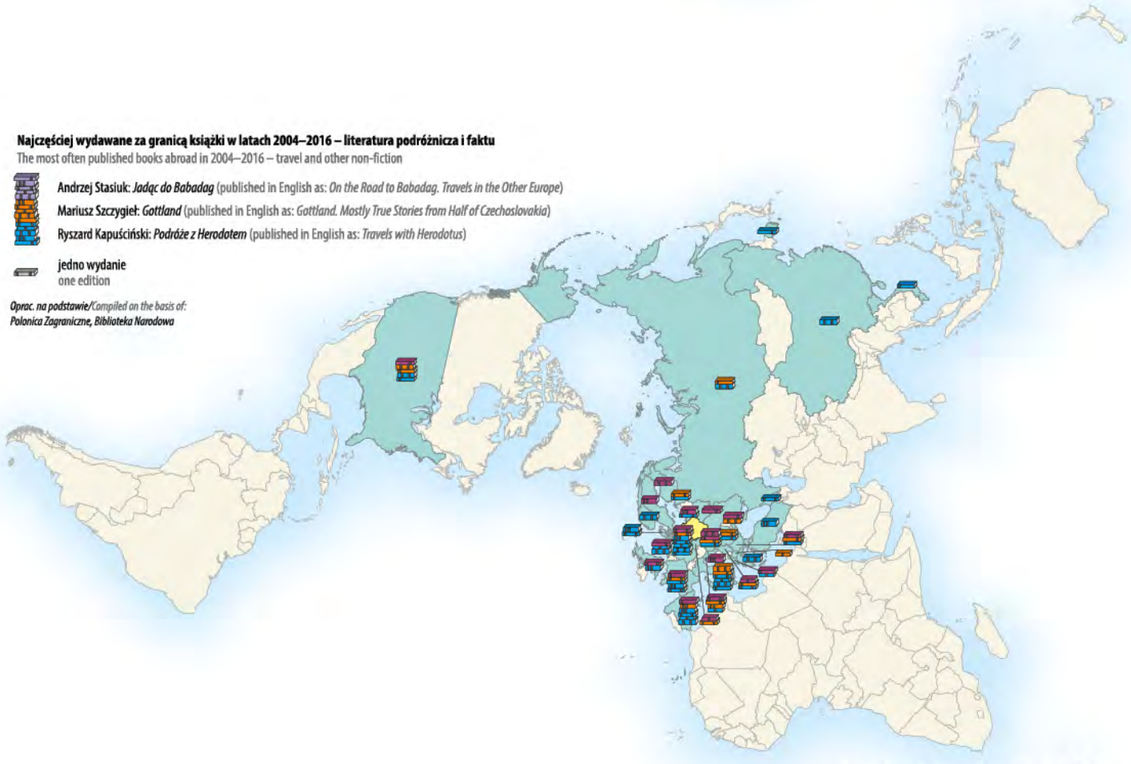

Najczęściej wydawane za granicą książki w latach 2004–2016 – literatura podróżnicza i faktu
The most often published books abroad in 2004–2016 – travel and other non-fiction

- Andrzej Stasiuk: *Jadąc do Babadag* (published in English as: *On the Road to Babadag. Travels in the Other Europe*)
- Mariusz Szczygieł: *Gottland* (published in English as: *Gottland. Mostly True Stories from Half of Czechoslovakia*)
- Ryszard Kapuściński: *Podróże z Herodotem* (published in English as: *Travels with Herodotus*)

jedno wydanie
one edition

Oprac. na podstawie/Compiled on the basis of:
Polonica Zagraniczne, Biblioteka Narodowa

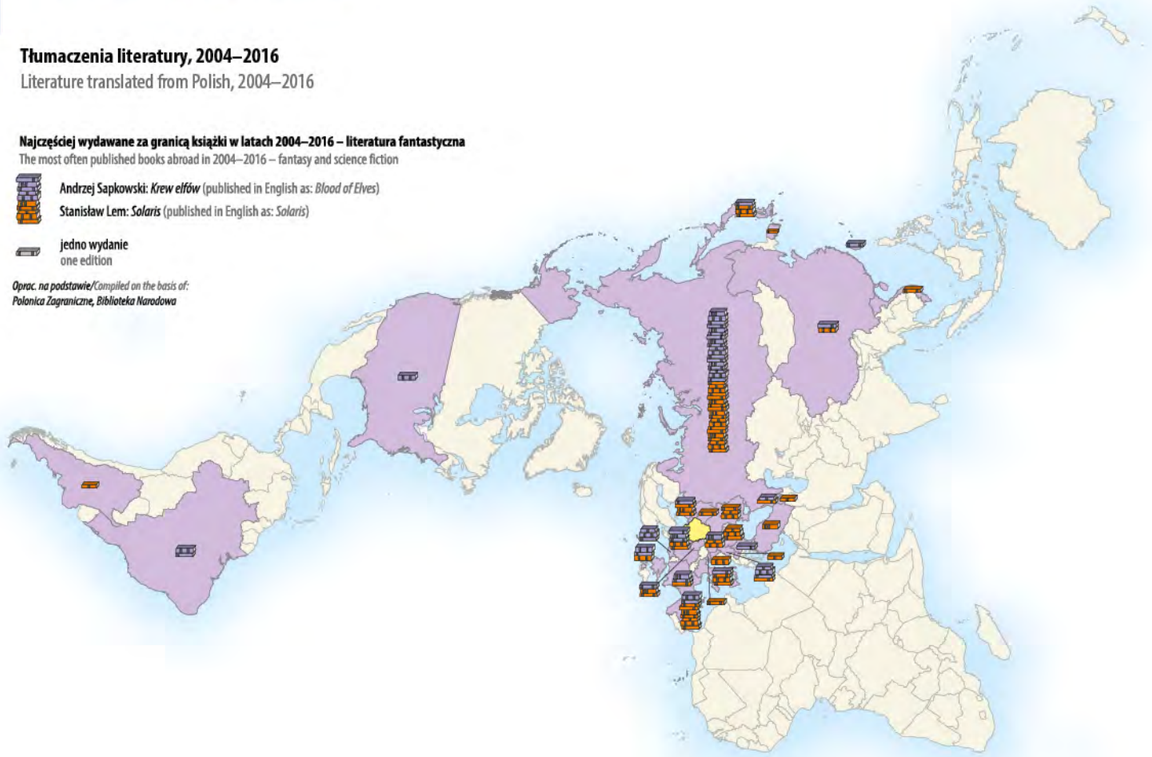
Tłumaczenia literatury, 2004–2016
Literature translated from Polish, 2004–2016

Najczęściej wydawane za granicą książki w latach 2004–2016 – literatura fantastyczna
The most often published books abroad in 2004–2016 – fantasy and science fiction

Andrzej Sapkowski: ***Krew elfów*** (published in English as: *Blood of Elves*)
Stanisław Lem: ***Solaris*** (published in English as: *Solaris*)

jedno wydanie
one edition

Oprac. na podstawie/Compiled on the basis of:
Polonica Zagraniczne, Biblioteka Narodowa

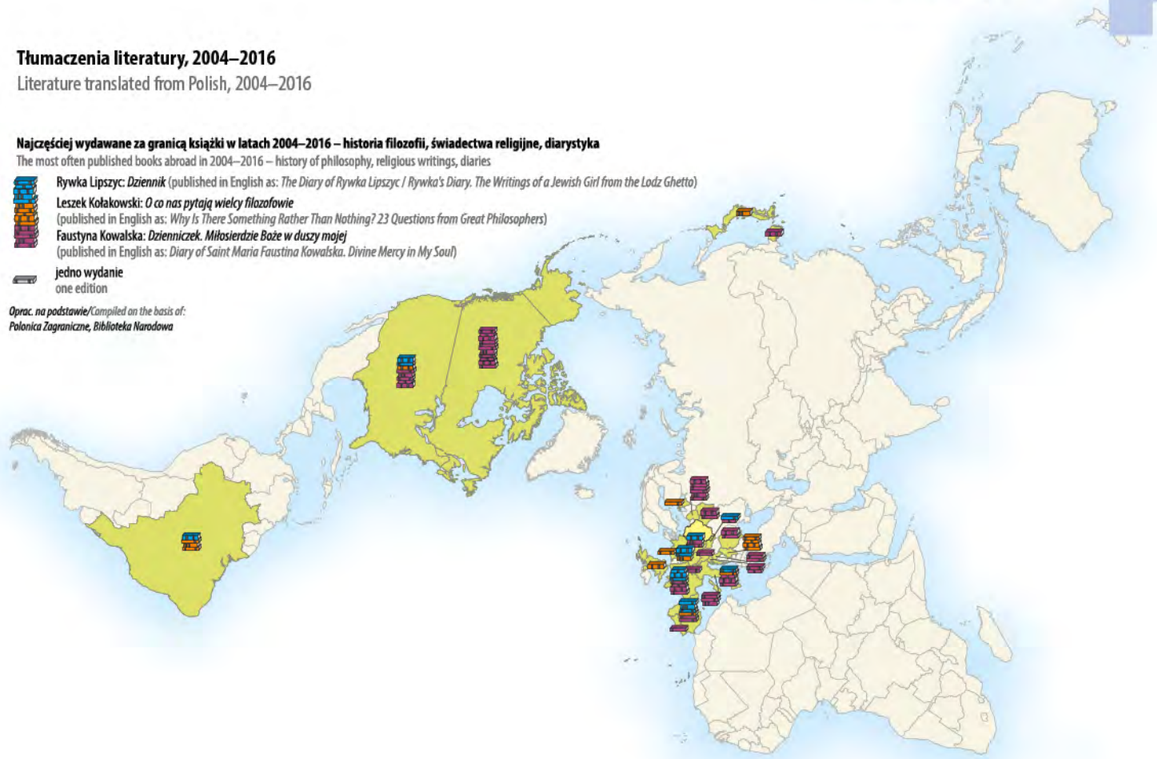
Tłumaczenia literatury, 2004–2016
Literature translated from Polish, 2004–2016

Najczęściej wydawane za granicą książki w latach 2004–2016 – historia filozofii, świadectwa religijne, diarystyka
The most often published books abroad in 2004–2016 – history of philosophy, religious writings, diaries

Rywka Lipszyc: ***Dziennik*** (published in English as: *The Diary of Rywka Lipszyc / Rywka's Diary. The Writings of a Jewish Girl from the Lodz Ghetto*)
Leszek Kołakowski: ***O co nas pytają wielcy filozofowie***
(published in English as: *Why Is There Something Rather Than Nothing? 23 Questions from Great Philosophers*)
Faustyna Kowalska: ***Dzienniczek. Miłosierdzie Boże w duszy mojej***
(published in English as: *Diary of Saint Maria Faustina Kowalska. Divine Mercy in My Soul*)

jedno wydanie
one edition

Oprac. na podstawie/Compiled on the basis of:
Polonica Zagraniczne, Biblioteka Narodowa

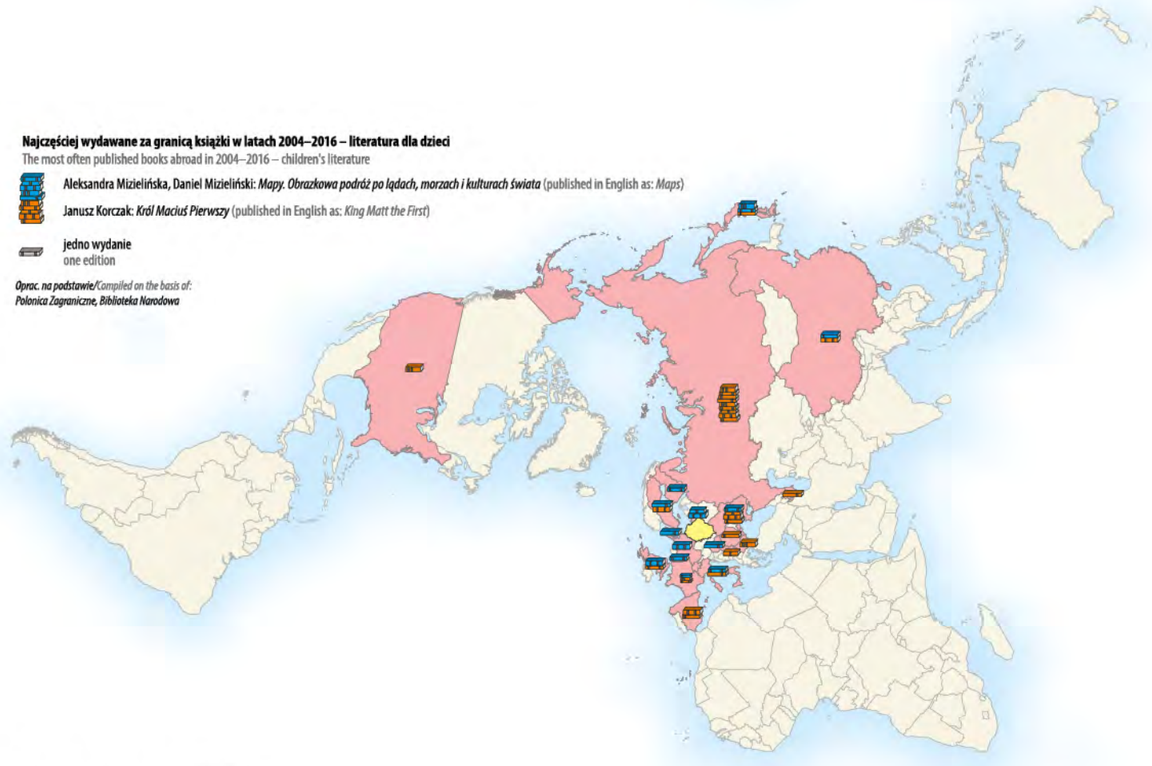

Najczęściej wydawane za granicą książki w latach 2004–2016 – literatura dla dzieci
The most often published books abroad in 2004–2016 – children's literature

Aleksandra Mizielińska, Daniel Mizieliński: ***Mapy. Obrazkowa podróż po lądach, morzach i kulturach świata*** (published in English as: *Maps*)
Janusz Korczak: ***Król Maciuś Pierwszy*** (published in English as: *King Matt the First*)

jedno wydanie
one edition

Oprac. na podstawie/Compiled on the basis of:
Polonica Zagraniczne, Biblioteka Narodowa

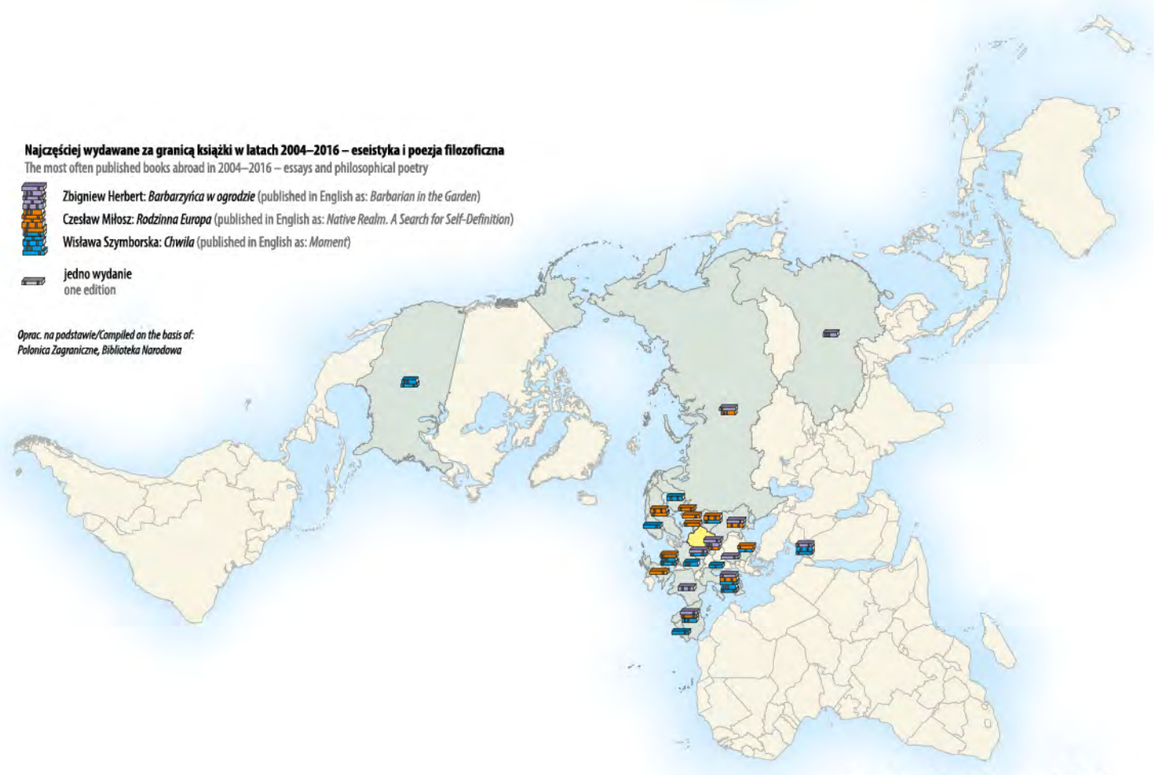

Najczęściej wydawane za granicą książki w latach 2004–2016 – eseistyka i poezja filozoficzna
The most often published books abroad in 2004–2016 – essays and philosophical poetry

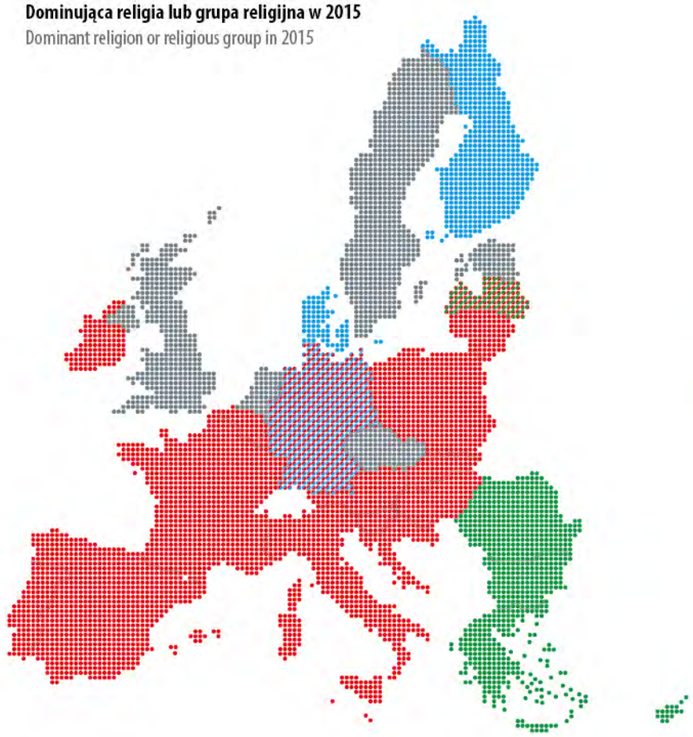
Zbigniew Herbert: ***Barbarzyńca w ogrodzie*** (published in English as: *Barbarian in the Garden*)
Czesław Miłosz: ***Rodzinna Europa*** (published in English as: *Native Realm. A Search for Self-Definition*)
Wisława Szymborska: ***Chwila*** (published in English as: *Moment*)

jedno wydanie
one edition

Oprac. na podstawie/Compiled on the basis of:
Polonica Zagraniczne, Biblioteka Narodowa

Dominująca religia lub grupa religijna w 2015
Dominant religion or religious group in 2015

Dominująca religia lub grupa religijna w 2015
Dominant religion or religious group in 2015

- katolicyzm / Catholicism
- prawosławie / Orthodoxy
- protestantyzm / Protestantism
- ateiści, agnostycy, niewierzący / atheists, agnostics, non-believers

Oprac. na podstawie/Compiled on the basis of:
Special Eurobarometer 437:
Discrimination in the EU in 2015,
European Commission

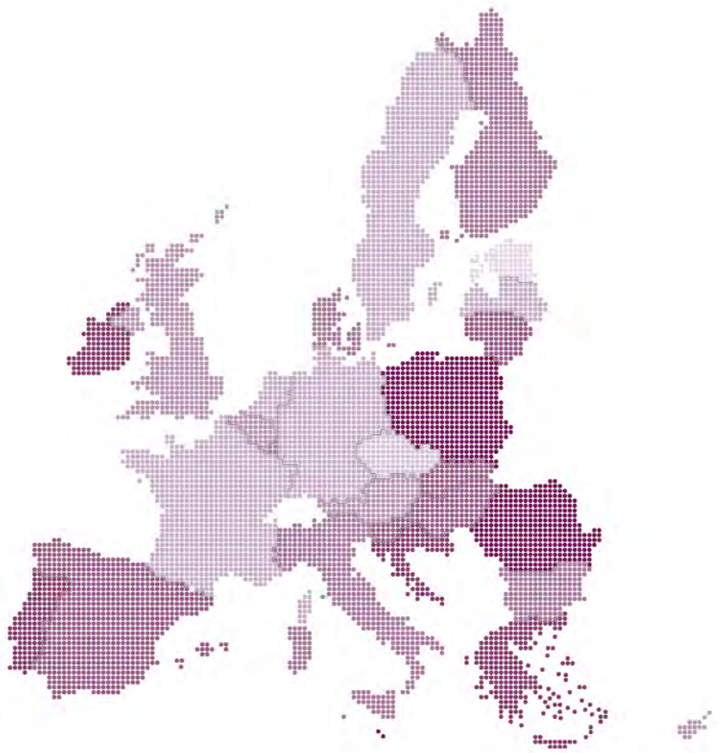
Chrześcijanie
Christians

Odsetek chrześcijan w 2010
Percentage of Christians in 2010

- 95,1 – 99,0%
- 90,1 – 95,0
- 85,1 – 90,0
- 80,1 – 85,0
- 70,1 – 80,0
- 60,1 – 70,0
- 50,1 – 60,0
- 40,1 – 50,0

Dane dla Cypru obejmują również Cypr Północny
Data for Cyprus also includes Northern Cyprus

Oprac. na podstawie/Compiled on the basis of:
T.M. Johnson, B.J. Grim, The World's Religions in Figures: An Introduction to International Religious Demography, John Wiley & Sons Ltd.

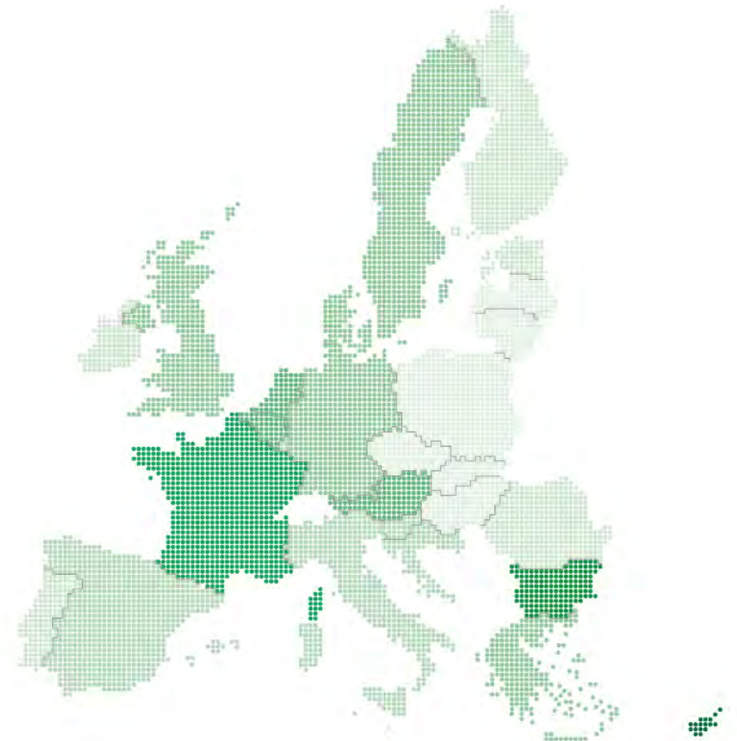
Muzułmanie
Muslims

Odsetek muzułmanów w 2010
Percentage of Muslims in 2010

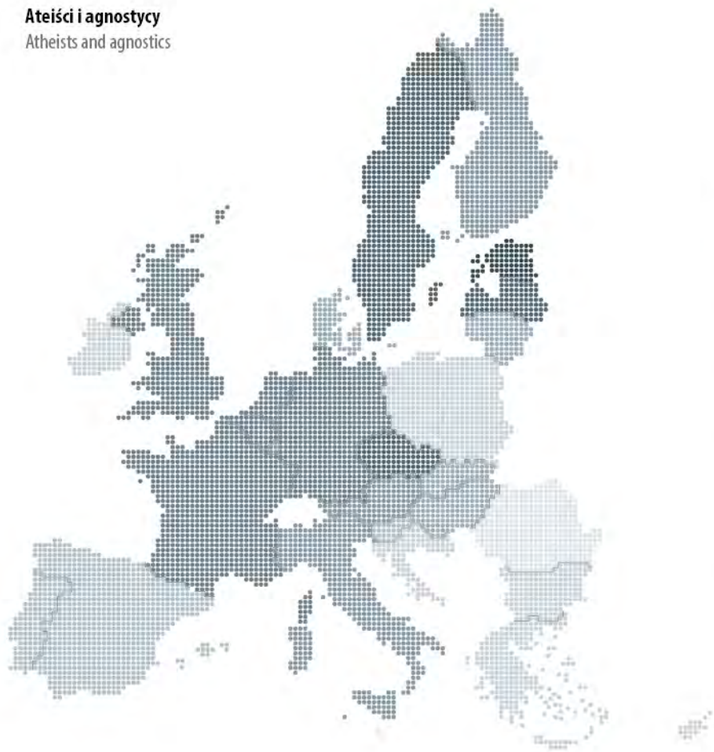
- 20,1 – 22,0%
- 10,1 – 20,0
- 7,51 – 10,0
- 5,01 – 7,50
- 2,51 – 5,00
- 1,01 – 2,50
- 0,26 – 1,00
- 0,0 – 0,25

Dane dla Cypru obejmują również Cypr Północny
Data for Cyprus also includes Northern Cyprus

Oprac. na podstawie/Compiled on the basis of:
T.M. Johnson, B.J. Grim, The World's Religions in Figures: An Introduction to International Religious Demography, John Wiley & Sons Ltd.

Ateiści i agnostycy
Atheists and agnostics

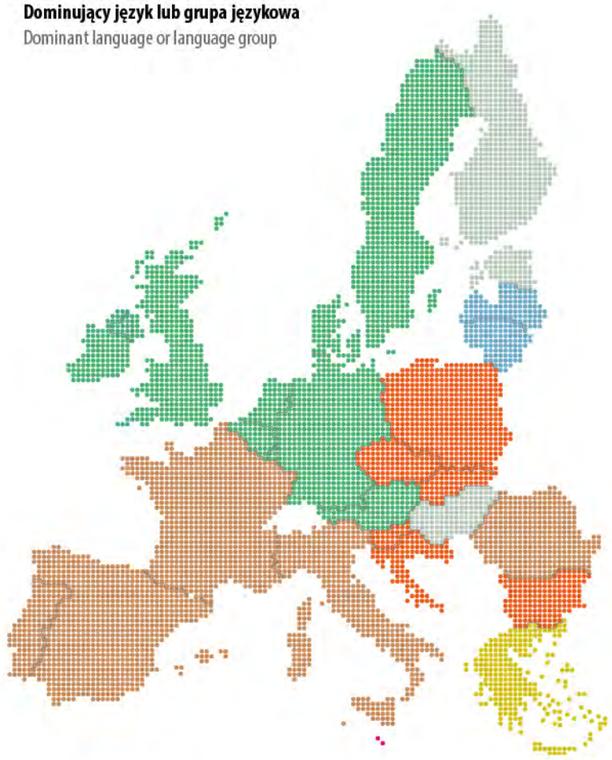
Odsetek ateistów i agnostyków w 2010
Percentage of atheists and agnostics in 2010

- 50,1 – 60,0%
- 30,1 – 50,0
- 20,1 – 30,0
- 15,1 – 20,0
- 10,1 – 15,0
- 5,1 – 10,0
- 2,1 – 5,0
- 0,0 – 2,0

Dane dla Cypru obejmują również Cypr Północny
Data for Cyprus also includes Northern Cyprus

Oprac. na podstawie/Compiled on the basis of:
T.M. Johnson, B.J. Grim, The World's Religions in Figures: An Introduction to International Religious Demography, John Wiley & Sons Ltd.

Dominujący język lub grupa językowa
Dominant language or language group

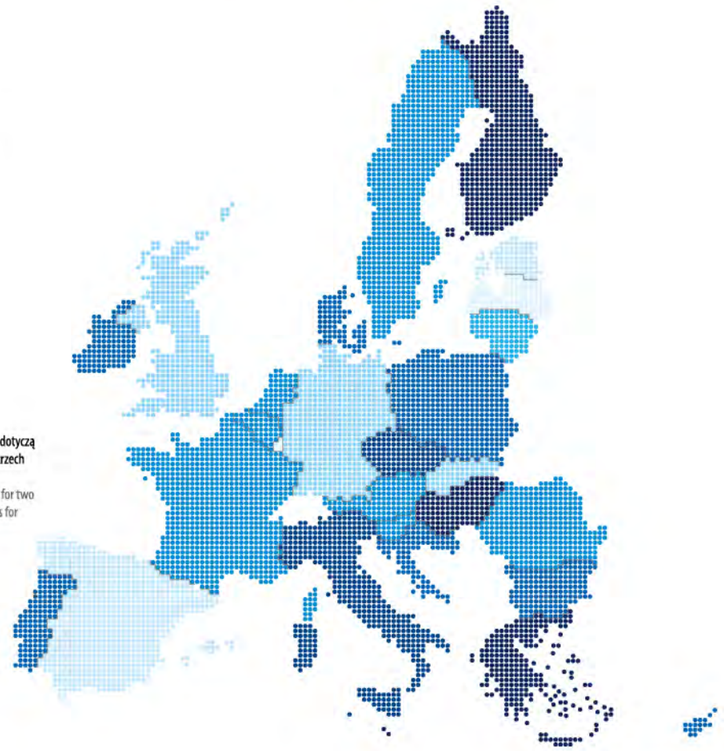

Język, którym posługuje się największa liczba mieszkańców państwa należy do języków:
The language spoken by the largest number of country inhabitants belongs to:

- **bałtyckich** Baltic languages
- **germańskich** Germanic languages
- **romańskich** Romance languages
- **semickich** Semitic languages
- **słowiańskich** Slavic languages
- **ugrofińskich** Finno-Ugric languages
- **greckiego** Greek language

Oprac. własne na podstawie/Own compilation on the basis of: W. Mańczak, Wieża Babel, Ossolineum; M.P. Lewis, G.F. Simons, Ch.D. Fennig (eds.), Ethnologue: Languages of the World, Nineteenth edition, SIL International Publications.

Dominacja języka urzędowego
Domination of the official language

Odsetek osób w 2012, dla których język ojczysty jest językiem urzędowym kraju zamieszkania*
Percentage of people in 2012 for whom their mother tongue is an official language of the country in which they reside*

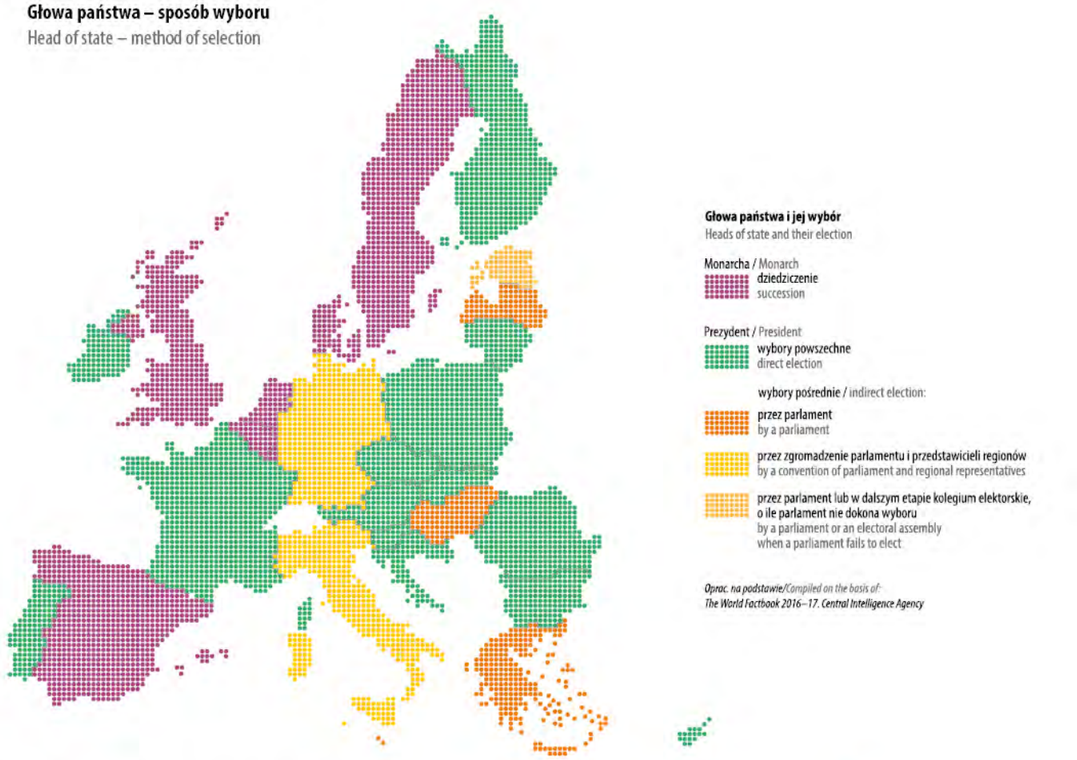
- 99 – 100 %
- 97 – 98
- 95 – 96
- 93 – 94
- 91 – 92
- 86 – 90
- 80 – 85
- 70 – 79

*** Dane dla Chorwacji za 2011 r.; dane dla Finlandii, Irlandii i Malty dotyczą dwóch języków urzędowych łącznie, dla Belgii i Luksemburga – trzech języków urzędowych**
* Data for Croatia is for 2011; data for Finland, Ireland and Malta is for two official languages taken together, for Belgium and Luxembourg is for three official languages

Oprac. na podstawie/Compiled on the basis of: Special Eurobarometer 386 – Europeans and their languages, European Commission Stanovništvo prema materinskom jeziku, popisi 1991., 2001. i 2011, Državni zavod za statistiku Republike hrvatske

Państwo
The State

Głowa państwa – sposób wyboru
Head of state – method of selection

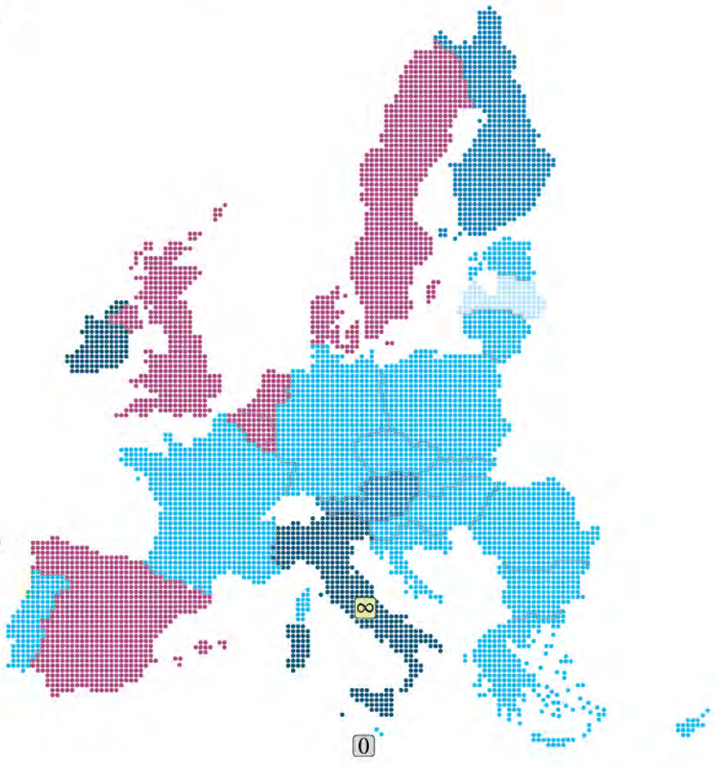
Głowa państwa i jej wybór
Heads of state and their election

Monarcha / Monarch
- dziedziczenie / succession

Prezydent / President
- wybory powszechne / direct election
- wybory pośrednie / indirect election:
  - przez parlament / by a parliament
  - przez zgromadzenie parlamentu i przedstawicieli regionów / by a convention of parliament and regional representatives
  - przez parlament lub w dalszym etapie kolegium elektorskie, o ile parlament nie dokona wyboru / by a parliament or an electoral assembly when a parliament fails to elect

Oprac. na podstawie/Compiled on the basis of:
The World Factbook 2016–17. Central Intelligence Agency

Głowa państwa – okres sprawowania urzędu
Head of state – term of office

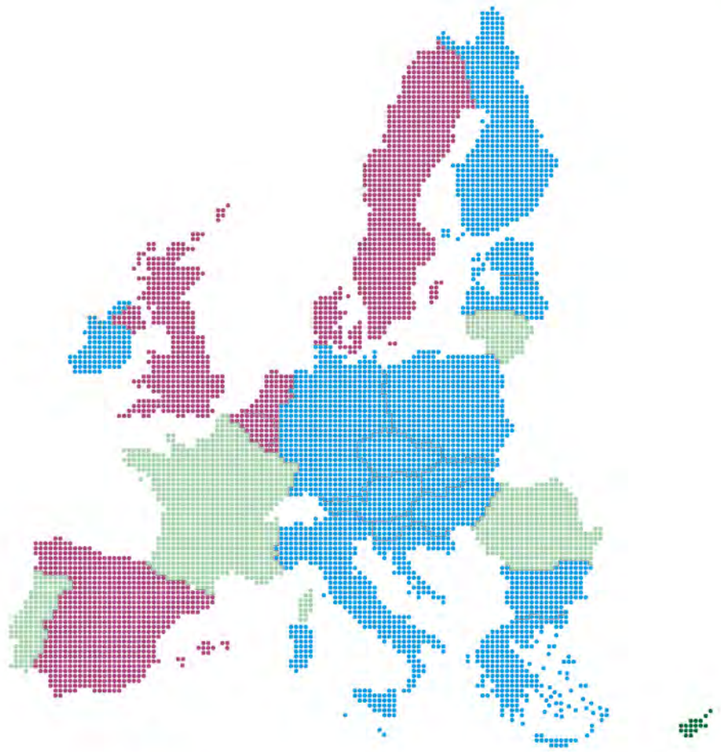
Okres sprawowania urzędu przez głowę państwa
Term of office for heads of state

- bezterminowo (monarchia) / indefinite (monarchy)
- 7 lat / 7 years
- 6 lat / 6 years
- 5 lat / 5 years
- 4 lata / 4 years
- ∞ bez ograniczeń reelekcji / unlimited re-election allowed
- 0 bez możliwości reelekcji / re-election notallowed

w pozostałych przypadkach dozwolona jest maksymalnie jedna reelekcja
up to one re-election is allowed in the remaining cases

Oprac. na podstawie/Compiled on the basis of:
The World Factbook 2016–17. Central Intelligence Agency

System rządów
System of government

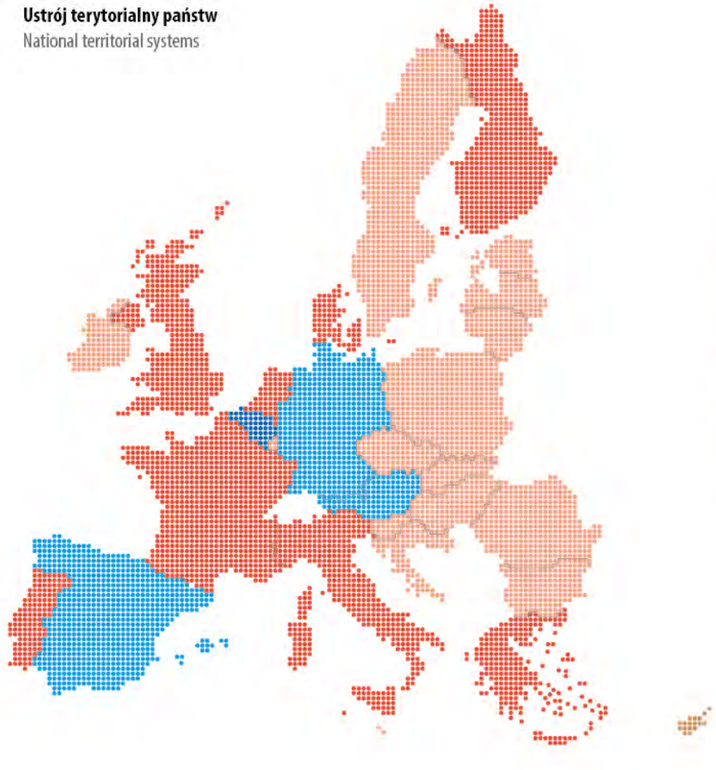

System rządów
System of government

- monarchia parlamentarna / parliamentary monarchy
- republika parlamentarna / parliamentary republic
- republika półprezydencka / semi-presidential republic
- republika prezydencka / presidential republic

Oprac. na podstawie/Compiled on the basis of:
The World Factbook 2016–17. Central Intelligence Agency

Ustrój terytorialny państw
National territorial systems

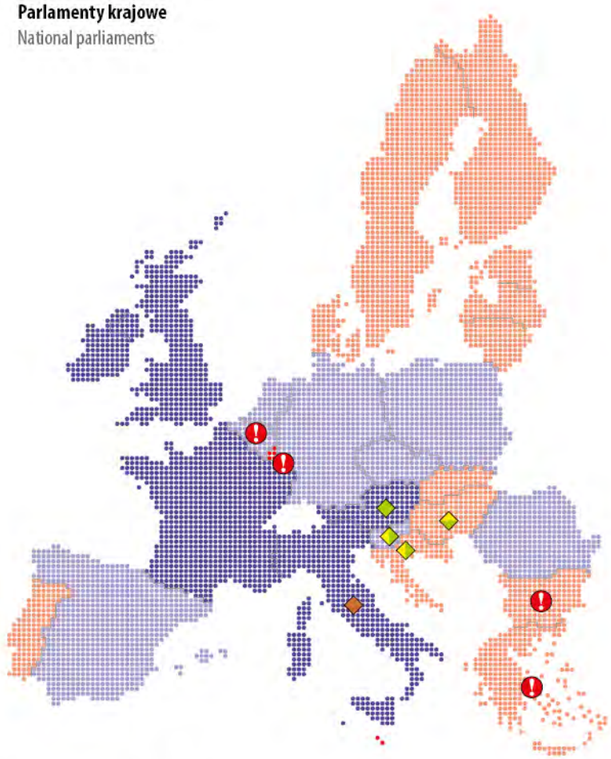

Ustrój terytorialny państw
National territorial systems

- związkowy / federal
- związkowy zróżnicowany / regionalized federal
- unitarny / unitary
- unitarny zróżnicowany / regionalized unitary
- unitarny z częścią terytorium poza kontrolą rządu / unitary with a part of the territory outside central control

Oprac. własne na podstawie/Own compilation on the basis of:
M. Sobczyński, Państwa i terytoria zależne. Ujęcie geograficzno-polityczne, Wyd. Adam Marszałek

Parlamenty krajowe
National parliaments

Rodzaj parlamentu i długość kadencji
Type of legislature and term of office

- parlament dwuizbowy, długość kadencji izby niższej – 5 lat
  bicameral legislature with 5-year term for lower house
- parlament dwuizbowy, długość kadencji izby niższej – 4 lata
  bicameral legislature with 4-year term for lower house
- parlament jednoizbowy, długość kadencji 5 lat
  unicameral legislature with 5-year term
- parlament jednoizbowy, długość kadencji 4 lata
  unicameral legislature with 4-year term

Wiek uprawniający do głosowania w wyborach do parlamentu
Voting age for national parliaments

- 16 lat
  16 years old
- 16 lat dla osób pracujących, 18 lat dla pozostałych
  16 if employed, 18 for others
- 16 lat dla osób będących w związku małżeńskim, 18 lat dla pozostałych
  16 if married, 18 for others
- 25 lat w wyborach do senatu, 18 lat w wyborach do Izby Deputowanych
  25 in senatorial elections, 18 in Chamber of Deputies elections

W pozostałych państwach wiek uprawniający do głosowania wynosi 18 lat
Voting age is 18 in all other states

- głosowanie obowiązkowe
  compulsory voting

Oprac. na podstawie/Compiled on the basis of:
The World Factbook 2016–17. Central Intelligence Agency

Parlamenty krajowe II
National parliaments II

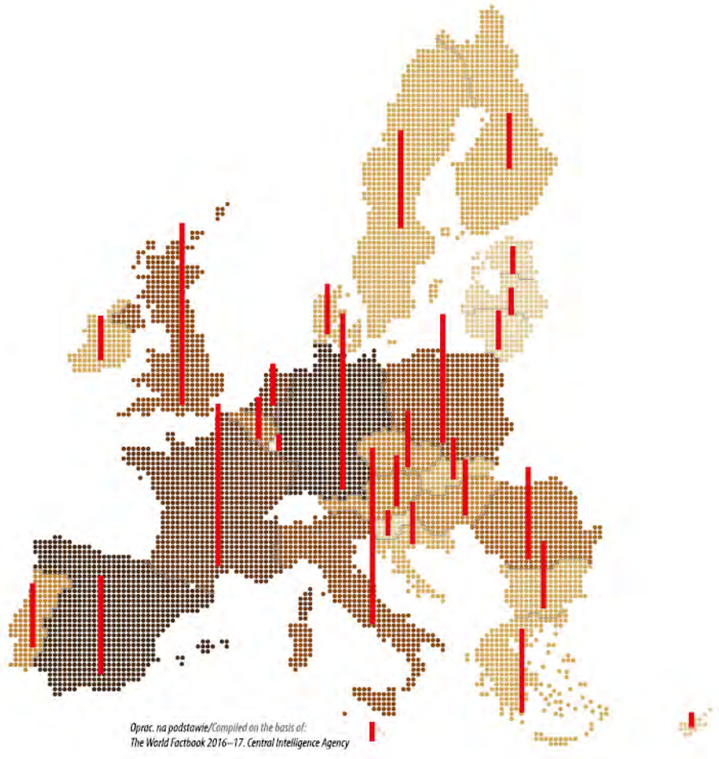
Liczba posłów (członków izby niższej parlamentu)
Number of members of parliament (lower house)

650
600
500
400
300
200
100
0

Liczba mieszkańców przypadających na jednego posła
Number of inhabitants per member of parliament (lower house)

- 120000 – 140000*
- 100000 – 120000
- 80000 – 100000
- 60000 – 80000
- 40000 – 60000
- 25000 – 40000
- 10000 – 25000
- 5000 – 10000

**Przedziały domknięte lewostronnie*
**Left-closed intervals*

Oprac. na podstawie/Compiled on the basis of:
The World Factbook 2016–17. Central Intelligence Agency

Parlament Europejski
The European Parliament

Liczba posłów do Parlamentu Europejskiego w 2014
Number of Members of the European Parliament in 2014

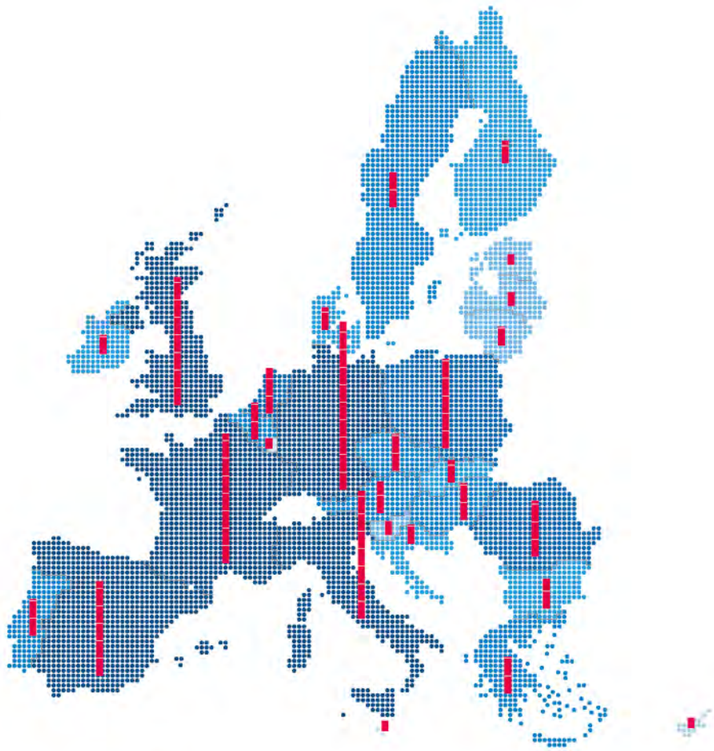
94
80
60
40
20
0

Liczba mieszkańców przypadająca na jednego posła do Parlamentu Europejskiego w 2014
Number of inhabitants per Member of the European Parliament in 2014

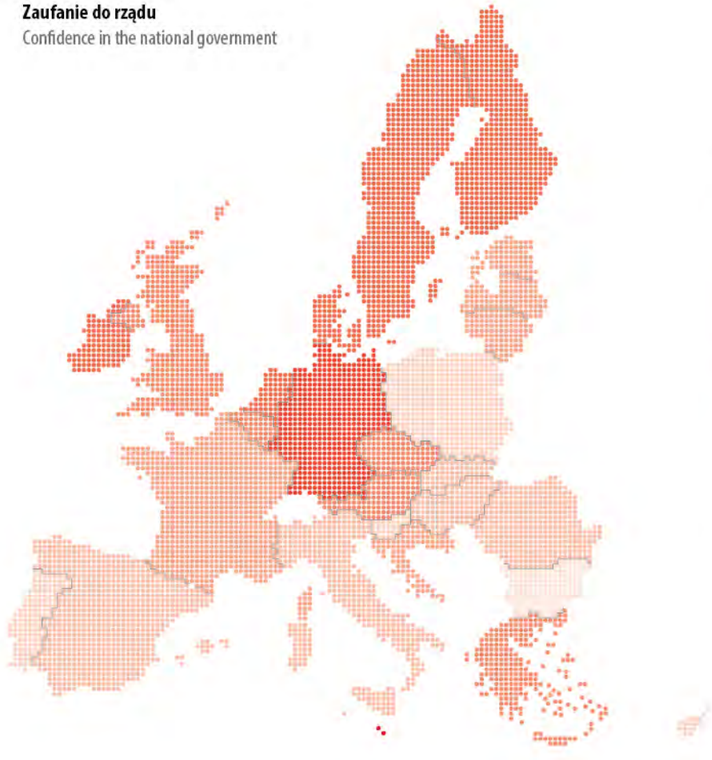
- 750 000 – 900 000*
- 600 000 – 750 000
- 450 000 – 600 000
- 300 000 – 450 000
- 200 000 – 300 000
- 100 000 – 200 000
- poniżej/below 100 000

**Przedziały domknięte lewostronnie*
**Left-closed intervals*

Oprac. na podstawie/Compiled on the basis of:
Seats by Member State, European Parliament;
Population on 1 January by age and sex, Eurostat

Zaufanie do rządu
Confidence in the national government

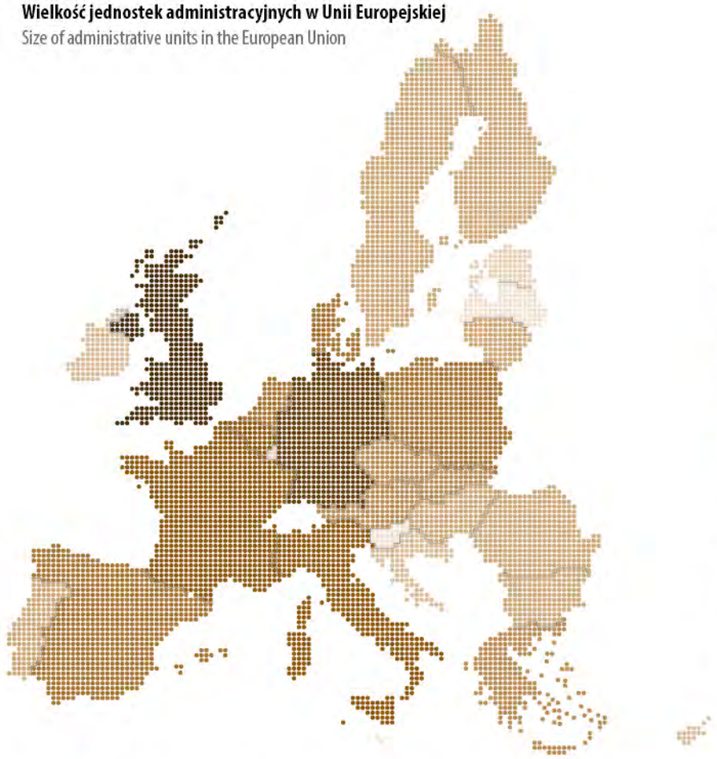

Odsetek osób wyrażających zaufanie do rządu swojego kraju (2014–2015)
Percentage of population with confidence in the national government (2014–2015)

- 70 – 79 %
- 60 – 69
- 50 – 59
- 40 – 49
- 30 – 39
- 25 – 29
- 20 – 24
- 10 – 19

Oprac. na podstawie/Compiled on the basis of:
Human Development Report 2016,
United Nations Development Programme

Wielkość jednostek administracyjnych w Unii Europejskiej
Size of administrative units in the European Union

Średnia wielkość jednostki administracyjnej I rzędu w 2015
Average size of first-level administrative units in 2015

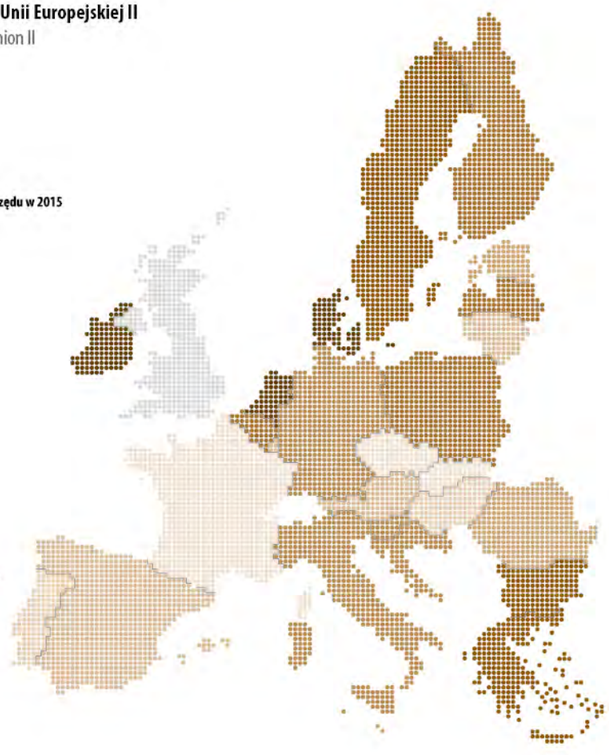
- powyżej/above 10 000 tys. osób/ thous. persons*
- 5000 – 10 000
- 2500 – 5000
- 1000 – 2500
- 500 – 1000
- 250 – 500
- 100 – 250
- 20 – 100
- poniżej/below 20

*Przedziały domknięte lewostronnie
*Left-closed intervals

W Polsce jednostką administracyjną I rzędu jest województwo
In Poland the first-level administrative unit is a voivodeship

Oprac. na podstawie/Compiled on the basis of:
The World Factbook 2016–17. Central Intelligence Agency;
Population on 1 January by age and sex, Eurostat

Wielkość jednostek administracyjnych w Unii Europejskiej II
Size of administrative units in the European Union II

Średnia wielkość jednostki administracyjnej najniższego rzędu w 2015
Average size of lowest-level administrative units in 2015

- 40 – 60 tys. osób/thous. persons*
- 20 – 40
- 10 – 20
- 7 – 10
- 6 – 7
- 4 – 6
- 2 – 4
- poniżej/below 2
- brak danych/data not available

*Przedziały domknięte lewostronnie
*Left-closed intervals

W Polsce jednostką administracyjną najniższego rzędu jest gmina
In Poland the lowest-level administrative unit is a commune

Oprac. na podstawie/Compiled on the basis of: National structures,
Population on 1 January by age and sex, Eurostat;
Local authorities, Citizens Information Board (Ireland);
Koinotikà Symvoúlia, Kyvernitikí Pýli Diadiktýou (Cyprus)

Przestrzeganie praw politycznych i swobód obywatelskich
Observance of political rights and civil liberties

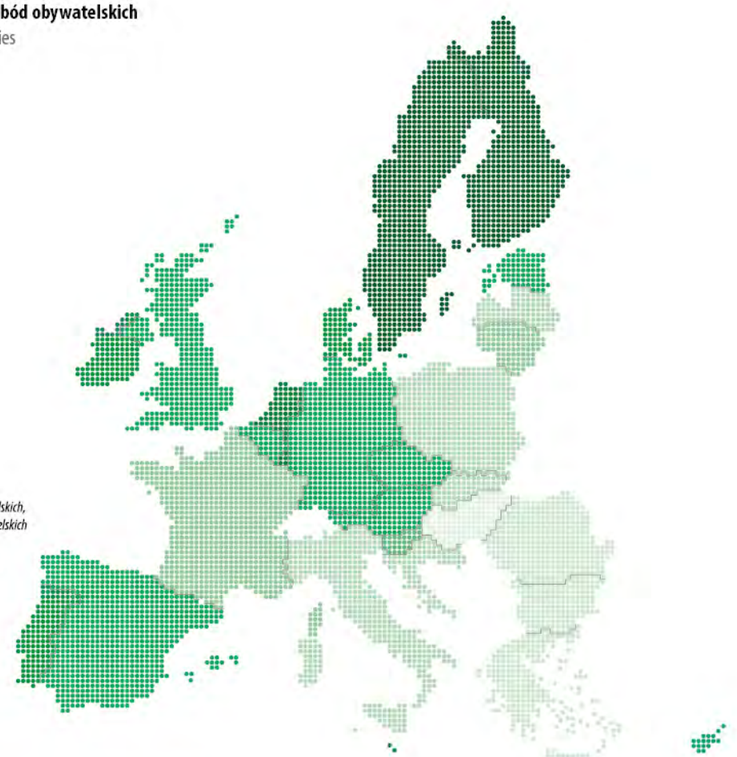
Wskaźnik wolności politycznej w 2016
Freedom in the World in 2016

- 100 punktów/points*
- 98 – 99
- 96 – 97
- 94 – 95
- 92 – 93
- 90 – 91
- 85 – 89
- 80 – 84
- poniżej/below 80

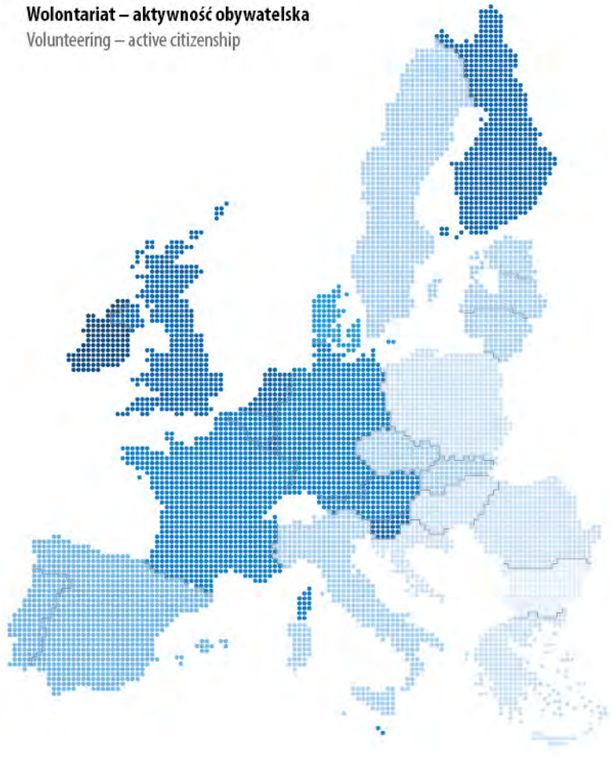
** 0 = najmniejszy zakres praw politycznych i swobód obywatelskich, 100 = największy zakres praw politycznych i swobód obywatelskich*
0 = Least Free, 100 = Most Free

*** Wszystkie państwa członkowskie UE miały status wolnych.*
All EU member states are here classified as 'Free'.

Oprac. na podstawie/Compiled on the basis of:
Freedom in the World 2017: Populists and Autocrats:
The Dual Threat to Global Democracy, Freedom House

Wolontariat – aktywność obywatelska
Volunteering – active citizenship

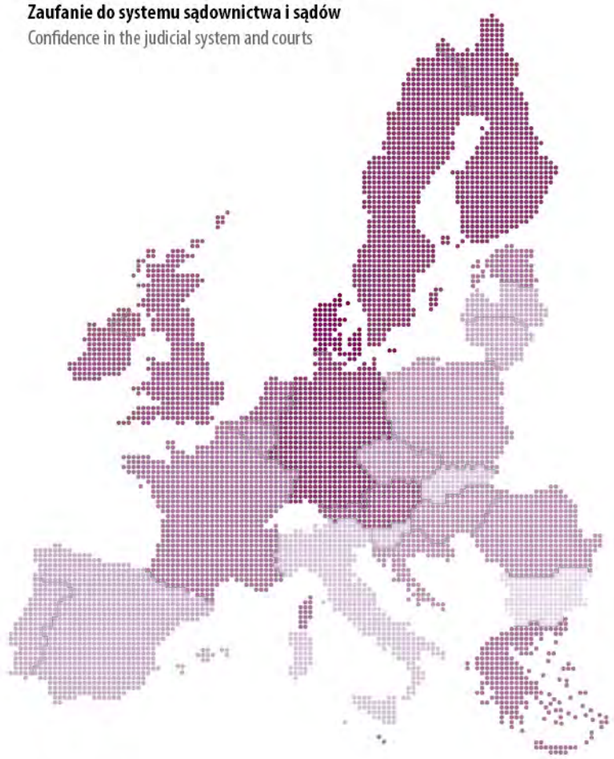

Odsetek respondentów, którzy odpowiedzieli w trakcie światowego sondażu Gallupa „tak" na pytanie „Czy w ciągu ostatniego miesiąca pracowałeś jako wolontariusz w dowolnej organizacji?" (2014–2015)
Percentage of respondents answering "yes" to the Gallup World Poll question: "In the past month have you volunteered your time to an organization?" (2014–2015)

- 35,1 – 40,0 %
- 30,1 – 35,0
- 25,1 – 30,0
- 20,1 – 25,0
- 15,1 – 20,0
- 10,1 – 15,0
- 5,1 – 10,0
- 5 i poniżej/and below

Oprac. na podstawie/Compiled on the basis of:
Human Development Report 2016,
United Nations Development Programme

Zaufanie do systemu sądownictwa i sądów
Confidence in the judicial system and courts

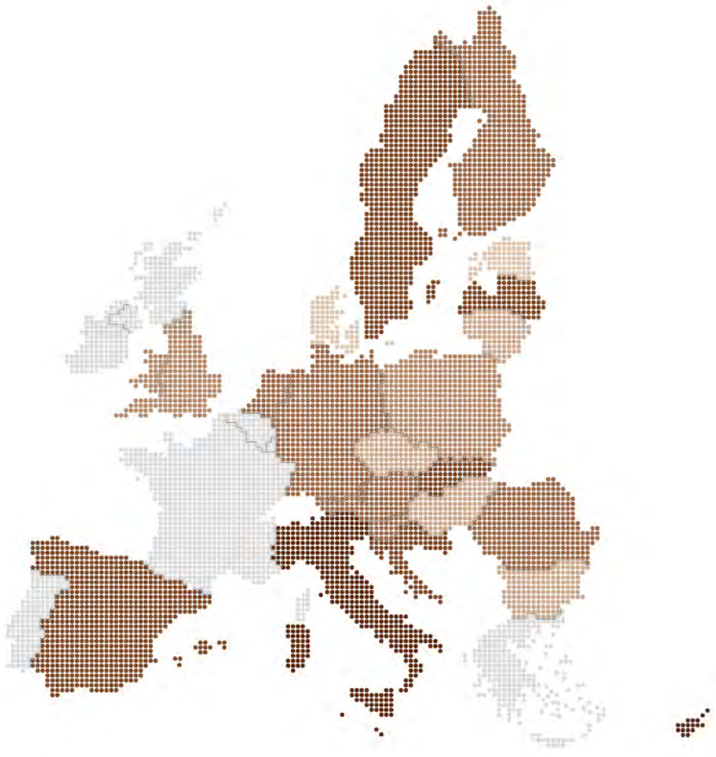

Odsetek osób wyrażających zaufanie do systemu sądownictwa i sądów (2014–2015)
Percentage of population with confidence in the judicial system and courts (2014–2015)

- 80 – 89 %
- 70 – 79
- 60 – 69
- 50 – 59
- 40 – 49
- 30 – 39
- 20 – 29
- 10 – 19

Oprac. na podstawie/Compiled on the basis of:
Human Development Report 2016,
United Nations Development Programme

Sprawy karne
Criminal court cases

Sprawność postępowań w dniach w sprawach karnych w 2014*
Disposition time in days of criminal cases in 2014*

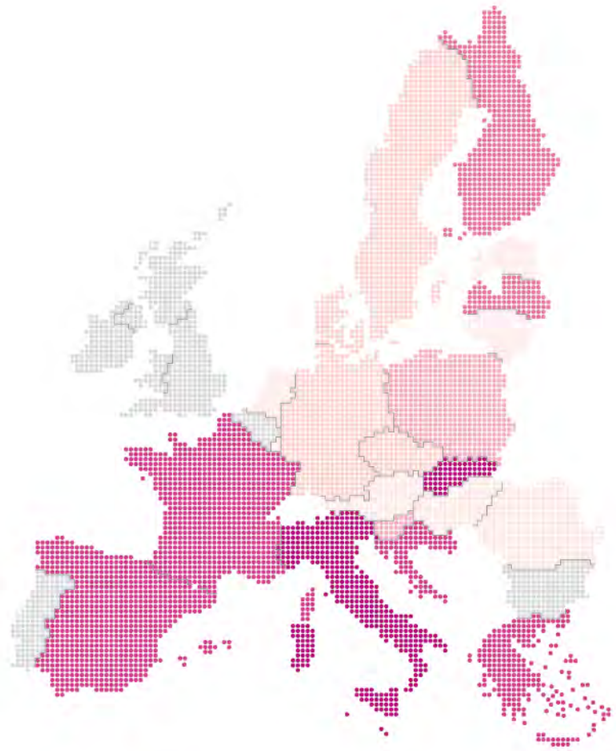
- 200 – 386
- 125 – 199
- 100 – 124
- 75 – 99
- 50 – 74
- 40 – 49

brak danych/data is not available

** Dane dla Wielkiej Brytanii w podziale na Anglię z Walią, Szkocję i Irlandię Północną*
** Data for the United Kingdom is divided into England and Wales, Scotland, and Northern Ireland*

Oprac. na podstawie/Compiled on the basis of: European judicial systems, Efficiency and quality of justice. CEPEJ Studies No. 23, European Commission for the Efficiency of Justice

Sprawy cywilne i gospodarcze
Civil and commercial court cases

Sprawność postępowań w dniach w sprawach procesowych cywilnych i gospodarczych w 2014*
Disposition time in days of civil and commercial litigious cases in 2014*

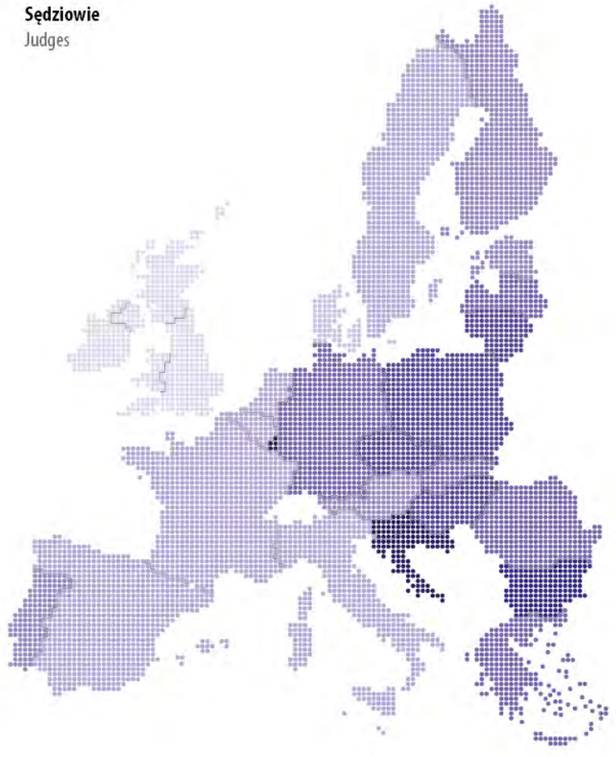
- 400 – 536
- 300 – 399
- 250 – 299
- 200 – 249
- 150 – 199
- 97 – 149

brak danych/data is not available

** Dane dla Wielkiej Brytanii w podziale na Anglię z Walią, Szkocję i Irlandię Północną*
** Data for the United Kingdom is divided into England and Wales, Scotland, and Northern Ireland*

Oprac. na podstawie/Compiled on the basis of: European judicial systems, Efficiency and quality of justice. CEPEJ Studies No. 23, European Commission for the Efficiency of Justice

Sędziowie
Judges

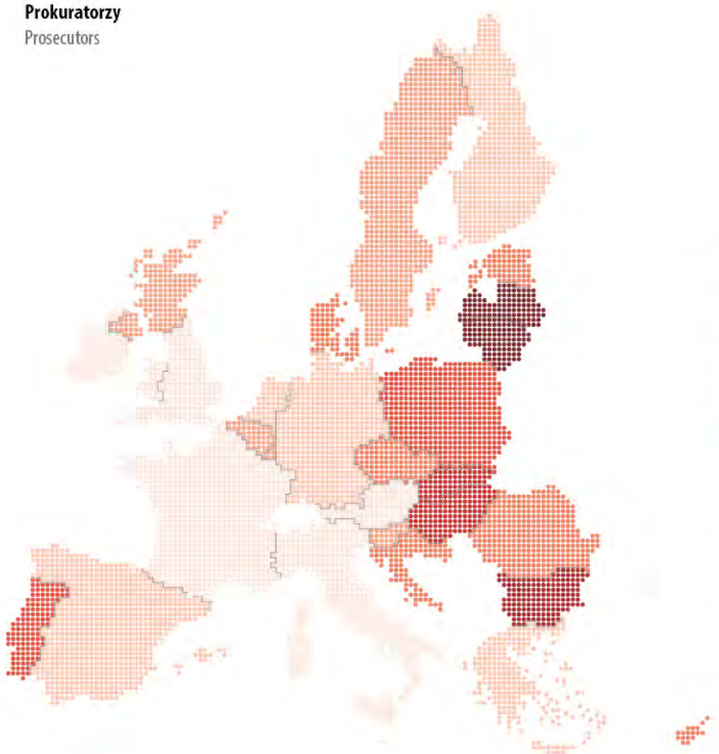
Liczba sędziów zawodowych na 100 000 mieszkańców w 2014
Professional judges per 100,000 inhabitants in 2014*

- 40 – 45
- 30 – 39
- 25 – 29
- 20 – 24
- 15 – 19
- 10 – 14
- 5 – 9
- 3 – 4

** Dane dla Wielkiej Brytanii w podziale na Anglię z Walią, Szkocję i Irlandię Północną*
** Data for the United Kingdom is divided into England and Wales, Scotland, and Northern Ireland*

Oprac. na podstawie/Compiled on the basis of: European judicial systems, Efficiency and quality of justice. CEPEJ Studies No. 23, European Commission for the Efficiency of Justice

Prokuratorzy
Prosecutors

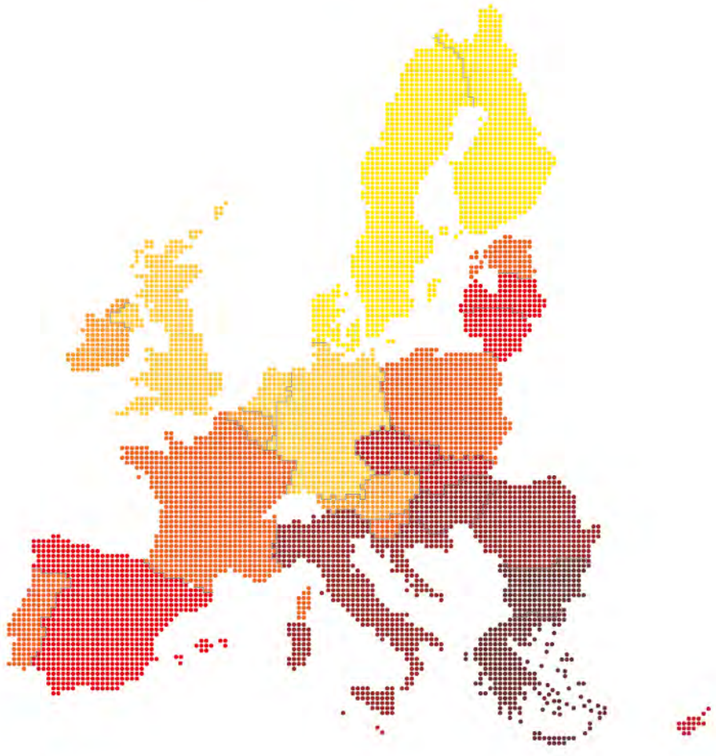
Liczba prokuratorów na 100 000 mieszkańców w 2014
Prosecutors per 100,000 inhabitants in 2014*

- 23 – 25
- 20 – 22
- 17 – 19
- 14 – 16
- 11 – 13
- 8 – 10
- 5 – 7
- 2 – 4

** Dane dla Wielkiej Brytanii w podziale na Anglię z Walią, Szkocję i Irlandię Północną*
** Data for the United Kingdom is divided into England and Wales, Scotland, and Northern Ireland*

Oprac. na podstawie/Compiled on the basis of: European judicial systems, Efficiency and quality of justice. CEPEJ Studies No. 23, European Commission for the Efficiency of Justice

Postrzeganie korupcji
Perceptions of corruption

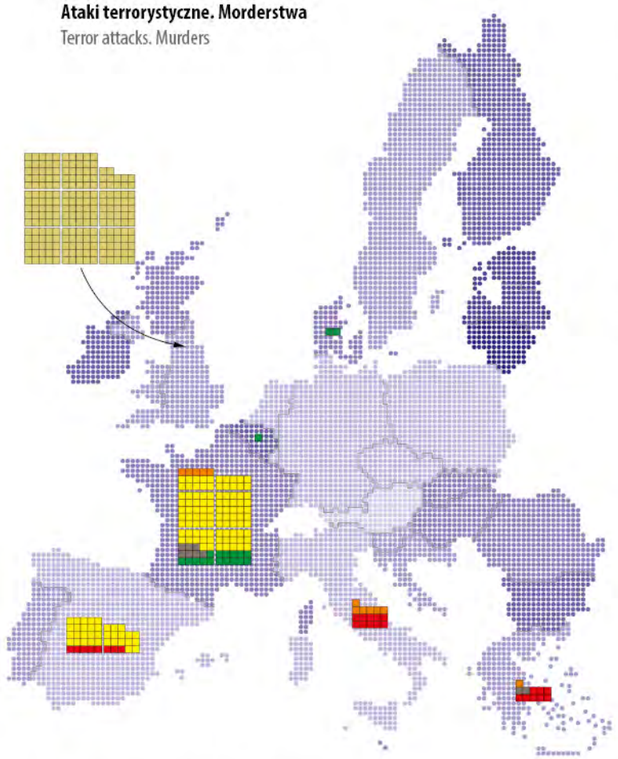
Współczynnik postrzegania korupcji* w 2016
Corruption Perceptions Index* in 2016

- 86 – 90
- 81 – 85
- 71 – 80
- 61 – 70
- 56 – 60
- 51 – 55
- 46 – 50
- 41 – 45

** Wyższa wartość współczynnika oznacza niższy poziom postrzegania korupcji*
** A higher value shows a lower perception of corruption*

Oprac. na podstawie/Compiled on the basis of: Corruption Perceptions Index 2016, Transparency International

Ataki terrorystyczne. Morderstwa
Terror attacks. Murders

Liczba nieudanych, udaremnionych i przeprowadzonych ataków terrorystycznych w latach 2014–2015
Number of failed, foiled and completed terror attacks in 2014–2015

- jeden atak/one attack

rodzaj ataku/type of attack:

- o podłożu religijnym/religiously inspired
- lewicowy/left-wing
- prawicowy/right-wing
- separatystyczny/separatist
- inny/other
- brak danych o rodzaju ataku/no data about type of attack

W pozostałych państwach nie odnotowano ataków terrorystycznych
In the remaining countries, no terror attacks were reported

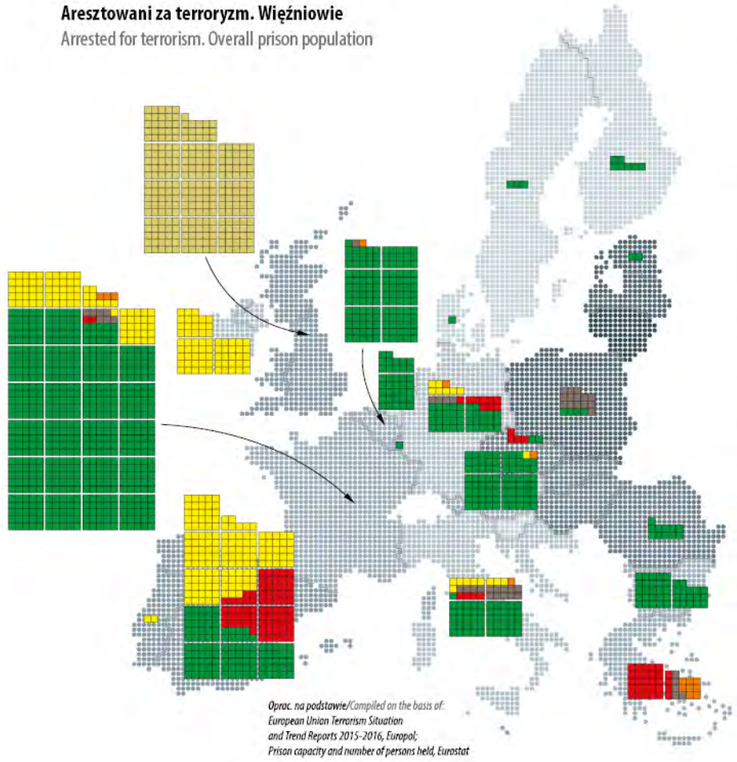
Liczba morderstw na 100 000 mieszkańców w 2014*
Number of intentional homicides per 100,000 inhabitants in 2014*

- 5,01 i więcej/and more
- 2,01 – 5,00
- 1,51 – 2,00
- 1,01 – 1,50
- 0,81 – 1,00
- 0,51 – 0,80
- 0,50 i mniej/and less

** Dane dla Wielkiej Brytanii w podziale na Anglię z Walią, Szkocję i Irlandię Północną. Dane dla Holandii, Anglii i Walii za 2013*
** Data for the United Kingdom is divided into England and Wales, Scotland, and Northern Ireland. Data for the Netherlands, England and Wales is for 2013*

Oprac. na podstawie/Compiled on the basis of: European Union Terrorism Situation and Trend Reports 2015-2016, Europol; Recorded offences by offence category - police data, Eurostat

Aresztowani za terroryzm. Więźniowie
Arrested for terrorism. Overall prison population

Liczba aresztowanych za terroryzm w latach 2014–2015
Number of arrests for terrorism in 2014–2015

- jeden aresztowany/one arrested

rodzaj terroryzmu/type of terrorism:

- o podłożu religijnym/religiously inspired
- lewicowy/left-wing
- prawicowy/right-wing
- separatystyczny/separatist
- inny/other
- brak danych o rodzaju terroryzmu/no data about type of terrorism

W pozostałych państwach brak aresztowanych za terroryzm
In the remaining countries, no arrests for terrorism were made

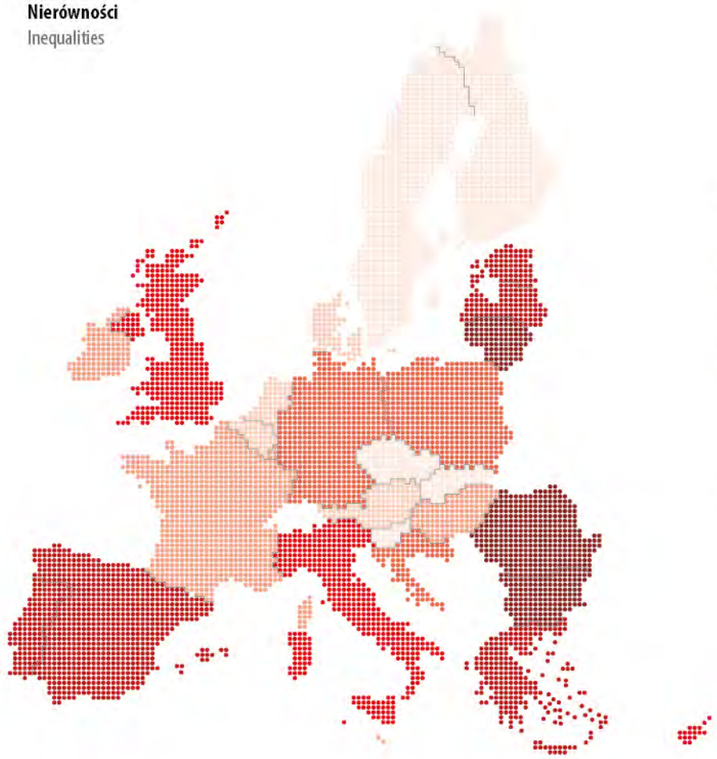
Liczba osadzonych w więzieniach na 100 000 mieszkańców w 2014*
Number of persons held in prison per 100,000 inhabitants in 2014*

- 250 – 300
- 200 – 249
- 150 – 199
- 125 – 149
- 100 – 124
- 75 – 99
- 50 – 74

** Dane dla Wielkiej Brytanii w podziale na Anglię z Walią, Szkocję i Irlandię Północną. Dane dla Belgii, Cypru i Luksemburga za 2013*
** Data for the United Kingdom is divided into England and Wales, Scotland, and Northern Ireland. Data for Belgium, Cyprus and Luxembourg is for 2013*

Oprac. na podstawie/Compiled on the basis of: European Union Terrorism Situation and Trend Reports 2015-2016, Europol; Prison capacity and number of persons held, Eurostat

Nierówności
Inequalities

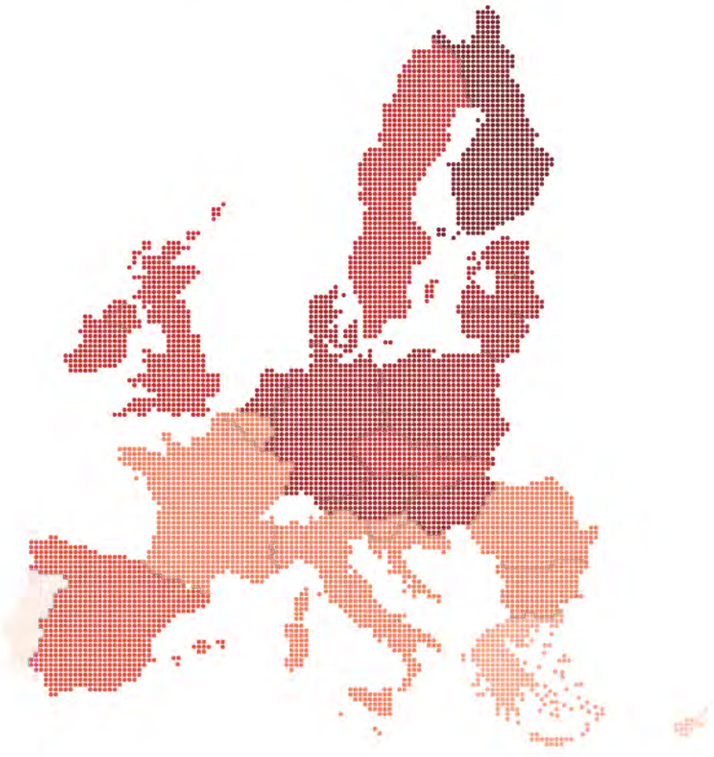

Współczynnik Giniego nierówności rozkładu dochodów w 2015
Gini coefficient of equivalised disposable income in 2015

- 36,0 – 37,9
- 34,0 – 35,9
- 32,0 – 33,9
- 30,0 – 31,9
- 28,0 – 29,9
- 26,0 – 27,9
- 23,7 – 25,9

Oprac. na podstawie/Compiled on the basis of: Gini coefficient of equivalised disposable income - EU-SILC survey, Eurostat

Prawa wyborcze kobiet
Women's suffrage

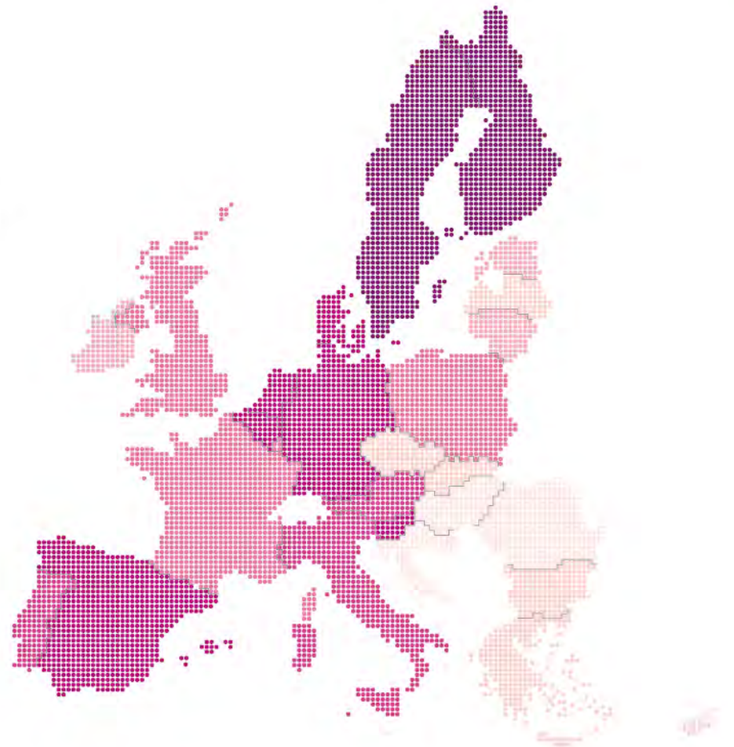

Rok uzyskania przez kobiety tych samych praw wyborczych jakie posiadają mężczyźni
The year when women obtain equal voting rights to men

- 1900-1909
- 1910-1919
- 1920-1929
- 1930-1939
- 1940-1949
- 1950-1959
- 1960-1969
- 1970-1979

Oprac. na podstawie/Compiled on the basis of: Women's suffrage, Inter-Parliamentary Union

Kobiety w parlamencie
Women in parliament

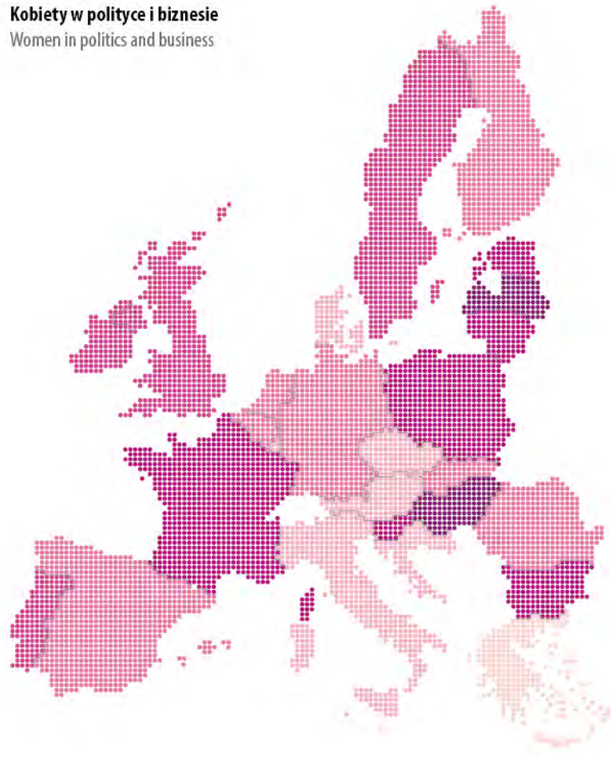

Odsetek kobiet w izbie niższej parlamentu w 2015
Percentage of women in lower chamber of parliament in 2015

- 41 – 45%
- 36 – 40
- 31 – 35
- 26 – 30
- 21 – 25
- 16 – 20
- 10 – 15

Oprac. na podstawie/Compiled on the basis of: World Development Indicators: Women in development, World Bank

Kobiety w polityce i biznesie
Women in politics and business

Odsetek kobiet wśród posłów, wyższych urzędników i wyższej kadry zarządzającej w 2014
Percentage of female legislators, senior officials and managers in 2014

- 40,0 – 45,0 %
- 36,1 – 40,0
- 32,1 – 36,0
- 28,1 – 32,0
- 24,1 – 28,0
- 20,1 – 24,0
- 13,6 – 20,0

Oprac. na podstawie/Compiled on the basis of: Human Development Report 2016, United Nations Development Programme

Zatrudnienie kobiet i mężczyzn
Employment of women and men

Różnica wskaźnika zatrudnienia kobiet względem mężczyzn w 2015
Female employment rates compared to male in 2015

- -5,0 – -3,0 p.proc/perc.points
- -8,0 – -5,1
- -10,0 – -8,1
- -12,0 – -10,1
- -15,0 – -12,1
- -20,0 – -15,1
- -25,0 – -20,1
- -30,0 – -25,1

Oprac. na podstawie/Compiled on the basis of: Employment and activity by sex and age – annual data, Eurostat

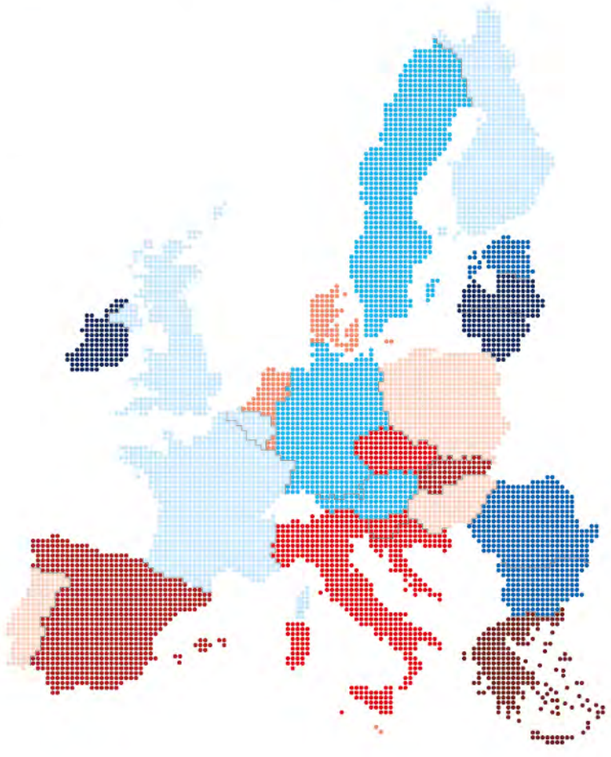
Bezrobocie wśród kobiet i mężczyzn
Unemployment of women and men

Różnica stopy bezrobocia wśród kobiet i mężczyzn w 2016
Gender unemployment gap in 2016

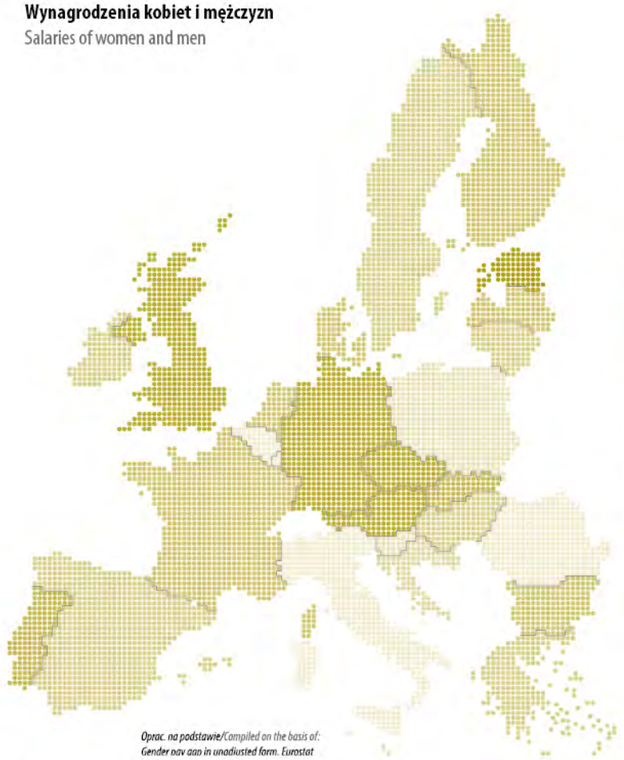
- 4,1 – 7,5 p.proc./perc.points
- 2,1 – 4,0
- 1,1 – 2,0 — stopa bezrobocia większa u kobiet / female unemployment rate larger
- 0,6 – 1,0
- 0 – 0,5
- -0,5 – -0,1
- -1,0 – -0,6
- -2,0 – -1,1
- -3,0 – -2,1 — stopa bezrobocia większa u mężczyzn / male unemployment rate larger

Dane dla Grecji, Wielkiej Brytanii i Włoch za 2015
Data for Greece, the United Kingdom and Italy is for 2015

Oprac. na podstawie/Compiled on the basis of: Unemployment by sex and age – annual average, Eurostat

Wynagrodzenia kobiet i mężczyzn
Salaries of women and men

Wskaźnik zróżnicowania wynagrodzeń kobiet i mężczyzn w 2015*
Gender pay gap between women and men in 2015*

- 25,1 – 30,0 %
- 20,1 – 25,0
- 17,6 – 20,0
- 15,1 – 17,5
- 12,6 – 15,0
- 10,1 – 12,5
- 7,6 – 10,0
- 5 – 7,5

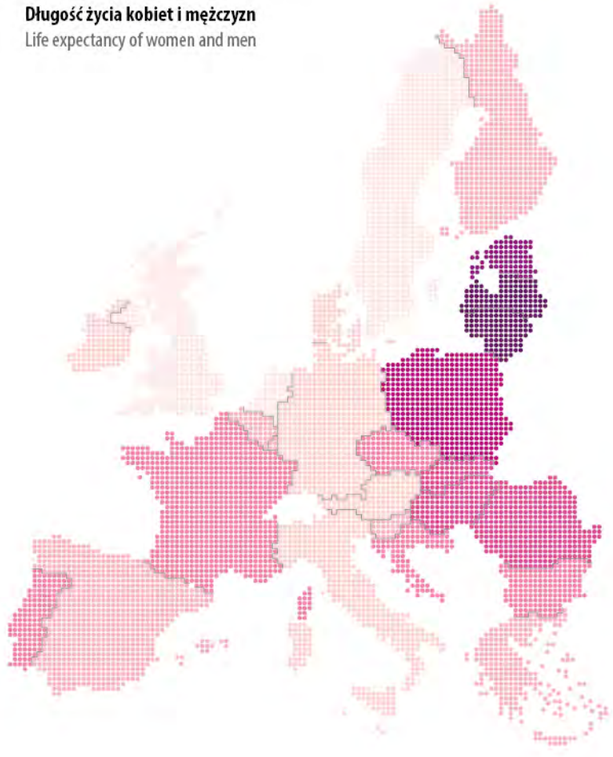
Dane dla Chorwacji, Malty i Irlandii za 2014 r., dla Grecji za 2010
Data for Croatia, Ireland and Malta is for 2015, and 2010 for Greece

** Nieskorygowany wskaźnik zróżnicowania wynagrodzeń kobiet i mężczyzn (Gender Pay Gap) stanowi różnicę między przeciętnymi godzinowymi zarobkami brutto pracowników płci męskiej i żeńskiej, wyrażoną jako procent średniego wynagrodzenia brutto za godzinę pracowników płci męskiej. Dane obejmują zatrudnionych w przedsiębiorstwach z grup sekcji PKD 2007 od B do S z wyłączeniem O, liczących powyżej 9 pracowników.*

** The unadjusted Gender Pay Gap (GPG) represents the difference between average gross hourly earnings of male paid employees and of female paid employees as a percentage of average gross hourly earnings of male paid employees. The population consists of all paid employees in enterprises with more than 9 employees in NACE Rev. 2 aggregate B to S (excluding O).*

Oprac. na podstawie/Compiled on the basis of: Gender pay gap in unadjusted form, Eurostat

Długość życia kobiet i mężczyzn
Life expectancy of women and men

Różnica spodziewanej długości życia kobiet względem mężczyzn w 2014
Life expectancy advantage of women over men in 2014

- 10,0 – 10,9 lat/years
- 9,0 – 9,9
- 8,0 – 8,9
- 7,0 – 7,9
- 6,0 – 6,9
- 5,0 – 5,9
- 4,0 – 4,9
- 3,0 – 3,9

Oprac. na podstawie/Compiled on the basis of: Life expectancy at birth by sex, Eurostat

Podział administracyjny Polski / Administrative division of Poland

31 VIII 1939

14 III 1945

8 V 1945

28 VI 1946

6 VII 1950

1 I 1957

Podział administracyjny Polski / Administrative division of Poland

6 VI 1975

1 I 1999

1 I 2018

Granica województwa
Voivodship boundary

Granica powiatu
County boundary

Granica morza terytorialnego Polski
Polish territorial sea boundary

Stolica i siedziba władz wojewódzkich
Capital city and seat of voivodship authorities

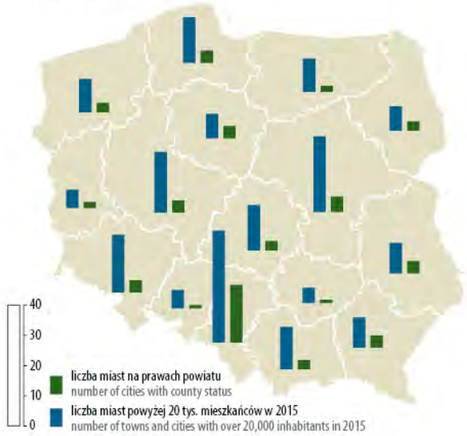
Siedziba władz wojewódzkich
Seat of voivodship authorities

Pozostałe miasta na prawach powiatu
Other cities with county status

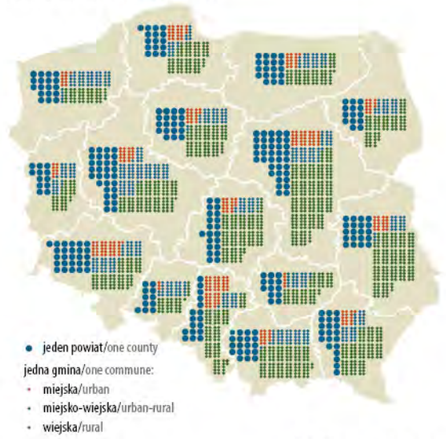
Pozostałe siedziby powiatów
Other seats of county

1 Będzin
2 Chorzów
3 Mikołów
4 Mysłowice
5 Ruda Śląska
6 Siemianowice Śląskie
7 Świętochłowice
8 bieruńsko-lędziński

Miasta w 2015
Towns and cities in 2015

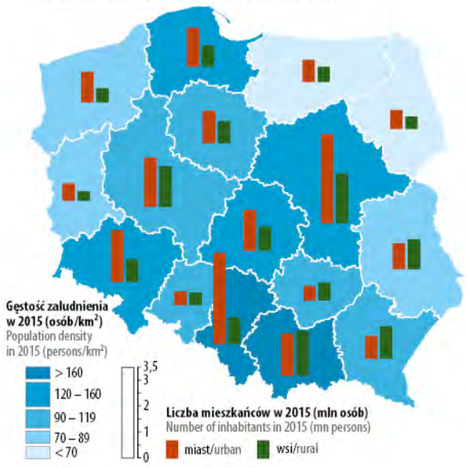

Powiaty i gminy w 2015
Counties and communes in 2015

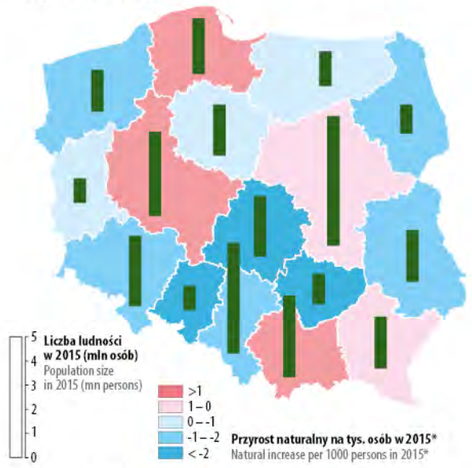

Wszystkie mapy na stronie oprac. na podstawie/
All maps on this page compiled on the basis of:
Rocznik Statystyczny Województw 2016, GUS

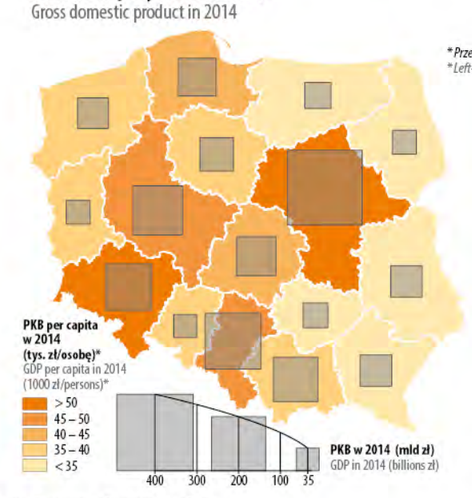
Gęstość zaludnienia i miejsce zamieszkania w 2015
Population density and place of residence in 2015

Liczba ludności w 2015
Population size in 2015

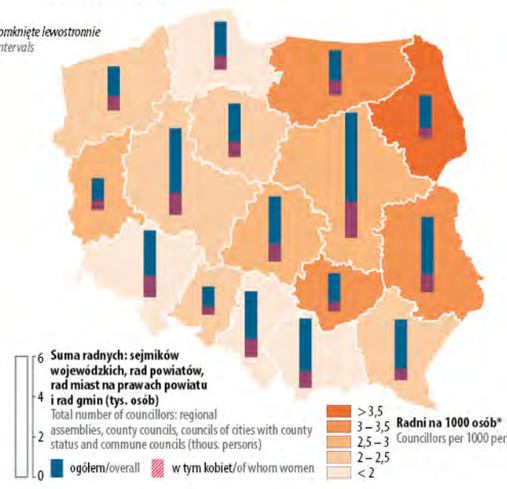

Produkt krajowy brutto w 2014
Gross domestic product in 2014

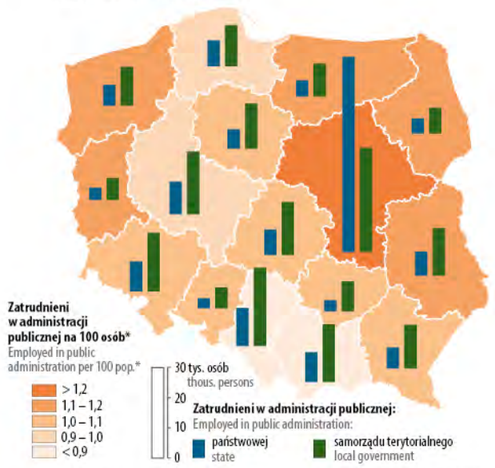

** Przedziały domknięte lewostronnie*
** Left-closed intervals*

Radni w 2015
Councillors in 2015

Administracja publiczna w 2015
Public administration in 2015

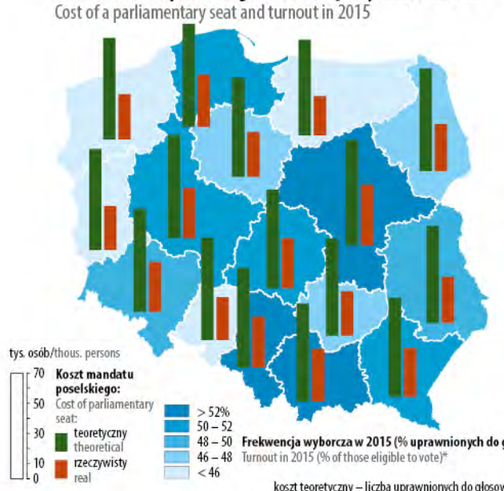

Liczba mandatów poselskich i senatorskich
Number of parliamentary and Senate seats

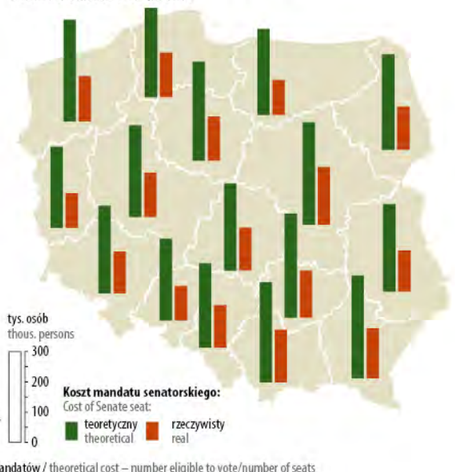

Wszystkie mapy na stronie oprac. na podstawie/
All maps on this page compiled on the basis of:
Rocznik Statystyczny Województw 2016, GUS

Koszt mandatu poselskiego i frekwencja wyborcza w 2015
Cost of a parliamentary seat and turnout in 2015

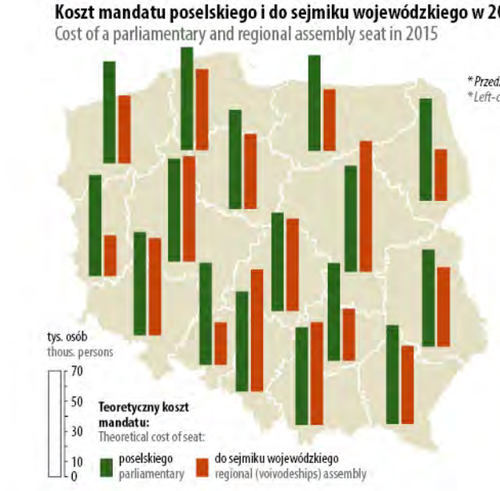

Koszt mandatu senatorskiego w 2015
Cost of a Senate seat in 2015

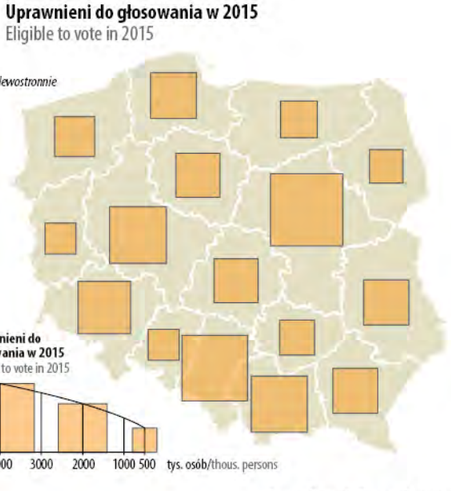
koszt teoretyczny – liczba uprawnionych do głosowania/liczba mandatów / theoretical cost – number eligible to vote/number of seats
koszt rzeczywisty – liczba oddanych głosów ważnych/liczba mandatów / real cost – number of valid ballots cast/number of seats

Koszt mandatu poselskiego i do sejmiku wojewódzkiego w 2015
Cost of a parliamentary and regional assembly seat in 2015

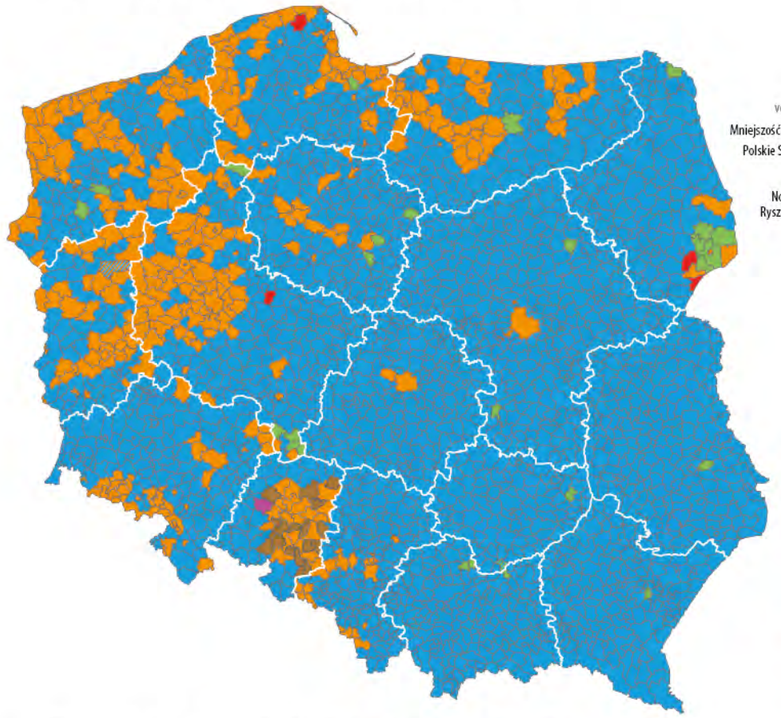

Uprawnieni do głosowania w 2015
Eligible to vote in 2015

** Przedziały domknięte lewostronnie*
** Left-closed intervals*

Wybory do Sejmu Rzeczpospolitej Polskiej w 2015 – zwycięzcy w gminach*
The 2015 parliamentary elections (lower house) – winners in communes

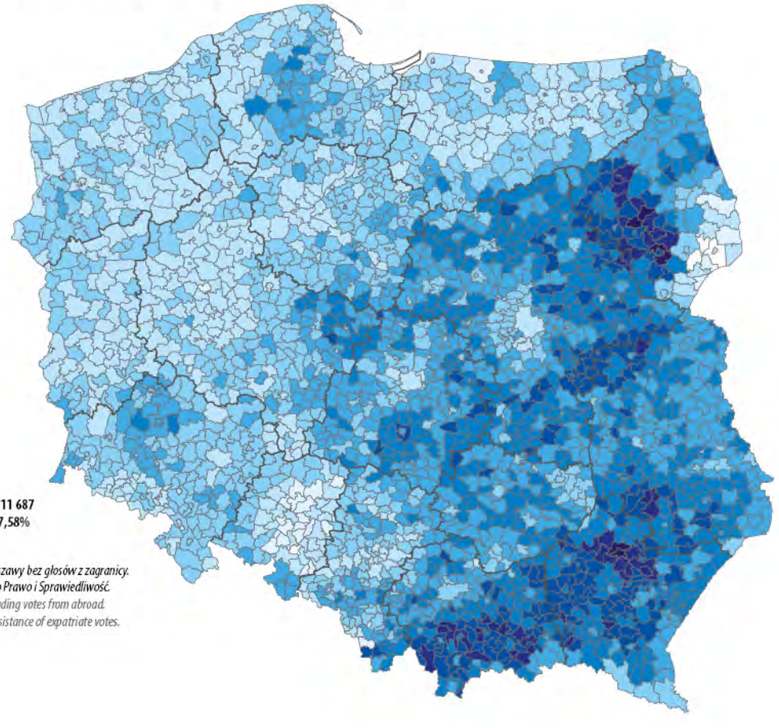

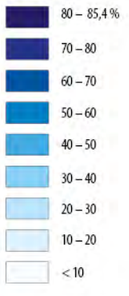

* Wszystkie mapy wyborcze Polski wykonano na podstawie danych Państwowej Komisji Wyborczej.
* All electoral maps for Poland are based on the data of the National Electoral Commission.

Wybory do Sejmu Rzeczpospolitej Polskiej w 2015 – głosy na Prawo i Sprawiedliwość
The 2015 parliamentary elections (lower house) – votes for Law and Justice

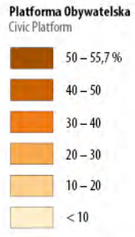

Liczba zdobytych głosów / Total votes received: **5 711 687**
Procent zdobytych głosów / % of votes received: **37,58%**

Wszystkie mapy wyborcze pokazują wyniki dla Warszawy bez głosów z zagranicy. Z ich uwzględnieniem w 2015 w Warszawie wygrało Prawo i Sprawiedliwość.
The electoral maps all show results for Warsaw excluding votes from abroad. In 2015 Law and Justice won in Warsaw with the assistance of expatriate votes.

Wybory do Sejmu Rzeczpospolitej Polskiej w 2015– głosy na Platformę Obywatelską
The 2015 parliamentary elections (lower house) – votes for Civic Platform

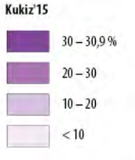

Liczba zdobytych głosów / Total votes received: **3 661 474**
Procent zdobytych głosów / % of votes received: **24,09%**

Wybory do Sejmu Rzeczpospolitej Polskiej w 2015 – głosy na Kukiz'15
The 2015 parliamentary elections (lower house) – votes for Kukiz'15

Liczba zdobytych głosów / Total votes received: **1 339 094**
Procent zdobytych głosów / % of votes received: **8,81%**

Wybory do Sejmu Rzeczpospolitej Polskiej w 2015 – głosy na Nowoczesną Ryszarda Petru
The 2015 parliamentary elections (lower house) – votes for Ryszard Petru's Modern

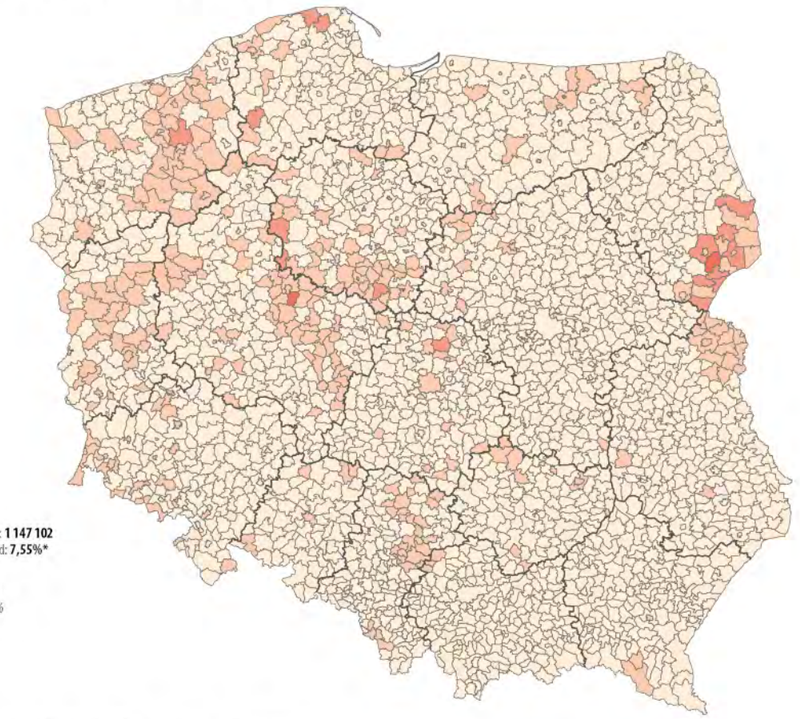

Nowoczesna Ryszarda Petru
Ryszard Petru's Modern

- 15 – 19,2 %
- 10 – 15
- 5 – 10
- < 5

Liczba zdobytych głosów / Total votes received: **1 155 370**
Procent zdobytych głosów / % of votes received: **7,60%**

Wybory do Sejmu Rzeczpospolitej Polskiej w 2015 – głosy na Zjednoczoną Lewicę
The 2015 parliamentary elections (lower house) – votes for "United Left" electoral alliance

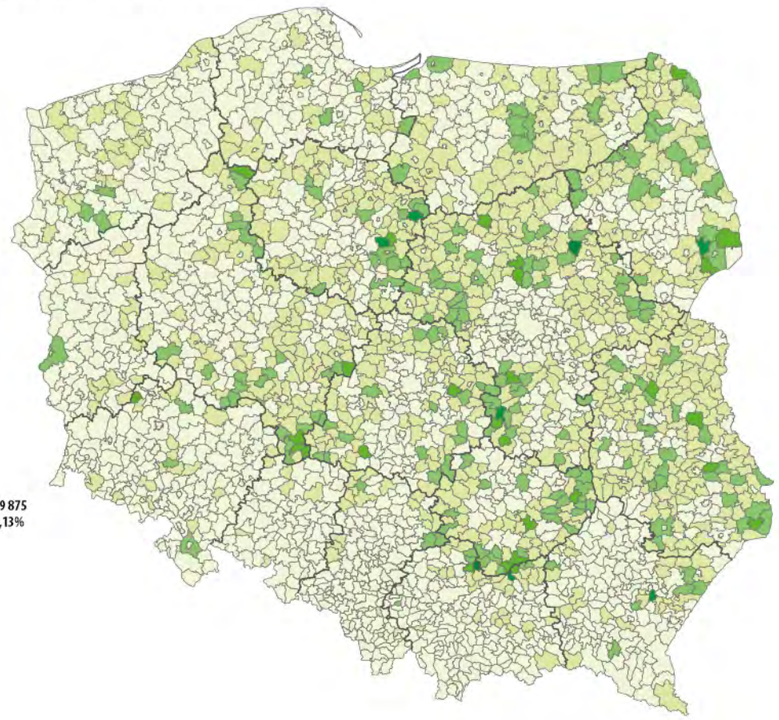
Zjednoczona Lewica
"United Left" electoral alliance

- 30 – 39 %
- 20 – 30
- 10 – 20
- < 10

Liczba zdobytych głosów / Total votes received: **1 147 102**
Procent zdobytych głosów / % of votes received: **7,55%***

** próg wyborczy dla koalicji wyborczych – 8%*
electoral threshold for electoral alliances – 8%

Wybory do Sejmu Rzeczpospolitej Polskiej w 2015 – głosy na Polskie Stronnictwo Ludowe
The 2015 parliamentary elections (lower house) – votes for Polish Peasants' Party

Polskie Stronnictwo Ludowe
Polish Peasants' Party

- 50 – 59 %
- 40 – 50
- 30 – 40
- 20 – 30
- 10 – 20
- < 10

Liczba zdobytych głosów / Total votes received: **779 875**
Procent zdobytych głosów / % of votes received: **5,13%**

Wybory do Sejmu Rzeczpospolitej Polskiej w 2015 – głosy na KORWiN
The 2015 parliamentary elections (lower house) – votes for KORWiN

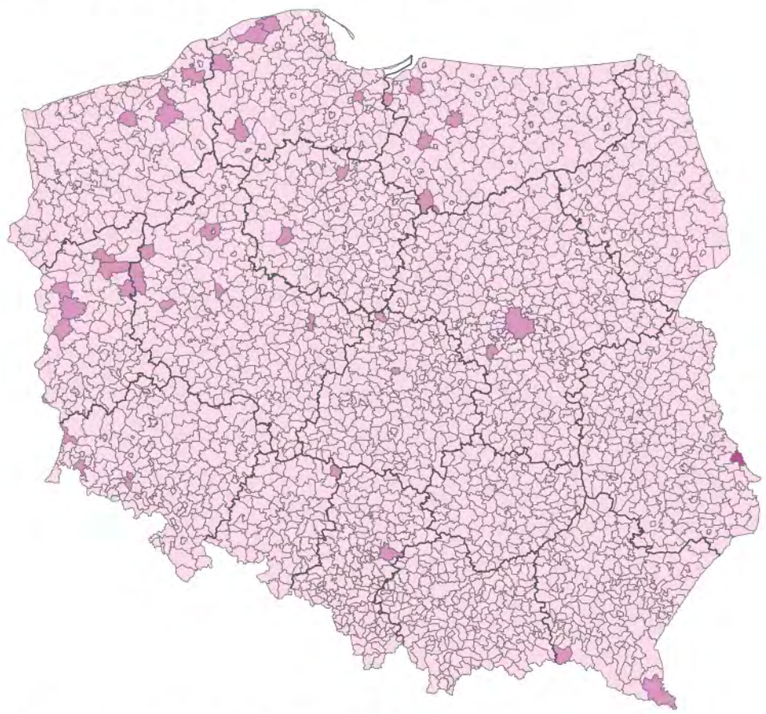
KORWiN
KORWiN

- 10 – 28,2 %
- 5 – 10
- < 5

Liczba zdobytych głosów / Total votes received: **722 999**
Procent zdobytych głosów / % of votes received: **4,76%***

** próg wyborczy dla partii politycznych – 5%*
electoral threshold for political parties – 5%

Wybory do Sejmu Rzeczpospolitej Polskiej w 2015 – głosy na Partię Razem
The 2015 parliamentary elections (lower house) – votes for Together Party

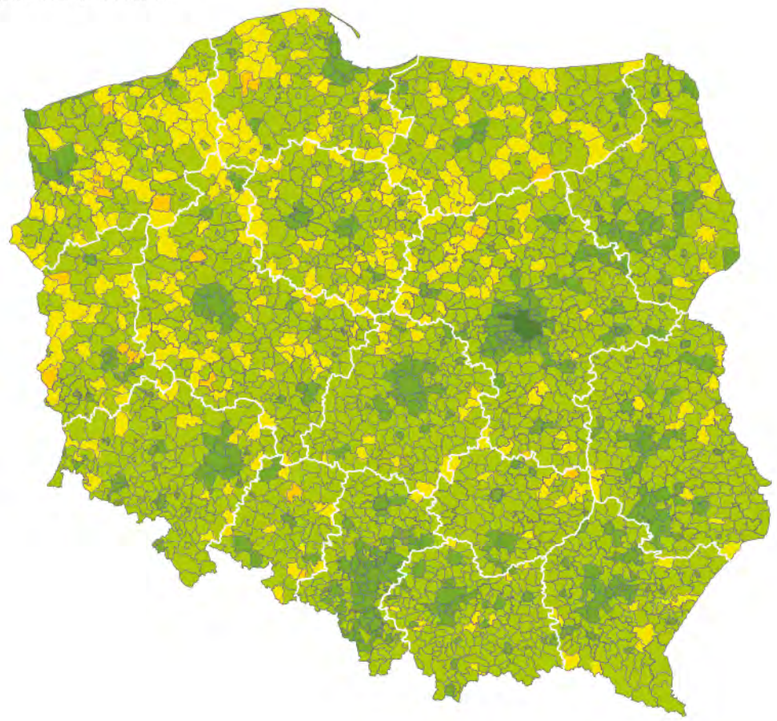

Partia Razem
Together Party
10 – 13,2 %
5 – 10
< 5

Liczba zdobytych głosów / Total votes received: **550 349**
Procent zdobytych głosów / % of votes received: **3,62%***

** próg wyborczy dla partii politycznych – 5%*
electoral threshold for political parties – 5%

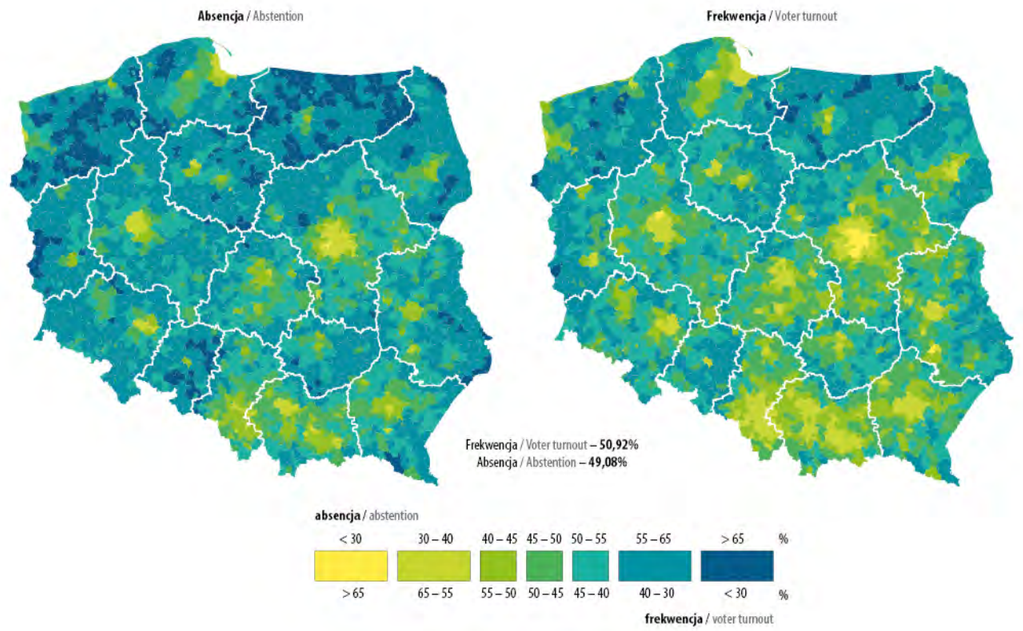
Wybory do Sejmu Rzeczpospolitej Polskiej w 2015 – odsetek nieważnych głosów
The 2015 parliamentary elections (lower house) – invalid votes

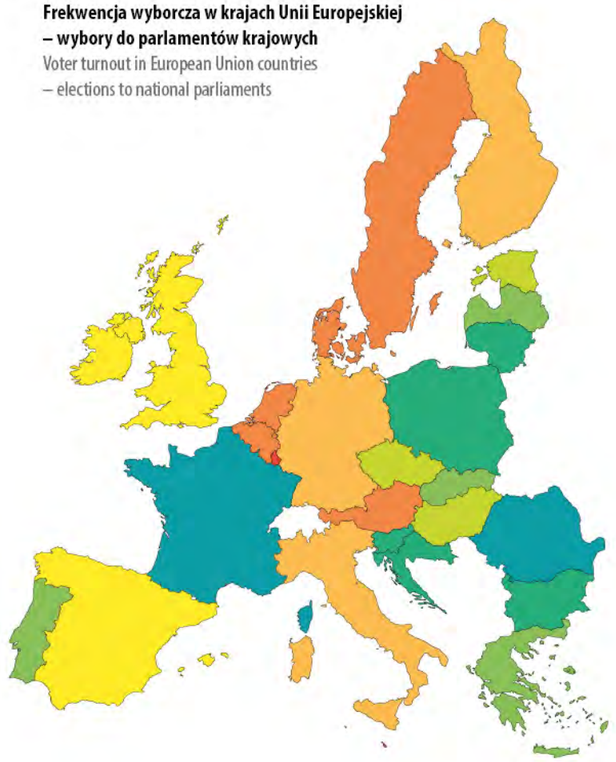
Odsetek nieważnych głosów
Invalid votes rate
> 7 %
5 – 7
2,5 – 5
1 – 2,5
< 1

Suma głosów nieważnych
Total invalid votes:
394 664 (2,53%)

Wybory do Sejmu Rzeczpospolitej Polskiej w 2015 – absencja vs. frekwencja
The 2015 parliamentary elections (lower house) – abstention vs. turnout

Frekwencja wyborcza w krajach Unii Europejskiej – wybory do parlamentów krajowych
Voter turnout in European Union countries – elections to national parliaments

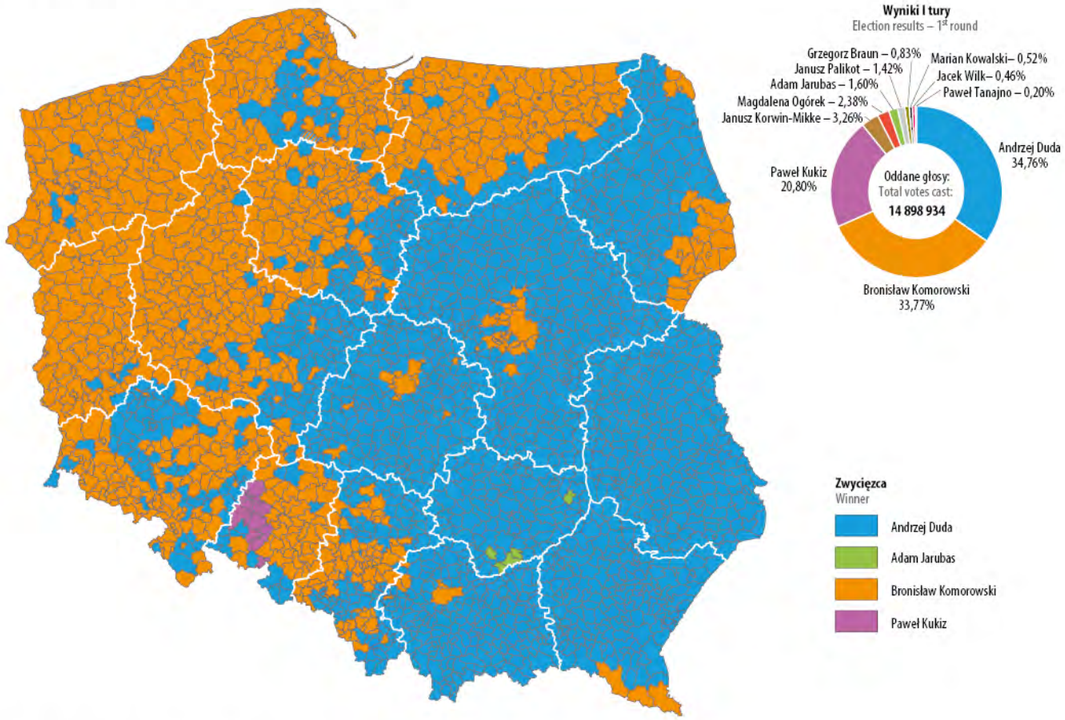

Frekwencja w wyborach do parlamentów krajowych*
Turnout in national parliamentary elections *
90,0 – 93,0 %
80,0 – 89,9
70,0 – 79,9
65,0 – 69,9
60,0 – 64,9
55,0 – 59,9
50,0 – 54,9
39,0 – 49,9

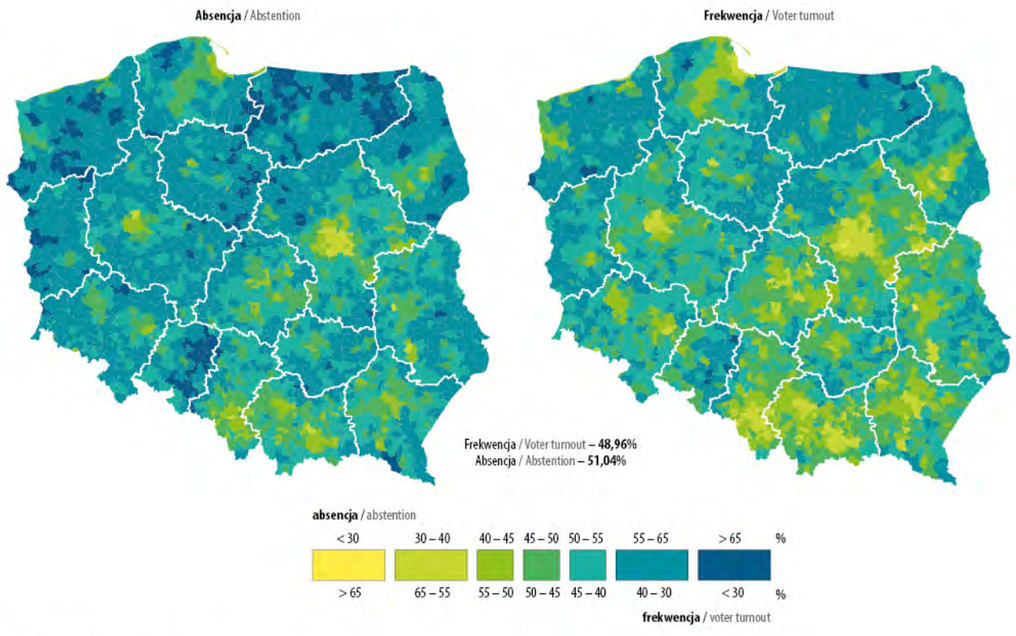
** W roku 2017 w Austrii, Bułgarii, Czechach, Francji, Holandii, Malcie, Niemczech i Wielkiej Brytanii, 2016 w Chorwacji, Cyprze, Hiszpanii, Irlandii, Litwie, Rumunii i Słowacji, 2015 w Danii, Estonii, Finlandii, Grecji, Polsce i Portugalii, 2014 w Belgii, Łotwie, Słowenii, Szwecji i Węgrzech, 2013 w Luksemburgu i Włoszech.*
Dla Francji frekwencja uśredniona z dwóch tur.
W Belgii, Bułgarii, Cyprze, Grecji i Luksemburgu głosowanie było obowiązkowe.
** 2017 for Austria, Bulgaria, Czechia, France, Germany, Malta, Netherlands, and United Kingdom, 2016 for Croatia, Cyprus, Ireland, Lithuania, Romania, Slovakia, and Spain, 2015 for Denmark, Estonia, Finland, Greece, Poland, and Portugal, 2014 for Belgium, Hungary, Latvia, Slovenia, and Sweden, and 2013 for Luxembourg and Italy.*
The figure for France is the average turnout for both rounds taken together.
In Belgium, Bulgaria, Cyprus, Greece, and Luxembourg voting was compulsory.

Oprac. na podstawie danych z państwowych komisji wyborczych krajów członkowskich Unii Europejskiej
Compiled on the basis of data from national electoral commisions of European Union member states

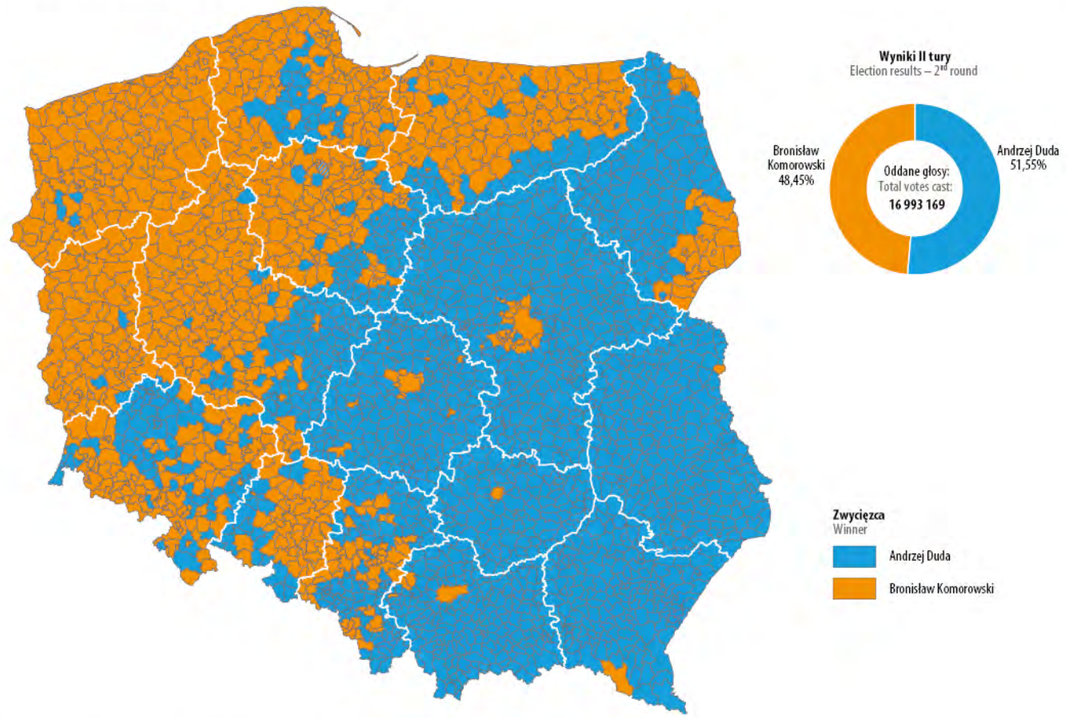
Wybory prezydenckie w 2015 – zwycięzcy I tury w gminach
2015 presidential election – 1st round winners in communes

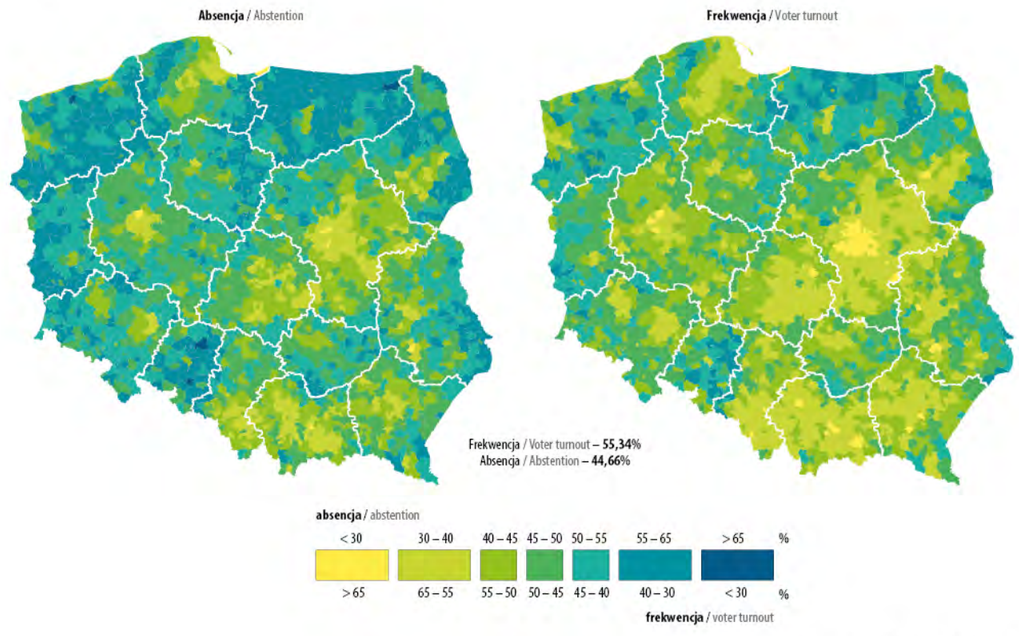
Wybory prezydenckie w 2015 – absencja vs. frekwencja w I turze
2015 presidential election – abstention vs. turnout in the 1st round

Wybory prezydenckie w 2015 – zwycięzcy II tury w gminach
2015 presidential election – 2nd round winners in communes

Wybory prezydenckie w 2015 – absencja vs. frekwencja w II turze
2015 presidential election – abstention vs. turnout in the 2nd round

Wybory prezydenckie w 2015 – głosy nieważne w I turze
2015 presidential election – invalid votes in the 1st round

Odsetek nieważnych głosów
Invalid votes rate

- > 7 %
- 5 – 7
- 2,5 – 5
- 1 – 2,5
- 0,5 – 1
- < 0,5

Suma głosów nieważnych
Total invalid votes:
124 952 (0,83%)

Wybory prezydenckie w 2015 – głosy nieważne w II turze
2015 presidential election – invalid votes in the 2nd round

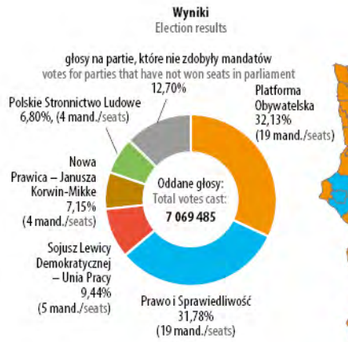

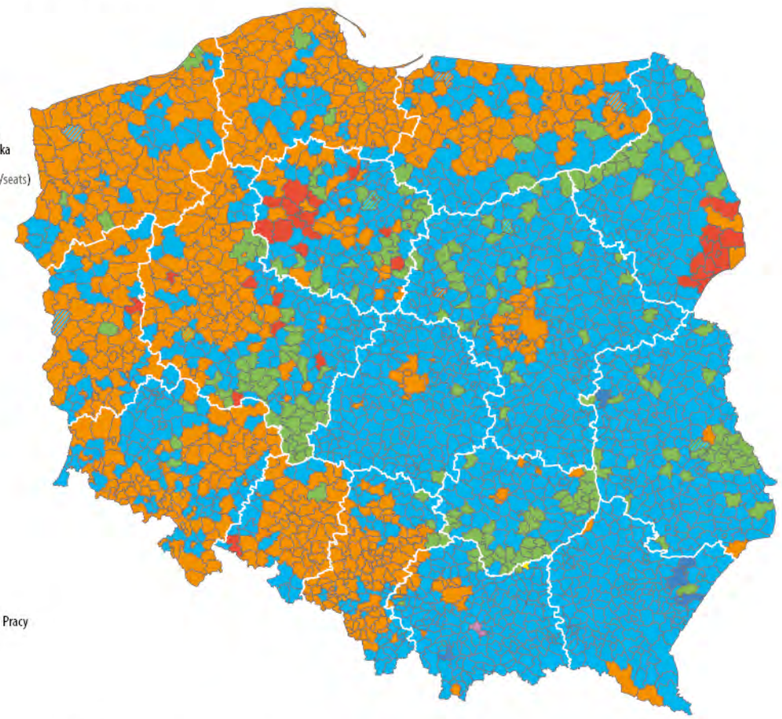
Odsetek nieważnych głosów
Invalid votes rate

- > 7 %
- 5 – 7
- 2,5 – 5
- 1 – 2,5
- 0,5 – 1
- < 0,5

Suma głosów nieważnych
Total invalid votes:
250 231 (1,47%)

Wybory do Parlamentu Europejskiego w 2014 – zwycięzcy w gminach
2014 European Parliament elections – winners in communes

Zwycięzca
Winner

- Platforma Obywatelska
- Polska Razem
- Polskie Stronnictwo Ludowe
- Prawo i Sprawiedliwość
- Sojusz Lewicy Demokratycznej – Unia Pracy
- Solidarna Polska

Wybory do Parlamentu Europejskiego w 2014 – głosy nieważne
2014 European Parliament elections – invalid votes

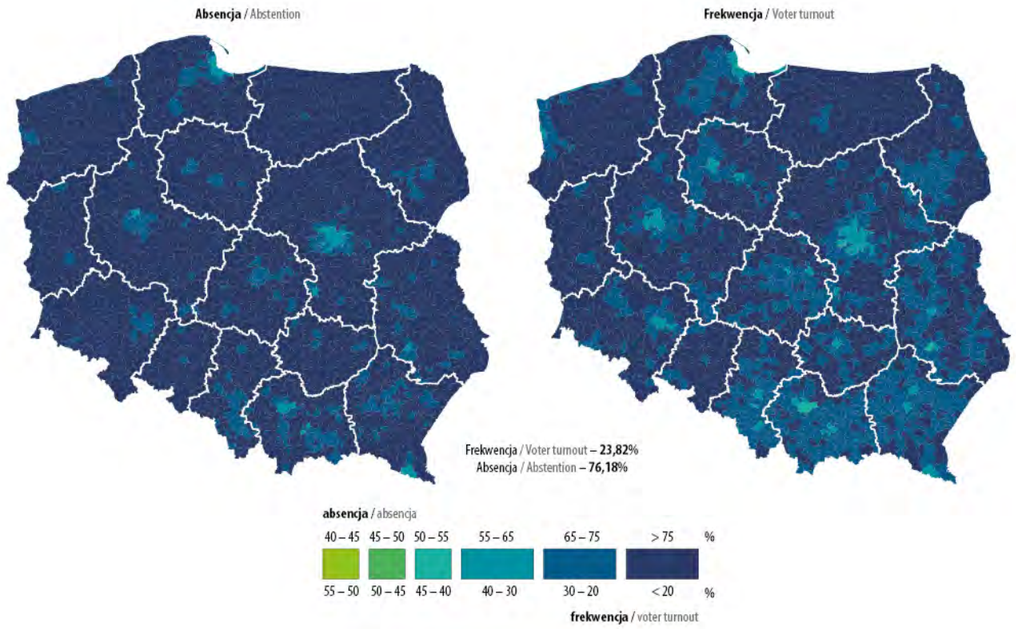

Odsetek nieważnych głosów
Invalid votes rate

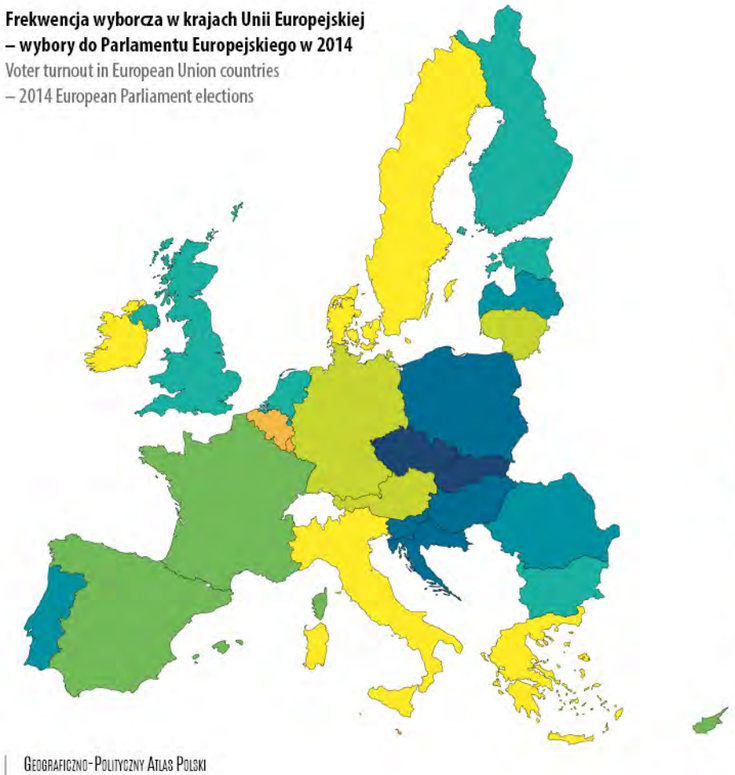
- > 10 %
- 7 – 10
- 5 – 7
- 2,5 – 5
- 1 – 2,5
- < 1

Suma głosów nieważnych
Total invalid votes:
228 005 (3,12%)

Wybory do Parlamentu Europejskiego w 2014 – absencja vs. frekwencja
2014 European Parliament elections – abstention vs. turnout

Frekwencja wyborcza w krajach Unii Europejskiej – wybory do Parlamentu Europejskiego w 2014
Voter turnout in European Union countries – 2014 European Parliament elections

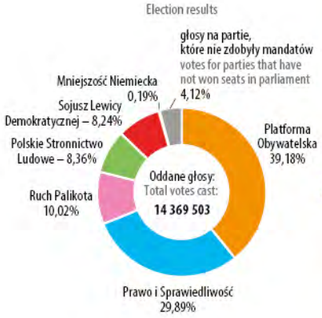

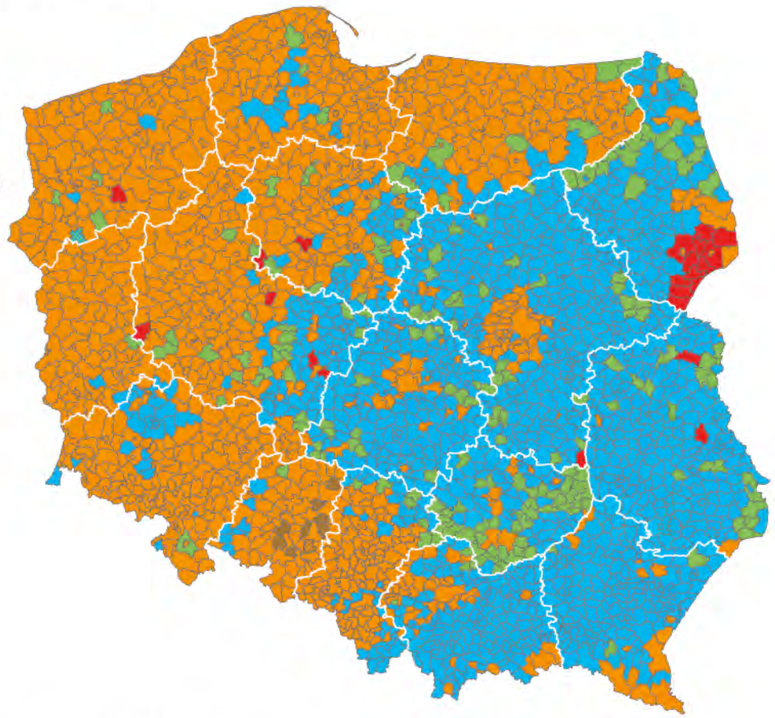
Frekwencja w wyborach do Parlamentu Europejskiego w 2014
Turnout in 2014 European Parliament election

- 70,0 – 90,0 %
- 50,0 – 69,9
- 45,0 – 49,9
- 40,0 – 44,9
- 35,0 – 39,9
- 30,0 – 34,9
- 20,0 – 29,9
- 10,0 – 19,9

Oprac. na podstawie/Compiled on the basis of: Results of the 2014 European elections – Turnout by country, European Parliament

Wybory do Sejmu Rzeczpospolitej Polskiej w 2011 – zwycięzcy w gminach
2011 parliamentary elections (lower house) – winners in communes

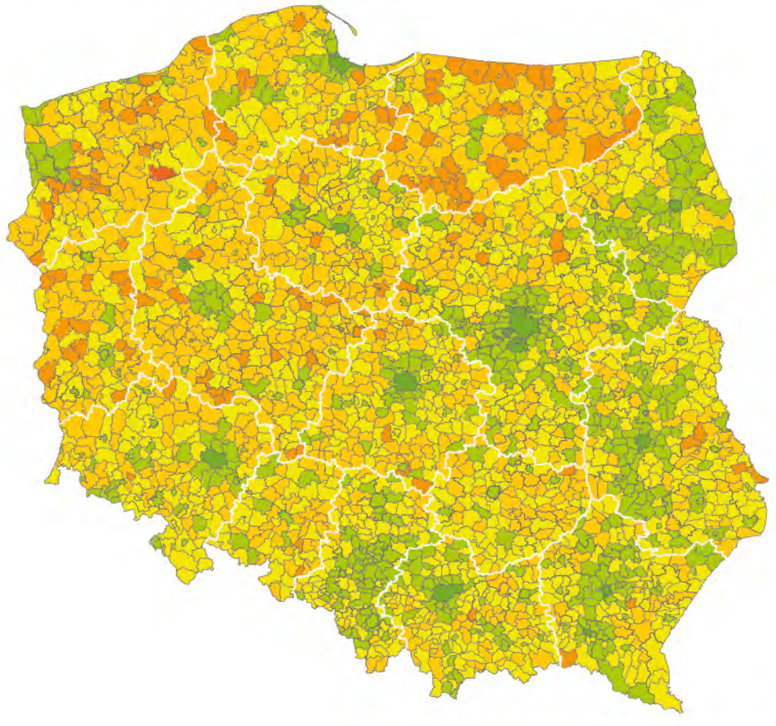

Zwycięzca
Winner

- Mniejszość Niemiecka
- Platforma Obywatelska
- Polskie Stronnictwo Ludowe
- Prawo i Sprawiedliwość
- Sojusz Lewicy Demokratycznej

Wybory do Sejmu Rzeczpospolitej Polskiej w 2011 – głosy nieważne
2011 parliamentary elections (lower house) – invalid votes

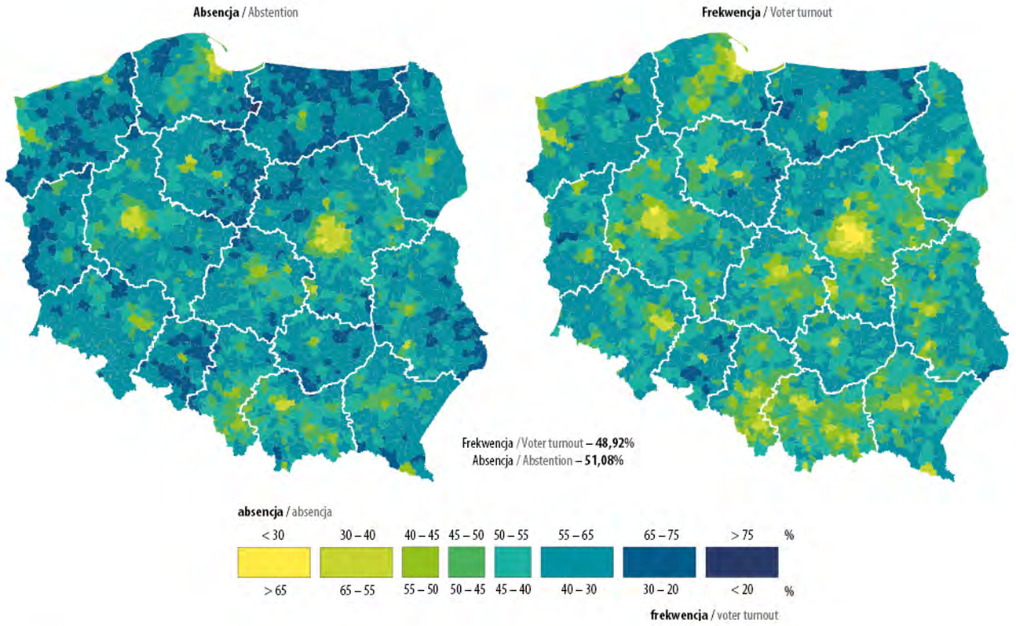

Odsetek nieważnych głosów
Invalid votes rate

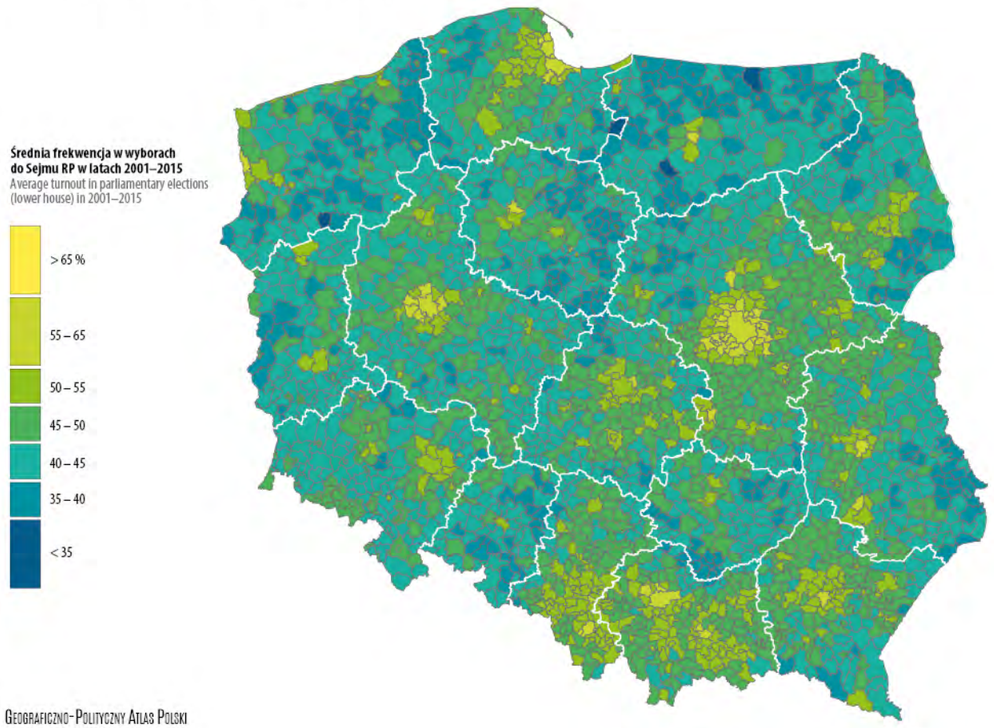
- > 15 %
- 10 – 15
- 7 – 10
- 5 – 7
- 2,5 – 5
- 1 – 2,5

Suma głosów nieważnych
Total invalid votes:
680 524 (4,52%)

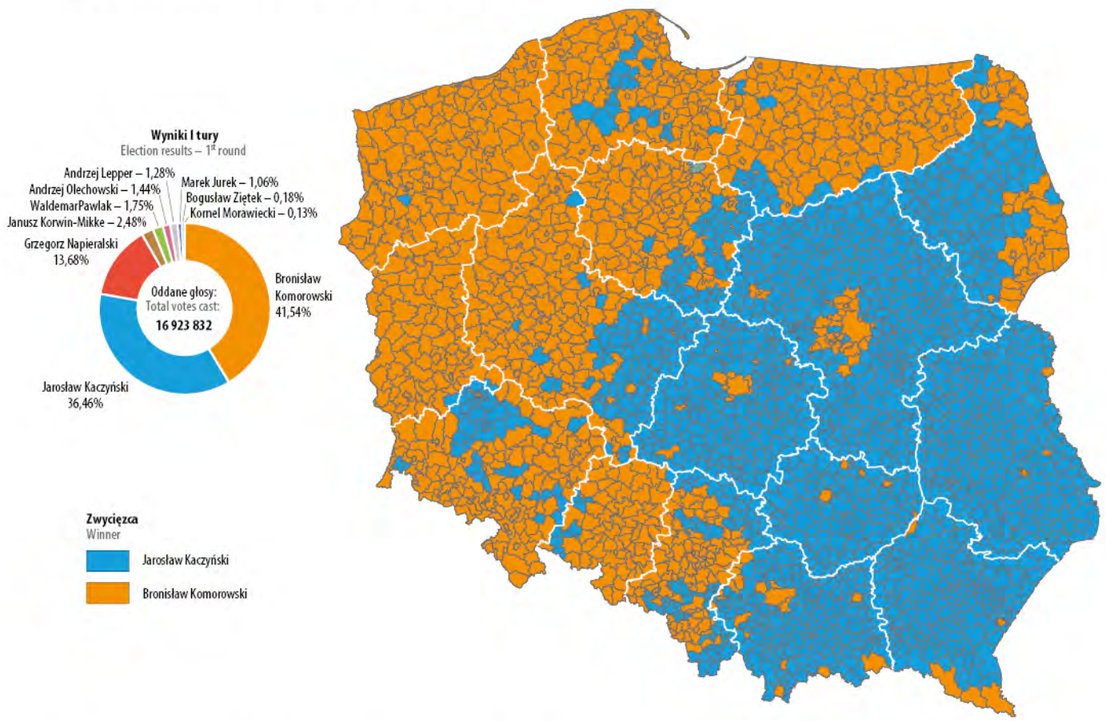
Wybory do Sejmu Rzeczpospolitej Polskiej w 2011 – absencja vs. frekwencja
2011 parliamentary elections (lower house) – abstention vs. turnout

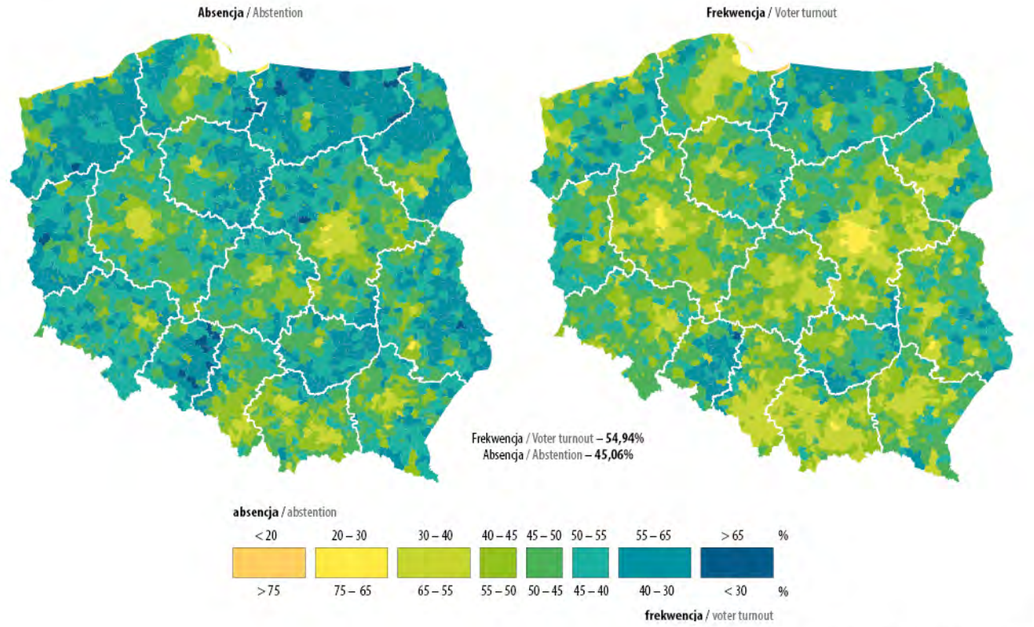
Wybory do Sejmu Rzeczpospolitej Polskiej – średnia frekwencja w latach 2001–2015
Parliamentary elections (lower house) – average turnout in 2001–2015

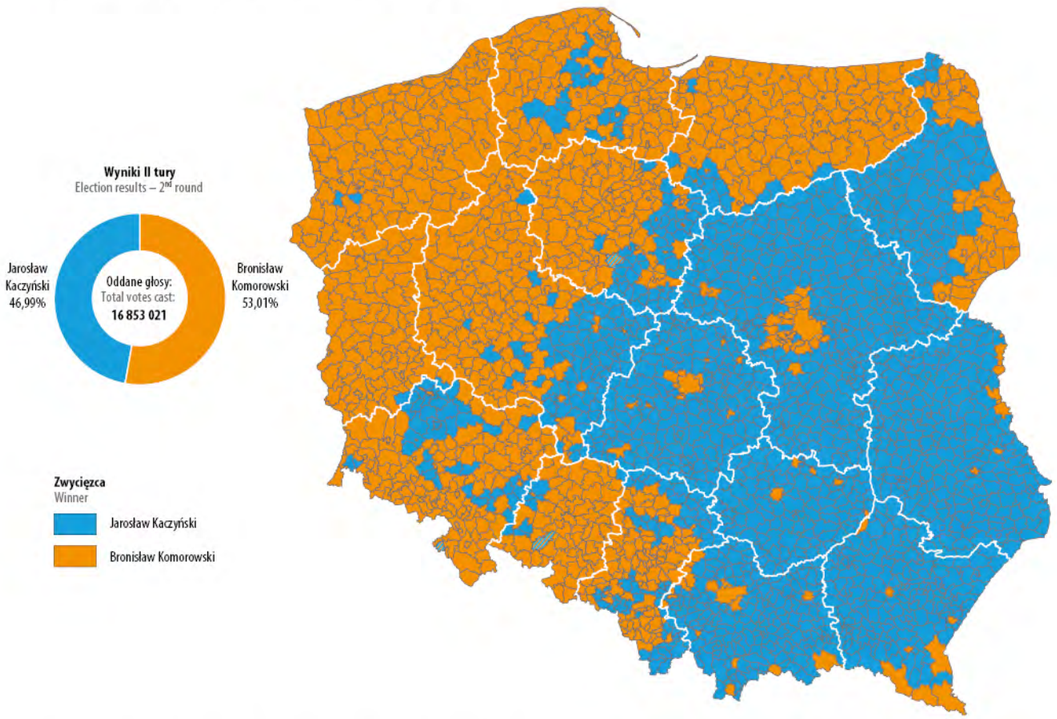
Wybory prezydenckie w 2010 – zwycięzcy I tury w gminach
2010 presidential election – 1st round winners in communes

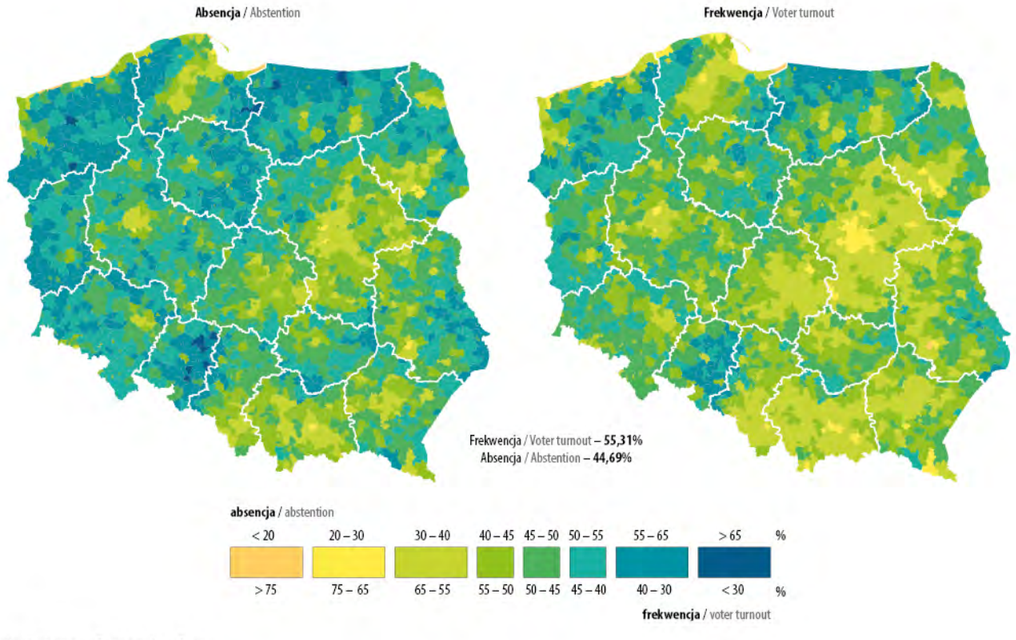
Wybory prezydenckie w 2010 – absencja vs. frekwencja w I turze
2010 presidential election – abstention vs. turnout in the 1st round

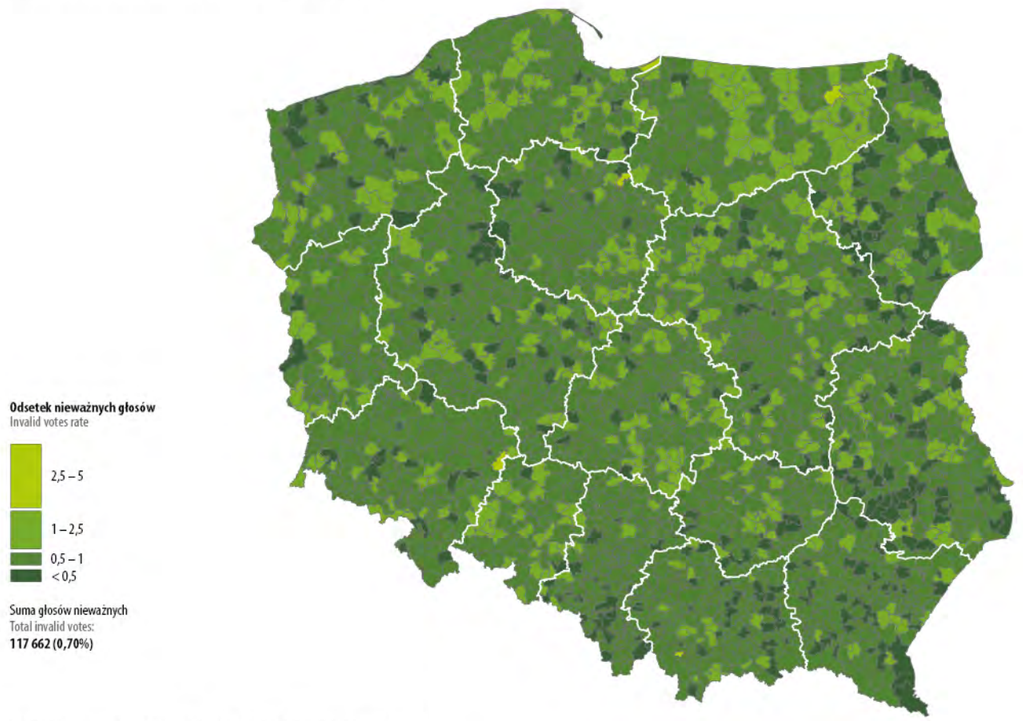
Wybory prezydenckie w 2010 – zwycięzcy II tury w gminach
2010 presidential election – 2nd round winners in communes

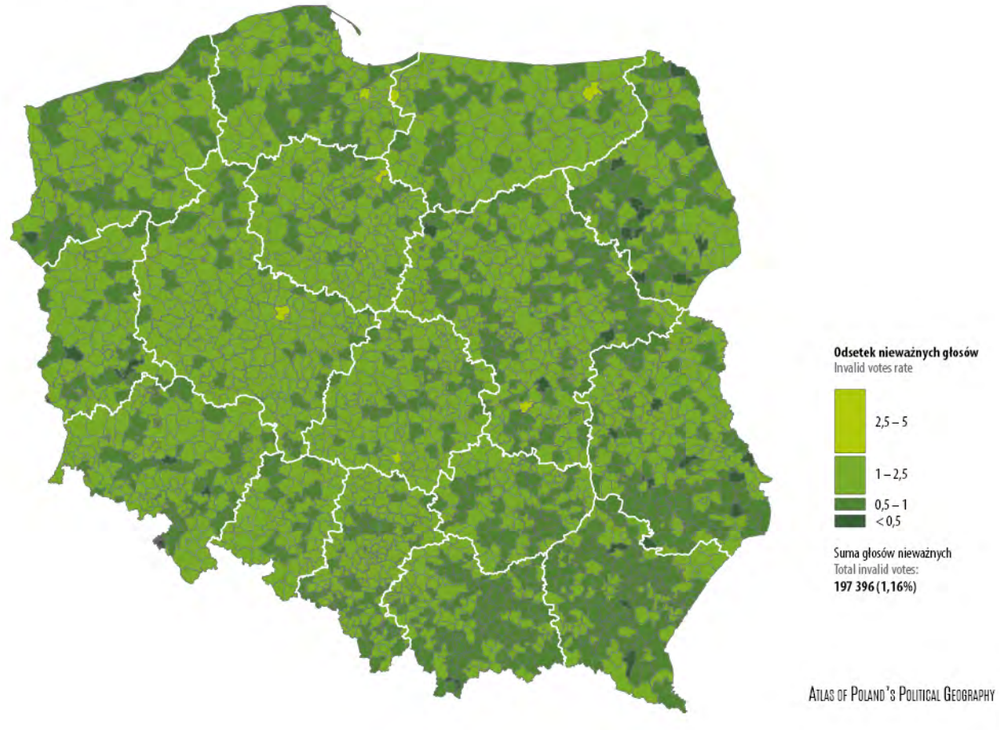
Wybory prezydenckie w 2010 – absencja vs. frekwencja w II turze
2010 presidential election – abstention vs. turnout in the 2nd round

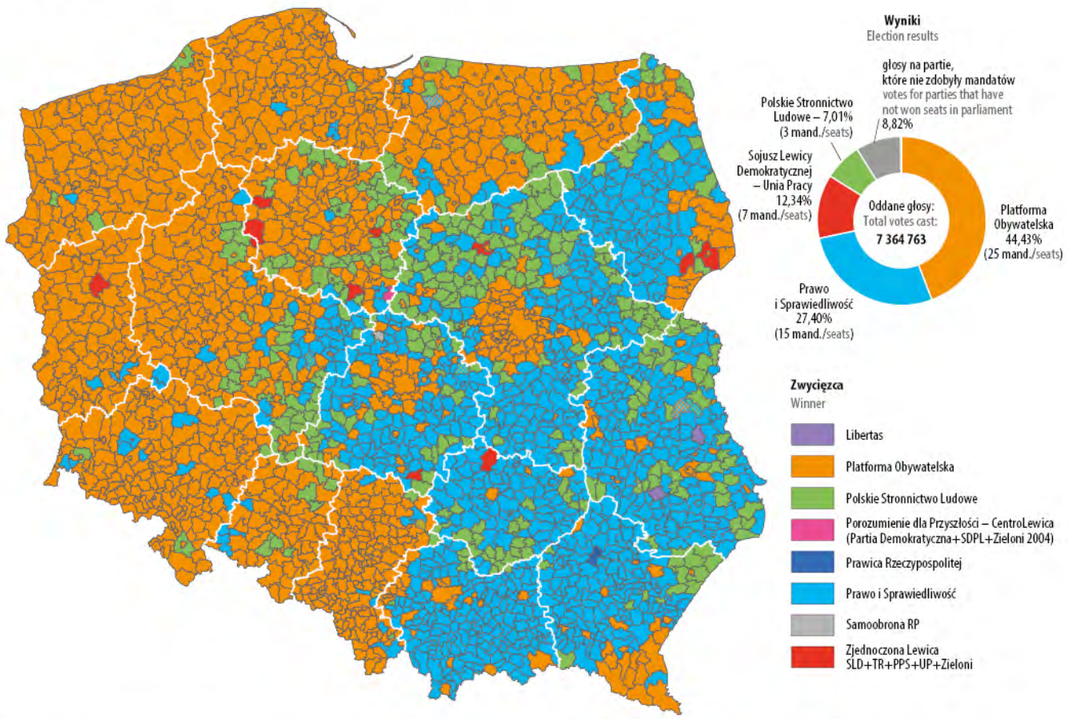
Wybory prezydenckie w 2010 – głosy nieważne w I turze
2010 presidential election – invalid votes in the 1st round

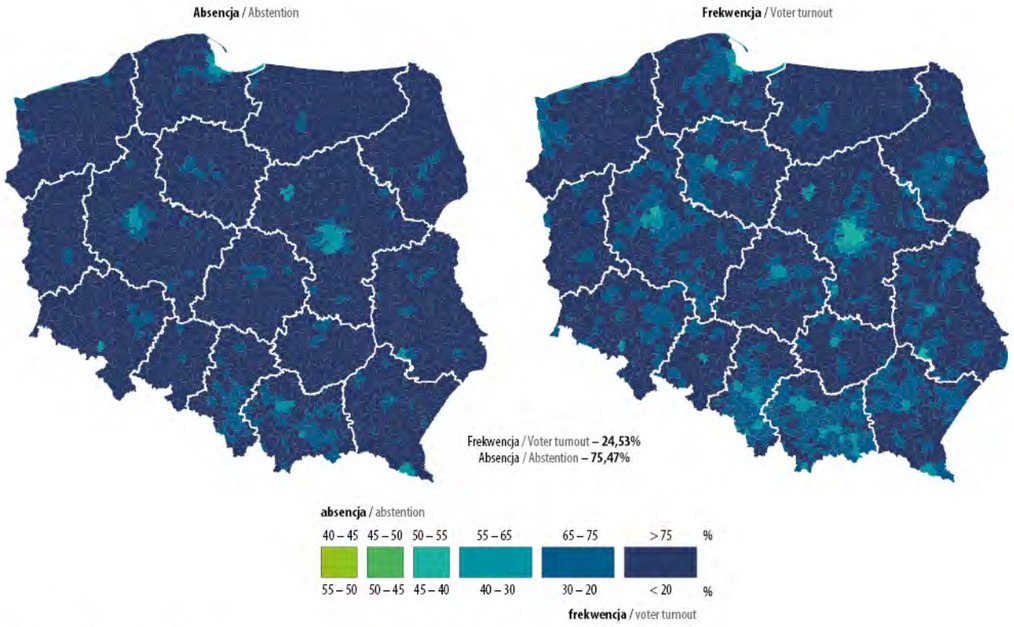
Wybory prezydenckie w 2010 – głosy nieważne w II turze
2010 presidential election – invalid votes in the 2nd round

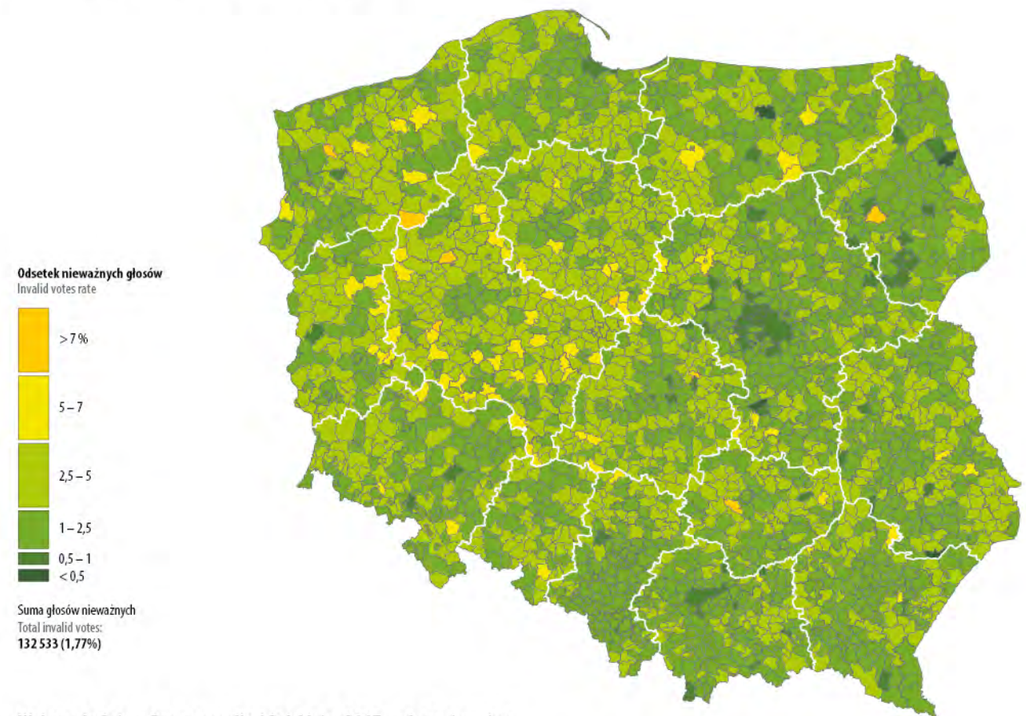
Wybory do Parlamentu Europejskiego w 2009 – zwycięzcy w gminach
2009 European Parliament elections – winners in communes

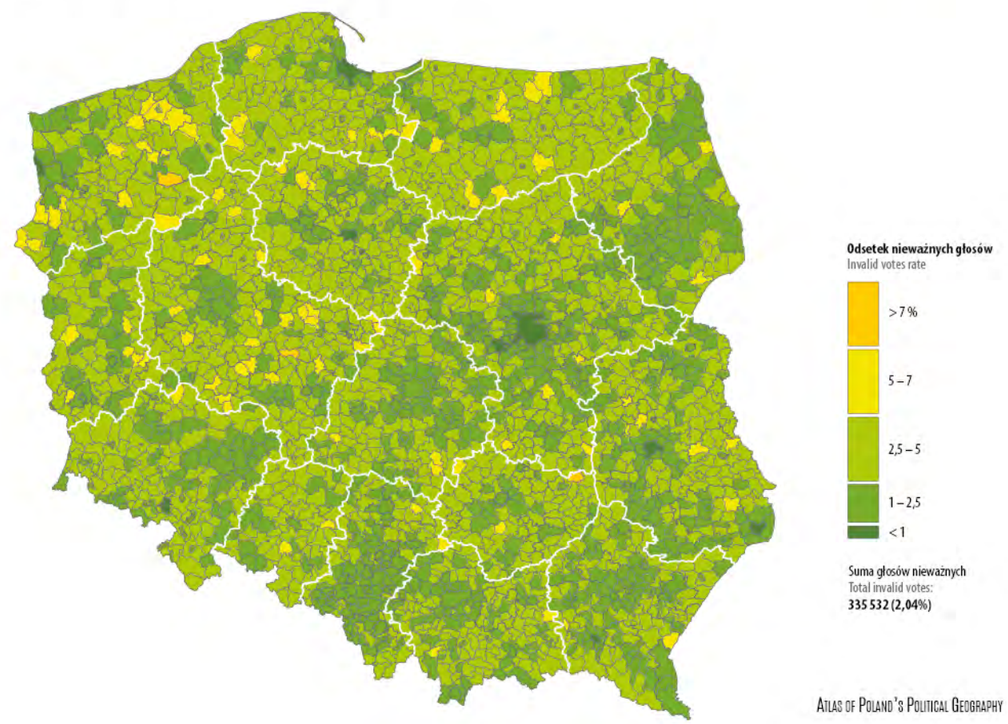
Wybory do Parlamentu Europejskiego w 2009 – absencja vs. frekwencja
2009 European Parliament elections – abstention vs. turnout

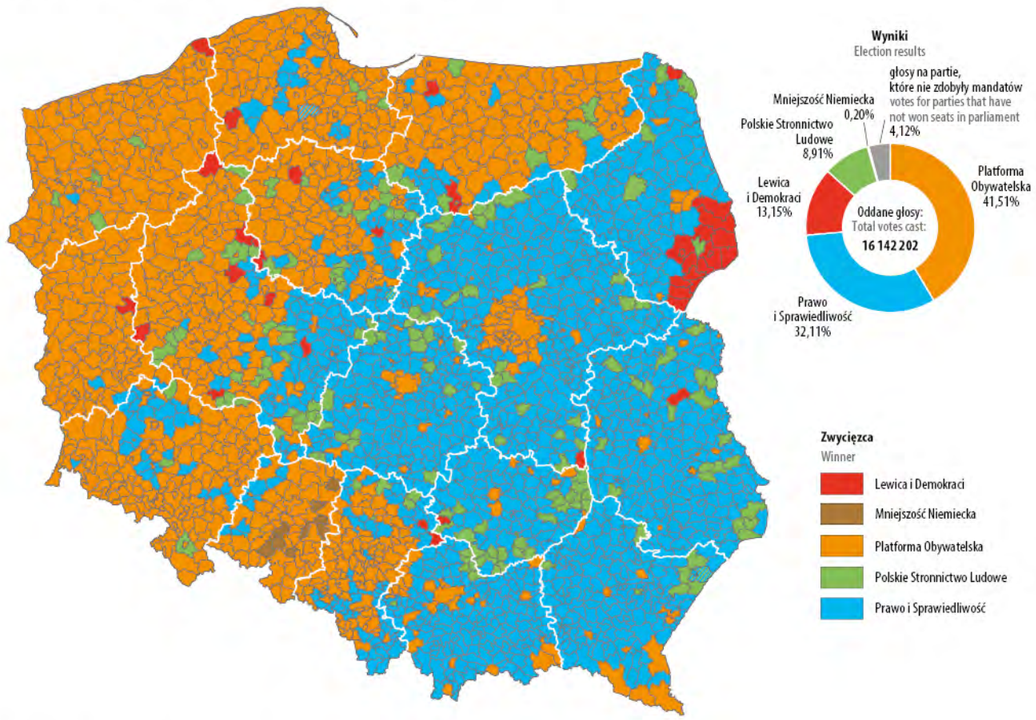
Wybory do Parlamentu Europejskiego w 2009 – głosy nieważne
2009 European Parliament elections – invalid votes

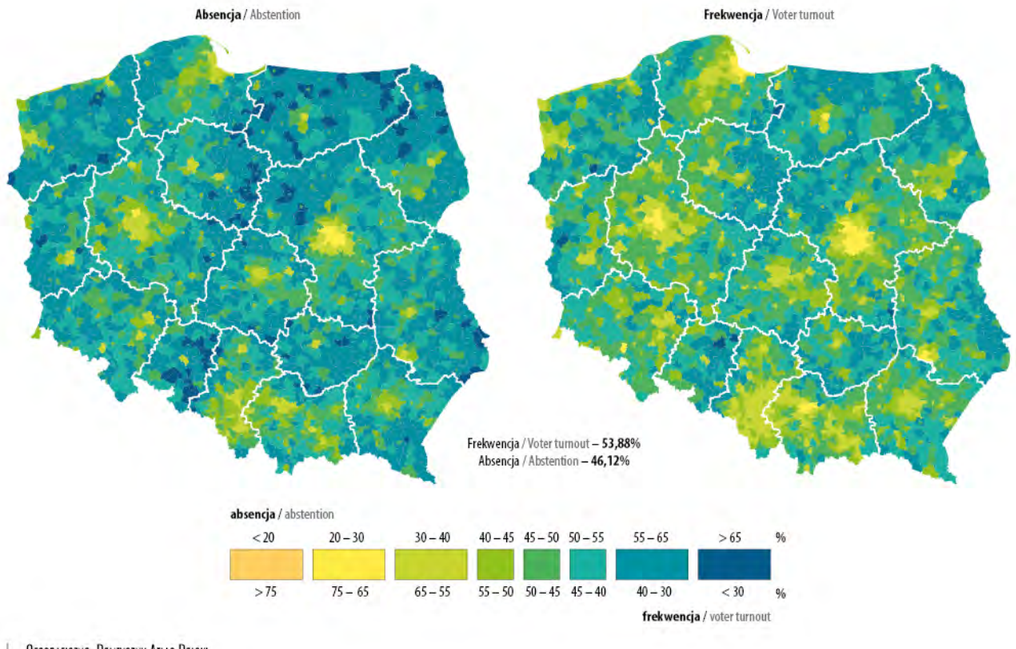
Wybory do Sejmu Rzeczpospolitej Polskiej w 2007 – głosy nieważne
2007 parliamentary elections (lower house) – invalid votes

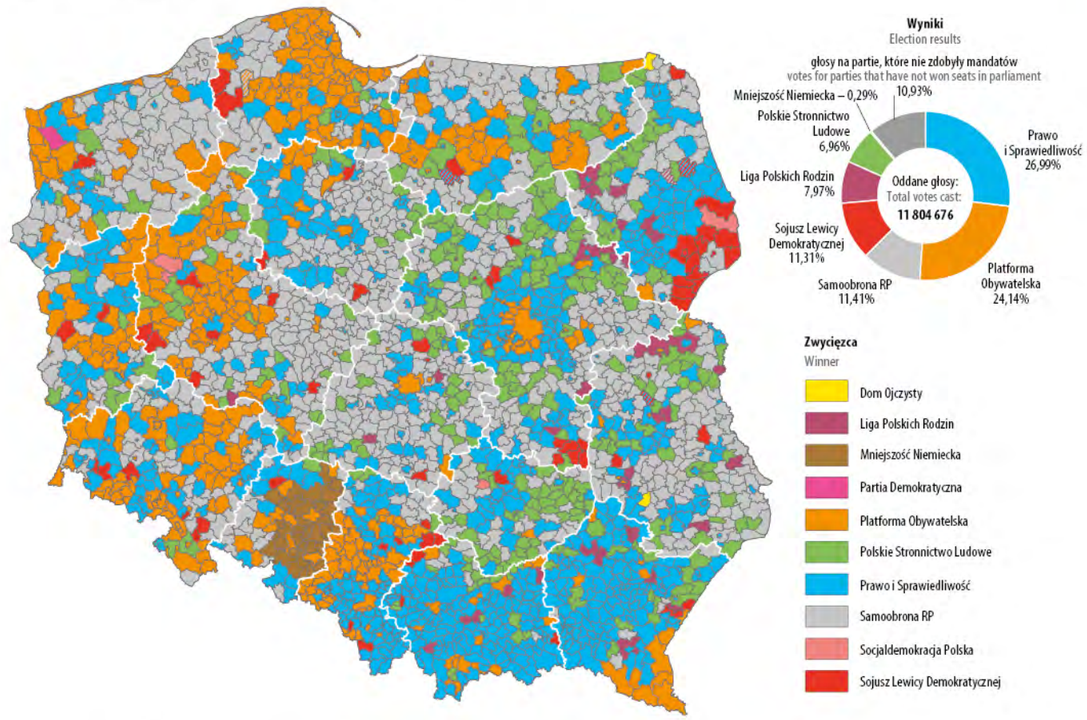
Wybory do Sejmu Rzeczpospolitej Polskiej w 2007 – zwycięzcy w gminach
2007 parliamentary elections (lower house) – winners in communes

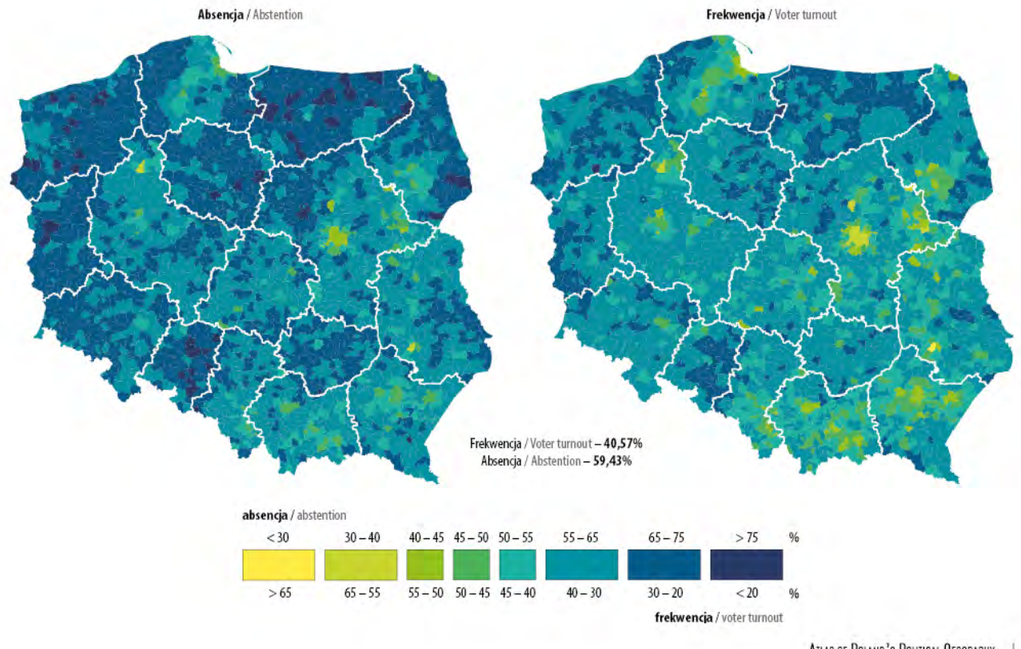
Wybory do Sejmu Rzeczpospolitej Polskiej w 2007 – absencja vs. frekwencja
2007 parliamentary elections (lower house) – abstention vs. turnout

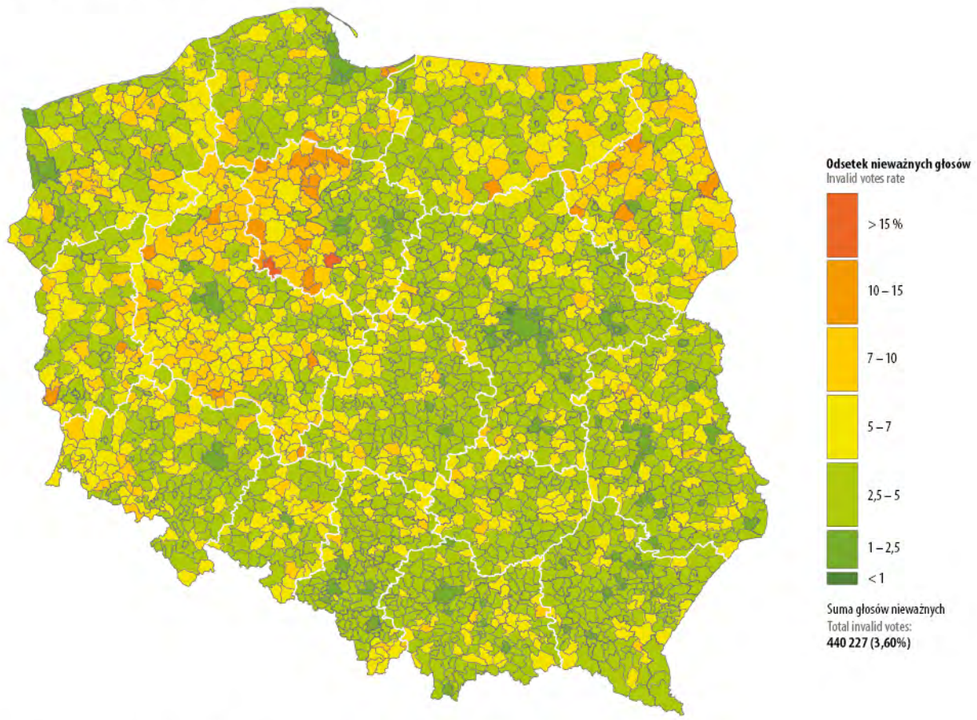
Wybory do Sejmu Rzeczpospolitej Polskiej w 2005 – zwycięzcy w gminach
2005 parliamentary elections (lower house) – winners in communes

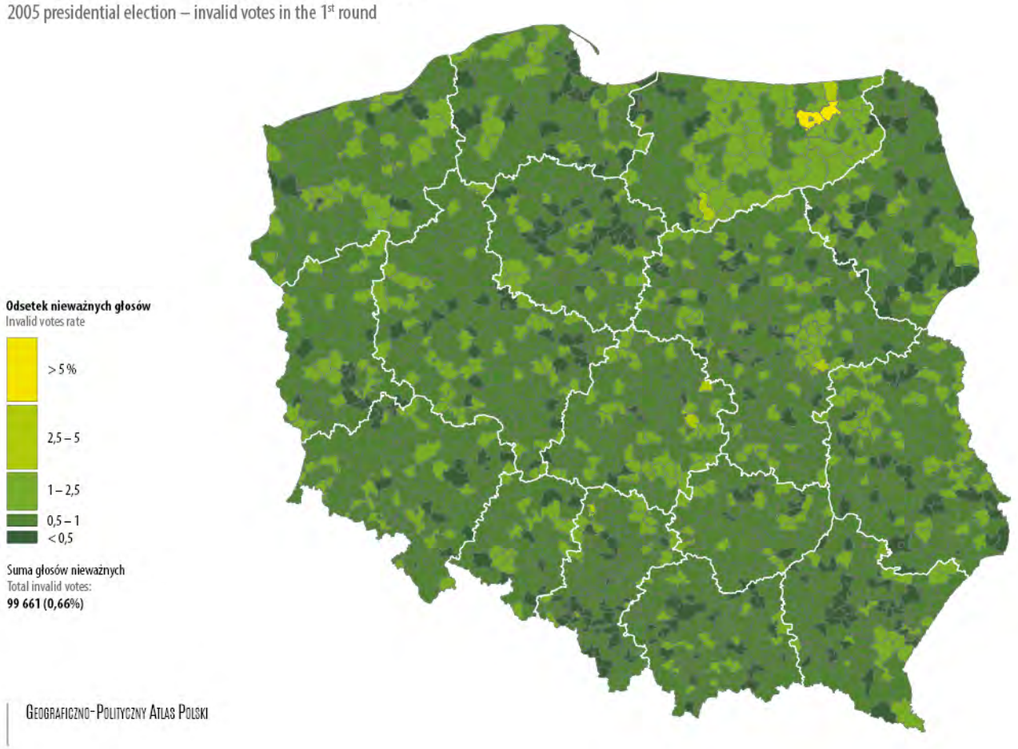
Wybory do Sejmu Rzeczpospolitej Polskiej w 2005 – absencja vs. frekwencja
2005 parliamentary elections (lower house) – abstention vs. turnout

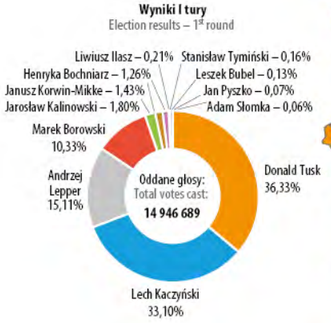
Wybory do Sejmu Rzeczpospolitej Polskiej w 2005 – głosy nieważne
2005 parliamentary elections (lower house) – invalid votes

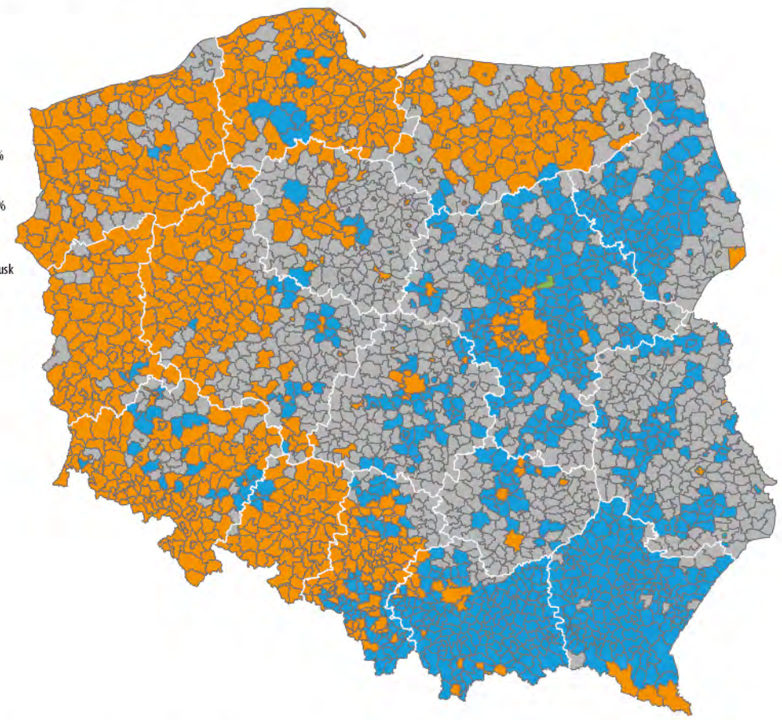

Wybory prezydenckie w 2005 – głosy nieważne w I turze
2005 presidential election – invalid votes in the 1st round

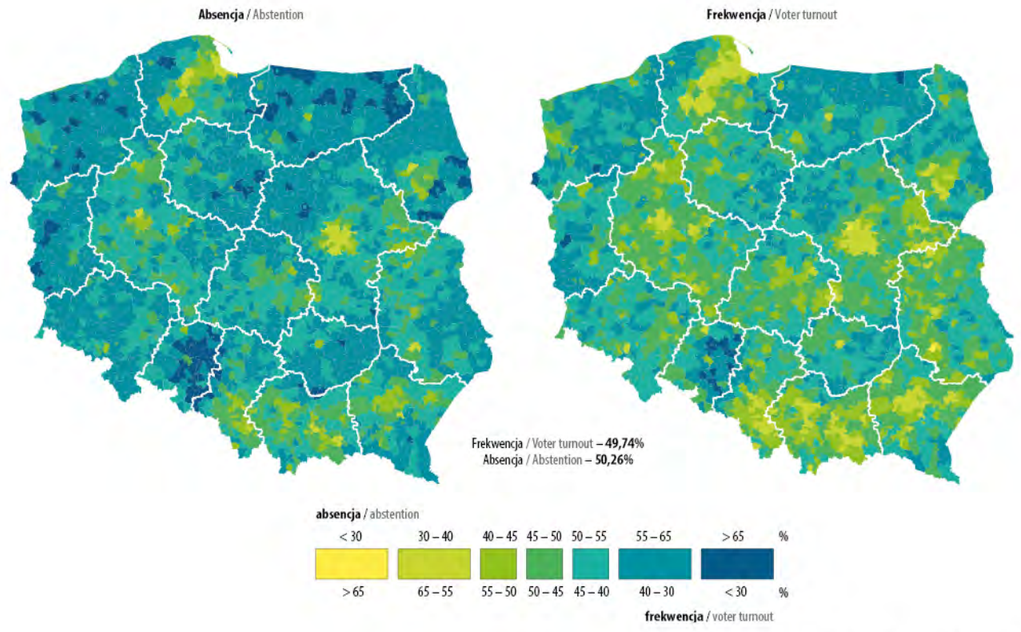

Wybory prezydenckie w 2005 – zwycięzcy I tury w gminach
2005 presidential election – 1st round winners in communes

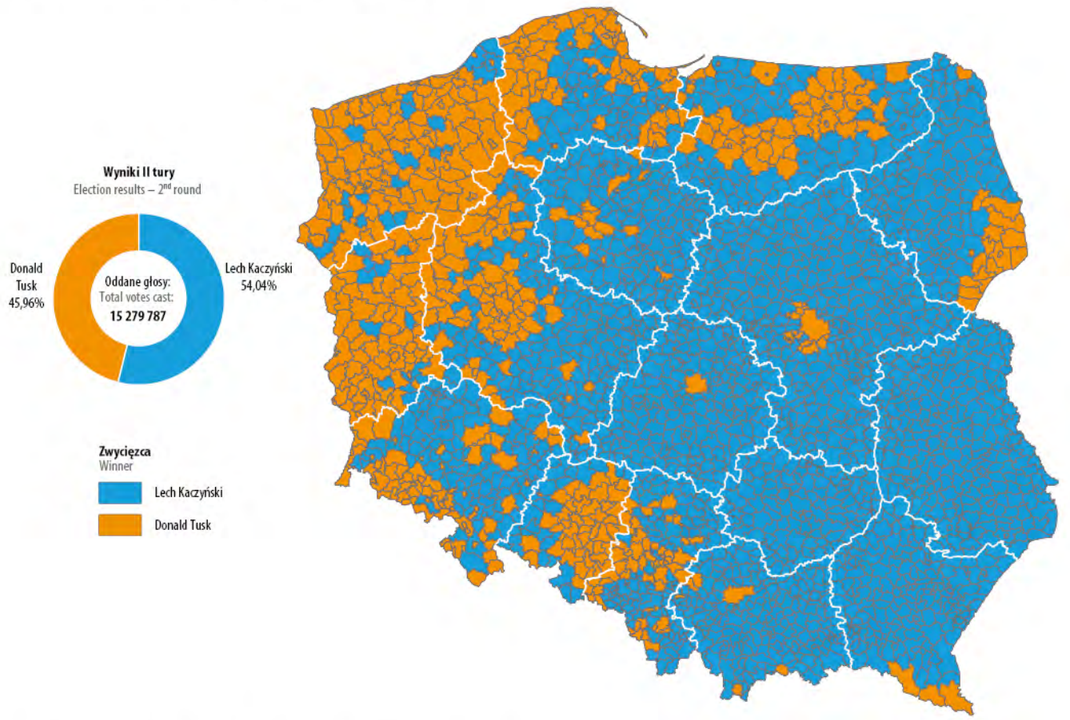

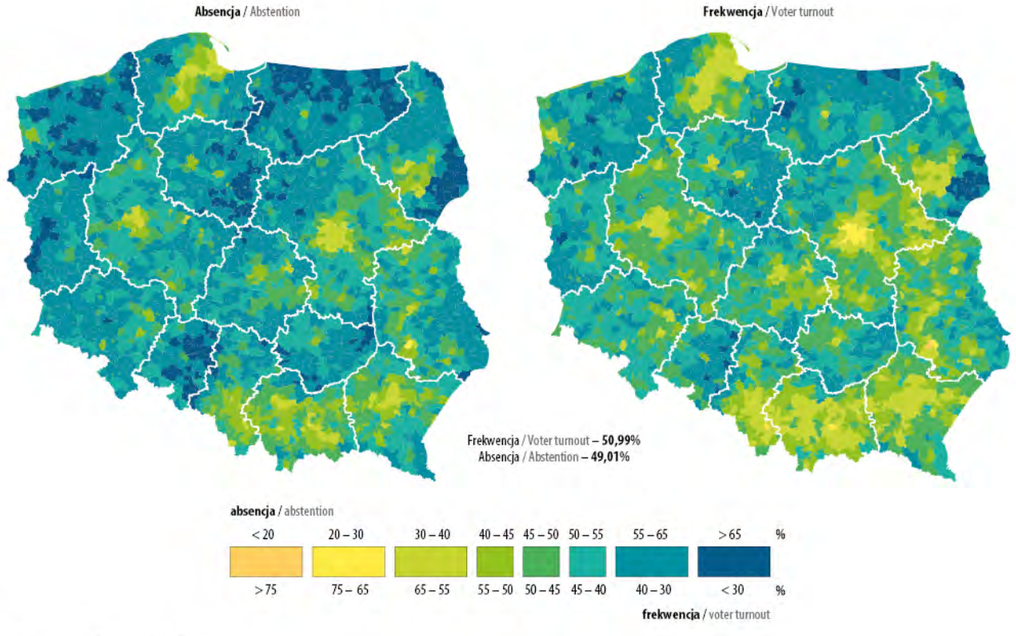
Wybory prezydenckie w 2005 – absencja vs. frekwencja w I turze
2005 presidential election – abstention vs. turnout in the 1st round

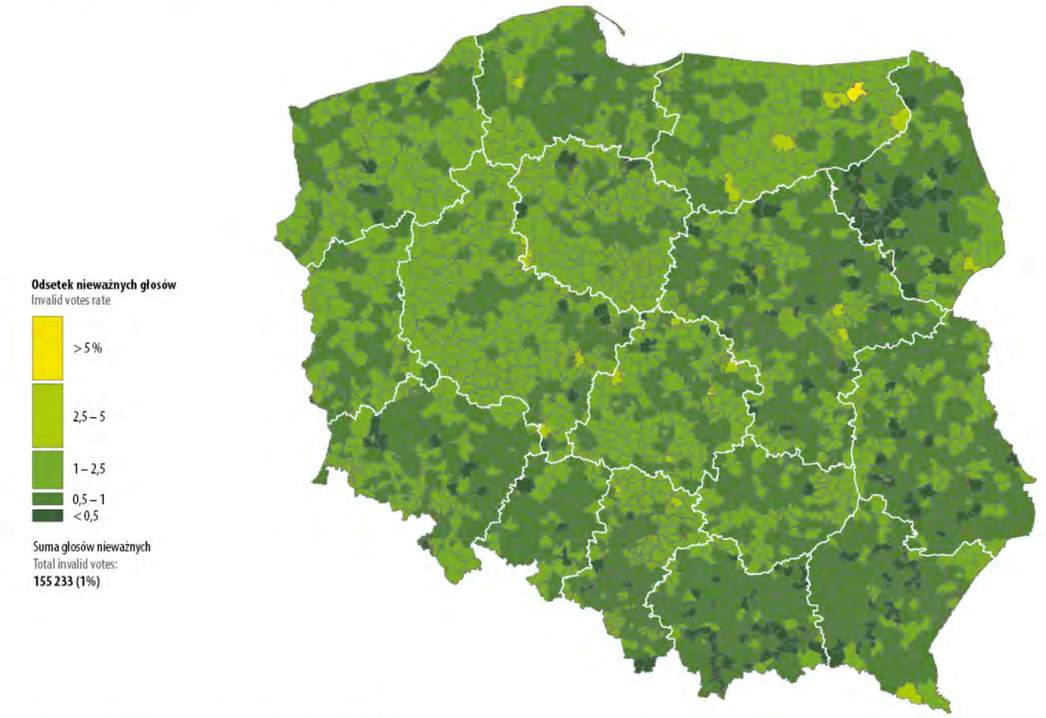
Wybory prezydenckie w 2005 – zwycięzcy II tury w gminach
2005 presidential election – 2nd round winners in communes

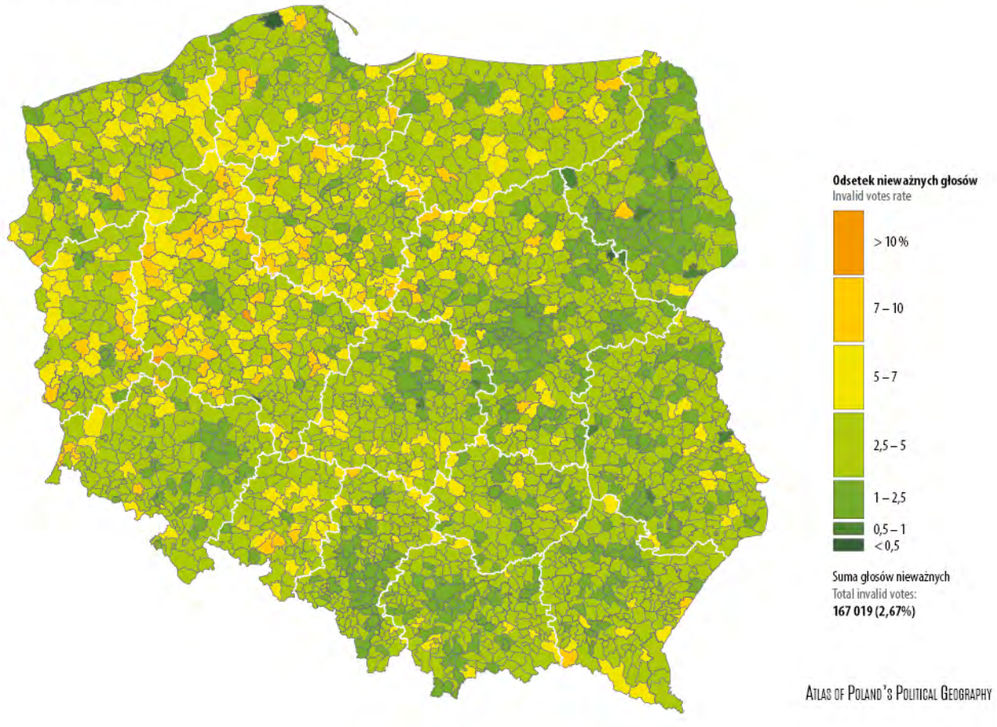
Wybory prezydenckie w 2005 – absencja vs. frekwencja w II turze
2005 presidential election – abstention vs. turnout in the 2nd round

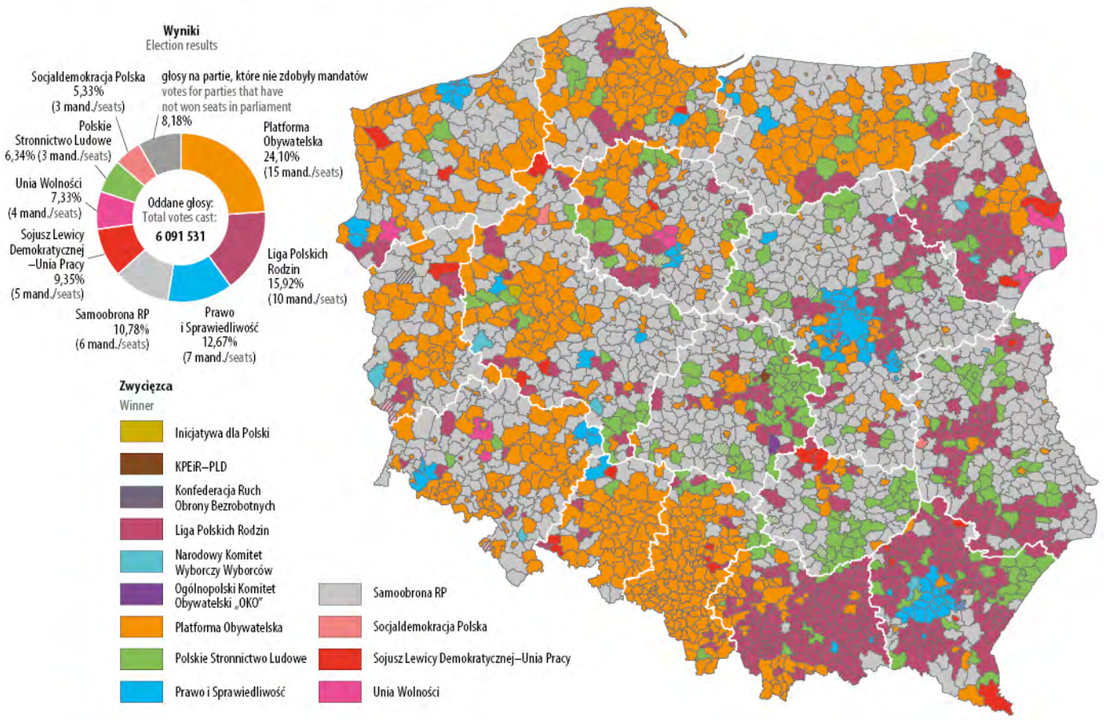
Wybory prezydenckie w 2005 – głosy nieważne w II turze
2005 presidential election – invalid votes in the 2nd round

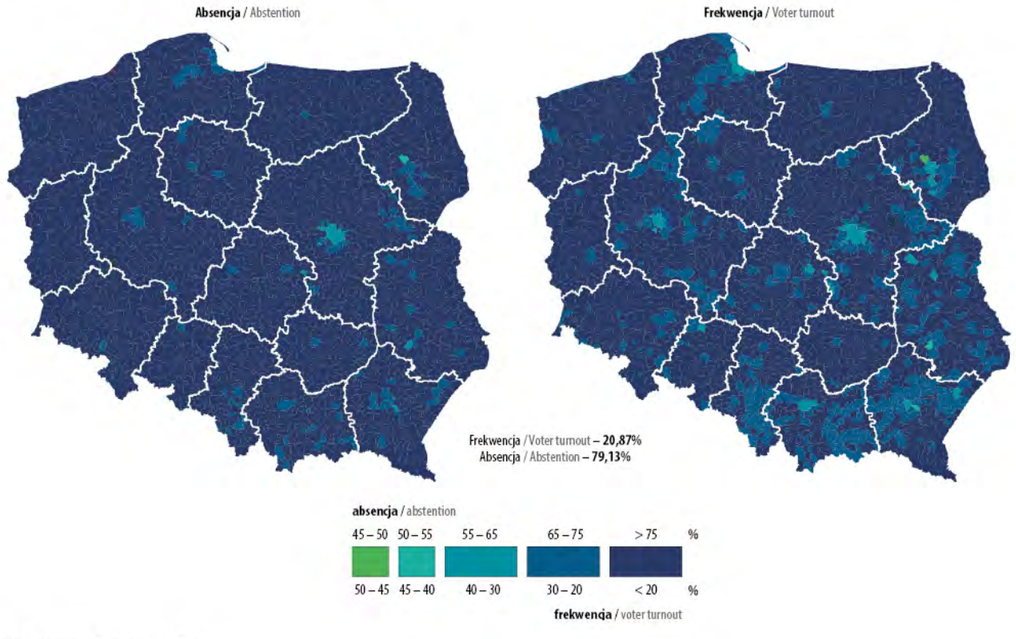
Wybory do Parlamentu Europejskiego w 2004 – głosy nieważne
2004 European Parliament elections – invalid votes

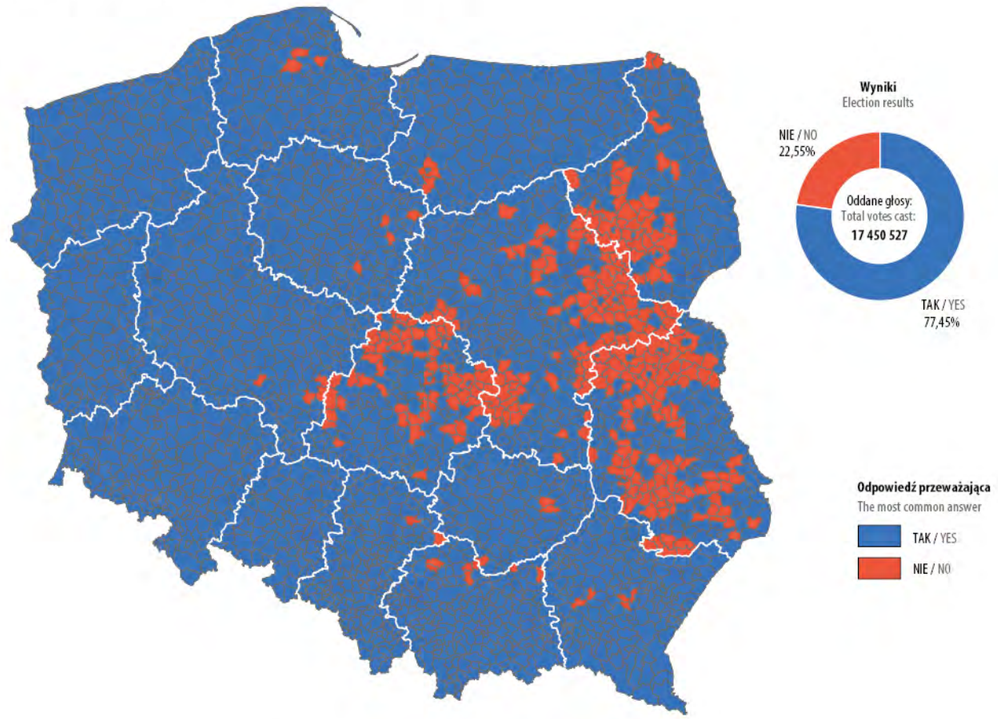
Wybory do Parlamentu Europejskiego w 2004 – zwycięzcy w gminach
2004 European Parliament elections – winners in communes

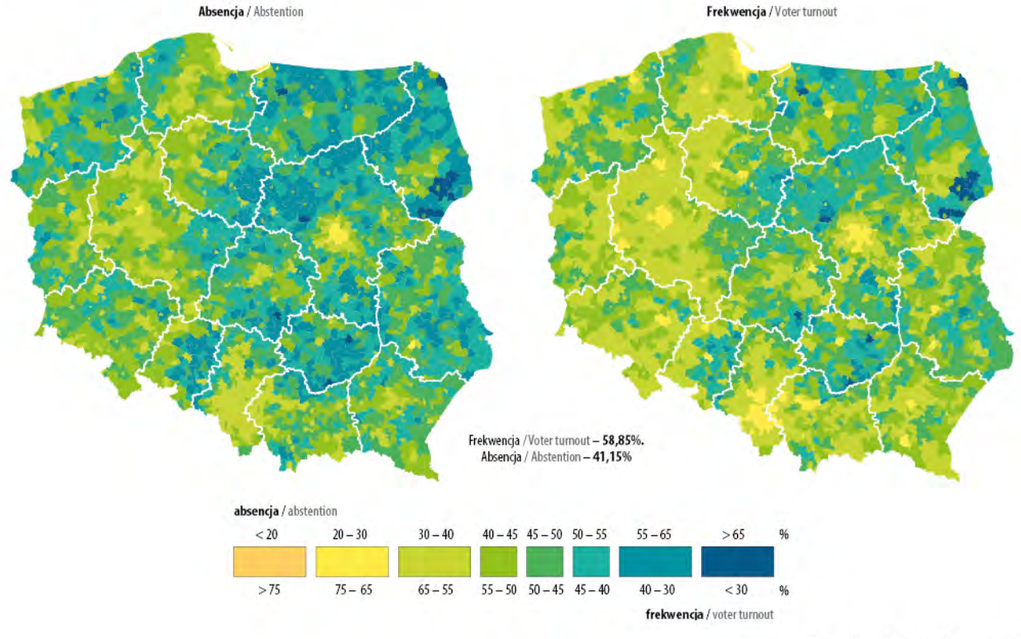
Wybory do Parlamentu Europejskiego w 2004 – absencja vs. frekwencja
2004 European Parliament elections – abstention vs. turnout

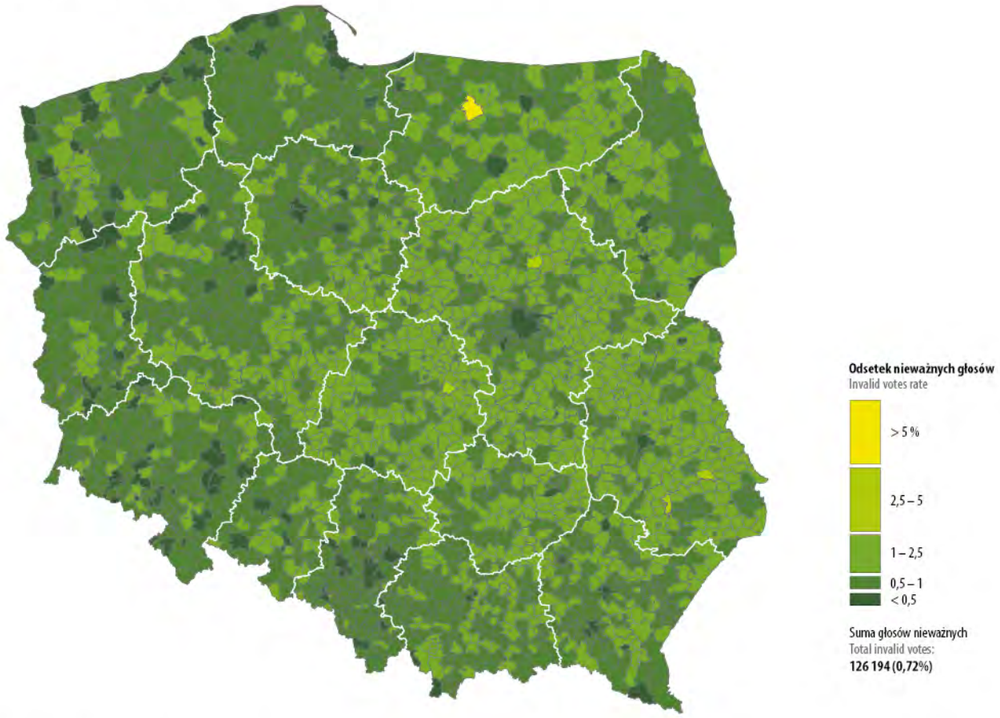
Referendum akcesyjne do Unii Europejskiej w 2003 – wyniki
2003 EU accession referendum – results

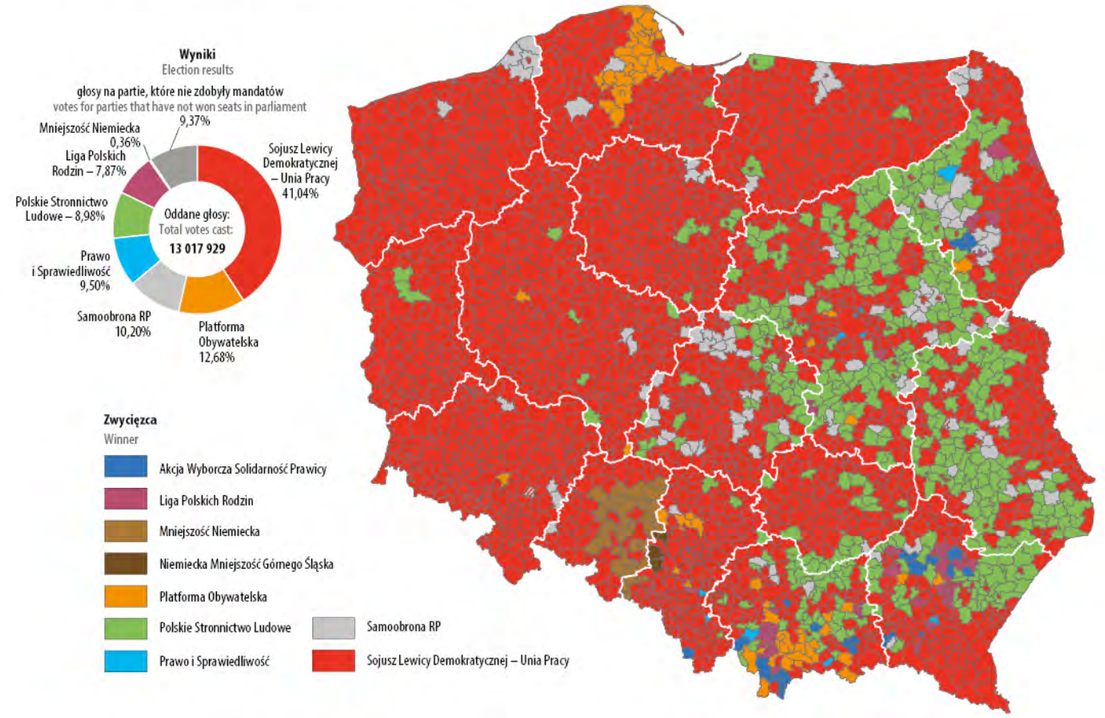
Referendum akcesyjne do Unii Europejskiej w 2003 – absencja vs. frekwencja
2003 EU accession referendum - abstention vs. turnout

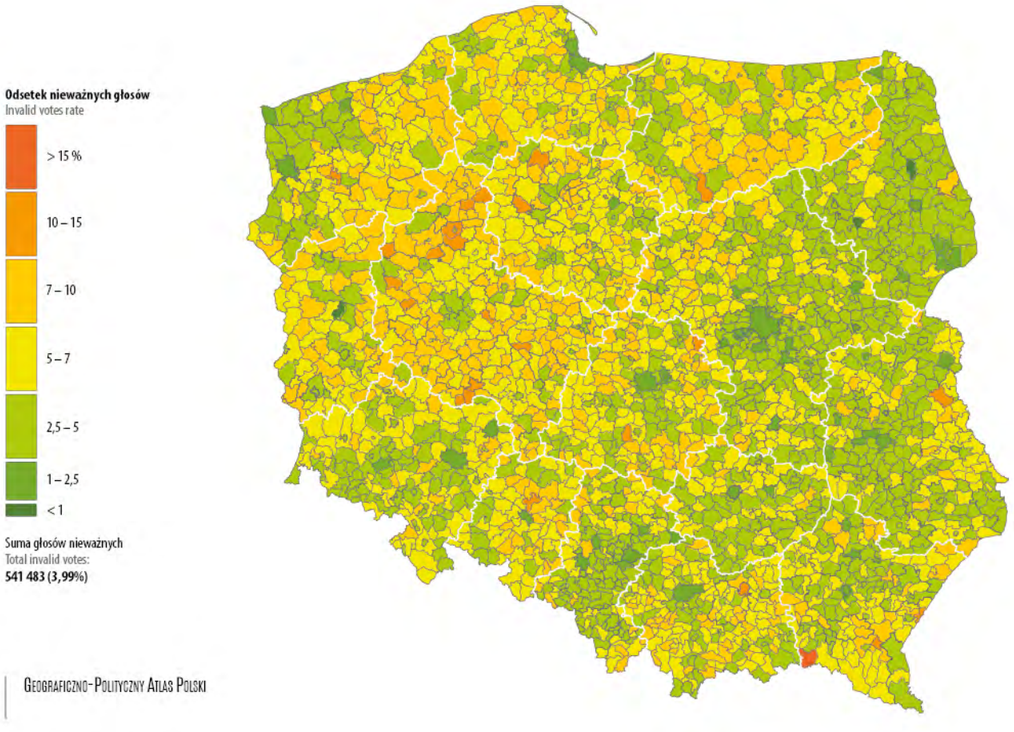
Referendum akcesyjne do Unii Europejskiej w 2003 – głosy nieważne
2003 EU accession referendum – invalid votes

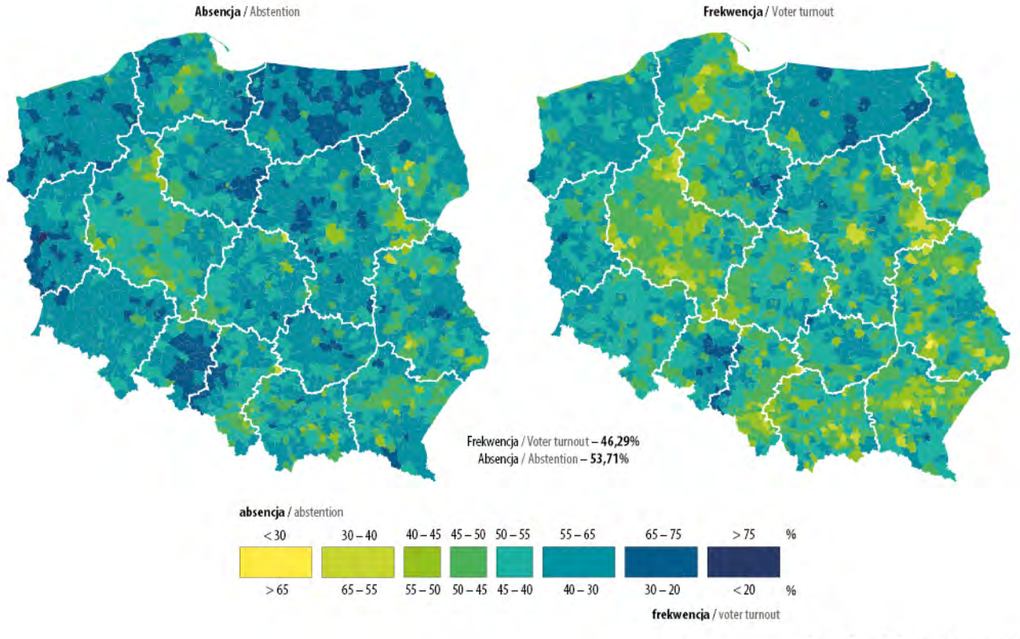
Wybory do Sejmu Rzeczpospolitej Polskiej w 2001 – zwycięzcy w gminach
2001 parliamentary elections (lower house) – winners in communes

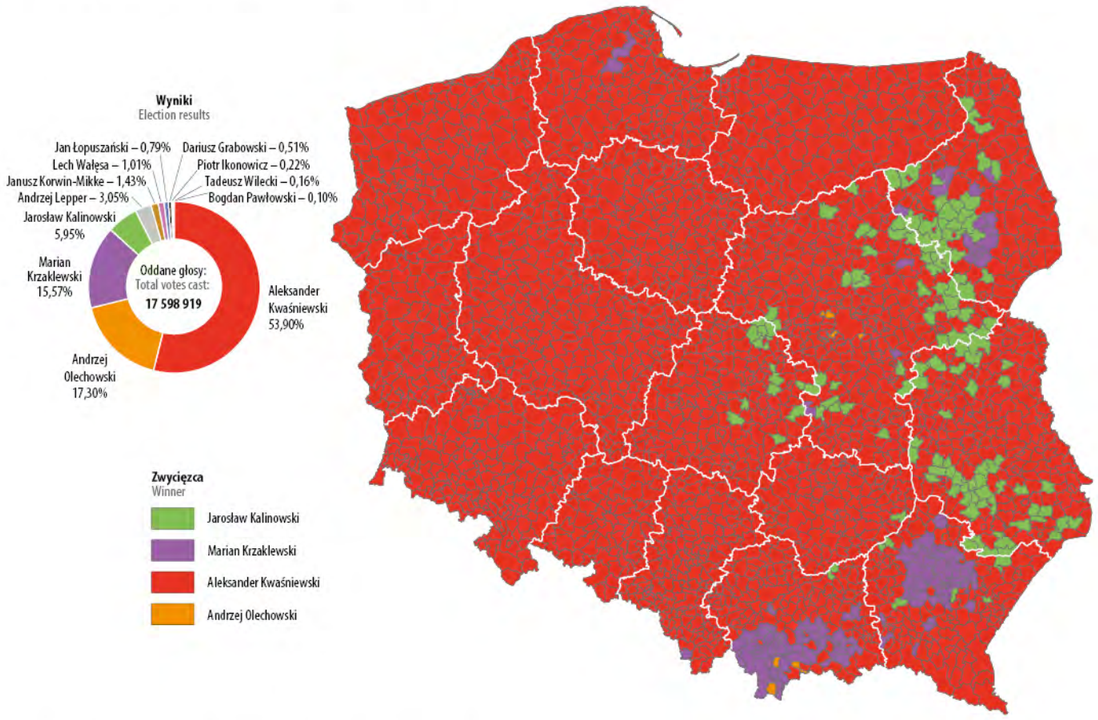
Wybory do Sejmu Rzeczpospolitej Polskiej w 2001 – głosy nieważne
2001 parliamentary elections (lower house) – invalid votes

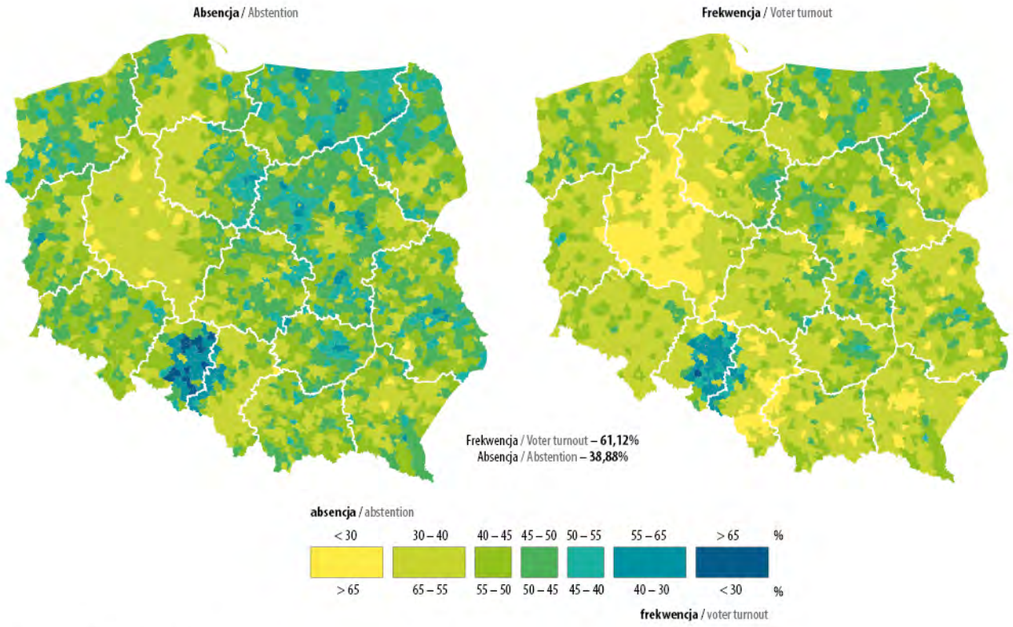
Wybory do Sejmu Rzeczpospolitej Polskiej w 2001 – absencja vs. frekwencja
2001 parliamentary elections (lower house) – abstention vs. turnout

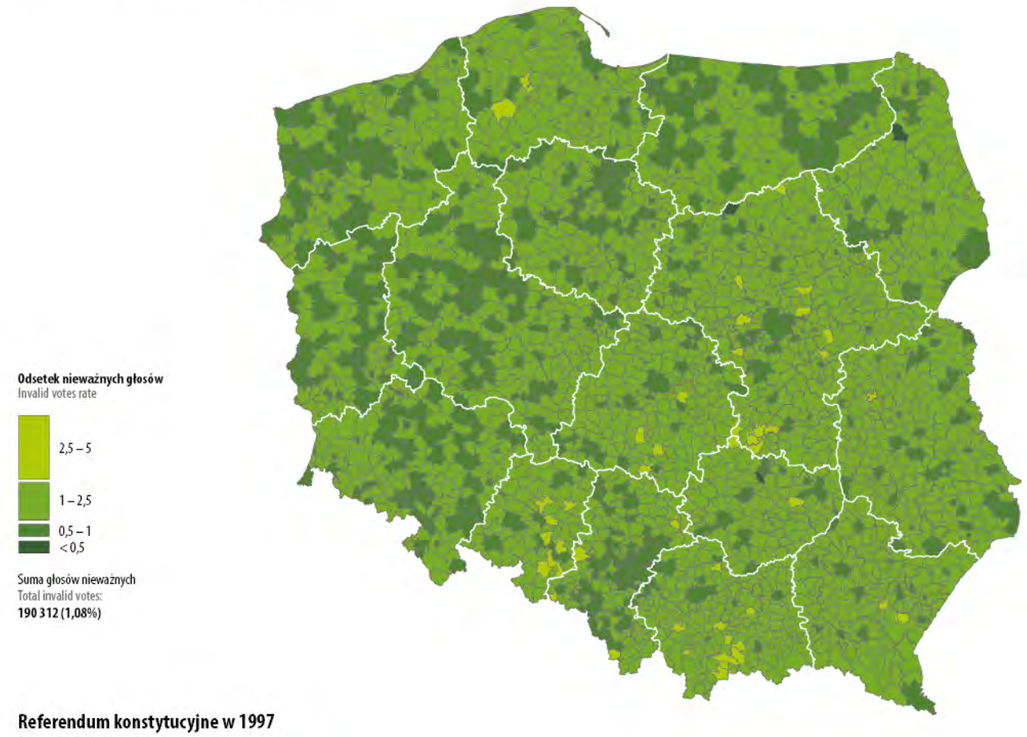
Wybory prezydenckie w 2000 – zwycięzcy w gminach
2000 presidential election – winners in communes

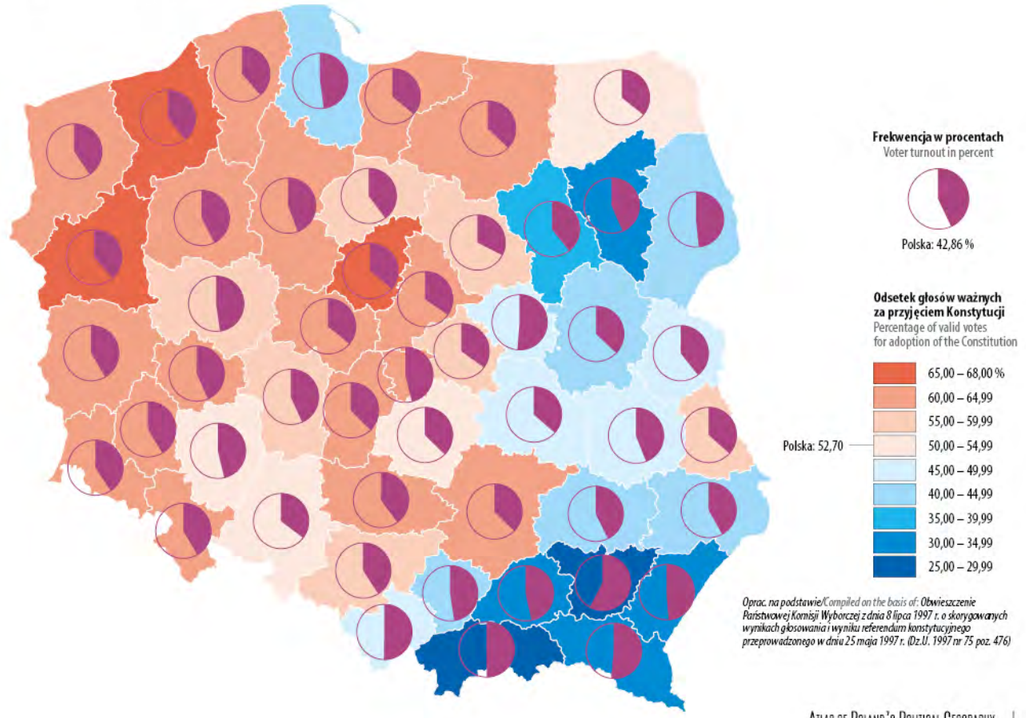
Wybory prezydenckie w 2000 – absencja vs. frekwencja
2000 presidential election – abstention vs. turnout

Wybory prezydenckie w 2000 – głosy nieważne
2000 presidential election – invalid votes

Referendum konstytucyjne w 1997
1997 Constitutional referendum

Oprac. na podstawie/Compiled on the basis of: Obwieszczenie Państwowej Komisji Wyborczej z dnia 8 lipca 1997 r. o skorygowanych wynikach głosowania i wyniku referendum konstytucyjnego przeprowadzonego w dniu 25 maja 1997 r. (Dz.U. 1997 nr 75 poz. 476)

Komunistyczne nazwy w przestrzeni publicznej*
Communist names in public space*

Zmiany nazw w przestrzeni publicznej w latach 1989–2017
Name changes in public space in 1989–2017

Opracowanie na podstawie/Compiled on the basis of:
Rejestr ULIC GUS (stan na 20 VI 2017 / as on 20 VI 2017)

Udział nazw, które uległy zmianie w latach 1989–2017, w ogólnej liczbie nazw w przestrzeni publicznej miejscowości
Public space names renamed between 1989 and 2017 as a percentage of the total in Polish towns and cities

- 20,0 % i więcej / and more
- 15,0 – 19,9
- 10,0 – 14,9
- 5,0 – 9,9
- poniżej / below 5

miasta, w których nie wystąpiła zmiana nazwy
town and cities with no name changes in public space

Zmiany nazw w przestrzeni publicznej wprowadzone przez wojewodów w 2017**
Name changes in public space introduced by voivode in 2017**

Stan na 31 XII 2017
As on 31 XII 2017

miasta, dla których wojewoda wydał zarządzenie zastępcze dekomunizujące nazwy w przestrzeni publicznej
towns and cities in which a communist name for public space was annulled and replaced

* *Uwzględniono nazwy ulic, alei, placów, rond, parków i skwerów.*
* *The names of streets, avenues, squares, roundabouts and parks are labeled here.*

** Zmiany nazw wprowadzone przez wojewodów w 2017 na mocy *Ustawy z dnia 1 kwietnia 2016 o zakazie propagowania komunizmu lub innego ustroju totalitarnego przez nazwy jednostek organizacyjnych, jednostek pomocniczych gminy, budowli, obiektów i urządzeń użyteczności publicznej oraz pomniki.*
** Name changes introduced by voivode in 2017 under the *Act of 1 April 2016 on the prohibition of promoting communism or other totalitarian regime by the names of organizational units, auxiliary units of the commune, buildings, facilities and public utilities, and monuments.*

Nazwy w przestrzeni publicznej związane z PRL
Names in public space associated with the Polish People's Republic

Opracowanie na podstawie/Compiled on the basis of:
Rejestr ULIC GUS oraz innych źródeł/and other sources

- miasta, w których wszystkie nazwy zostały zniesione po 1 I 1989
  towns and cities in which all names for public space were annulled after 1 January 1989
- miasta, w których przynajmniej niektóre nazwy przetrwały do czasu wejścia w życie ustawy o dekomunizacji przestrzeni publicznej (2 IX 2016)
  towns and cities in which at least some names survived until the law on the decommunization of public space came into effect (2 September 2016)

Nazwy uwzględnione na mapie: Karol Świerczewski, Marceli Nowotko, 22 Lipca, 1 Maja, Feliks Dzierżyński, Hanka Sawicka, Julian Marchlewski, Armia Czerwona, Marian Buczek, Ludwik Waryński, Janek Krasicki, Bolesław Bierut, Małgorzata Fornalska, Aleksander Zawadzki, Paweł Finder, Wanda Wasilewska, 30-lecie PRL, Gwardia Ludowa, Włodzimierz Lenin, 15 Grudnia, Wincenty Pstrowski, Manifest Lipcowy, Róża Luksemburg, Marcin Kasprzak, Bohaterowie Stalingradu, Armia Ludowa, Obrońcy Stalingradu, Karol Marks, 40-lecie PRL, Rewolucja Październikowa, Związek Walki Młodych, 20-lecie PRL, Władysław Hibner, PKWN, Józef Wieczorek, Henryk Rutkowski, Władysław Gomułka, Michał Żymierski, PPR, Franciszek Zubrzycki, 25-lecie PRL, ZMP, Alfred Lampe, Władysław Kniewski, Krajowa Rada Narodowa, Przodownicy Pracy, 35-lecie PRL, Zygmunt Berling, Walka Młodych, Dąbrowszczacy, Fryderyk Engels, Jedność Robotnicza, Komuna Paryska, Iwan Koniew, Zjednoczenia, Gieorgij Dymitrow, Juliusz i Ethel Rosenbergowie, Adolf Warski, Lucjan Szenwald, Przyjaźń Polsko-Radziecka, Iwan Miczurin, Franciszek Jóźwiak, Armia Radziecka, Ormowcy, Obrońcy Pokoju, Ludowe Wojsko Polskie, Karol Liebknecht, 9 Maja, Leon Kruczkowski, Wielki Proletariat, Wera Kostrzewa, Patrice Lumumba, 19 Stycznia, Aleksander Kowalski

Names included on the map: Karol Świerczewski, Marceli Nowotko, 22 July, 1 May, Felix Dzerzhinsky, Hanka Sawicka, Julian Marchlewski, Red Army, Marian Buczek, Ludwik Waryński, Janek Krasicki, Bolesław Bierut, Małgorzata Fornalska, Aleksander Zawadzki, Paweł Finder, Wanda Wasilewska, 30th Anniversary of the Polish People's Republic, People's Guard, Vladimir Lenin, 15 December, Wincenty Pstrowski, The July Manifesto, Rosa Luxemburg, Marcin Kasprzak, Heroes of Stalingrad, People's Army, Defenders of Stalingrad, Karl Marx, 40th Anniversary of the Polish People's Republic, October Revolution, Union of Youth Struggle, 20th Anniversary of the Polish People's Republic, Władysław Hibner, Polish Committee of National Liberation, Józef Wieczorek, Henryk Rutkowski, Władysław Gomułka, Michał Żymierski, Polish Workers' Party, Franciszek Zubrzycki, 25th Anniversary of the Polish People's Republic, Union of Polish Youth, Alfred Lampe, Władysław Kniewski, State National Council, Heroes of Labour, 35th Anniversary of the Polish People's Republic, Zygmunt Berling, Fight of Youth, Dabrowski Battalion, Friedrich Engels, Workers' Unity, Paris Commune, Ivan Konev, Union, Georgi Dimitrov, Julius and Ethel Rosenberg, Adolf Warski, Lucjan Szenwald, Polish-Soviet Friendship, Ivan Michurin, Franciszek Jóźwiak, Stanisław Popławski, Soviet Army, Volunteer Reserve Militia, Defenders of Peace, Polish People's Army, Karl Liebknecht, 9 May, Leon Kruczkowski, Great Proletariat, Wera Kostrzewa, Patrice Lumumba, 19 January, Aleksander Kowalski

Komunistyczne nazwy w przestrzeni publicznej*
Communist names in public space*

Karol Marks
Karl Marx

Fryderyk Engels
Friedrich Engels

Karol Libknecht, Róża Luksemburg
Karl Liebknecht, Rosa Luxemburg

Włodzimierz Lenin
Vladimir Lenin

Feliks Dzierżyński
Felix Dzerzhinsky

Armia Czerwona, Armia Radziecka
Red Army, Soviet Army

Przyjaźń Polsko-Radziecka
Polish-Soviet Friendship

Julian Marchlewski
Julian Marchlewski

Władysław Hibner, Władysław Kniewski, Henryk Rutkowski
Władysław Hibner, Władysław Kniewski, Henryk Rutkowski

- miasta, w których nazwa została zniesiona po 1 I 1989
  towns and cities in which a given name for public space was annulled after 1 January 1989
- miasta, w których nazwa obowiązywała w chwili wejścia w życie ustawy o dekomunizacji przestrzeni publicznej (2 IX 2016)
  towns and cities in which a particular name existed when the law on decommunization of public space came into force (2 September 2016)

* *Uwzględniono nazwy ulic, alei, placów, rond, parków i skwerów*
* *The names of streets, avenues, squares, roundabouts and parks are labeled here*

Opracowanie na podstawie/Compiled on the basis of: Rejestr ULIC GUS oraz innych źródeł/and other sources

Komunistyczne nazwy w przestrzeni publicznej*
Communist names in public space*

Marian Buczek
Marian Buczek

Marceli Nowotko
Marceli Nowotko

Hanka Sawicka
Hanka Sawicka

Janek Krasicki
Jan Krasicki

Małgorzata Fornalska
Małgorzata Fornalska

Paweł Finder
Paweł Finder

Karol Świerczewski
Karol Świerczewski

Wanda Wasilewska
Wanda Wasilewska

Bolesław Bierut
Bolesław Bierut

- miasta, w których nazwa została zniesiona po 1 I 1989
  towns and cities in which a given name for public space was annulled after 1 January 1989
- miasta, w których nazwa obowiązywała w chwili wejścia w życie ustawy o dekomunizacji przestrzeni publicznej (2 IX 2016)
  towns and cities in which a particular name existed when the law on decommunization of public space came into force (2 September 2016)

** Uwzględniono nazwy ulic, alei, placów, rond, parków i skwerów*
** The names of streets, avenues, squares, roundabouts and parks are labeled here*

Oprac. na podstawie/Compiled on the basis of: Rejestr ULIC GUS oraz innych źródeł/and other sources

Komunistyczne nazwy w przestrzeni publicznej*
Communist names in public space*

Władysław Gomułka
Władysław Gomułka

Edward Gierek
Edward Gierek

Przodownicy Pracy
Heroes of Labour

- Przodownicy Pracy
- Wincenty Pstrowski

Gwardia Ludowa, Armia Ludowa
People's Guard, People's Army

Ochotnicze Rezerwy Milicji Obywatelskiej
Volunteer Reserve Militia

22 lipca 1944
22 July 1944

- Armia Ludowa
  People's Army
- Gwardia Ludowa
  People's Guard
- Ormowcy
  Volunteer Reserve Militia
- Bohaterowie ORMO
  Heroes of Volunteer Reserve Militia
- 22 Lipca
  July 22
- Manifest Lipcowy
  The July Manifesto
- PKWN / Polish Committee of National Liberation

*** 22 lipca 1944: ogłoszenie Manifestu PKWN, powołanego przez Stalina alternatywnego prosowieckiego ośrodka władzy dla Polski*
*** 22 July 1944: Proclamation of the Manifesto of the Polish Committee of National Liberation, an alternative pro-Soviet centre of power for Poland established by Stalin*

15 grudnia 1948 (powstanie PZPR)
15 December 1948 (the Polish United Workers' Party formed)

Rocznice PRL
Anniversaries of the Polish People's Republic

Pomniki Wdzięczności
Monuments of Gratitude

- 15 Grudnia
  December 15
- Jedność Robotnicza
  Workers' Unity
- Zjednoczenie
  Union

** Uwzględniono nazwy ulic, alei, placów, rond, parków i skwerów*
** The names of streets, avenues, squares, roundabouts and parks are labeled here*

Oprac. na podstawie/Compiled on the basis of: Rejestr ULIC GUS oraz innych źródeł/and other sources

- miasta, w których nazwa została zniesiona po 1 I 1989
  towns and cities in which a given name for public space was annulled after 1 January 1989
- miasta, w których nazwa obowiązywała w chwili wejścia w życie ustawy o dekomunizacji przestrzeni publicznej (2 IX 2016)
  towns and cities in which a particular name existed when the law on decommunization of public space came into force (2 September 2016)

- miasta z „Pomnikami Wdzięczności" w 2012
  towns and cities with 'Monuments of Gratitude' in 2012
- miasta z „Pomnikami Wdzięczności" w 1989
  towns and cities with 'Monuments of Gratitude' in 1989

Oprac. na podstawie/Compiled on the basis of: D. Czarnecka, „Pomniki wdzięczności" Armii Czerwonej w Polsce Ludowej i w III Rzeczypospolitej, Warszawa 2015, Wykaz obiektów upamiętniających żołnierzy i partyzantów sowieckich na terenie Polski (2009) oraz innych źródeł/and other sources

Nazwy w przestrzeni publicznej w niepodległej Polsce*
Names in public space in independent Poland*

II Rzeczpospolita Polska
Second Polish Republic

Nazwy uwzględnione na mapie:
Józef Piłsudski, 11 Listopada, Józef Haller, Legiony, Ignacy Paderewski, Wincenty Witos, Roman Dmowski, Ignacy Daszyński, Orlęta Lwowskie, Ignacy Mościcki, Eugeniusz Kwiatkowski, Wojciech Korfanty.

Names included on the map:
Józef Piłsudski, 11 November, Józef Haller, Legions, Ignacy Paderewski, Wincenty Witos, Roman Dmowski, Ignacy Daszyński, Lwow Eaglets, Ignacy Mościcki, Eugeniusz Kwiatkowski, Wojciech Korfanty.

II Wojna Światowa
Second World War

Nazwy uwzględnione na mapie:
Władysław Sikorski, Armia Krajowa, Leopold Okulicki, Władysław Anders, Stefan Grot-Rowecki, Szare Szeregi, Stanisław Maczek, Sybiracy, Krzysztof Baczyński, Ofiary Katynia, Stanisław Mikołajczyk, Franciszek Kleeberg, Bohaterowie Monte Cassino.

Names included on the map:
Władysław Sikorski, The Home Army, Leopold Okulicki, Władysław Anders, Stefan Grot-Rowecki, Grey Ranks, Stanisław Maczek, Syberian Exiles, Krzysztof Baczyński, Katyń Massacre, Stanisław Mikołajczyk, Franciszek Kleeberg, Heroes of Monte Cassino.

** Uwzględniono nazwy ulic, alei, placów, rond, parków i skwerów*
** The names of streets, avenues, squares, roundabouts and parks are labeled here*

Józef Piłsudski
Józef Piłsudski

Roman Dmowski
Roman Dmowski

Prezydenci II RP
Presidents of Second Polish Republic

miasta, w których nazwa obowiązywała w 2017
towns and cities in which the name was present in 2017

Oprac. na podstawie/Compiled on the basis of: Rejestr ULIC GUS oraz innych źródeł/and other sources

Nazwy w przestrzeni publicznej w niepodległej Polsce*
Names in public space in independent Poland*

Władysław Sikorski
Władysław Sikorski

Politycy emigracyjni
Emigre politicians

Zbrodnia Katyńska
Katyn massacre

Ofiary Wołynia
Victims of Volhynia Massacre

Powstanie Warszawskie, Powstańcy Warszawscy
Warsaw Uprising, Warsaw Insurgents

Witold Pilecki
Witold Pilecki

Żołnierze niezłomni**
Enduring soldiers**

Żołnierze niezłomni II**
Enduring soldiers II**

Stefan Wyszyński
Stefan Wyszyński

*** Żołnierze niezłomni: żołnierze podziemia antykomunistycznego po 1945*
*** „The Enduring Soldiers": anti-communist underground after 1945*

** Uwzględniono nazwy ulic, alei, placów, rond, parków i skwerów*
** The names of streets, avenues, squares, roundabouts and parks are labeled here*

miasta, w których nazwa obowiązywała w 2017
towns and cities in which the name was present in 2017

Oprac. na podstawie/Compiled on the basis of: Rejestr ULIC GUS oraz innych źródeł/and other sources

Nazwy w przestrzeni publicznej w niepodległej Polsce*
Names in public space in independent Poland*

„Solidarność"
„Solidarity"

ks. Jerzy Popiełuszko
Priest Jerzy Popiełuszko

Ryszard Kukliński
Ryszard Kukliński

Politycy III RP
Politicians of the Third Polish Republic

Lech Kaczyński
Lech Kaczynski

Ofiary katastrofy w Smoleńsku
Victims of Smolensk catastrophe

- Jacek Kuroń
- Tadeusz Mazowiecki
- Bronisław Geremek
- Władysław Bartoszewski

3 maja**
3 May**

11 listopada***
11 November***

Jan Paweł II
Pope John Paul II

*** 3 maja 1791: uchwalenie pierwszej w Europie konstytucji, reformującej ustrój Rzeczpospolitej*
** 3 May 1791: adoption of the first constitution in Europe, intended to reform the Polish-Lithuanian Commonwealth*

**** 11 listopada 1918: odzyskanie przez Polskę niepodległości po 123 latach niewoli*
**** 11 November 1918: Poland regained its independence after 123 years of partition*

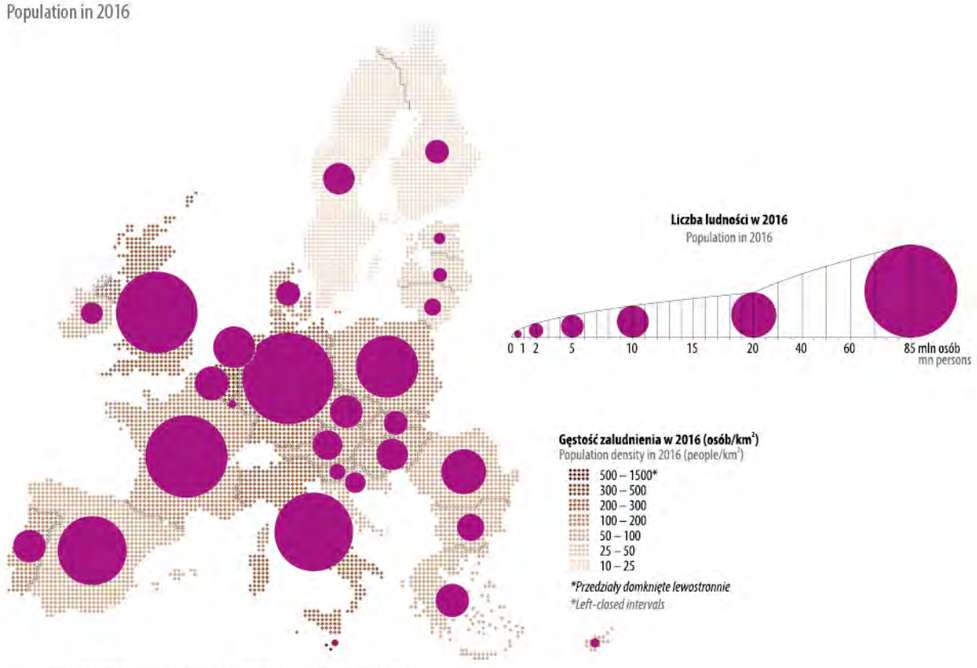
* *Uwzględniono nazwy ulic, alei, placów, rond, parków i skwerów*
* *The names of streets, avenues, squares, roundabouts and parks are labeled here*

miasta, w których nazwa obowiązywała w 2017
towns and cities in which the name was present in 2017

Oprac. na podstawie/Compiled on the basis of: **Rejestr ULIC GUS**
oraz innych źródeł/and other sources

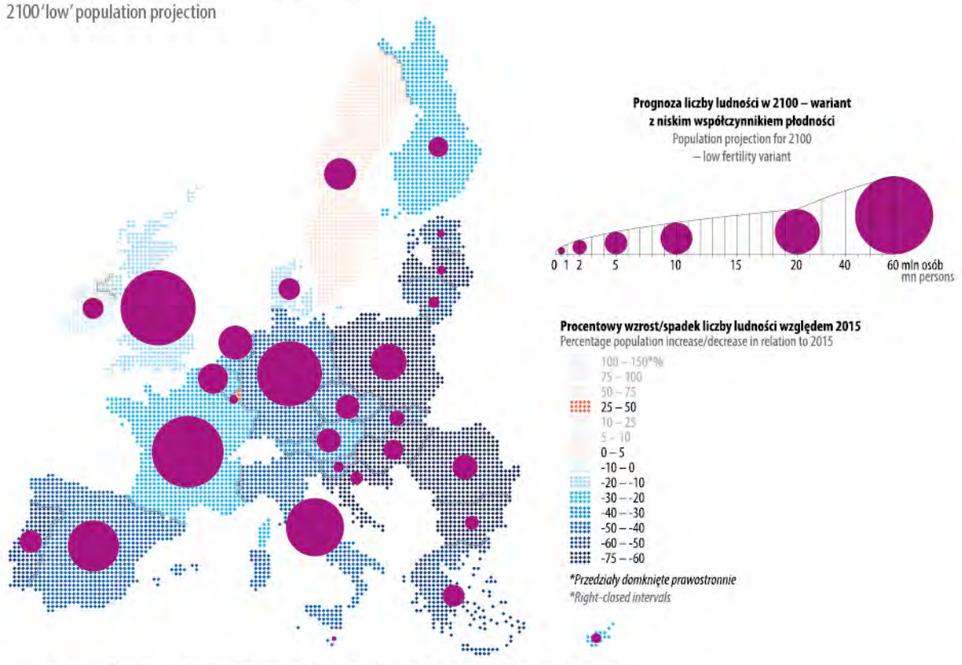
Społeczeństwo
Society

Ludność w 2016
Population in 2016

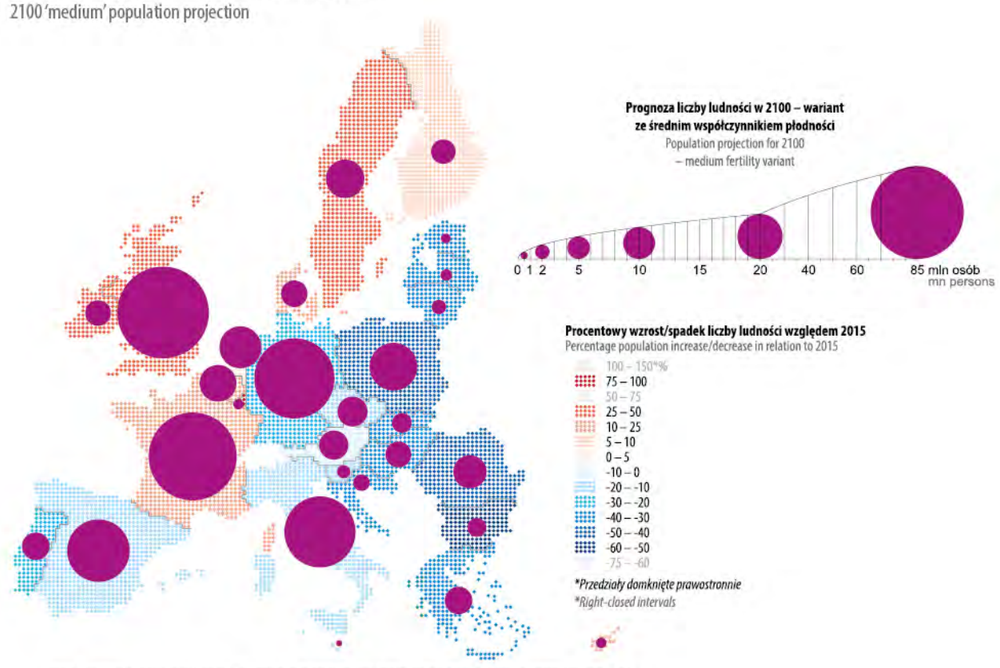
Oprac. na podstawie/Compiled on the basis of: Population on 1 January by age and sex, Eurostat

Prognoza liczby ludności w 2100 – wariant niski
2100 'low' population projection

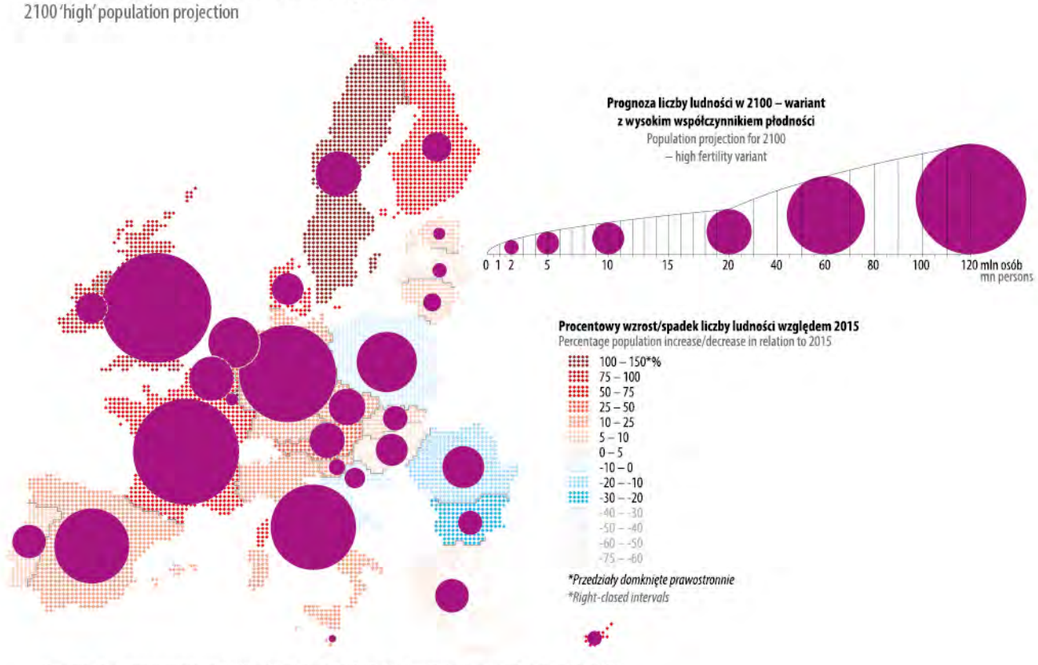
Oprac. na podstawie/Compiled on the basis of: World Population Prospects: The 2015 Revision, United Nations Department of Economic and Social Affairs

Prognoza liczby ludności w 2100 – wariant średni
2100 'medium' population projection

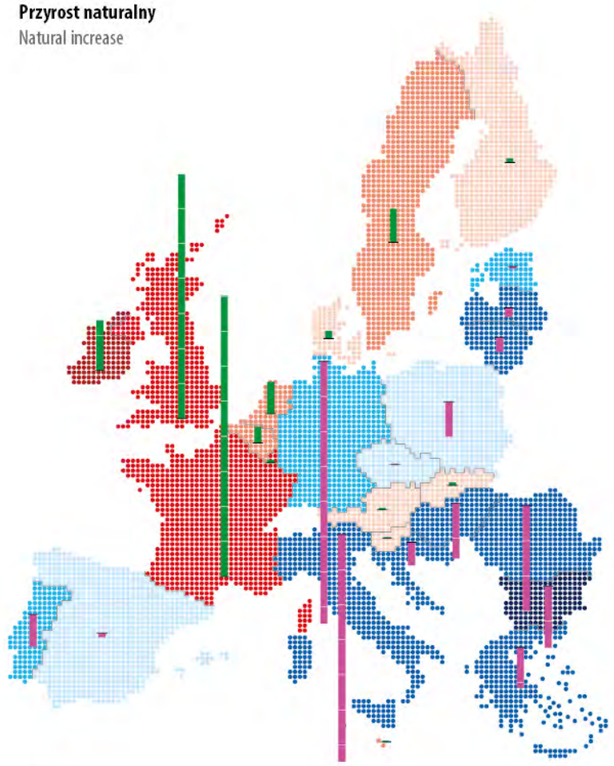
Oprac. na podstawie/Compiled on the basis of: World Population Prospects: The 2015 Revision, United Nations Department of Economic and Social Affairs

Prognoza liczby ludności w 2100 – wariant wysoki
2100 'high' population projection

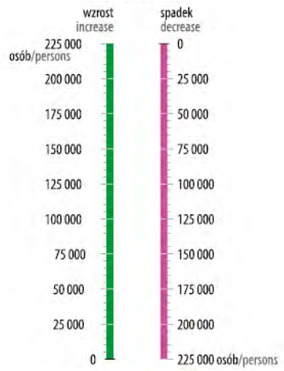

Oprac. na podstawie/Compiled on the basis of: World Population Prospects: The 2015 Revision, United Nations Department of Economic and Social Affairs

Przyrost naturalny
Natural increase

Przyrost naturalny w 2015
Natural increase in 2015

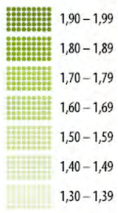
Przyrost naturalny na 1000 ludności w 2015
Rate of natural increase per 1000 population in 2015

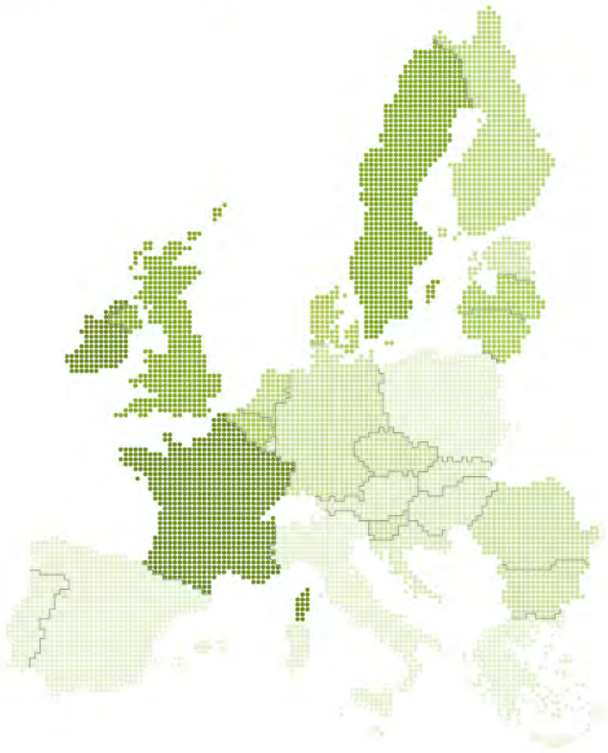
Oprac. na podstawie/Compiled on the basis of: Population change – Demographic balance and crude rates at national level, Eurostat

Dzietność
Fertility

Współczynnik dzietności w 2015
Total fertility rate in 2015

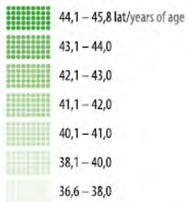

Oprac. na podstawie/Compiled on the basis of: Fertility indicators, Eurostat

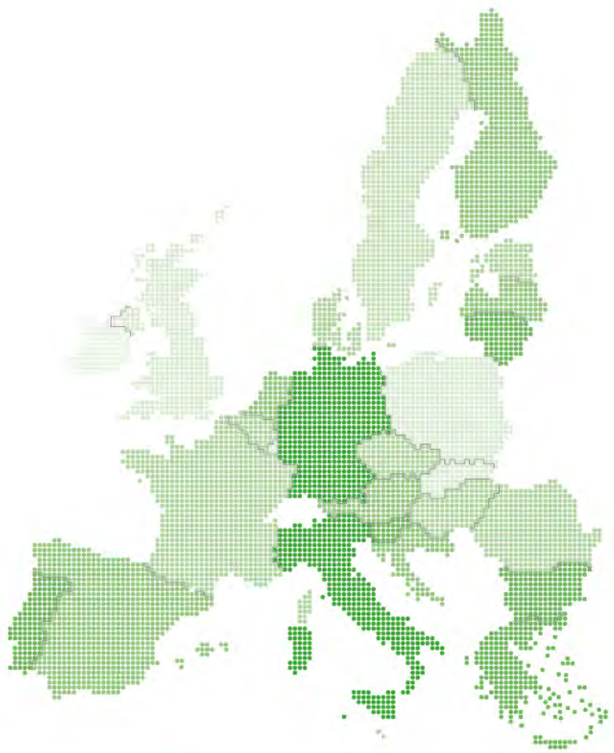

Mediana wieku ludności
Median age of population

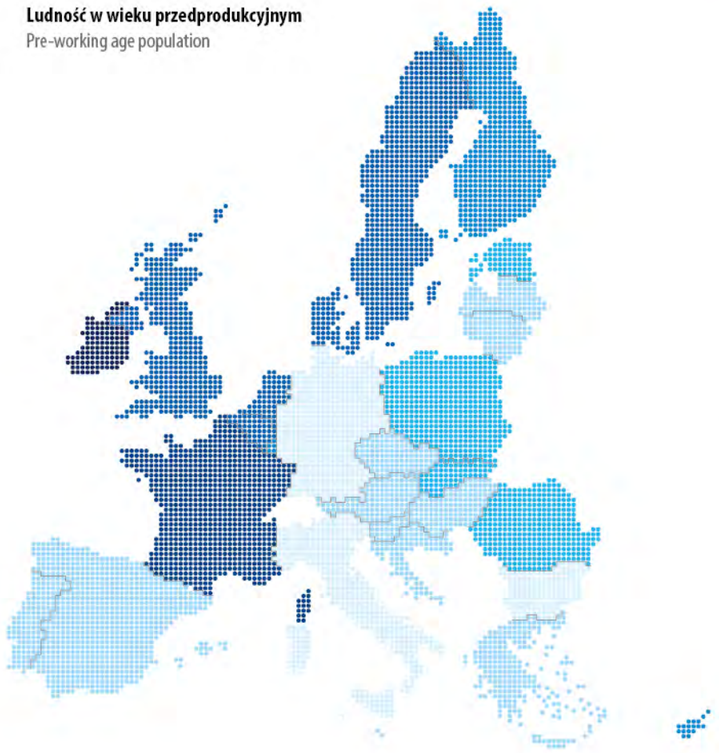
Mediana wieku ludności w 2016
Median age of population in 2016

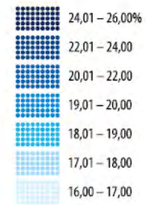
Oprac. na podstawie/Compiled on the basis of: Population: Structure indicators, Eurostat

Ludność w wieku przedprodukcyjnym
Pre-working age population

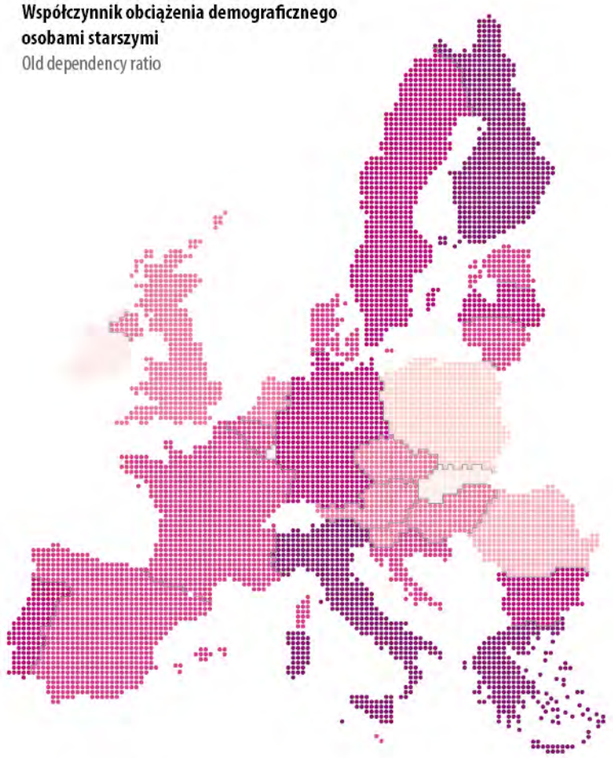

Odsetek ludności w wieku przedprodukcyjnym (0-17 lat) w 2016
Percentage of pre-working age population (aged 0-17) in 2016

Oprac. na podstawie/Compiled on the basis of: Population on 1 January by age and sex, Eurostat

Współczynnik obciążenia demograficznego osobami starszymi
Old dependency ratio

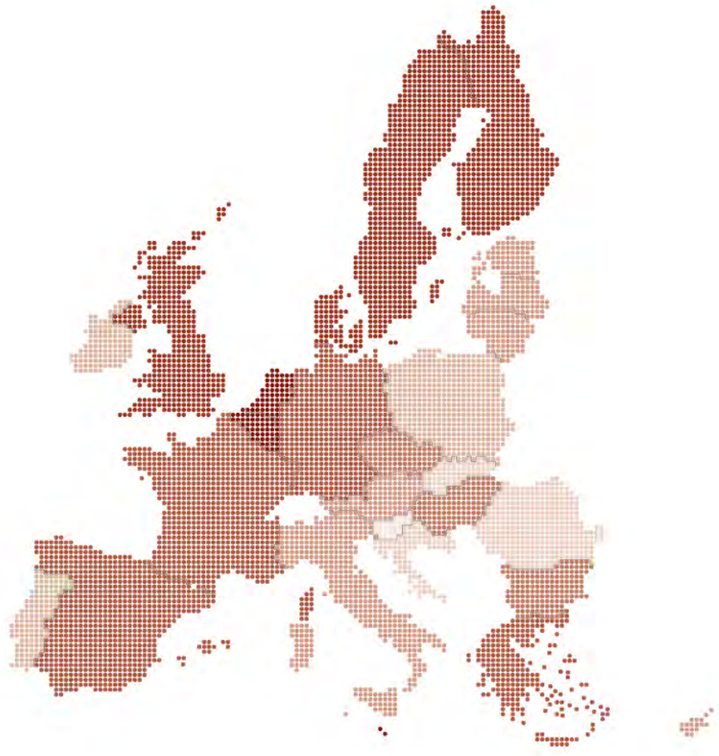
Współczynnik obciążenia demograficznego osobami starszymi* w 2016
Old dependency ratio* in 2016

- 32,1 – 36,0
- 30,1 – 32,0
- 28,1 – 30,0
- 26,1 – 28,0
- 24,1 – 26,0
- 22,1 – 24,0
- 20,0 – 22,0

** Ludność w wieku 65 lat i więcej na 100 osób w wieku 15-64 lata*
** Population 65 and over per 100 persons 15 to 64 years*

Opracowanie na podstawie/Compiled on the basis of:
Population: Structure indicators, Eurostat

Ludność miejska
Urban population

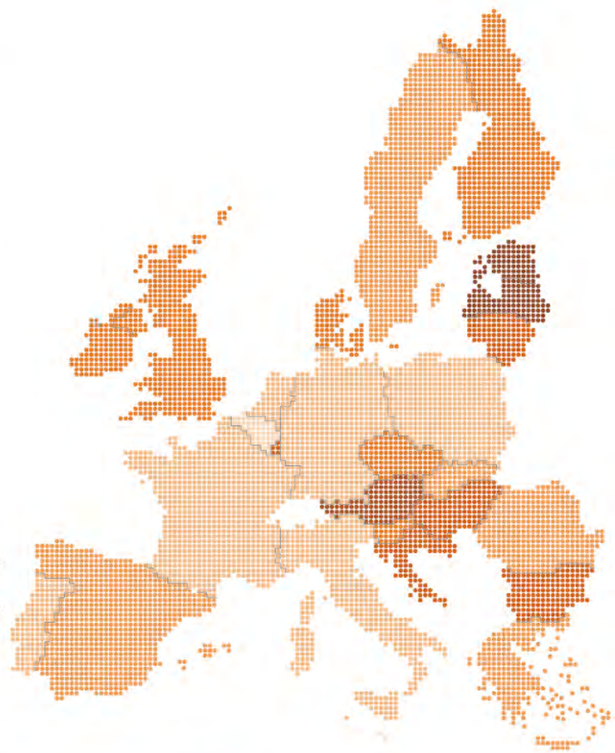

Odsetek ludności w miastach w 2015
Percentage of urban population in 2015

- 90,0% i więcej / and more
- 80,0 – 89,9
- 75,0 – 79,9
- 70,0 – 74,9
- 65,0 – 69,9
- 60,0 – 64,9
- 50,0 – 59,9
- poniżej / below 50

Opracowanie na podstawie/Compiled on the basis of:
Human Development Report 2016,
United Nations Development Programme

Ludność stolicy a ludność państwa
Capital city vs. whole country population

Odsetek mieszkańców kraju mieszkający w stolicy (w granicach administracyjnych) w 2015
Percentage of a country's inhabitants living in the capital city (within its administrative boundaries) in 2015

- 30,0 – 33,0%
- 20,0 – 29,9
- 15,0 – 19,9
- 10,0 – 14,9
- 5,0 – 9,9
- 2,0 – 4,9
- 1,0 – 1,9

Dane dla Cypru i Grecji za 2011, dla Irlandii za 2016.
Dane dla Holandii obejmują tylko Amsterdam.
Data for Cyprus and Greece is for 2013, for Ireland – 2016.
Data for the Netherlands is for Amsterdam only.

Opracowanie na podstawie danych/Compiled on the basis of data of: Eurostat, Statistics Belgium, Statistics Denmark, Statistics Estonia, Central Statistics Office (Ireland), Hellenic Statistical Authority, Instituto Nacional de Estadística (Spain), Italian National Institute of Statistics, The Statistical Service (Cyprus), Statistics Lithuania, National Institute for Statistics and Economic Studies (Luxembourg), National Statistics Office (Malta), Statistics Netherlands, Statistics Portugal, Statistical Office of the Republic of Slovenia, Statistical Office of the Slovak Republic, Statistics Finland, Statistics Sweden

Polscy obywatele w państwach UE i EFTA
Polish citizens in the EU and EFTA countries

Liczba mieszkańców z polskim obywatelstwem w 2015
number of inhabitants with Polish citizenship in 2015

- 20 000 osób / persons
- 1000 osób / persons
- państwa, w których mieszka poniżej 1000 osób z polskim obywatelstwem / countries in which there are less than 1,000 people with Polish citizenship
- brak danych / data is not available

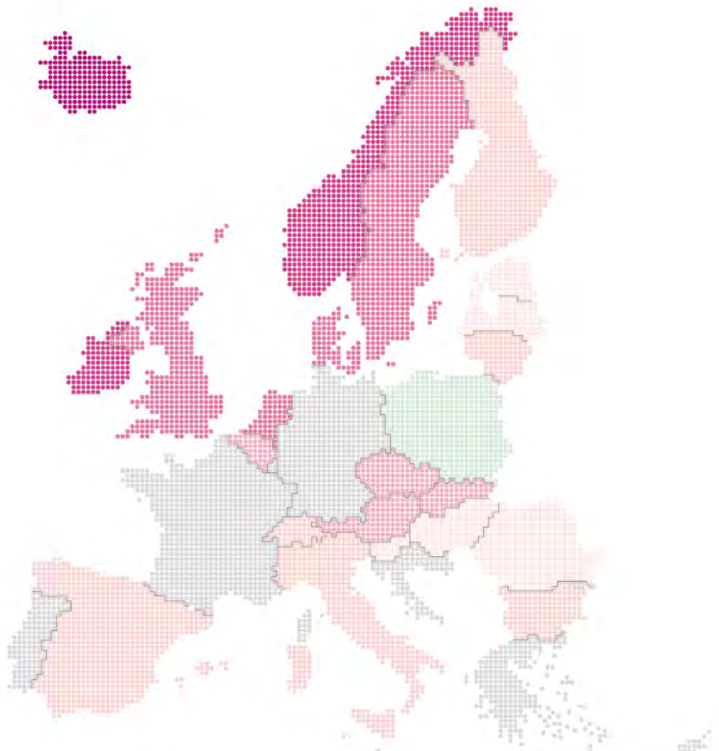
Udział osób z polskim obywatelstwem wśród cudzoziemców ogółem w 2015
Percentage of Polish citizens among the total number of foreigners in 2015

- 30,0 – 45,6%
- 20,0 – 29,9
- 10,0 – 19,9
- 5,0 – 9,9
- 2,0 – 4,9
- 1,0 – 1,9
- 0,1 – 0,9
- brak danych / data is not available

Dane dla Norwegii za 2014
Data for Norway is for 2014

Opracowanie na podstawie/Compiled on the basis of: Population on 1 January by five year age group, sex and citizenship, Eurostat

Urodzeni w Polsce
Polish-born

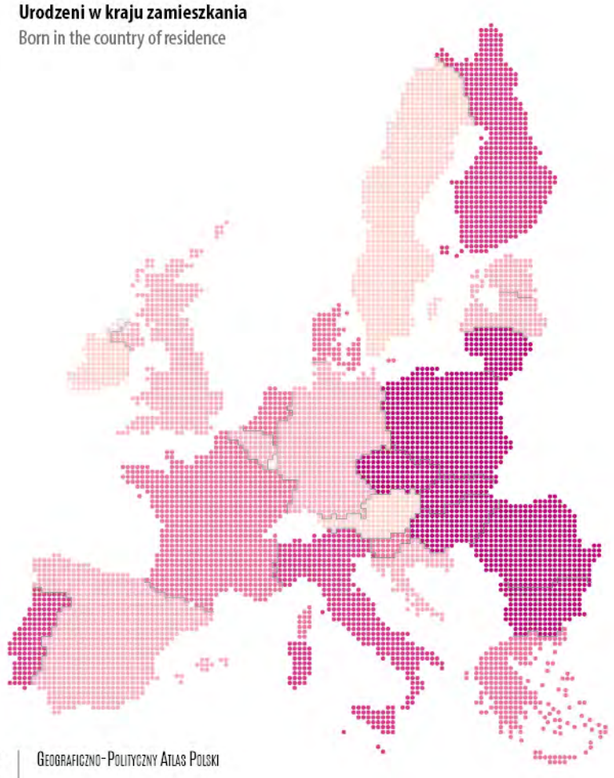
Udział osób urodzonych w Polsce wśród urodzonych za granicą ogółem w 2015
Percentage of those born in Poland among the total number of foreign-born inhabitants in 2015

- 20,1 – 28,0%
- 10,1 – 20,0
- 5,1 – 10,0
- 2,1 – 5,0
- 1,1 – 2,0
- 0,1 – 1,0
- brak danych / data is not available

Dane dla Norwegii za 2014
Data for Norway is for 2014

Oprac. na podstawie/Compiled on the basis of: Population on 1 January by five year age group, sex and country of birth, Eurostat

Urodzeni w kraju zamieszkania
Born in the country of residence

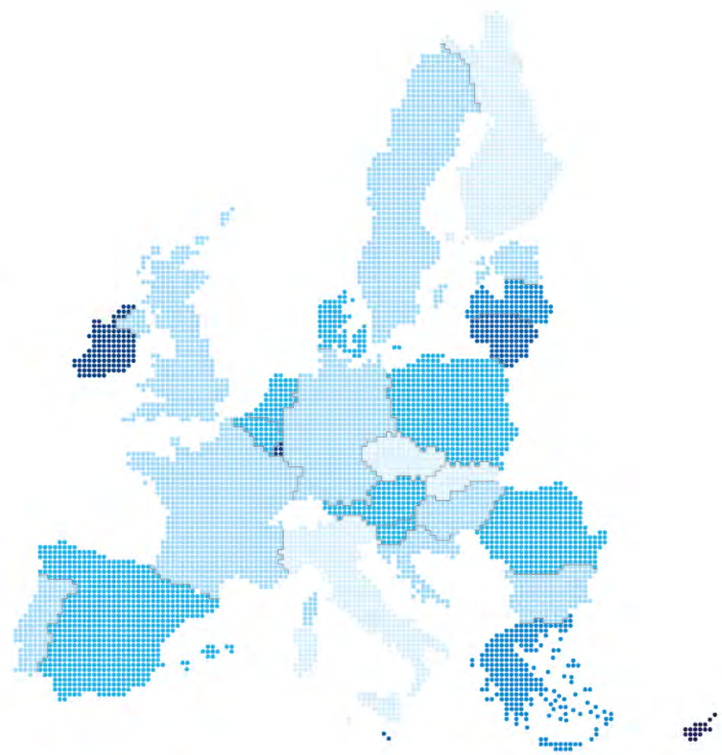
Urodzeni w danym kraju jako % całej populacji w 2015
People born in a given country as % of total population in 2015

- 95 – 99* %
- 90 – 95
- 88 – 90
- 84 – 88
- 80 – 84
- 55 – 80

**Przedziały domknięte prawostronnie*
**Right-closed intervals*

Oprac. na podstawie/Compiled on the basis of: Population on 1 January by five year age group, sex and country of birth, Eurostat

Emigranci
Emigrants

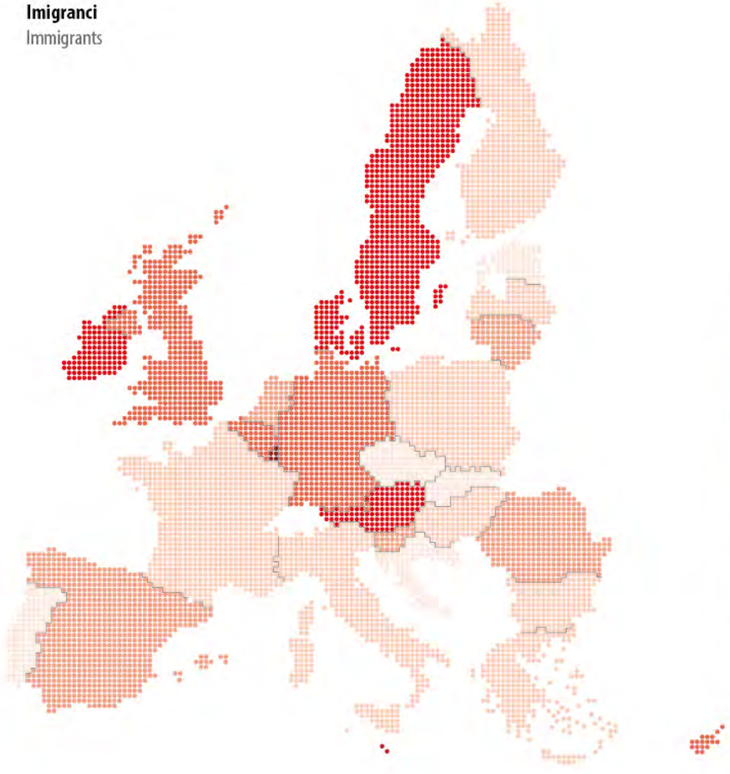
Liczba emigrantów na 1000 mieszkańców w 2014
Number of emigrants per 1,000 inhabitants in 2014

- 25 – 30*
- 15 – 25
- 12 – 15
- 9 – 12
- 6 – 9
- 3 – 6
- poniżej/below 3

**Przedziały domknięte prawostronnie*
**Right-closed intervals*

Oprac. na podstawie/Compiled on the basis of: Emigration by five year age group, sex and citizenship, Eurostat

Imigranci
Immigrants

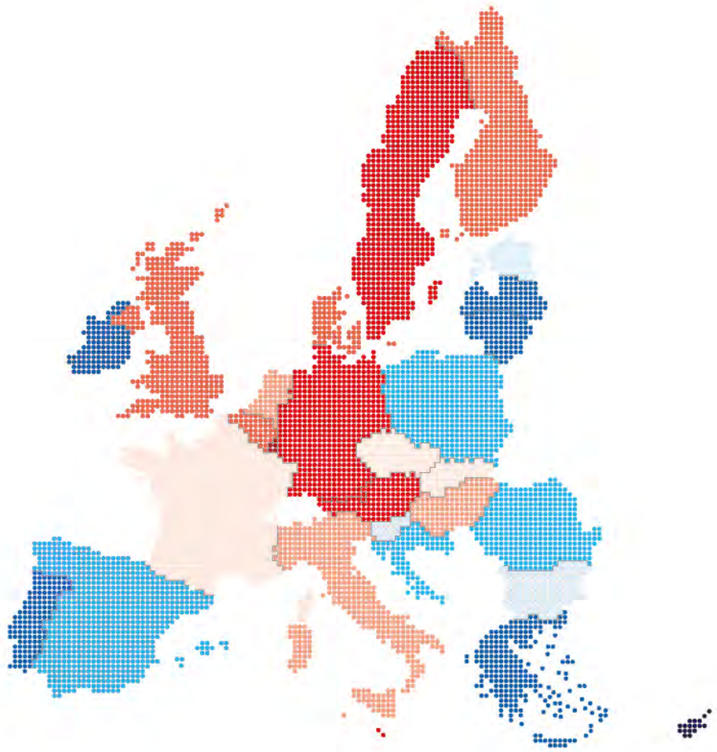
Liczba imigrantów na 1000 mieszkańców w 2014
Number of immigrants per 1,000 inhabitants in 2014

- 25 – 41*
- 15 – 25
- 12 – 15
- 9 – 12
- 6 – 9
- 3 – 6
- poniżej/below 3

**Przedziały domknięte prawostronnie*
**Right-closed intervals*

Oprac. na podstawie/Compiled on the basis of: Immigration by five year age group, sex and citizenship, Eurostat

Saldo migracji
Net migration

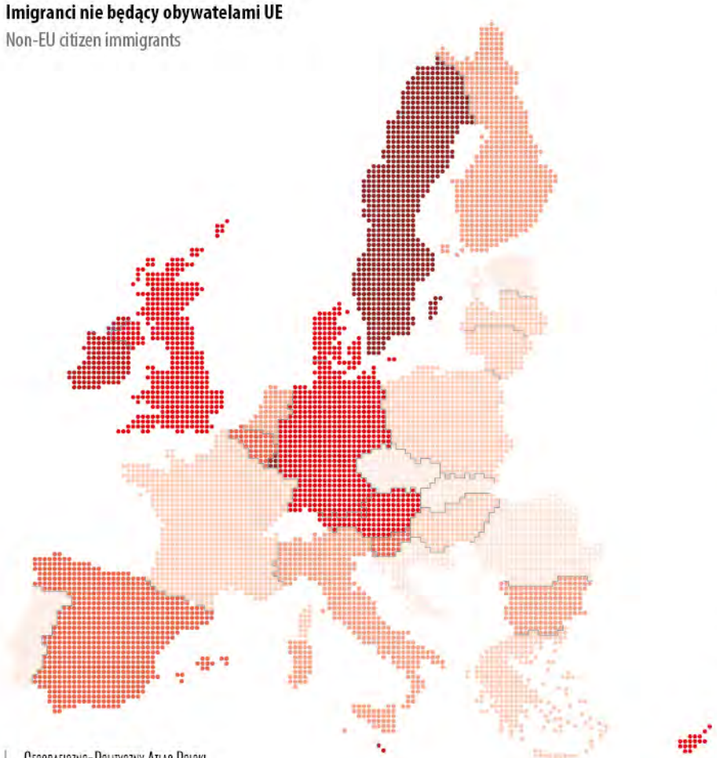
Saldo migracji na 1000 mieszkańców w 2014
Net migration per 1,000 inhabitants in 2014

- 10,0 – 20,5*
- 5,0 – 10,0
- 2,5 – 5,0
- 1,0 – 2,5
- 0,0 – 1,0
- -1,0 – 0,0
- -2,5 – -1,0
- -5,0 – -2,5
- -17,5 – -5,0

*Przedziały domknięte prawostronnie
*Right-closed intervals

Oprac. na podstawie/Compiled on the basis of:
Immigration by five year age group, sex and citizenship,
Emigration by five year age group, sex and citizenship, Eurostat

Imigranci nie będący obywatelami UE
Non-EU citizen immigrants

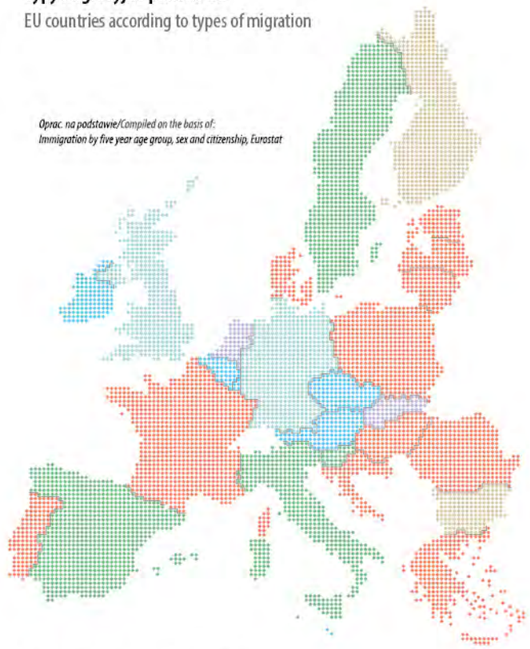
Liczba imigrantów nie będących obywatelami UE na 1000 mieszkańców w 2014
Number of non-EU citizen immigrants per 1,000 inhabitants in 2014

- 7 – 9*
- 5 – 7
- 4 – 5
- 3 – 4
- 2 – 3
- 1 – 2
- poniżej/below 1

*Przedziały domknięte prawostronnie
*Right-closed intervals

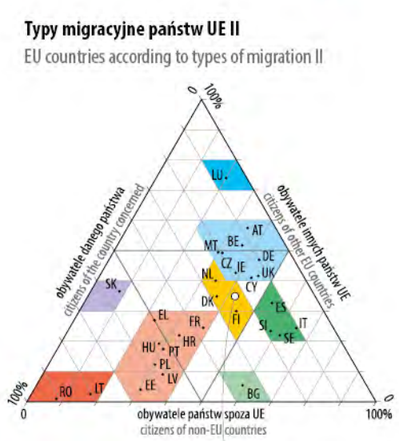
Oprac. na podstawie/Compiled on the basis of:
Immigration by five year age group, sex and citizenship, Eurostat

Typy migracyjne państw UE
EU countries according to types of migration

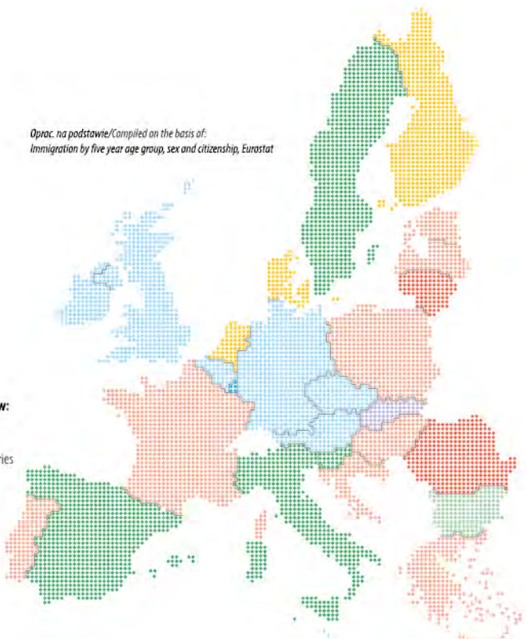
Oprac. na podstawie/Compiled on the basis of:
Immigration by five year age group, sex and citizenship, Eurostat

Typy migracyjne państw UE II
EU countries according to types of migration II

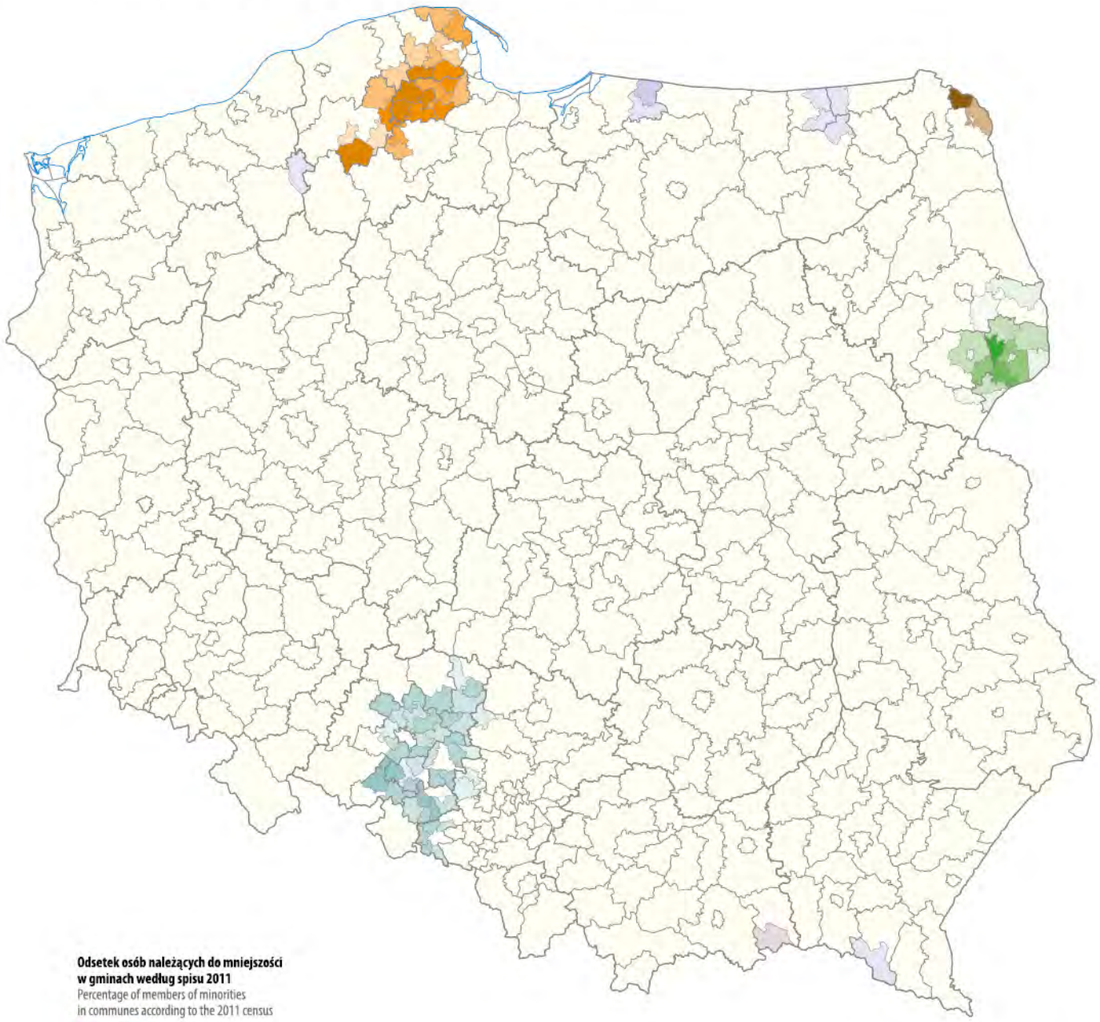
Struktura imigrantów w 2014 – wartości średnie dla Unii Europejskiej:
Structure of immigration in 2014 – average values for the EU:
- obywatele danego państwa – 23,0%
  citizens of the country concerned – 23,0%
- obywatele innych państw UE – 34,9%
  citizens of other EU countries – 34,9%
- obywatele państw spoza UE – 42,1%
  citizens of non-EU countries – 42,1%

Typy państw pod względem udziału migrantów będących obywatelami poszczególnych grup państw:
Country type according to the proportion of migrants who are citizens of particular groups of countries:
- bardzo duży udział obywateli danego państwa, nieznaczny obywateli innych państw
  very large proportion of citizens of the country concerned, insignificant number of citizens of other countries
- duży udział obywateli danego państwa i znaczny państw spoza UE
  large proportion of citizens of the country concerned and significant number from non-EU countries
- duży udział obywateli danego państwa i znaczny innych państw UE
  large proportion of citizens of the country concerned and significant number from other EU countries
- bardzo duży udział obywateli innych państw UE
  very large proportion of citizens of other EU countries
- duży udział obywateli innych państw UE i znaczny państw spoza UE
  large proportion of citizens of other EU countries and significant number from non-EU countries
- duży udział obywateli państw spoza UE i znaczny innych państw UE
  large proportion of citizens of non-EU countries and significant number from other EU countries
- duży udział obywateli państw spoza UE i znaczny obywateli danego państwa
  large proportion of citizens of non-EU countries and significant number of citizens of the country concerned
- udziały obywateli poszczególnych grup państw zbliżone do średniej dla UE
  proportions of citizens of particular groups of countries close to the EU average

Oprac. na podstawie/Compiled on the basis of:
Immigration by five year age group, sex and citizenship, Eurostat

Mniejszości narodowe, etniczne oraz regionalne grupy językowe – rozmieszczenie
National / ethnic minorities and regional language groups – distribution in space

Odsetek osób należących do mniejszości w gminach według spisu 2011
Percentage of members of minorities in communes according to the 2011 census

70 – 80* %
60 – 70
50 – 60
40 – 50
30 – 40
20 – 30
15 – 20
10 – 15

białoruskiej/Belarusian
kaszubskiej (językowa)/Kashubian (language)
litewskiej/Lithuanian
łemkowskiej/Lemko
niemieckiej/German
ukraińskiej/Ukrainian

Granice administracyjne wg stanu na 1 stycznia 2011
Administrative boundaries as of 1 January 2011

Oprac. na podstawie/Compiled on the basis of: Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań 2002, Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań 2011, Główny Urząd Statystyczny

*Przedziały domknięte lewostronnie
*Left-closed intervals

Mniejszości narodowe, etniczne oraz regionalne grupy językowe – dynamika ludności
National / ethnic minorities and regional language groups – population dynamics

Kaszubi
Kashubians

Białorusini
Belarusians

Ukraińcy*
Ukrainians

Niemcy
Germans

Litwini
Lithuanians

Łemkowie
Lemkos

Zmiana odsetka osób należących do mniejszości według spisu 2011 względem danych spisu 2002 (w p.proc)
Change in the percentage of members of minorities according to the 2011 census versus the 2002 census data (in perc. points)

wzrost increase
42,3
40
30
20
10
0
spadek decrease
10
17,5

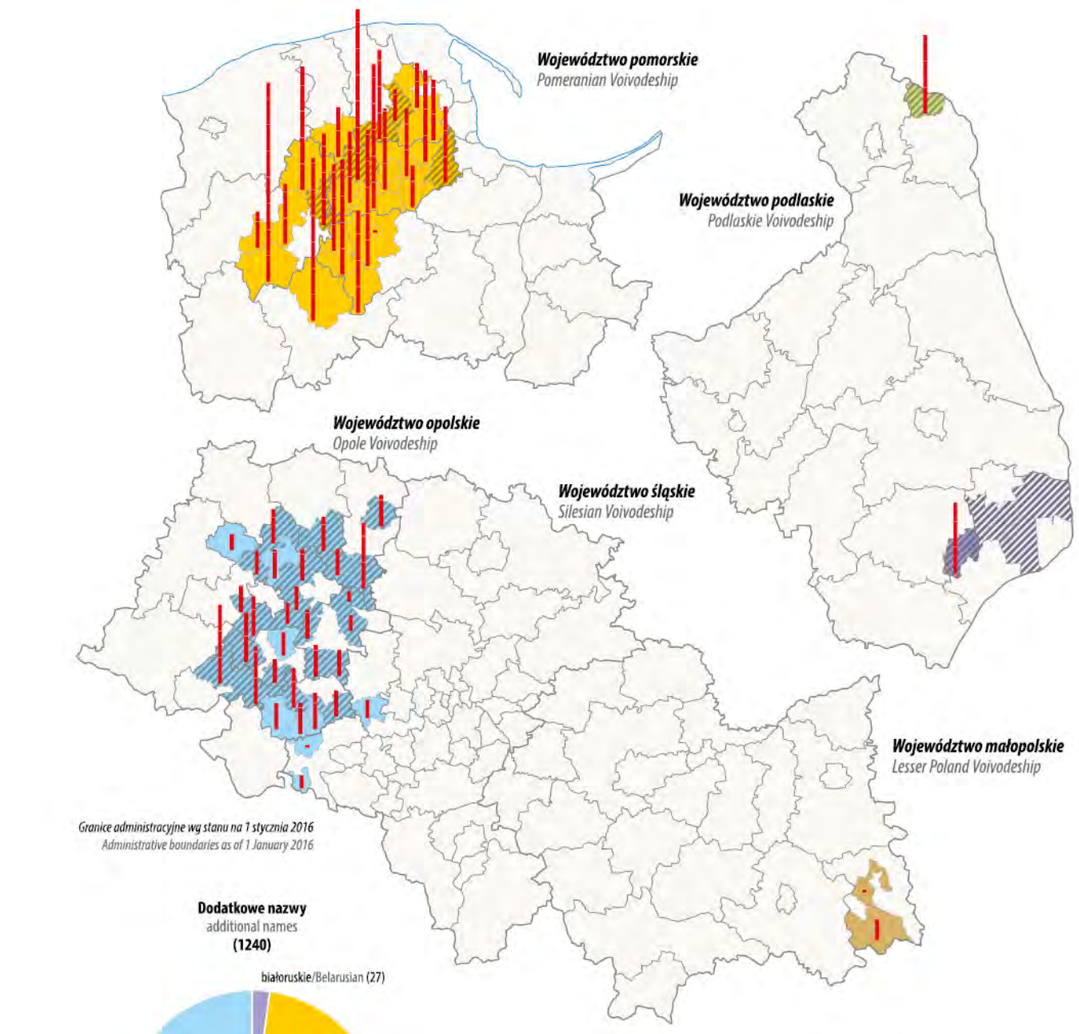
Gminy, w których według spisu z 2002 osoby należące do mniejszości stanowiły co najmniej 10% mieszkańców, zaś według spisu 2011 stanowiły poniżej 10% mieszkańców
Communes in which members of minorities accounted for at least 10% of the population according to the 2002 census, and less than 10% according to the 2011 census

* W przypadku gmin z mniejszością ukraińską nie zachowano rzeczywistych odległości między tymi gminami.
In the case of communes with a Ukrainian minority, real distances between these communes have not been shown.

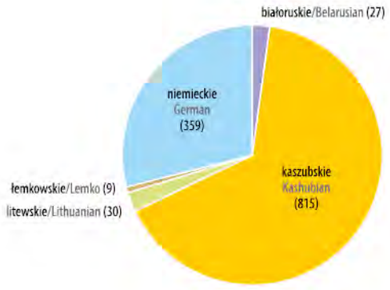
Oprac. na podstawie/Compiled on the basis of: Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań 2002, Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań 2011, Główny Urząd Statystyczny

Nazwy geograficzne w języku mniejszości. Język mniejszości jako pomocniczy

Geographical names in the minority language. Minority language as an auxiliary language

Dodatkowe nazwy
additional names
(1240)

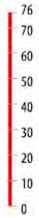

Stan na 31 grudnia 2017
Data for 31 December 2017

Gminy, w których wprowadzono:
Communes in which the following have been introduced:

Liczba dodatkowych nazw
Number of additional names

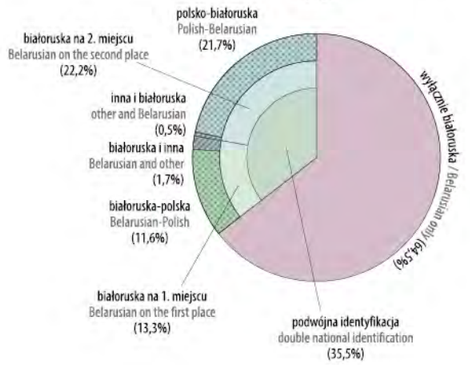

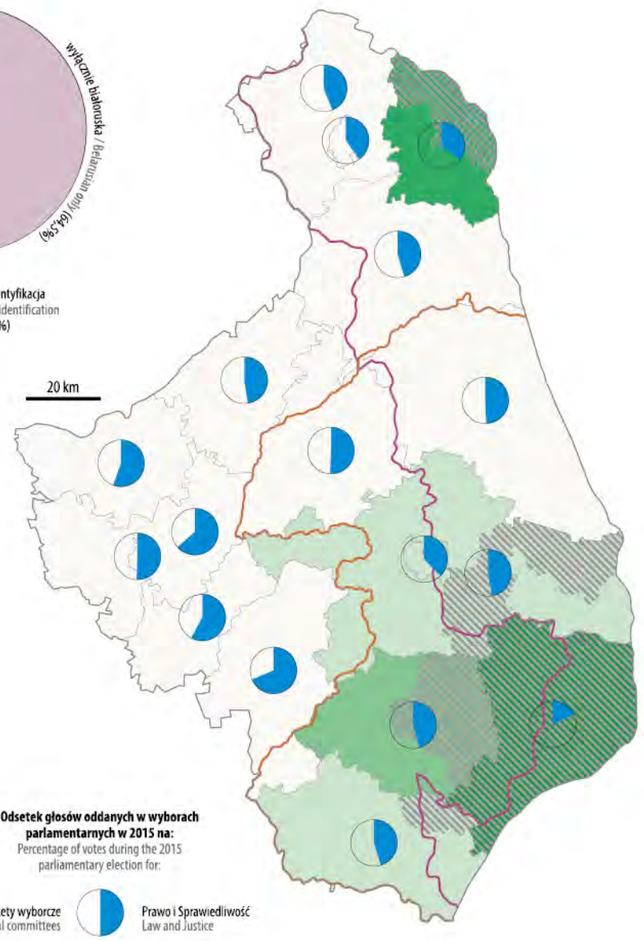
Oprac. na podstawie/Compiled on the basis of: Lista gmin wpisanych do Rejestru gmin, na których obszarze używane są nazwy w języku mniejszości, Lista gmin wpisanych do Urzędowego Rejestru Gmin, w których jest używany język pomocniczy, Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji

Białorusini i Litwini w Polsce

Belarusians and Lithuanians in Poland

Liczba deklaracji białoruskich w Polsce według spisu 2011:
Number of those declaring Belarusian identity in Poland according to the 2011 census:
46 787

Odsetek Białorusinów lub Litwinów w powiatach według spisu 2011
Percentage of Belarusians or Lithuanians in particular counties according to the census 2011

30 – 35* %
25 – 30
20 – 25
15 – 20
10 – 15
5 – 10
2 – 5

**Przedziały domknięte lewostronnie*
**Left-closed intervals*

Odsetek głosów oddanych w wyborach parlamentarnych w 2015 na:
Percentage of votes during the 2015 parliamentary election for:

pozostałe komitety wyborcze
other electoral committees

Prawo i Sprawiedliwość
Law and Justice

gminy, w których Białorusini lub Litwini stanowią co najmniej 10% mieszkańców
communes in which Belarusians or Lithuanians form at least 10% of residents

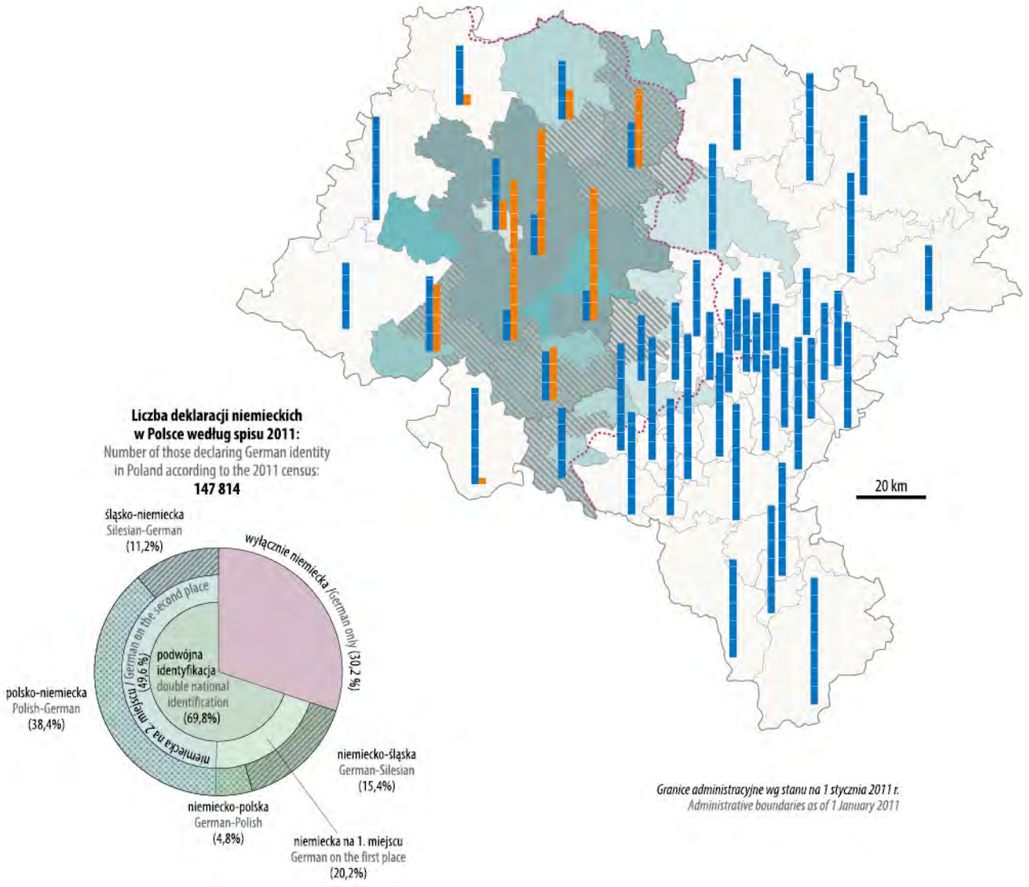
zachodnia granica Wielkiego Księstwa Litewskiego w 1764
Western border of the Grand Duchy of Lithuania in 1764

wschodnia granica Królestwa Polskiego w 1830
Eastern border of the Kingdom of Poland in 1830

Granice administracyjne wg stanu na 1 stycznia 2011
Administrative boundaries as of 1 January 2011

Oprac. na podstawie/Compiled on the basis of: Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań 2011, Główny Urząd Statystyczny; Wybory do Sejmu i Senatu Rzeczypospolitej Polskiej 2015, Głosowanie na listy kandydatów na posłów w ujęciu procentowym na poziomie powiatów, Państwowa Komisja Wyborcza

Niemcy w Polsce
Germans in Poland

Granice administracyjne wg stanu na 1 stycznia 2011 r.
Administrative boundaries as of 1 January 2011

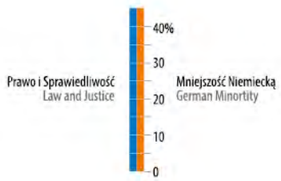
Odsetek Niemców w powiatach według spisu 2011
Percentage of Germans in particular counties according to the 2011 census

- 15 – 20*%
- 10 – 15
- 5 – 10
- 2 – 5

**Przedziały domknięte lewostronnie*
**Left-closed intervals*

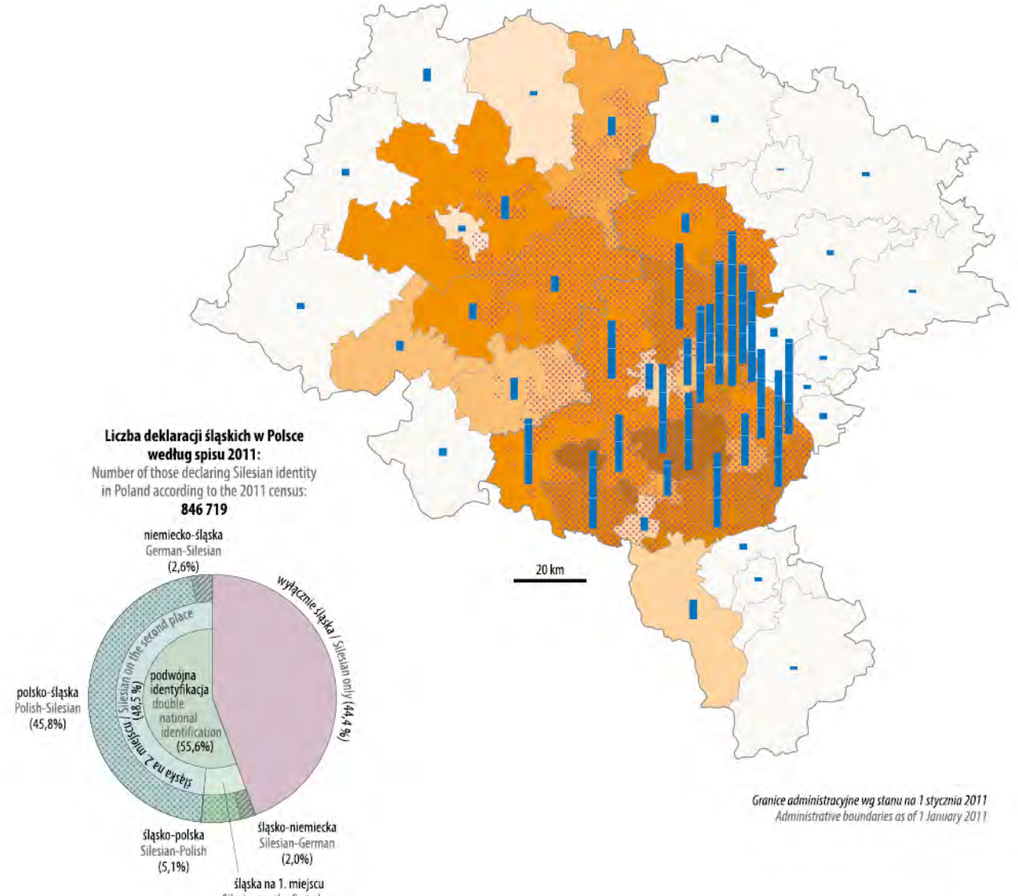
- gminy, w których Niemcy stanowią co najmniej 10% mieszkańców
  communes in which Germans form at least 10% of residents
- zachodnia granica Polski w 1938
  Western border of Poland in 1938

Odsetek głosów oddanych w wyborach do sejmików województw w 2014 na:
Percentage of votes during the 2014 election to the Voivodship councils for:

Oprac. na podstawie/Compiled on the basis of: Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań 2011, Główny Urząd Statystyczny; Wybory samorządowe 2014 r.: statystyki wyników głosowania, Państwowa Komisja Wyborcza

Ślązacy
Silesians

Granice administracyjne wg stanu na 1 stycznia 2011
Administrative boundaries as of 1 January 2011

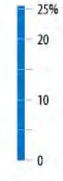
Odsetek Ślązaków w powiatach według spisu 2011
Percentage of Silesians in particular counties according to the 2011 census

- 40 – 50*%
- 30 – 40
- 20 – 30
- 15 – 20
- 10 – 15
- 5 – 10
- 2 – 5

**Przedziały domknięte lewostronnie*
**Left-closed intervals*

- przewaga głosów za Polską w trakcie plebiscytu z 1921
  majority vote for Poland during the Upper Silesia plebiscite of 1921

Odsetek głosów oddanych w wyborach do sejmików województw w 2014 na Ruch Autonomii Śląska
Percentage of votes for the Silesian Autonomy Movement during the 2014 election to the Voivodship councils

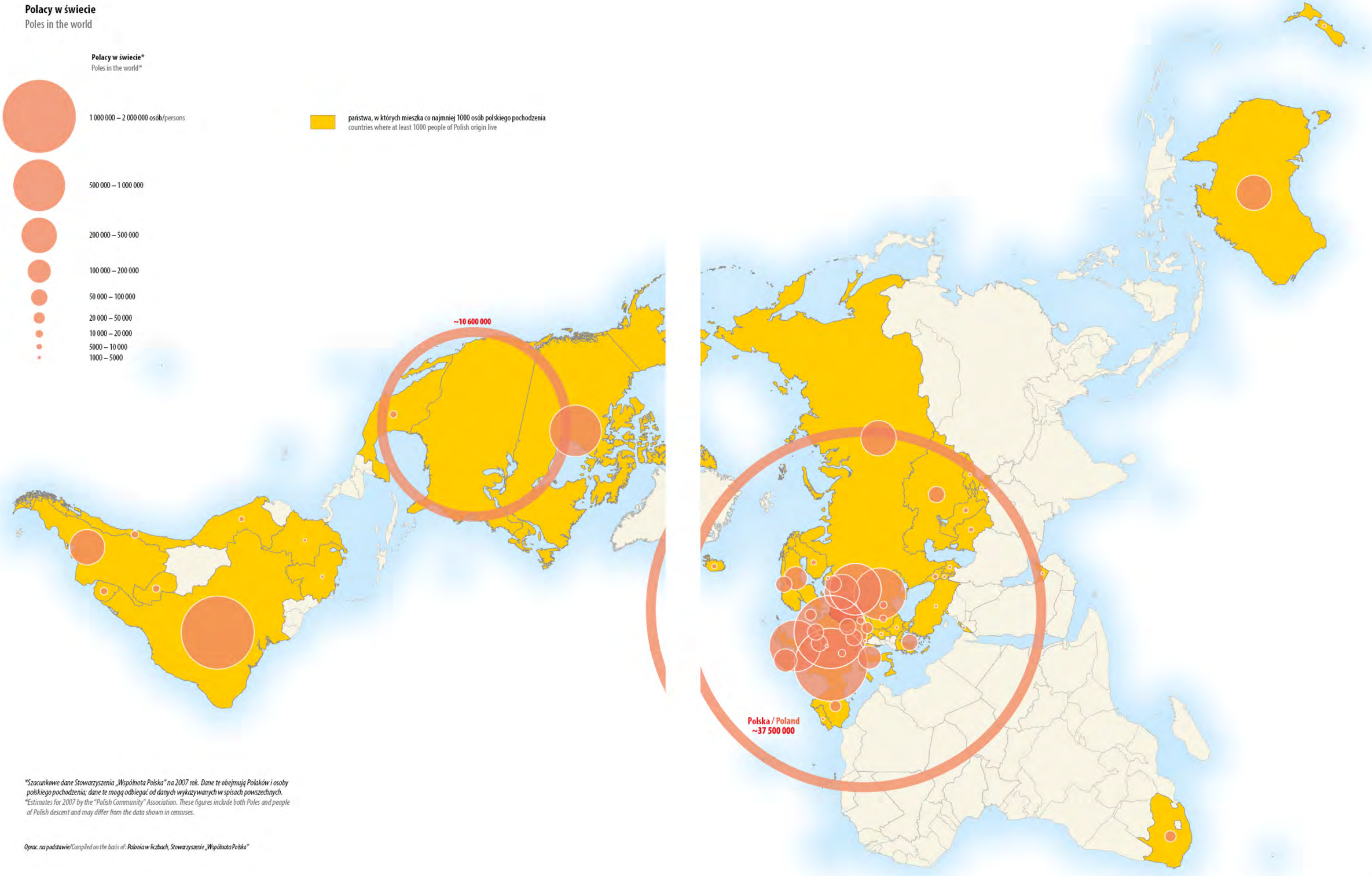
Oprac. na podstawie/Compiled on the basis of: Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań 2011, Główny Urząd Statystyczny; Wybory samorządowe 2014 r.: statystyki wyników głosowania, Państwowa Komisja Wyborcza

Polacy w świecie
Poles in the world

Polacy w świecie*
Poles in the world*

1 000 000 – 2 000 000 osób/persons
500 000 – 1 000 000
200 000 – 500 000
100 000 – 200 000
50 000 – 100 000
20 000 – 50 000
10 000 – 20 000
5000 – 10 000
1000 – 5000

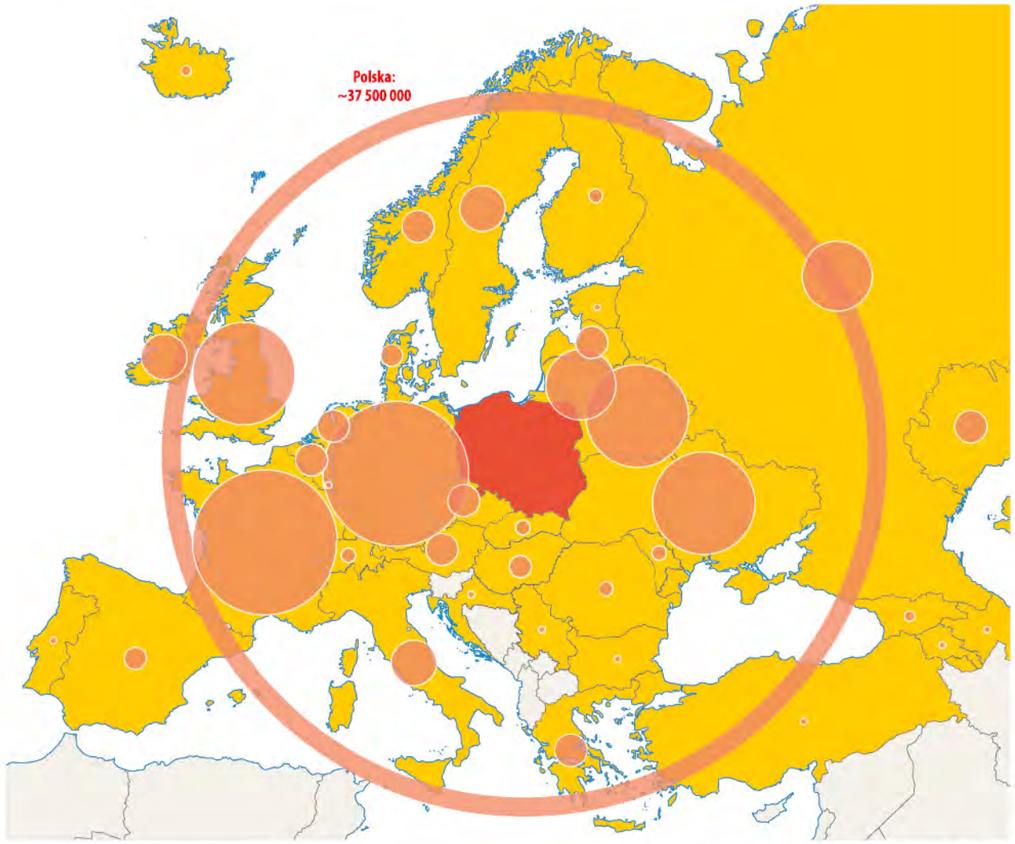
państwa, w których mieszka co najmniej 1000 osób polskiego pochodzenia
countries where at least 1000 people of Polish origin live

*Szacunkowe dane Stowarzyszenia „Wspólnota Polska" na 2007 rok. Dane te obejmują Polaków i osoby polskiego pochodzenia; dane te mogą odbiegać od danych wykazywanych w spisach powszechnych.
*Estimates for 2007 by the "Polish Community" Association. These figures include both Poles and people of Polish descent and may differ from the data shown in censuses.

Oprac. na podstawie/Compiled on the basis of: Polonia w liczbach, Stowarzyszenie „Wspólnota Polska"

Polacy w Europie
Poles in Europe

Oprac. na podstawie/Compiled on the basis of: Polonia w liczbach, Stowarzyszenie „Wspólnota Polska"

Polacy w Europie*
Poles in Europe*

1 000 000 – 2 000 000 osób/persons

500 000 – 1 000 000

200 000 – 500 000

100 000 – 200 000

50 000 – 100 000

20 000 – 50 000

10 000 – 20 000

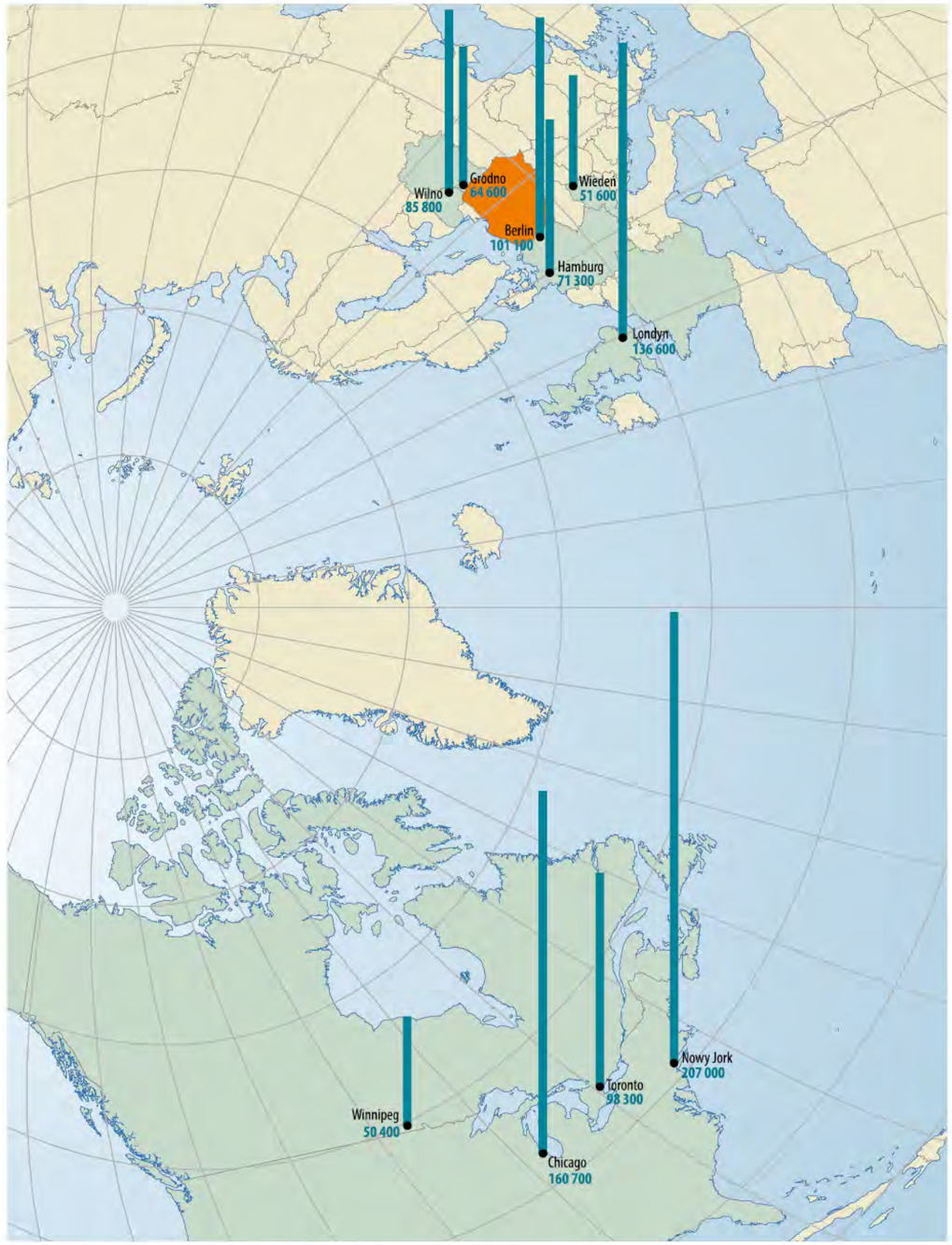
5000 – 10 000

1000 – 5000

państwa, w których mieszka co najmniej 1000 osób polskiego pochodzenia
countries where at least 1000 people of Polish origin live

** Szacunkowe dane Stowarzyszenia „Wspólnota Polska" na 2007 rok. Dane te obejmują Polaków i osoby polskiego pochodzenia; dane te mogą odbiegać od danych wykazywanych w spisach powszechnych.*
** Estimates for 2007 by the "Polish Community" Association. These figures include both Poles and people of Polish descent and may differ from the data shown in censuses.*

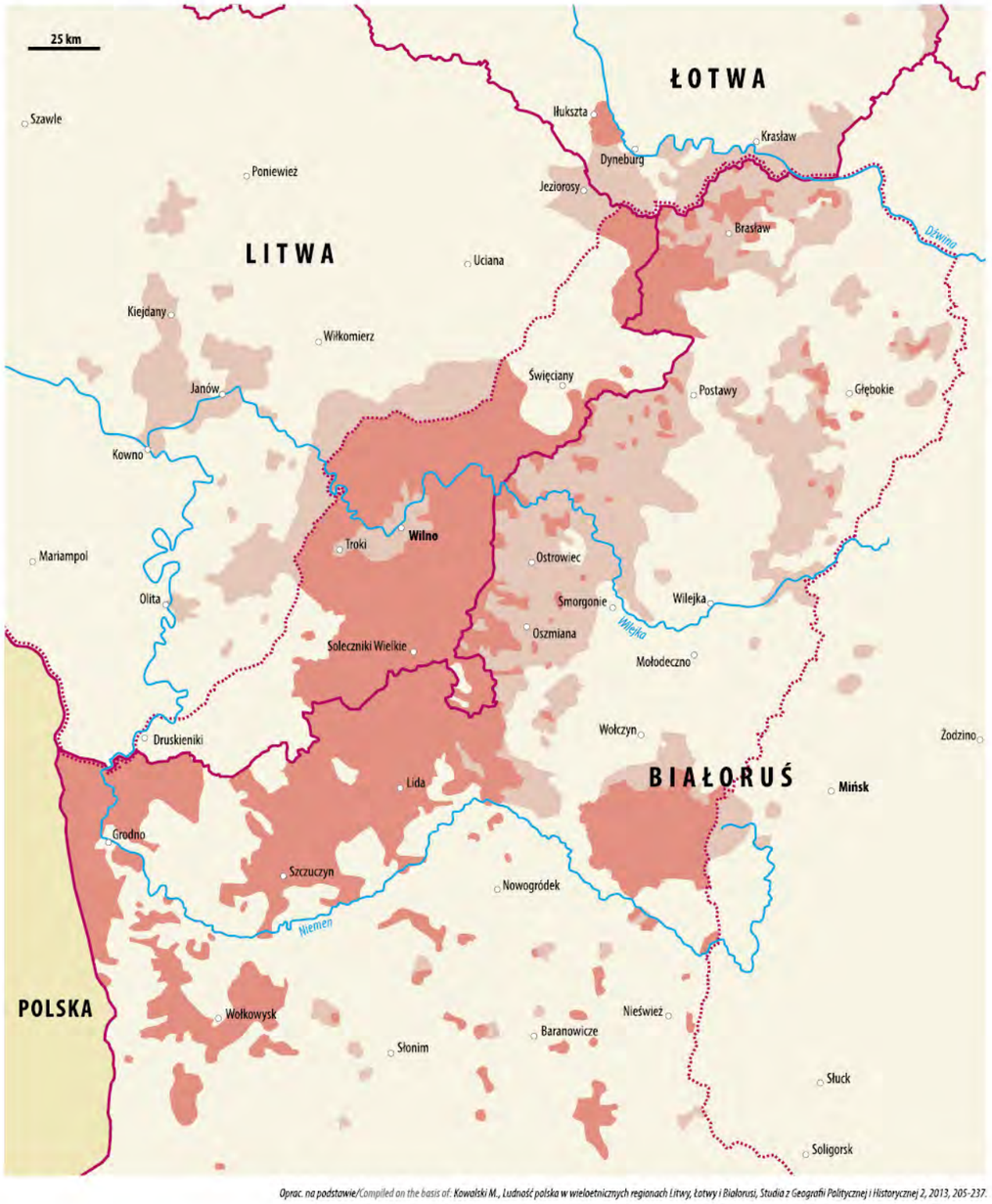
Największe „polskie" miasta poza Polską
The biggest „Polish" cities outside of Poland

● Miasta poza Polską, w których Polacy i osoby polskiego pochodzenia stanowią co najmniej 50 000 mieszkańców
Cities outside Poland where Poles and people with Polish ancestry constitute at least 50,000 inhabitants

Oprac. na podstawie/Compiled on the basis of: 2011-2015 American Community Survey 5-Year Estimates, U.S. Census Bureau; 2011 Census: Small Population Tables for England and Wales, Office for National Statistics; Zensusdatenbank des Zensus 2011, Statistische Ämter des Bundes und der Länder; 2011 National Household Survey: Data tables, Statistics Canada; 2011 Census data: Population By Ethnicity And Municipality, Statistics Lithuania; Перепись населения 2009 года: Национальный состав населения, гражданство, Национальный статистический комитет Республики Беларусь; Daten und Fakten – Wiener Bevölkerung nach Migrationshintergrund, Abteilung Wirtschaft, Arbeit und Statistik, Magistrat der Stadt Wien

Polacy na Litwie, Białorusi i Łotwie
Poles in Lithuania, Belarus and Latvia

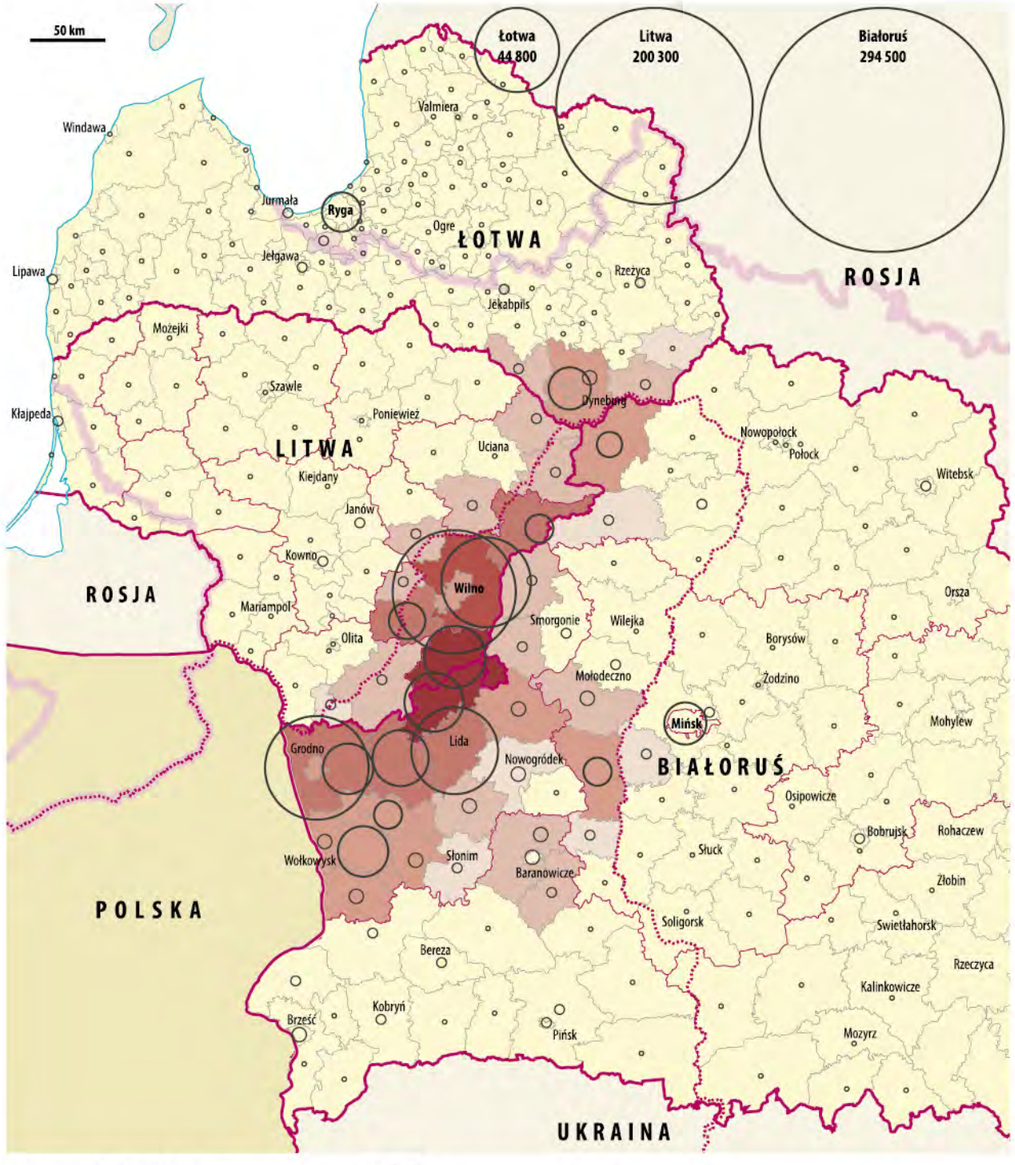
Oprac. na podstawie/Compiled on the basis of: Kowalski M., Ludność polska w wieloetnicznych regionach Litwy, Łotwy i Białorusi, Studia z Geografii Politycznej i Historycznej 2, 2013, 205-237.

Obszar z dominacją Polaków
Area with a Polish majority

- w 1921 / in 1921
- w 1999 / in 1999

- granice współczesne / current borders
- północno-wschodnia granica Polski w latach 1923–1939 / North-eastern border of Poland in 1923–1939

Polacy na Litwie, Białorusi i Łotwie II
Poles in Lithuania, Belarus and Latvia II

Polacy ogółem w latach 2009–2011*
Poles in total in 2009–2011*

- 2001 – 5000
- 501 – 2000
- < 500

5 10 20 30 40 50 60 70 80 90 100 tys. /thous.

Udział Polaków w ludności ogółem w latach 2009–2011* / % of Poles in the total population in 2009–2011*

0,0–2,5 2,5–5,0 5,0–10,0 10,0–25,0 25,0–50,0 50,0–70,0 70,0–81,0 %

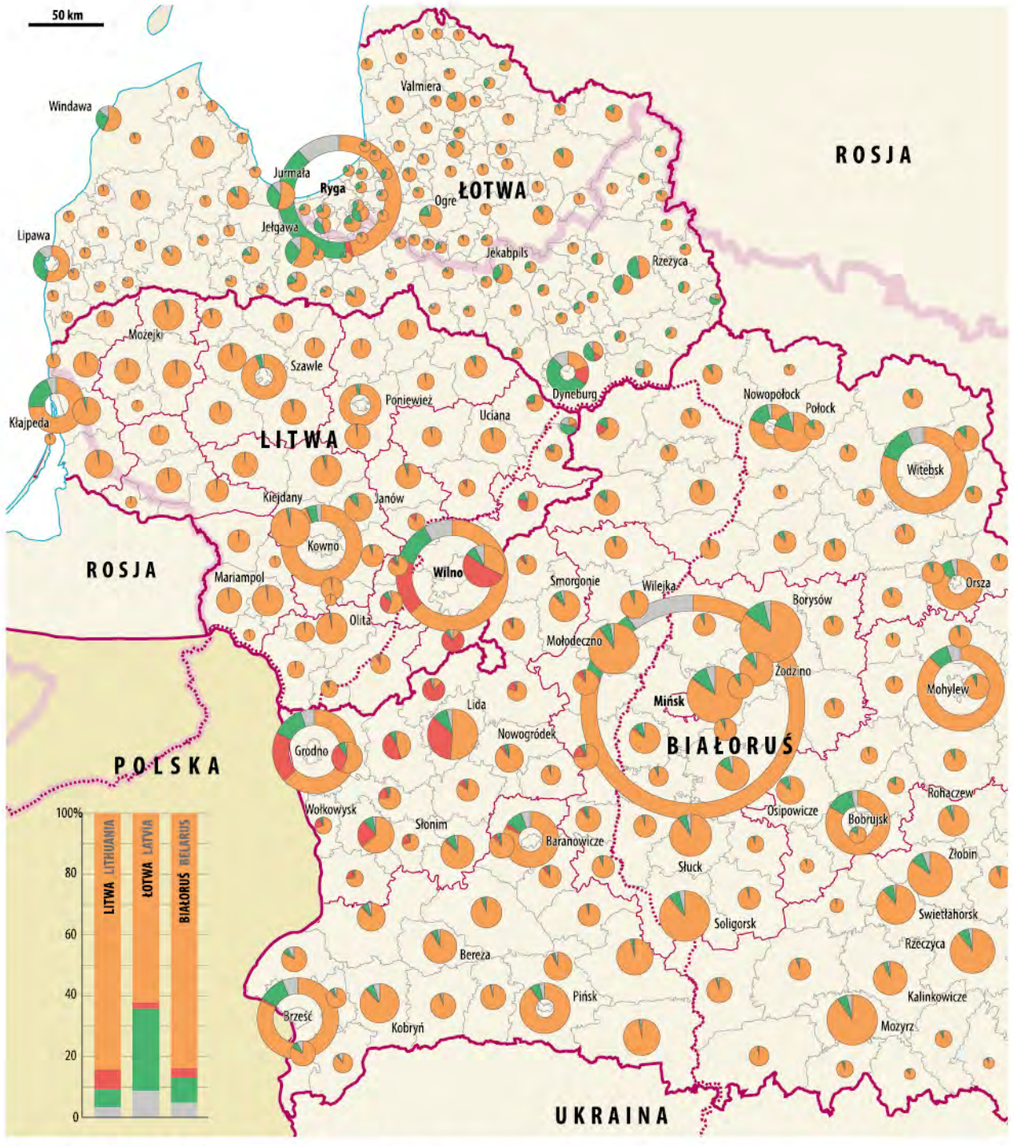
* Dane dla Białorusi za 2009; dane dla Litwy i Łotwy za 2011 / Data for Belarus is for 2009; data for Lithuania and Latvia is for 2011

Granice / Borders

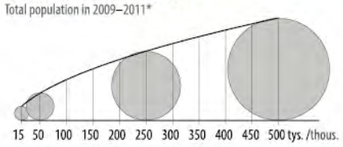
- państw współczesnych / current states
- Polski w latach 1923–1939 / Poland's in 1923–1939
- I Rzeczpospolitej w 1768 / Polish-Lithuanian Commonwealth in 1768
- współczesnych obwodów (Białoruś) i okręgów (Litwa) / current oblasts (Belarus) and counties (Lithuania)
- współczesnych rejonów i miast wydzielonych / current districts and special municipalities

Oprac. na podstawie/Compiled on the basis of: 2011 Census data: Population by Ethnicity and Municipality, Statistics Lithuania; Population Census of the Republic of Belarus in 2009, National Statistical Committee of the Republic of Belarus; Population Census 2011 results, Central Statistical Bureau of Latvia

Polacy na Litwie, Białorusi i Łotwie III
Poles in Lithuania, Belarus and Latvia III

Ludność ogółem w latach 2009–2011*
Total population in 2009–2011*

diagramy do 15 tys. ludności
diagrams for up to 15,000 inhabitants

* Dane dla Białorusi za 2009; dane dla Litwy i Łotwy za 2011
Data for Belarus is for 2009; data for Lithuania and Latvia is for 2011

Narodowość
Ethnicity

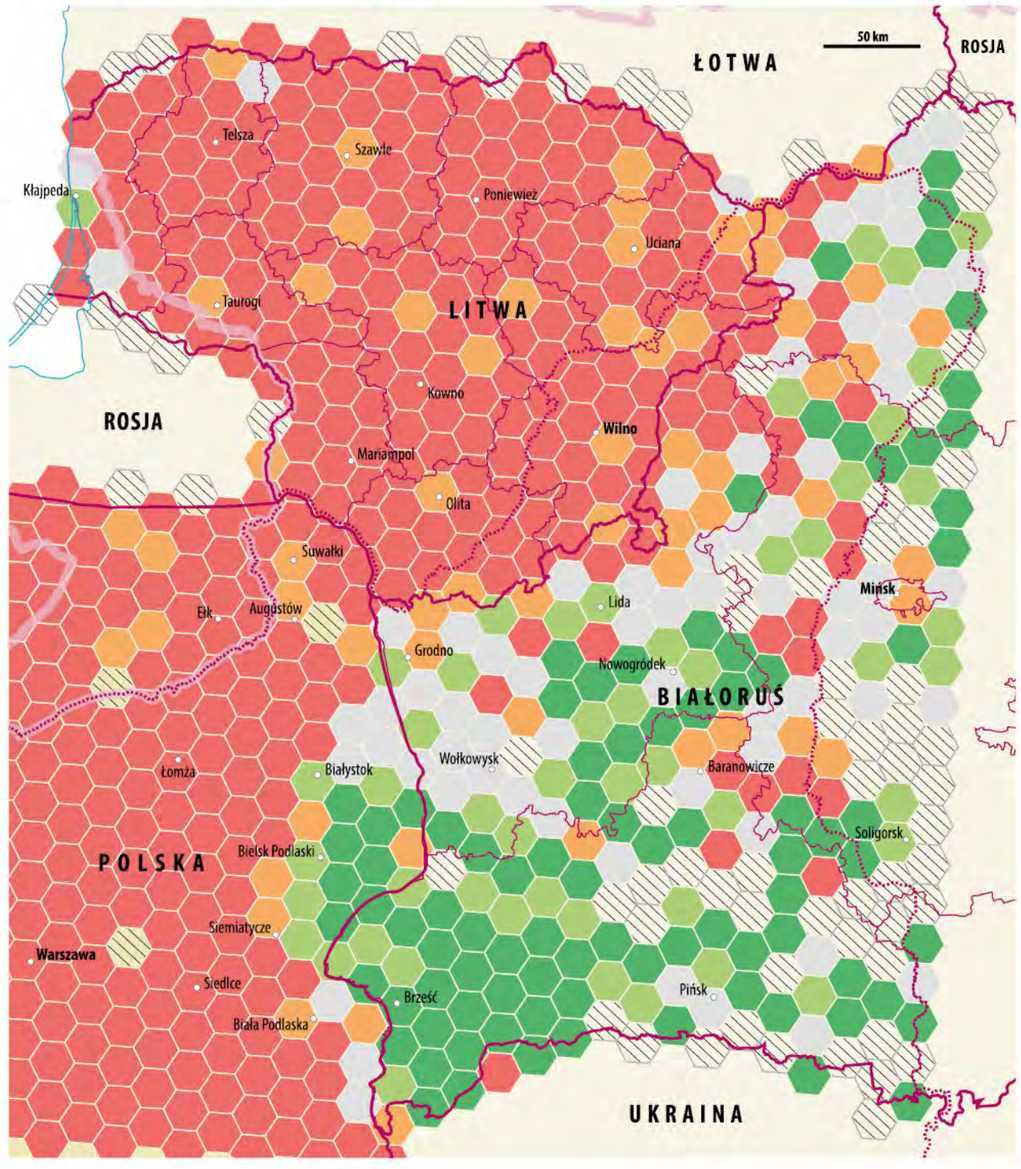
- główna/main
- polska/Polish
- rosyjska/Russian
- inna/other

Granice / Borders

- państw współczesnych / current states
- Polski w latach 1923–1939 / Poland's in 1923–1939
- I Rzeczpospolitej w 1768 / Polish-Lithuanian Commonwealth in 1768
- współczesnych obwodów (Białoruś) i okręgów (Litwa)
  current oblasts (Belarus) and counties (Lithuania)
- współczesnych rejonów i miast wydzielonych
  current districts and special municipalities

Oprac. na podstawie/Compiled on the basis of: 2011 Census data: Population by Ethnicity and Municipality, Statistics Lithuania; Population Census of the Republic of Belarus in 2009, National Statistical Committee of the Republic of Belarus; Population Census 2011 results, Central Statistical Bureau of Latvia

Pogranicze katolicko-prawosławne w Polsce, na Litwie i na Białorusi
Catholic-Orthodox borderlands in Poland, Lithuania and Belarus

Cerkwie prawosławne
Orthodox churches

0 – 20%
20 – 40
40 – 60
60 – 80
80 – 100

Kościoły rzymskokatolickie
Roman Catholic churches

80 – 100%
60 – 80
40 – 60
20 – 40
0 – 20

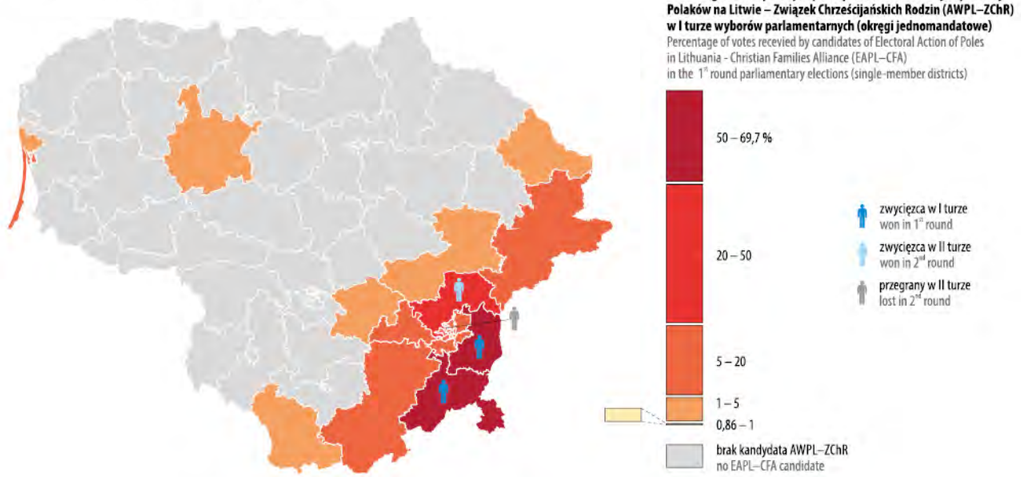
brak kościołów rzymskokatolickich i cerkwi prawosławnych
No Roman Catholic and Orthodox churches

Granice/Borders

- państw współczesnych / current states
- Polski w latach 1923–1939 / Poland's in 1923–1939
- I Rzeczpospolitej w 1768 / Polish-Lithuanian Commonwealth in 1768
- współczesnych obwodów (Białoruś) i okręgów (Litwa)
  current oblasts (Belarus) and counties (Lithuania)

Oprac. na podstawie/Compiled on the basis of: www.thecatholicdirectory.com; www.catholic.by; www.orthodox.pl; www.orthodoxy.lt; strony13 diecezji Egzarchatu Białoruskiego Patriarchatu Moskiewskiego

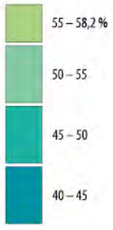
Polacy na Litwie – wybory parlamentarne w 2016
Poles in Lithuania – 2016 parliamentary elections

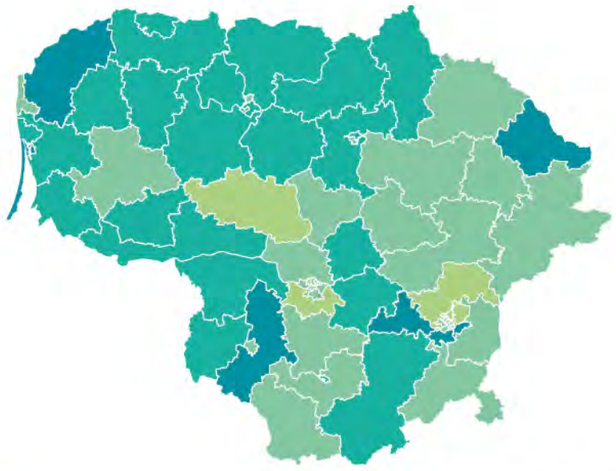

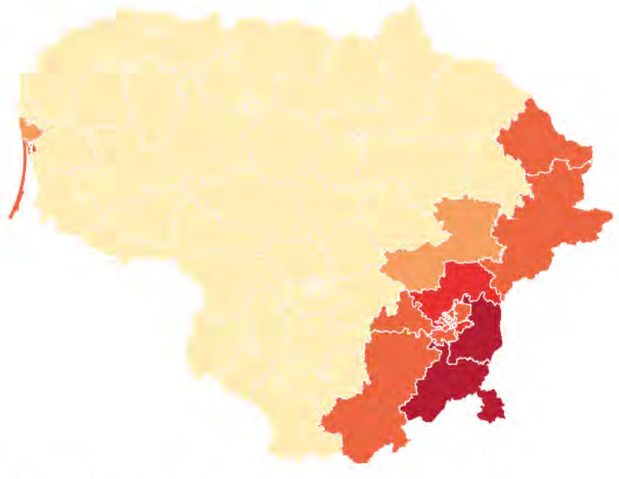
Odsetek głosów uzyskanych przez przedstawicieli Akcji Wyborczej Polaków na Litwie – Związek Chrześcijańskich Rodzin (AWPL–ZChR) w I turze wyborów parlamentarnych (okręgi jednomandatowe)
Percentage of votes recevied by candidates of Electoral Action of Poles in Lithuania - Christian Families Alliance (EAPL–CFA) in the 1st round parliamentary elections (single-member districts)

* Wszystkie mapy wyborcze Litwy: przedziały domknięte prawostronnie
* All electoral maps for Lithuania: right-closed intervals

Frekwencja (okręgi jednomandatowe – I tura wyborów i lista krajowa)
Voter turnout (single-member districts – 1st round and national list of candidates

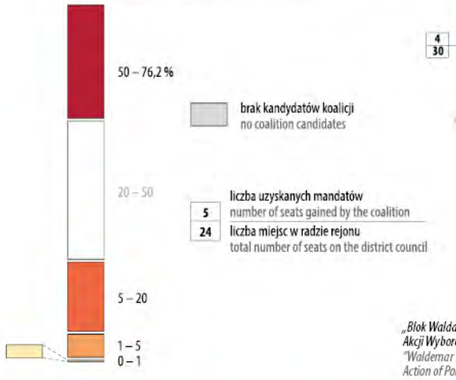
Odsetek głosów uzyskanych przez przedstawicieli AWPL–ZChR w wyborach parlamentarnych (lista krajowa)
Percentage of votes received by candidates of EAPL–CFA in parliamentary elections (national list of candidates)

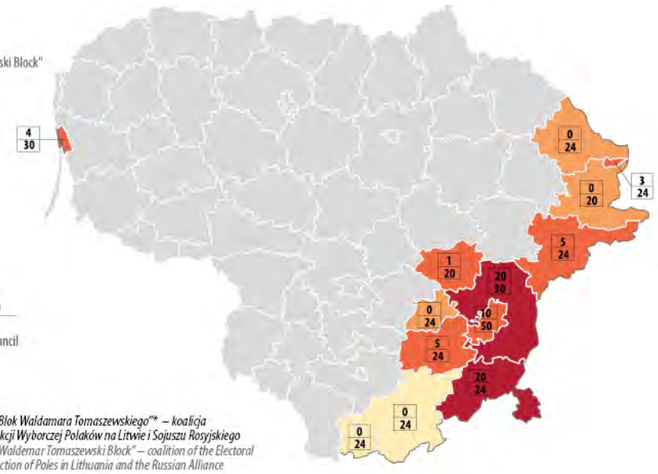

Opracowano na podstawie/Compiled on the basis of: Lietuvos Respublikos vyriausioji rinkimų komisija

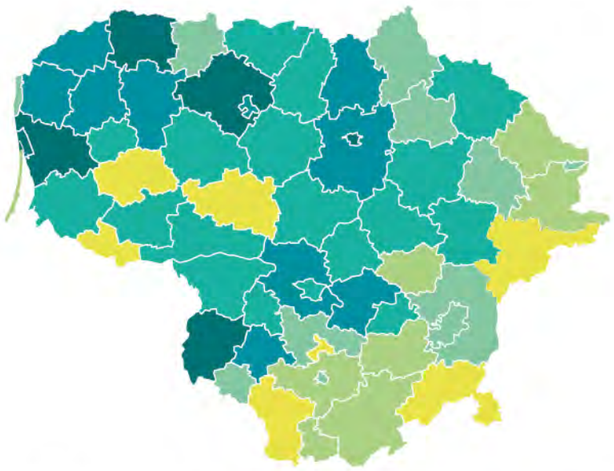
Polacy na Litwie – wybory samorządowe w 2015
Poles in Lithuania – 2015 local elections

Odsetek głosów uzyskanych przez kandydatów koalicji „Blok Waldemara Tomaszewskiego" w wyborach do rad rejonów
Percentage of votes received by candidates from the "Waldemar Tomaszewski Block" electoral coalition in the 2015 district council elections

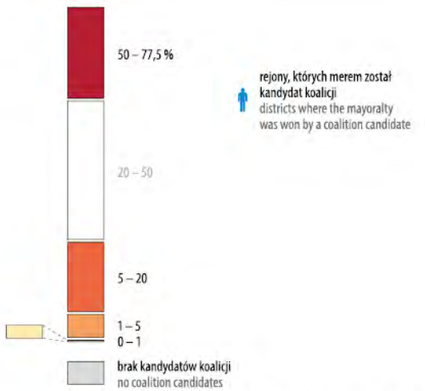
„Blok Waldemara Tomaszewskiego" – koalicja Akcji Wyborczej Polaków na Litwie i Sojuszu Rosyjskiego*
"Waldemar Tomaszewski Block" – coalition of the Electoral Action of Poles in Lithuania and the Russian Alliance

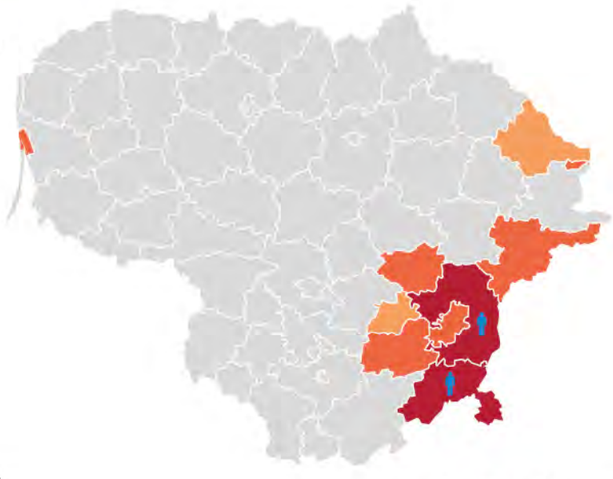

Frekwencja w I turze wyborów samorządowych
Turnout in the 1st round of the local government elections

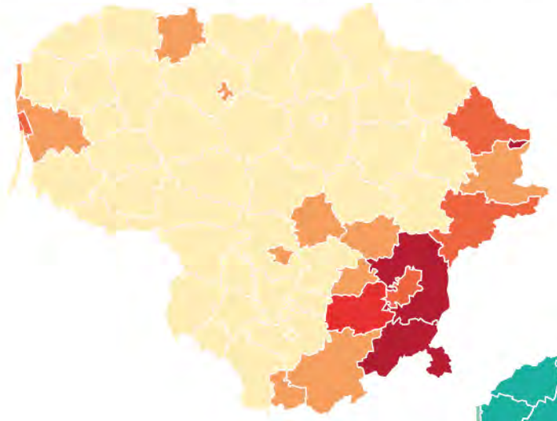
Odsetek głosów uzyskanych przez kandydatów koalicji "Blok Waldemara Tomaszewskiego" w wyborach merów rejonów
Percentage of votes received by candidates from the "Waldemar Tomaszewski Block" electoral coalition in the 2015 district mayoral election

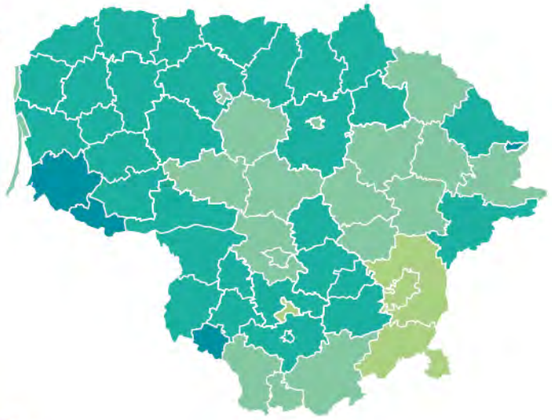
Opracowano na podstawie/Compiled on the basis of: Lietuvos Respublikos vyriausioji rinkimų komisija

Polacy na Litwie – wybory prezydenckie i do Parlamentu Europejskiego w 2014
Poles in Lithuania – 2014 presidential and European Parliament elections

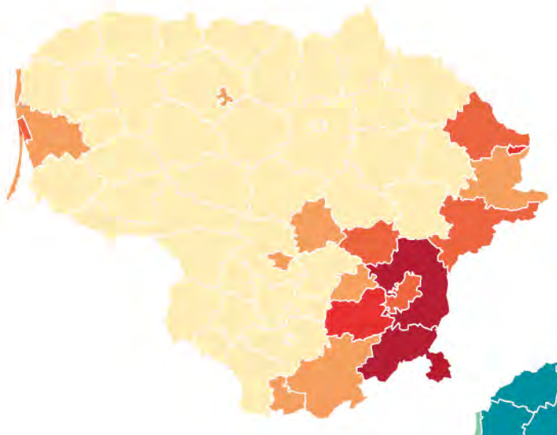
Odsetek głosów uzyskanych przez Waldemara Tomaszewskiego w I turze wyborów prezydenckich w 2014
Percentage of votes received by Waldemar Tomaszewski in the 1st round of the 2014 presidential election

0,04 – 1 | 1 – 5 | 5 – 20 | 20 – 50 | 50 – 73,2 %

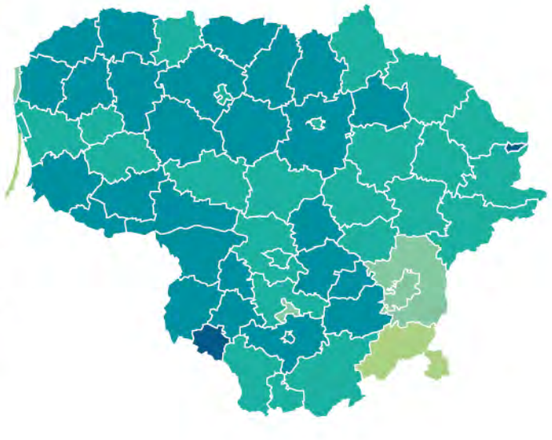
Frekwencja w I turze wyborów prezydenckich w 2014
Turnout in the 1st round of the 2014 presidential election

42,9 – 45 | 45 – 50 | 50 – 55 | 55 – 60,2 %

Odsetek głosów uzyskanych przez AWPL w wyborach do Parlamentu Europejskiego w 2014
Percentage of votes received by EAPL in the 2014 European Parliamentary elections

0,06 – 1 | 1 – 5 | 5 – 20 | 20 – 50 | 50 – 74,8 %

Frekwencja w wyborach do Parlamentu Europejskiego w 2014
Turnout in the 2014 European Parliamentary elections

37,1 – 40 | 40 – 45 | 45 – 50 | 50 – 55 | 55 – 57,2 %

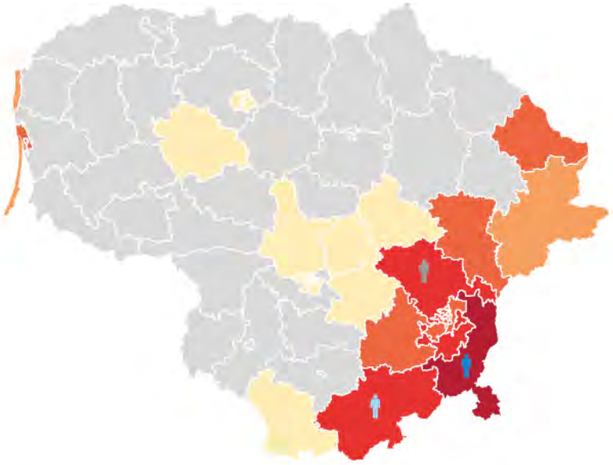
Opracowano na podstawie/Compiled on the basis of: Lietuvos Respublikos vyriausioji rinkimų komisija

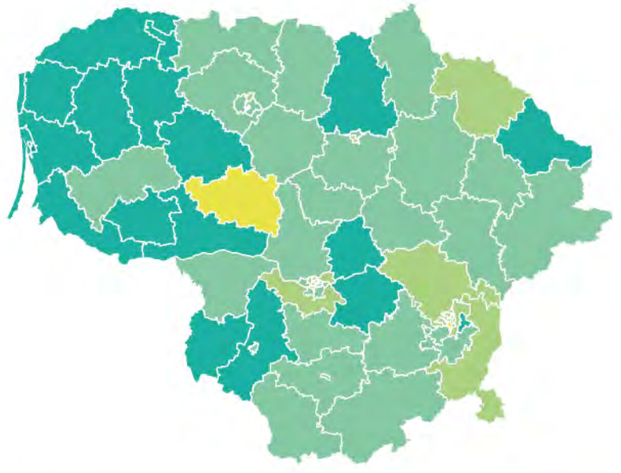
Polacy na Litwie – wybory parlamentarne w 2012
Poles in Lithuania – 2012 parliamentary elections

Odsetek głosów uzyskanych przez przedstawicieli AWPL w I turze wyborów (okręgi jednomandatowe)
Percentage of votes recevied by candidates of EAPL in the 1st round parliamentary elections (single-member districts)

50 – 64,3 %
20 – 50
5 – 20
1 – 5
0,24 – 1
brak kandydata AWPL / no EAPL candidate

zwycięzca w I turze / won in 1st round
zwycięzca w II turze / won in 2nd round
przegrany w II turze / lost in 2nd round

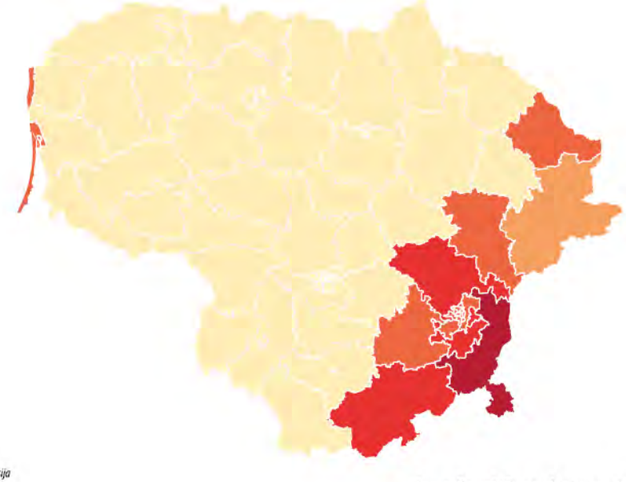

Frekwencja (okręgi jednomandatowe – I tura wyborów i lista krajowa)
Voter turnout (single-member districts – 1st round and national list of candidates

60 – 64,3 %
55 – 60
50 – 55
45 – 50
42,6 – 45

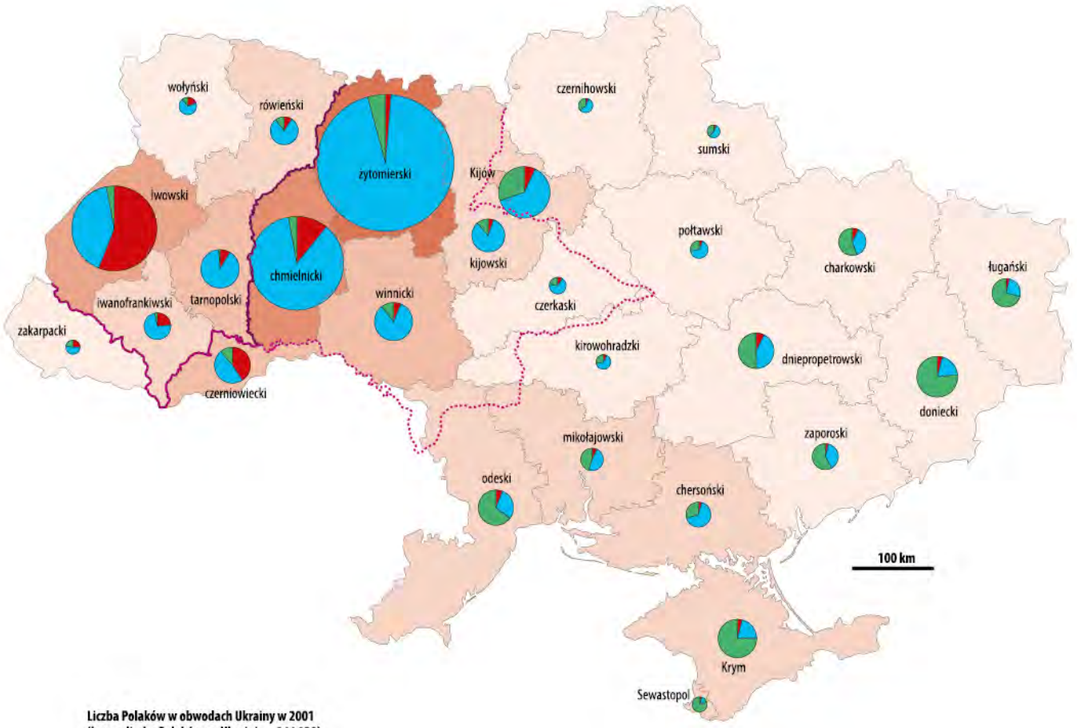
Odsetek głosów uzyskanych przez przedstawicieli AWPL w wyborach parlamentarnych (lista krajowa)
Percentage of votes received by candidates of EAPL in parliamentary elections (national list of candidates)

50 – 64,3 %
20 – 50
5 – 20
1 – 5
0,05 – 1

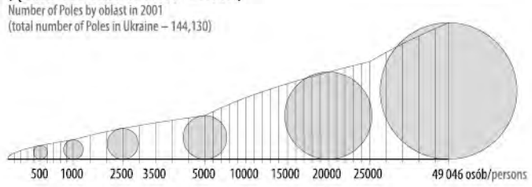

Opracowano na podstawie/Compiled on the basis of: Lietuvos Respublikos vyriausioji rinkimų komisija

Polacy na Ukrainie
Poles in Ukraine

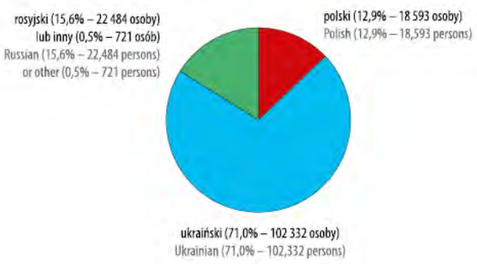
Liczba Polaków w obwodach Ukrainy w 2001
(łączna liczba Polaków na Ukrainie – 144 130)
Number of Poles by oblast in 2001
(total number of Poles in Ukraine – 144,130)

wschodnia granica Polski w 1939
Eastern boundary of Poland in 1939

wschodnia granica Polski w 1768
Eastern boundary of Poland in 1768

Odsetek Polaków deklarujących jako język ojczysty:
Percentage of Poles whose mother tongue is:

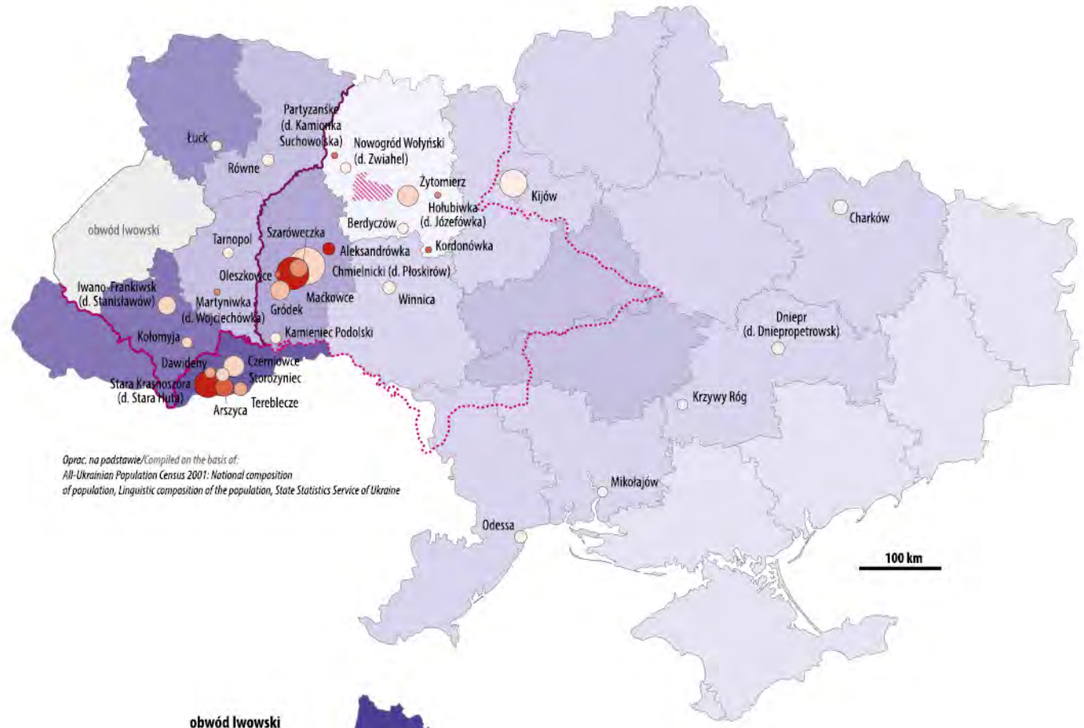
Średnia dla Ukrainy w 2001
Average for Ukraine in 2001

Odsetek Polaków w obwodach w 2001
Percentage of Poles by oblast in 2001

2,0 – 3,9 %
1,0 – 1,9
0,5 – 0,9
0,2 – 0,5
0,1 – 0,2
poniżej/below 0,1

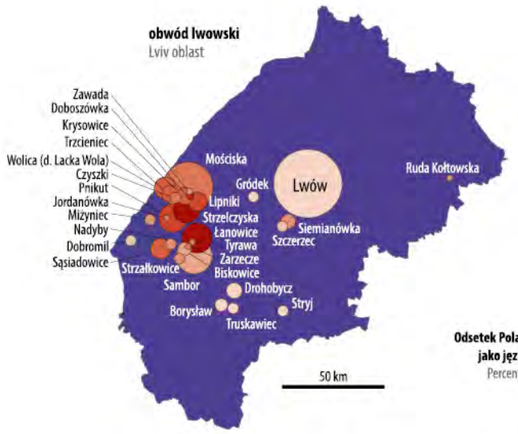
Oprac. na podstawie/Compiled on the basis of:
All-Ukrainian Population Census 2001: National composition of population, Linguistic composition of the population, State Statistics Service of Ukraine

Polacy na Ukrainie II
Poles in Ukraine II

Oprac. na podstawie/Compiled on the basis of:
All-Ukrainian Population Census 2001: National composition of population, Linguistic composition of the population, State Statistics Service of Ukraine

obwód lwowski
Lviv oblast

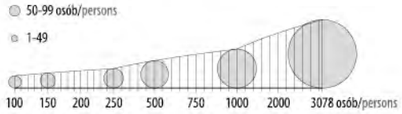
wschodnia granica Polski w 1939
Eastern boundary of Poland in 1939

wschodnia granica Polski w 1768
Eastern boundary of Poland in 1768

obszar Polskiego Rejonu Narodowego im. Juliana Marchlewskiego (1925–35)
area of J. Marchlewski Polish Autonomous Raion (1925–35)

Liczba osób deklarujących język polski jako język ojczysty w miejscowościach w 2001
Number of persons whose mother tongue is Polish by localities in 2001

50-99 osób/persons
1-49

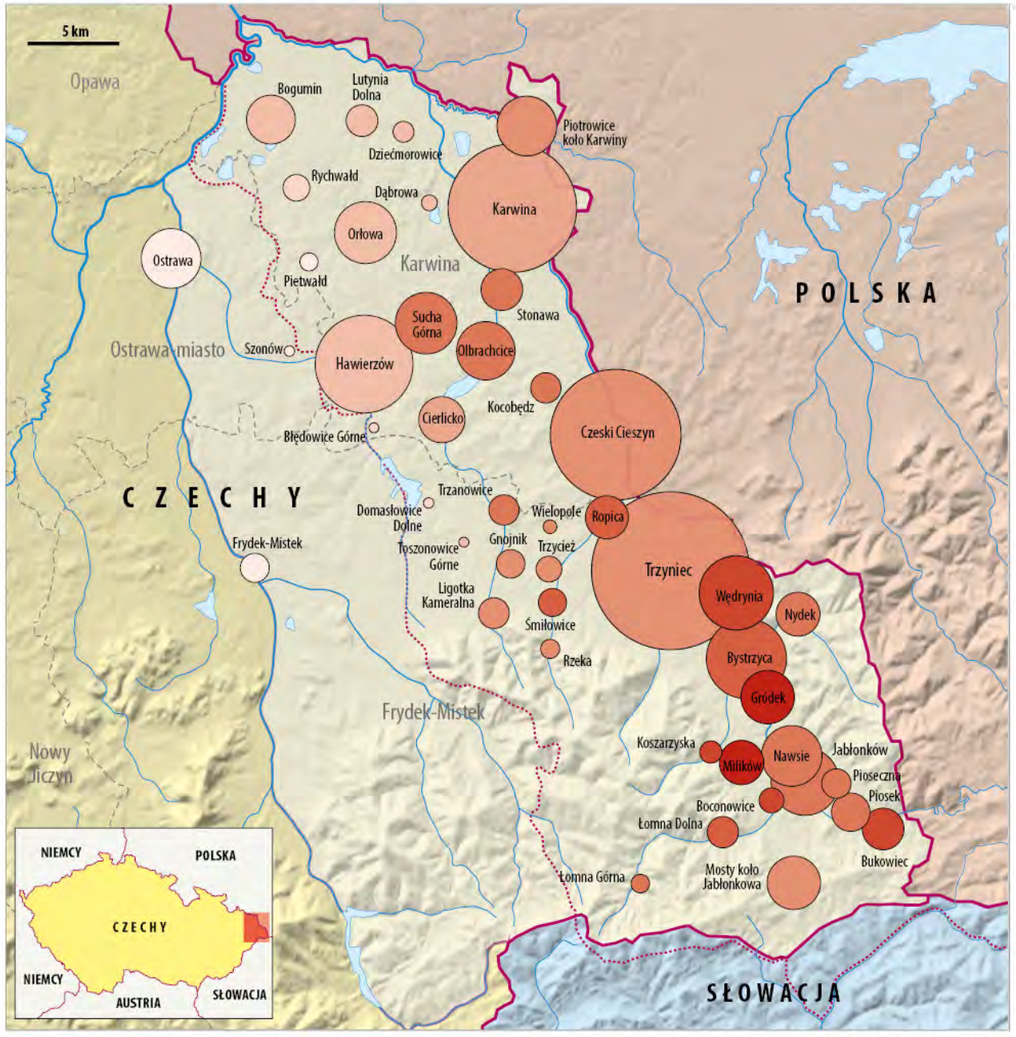
Odsetek Polaków deklarujących język polski jako język ojczysty w obwodach w 2001
Percentage of Poles whose mother tongue is Polish by oblast in 2001

powyżej/over 50,0
30,1 – 50,0
20,1 – 30,0
15,1 – 20,0
10,1 – 15,0
7,6 – 10,0
5,0 – 7,5
2,5 – 5,0
poniżej/below 2,5

Odsetek osób deklarujących język polski jako język ojczysty w miejscowościach w 2001
Percentage of persons whose mother tongue is Polish by localities in 2001

80,0 – 98,0
60,0 – 79,9
40,0 – 59,9
20,0 – 39,9
10,0 – 19,9
5,0 – 9,9
2,0 – 4,9
1,0 – 1,9
0,1 – 0,9
poniżej/below 0,1

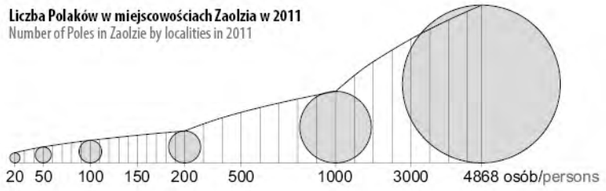
Polacy w czeskiej części Śląska Cieszyńskiego (Zaolzie)
Poles in the Czech part of Cieszyn Silesia (Zaolzie)

Oprac. na podstawie/Compiled on the basis of: Sčítaní lidu, domů a bytů 2011, Český statistický úřad

granica państw
national boundaries
granica terenów przyłączonych do Polski w 1938
boundary of areas incorporated into Poland in 1938
granica okręgów
okres boundaries

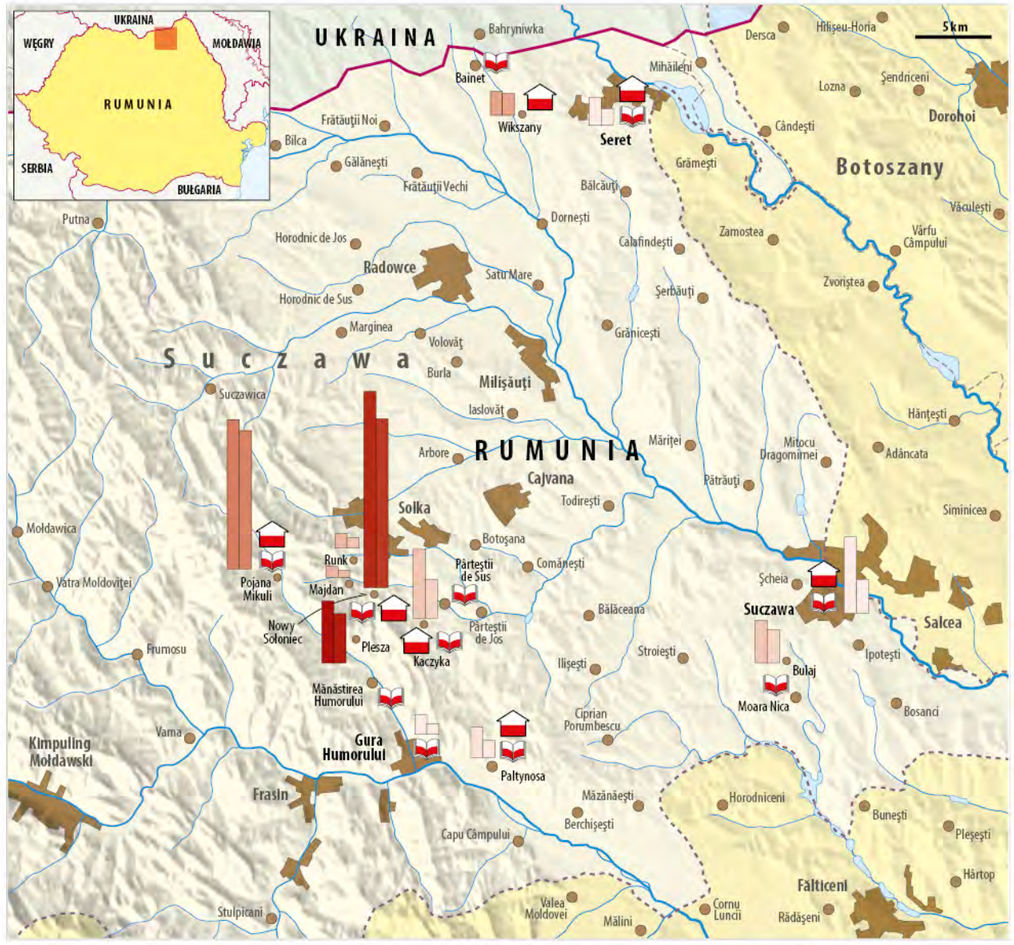
Liczba Polaków w miejscowościach Zaolzia w 2011
Number of Poles in Zaolzie by localities in 2011

Odsetek Polaków w 2011
Percentage of Poles in 2011

30,0 % i więcej and more
25,0 – 29,9
20,0 – 24,9
15,0 – 19,9
10,0 – 14,9
5,0 – 9,9
2,0 – 4,9
1,0 – 1,9
poniżej/below 1,0

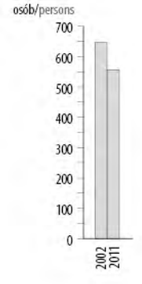
Polacy na rumuńskiej Bukowinie
Poles in Romanian Bukovina

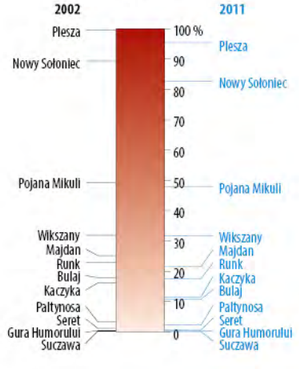
Oprac. na podstawie/Compiled on the basis of: Recensământul Populației și Locuințelor 2002: Populația după etnie, Recensământului Populației și al Locuințelor 2011: Populația stabilă după etnie, Institutul Național de Statistică; Atlas polskiej obecności za granicą, Ministerstwo Spraw Zagranicznych

domy polskie
Polish houses
szkoły z nauką języka polskiego lub wiedzy o Polsce
schools in which the Polish language or Polish history and culture are taught
miasta
towns
miejscowości – siedziby gmin
localities – seats of communes
inne miejscowości (tylko związane z Polakami)
other localities (related to Poles only)
granica państw
national boundaries
granica okręgów
județ boundaries
wschodnia granica Księstwa Bukowiny w 1910
Eastern boundary of the Duchy of Bukovina in 1910

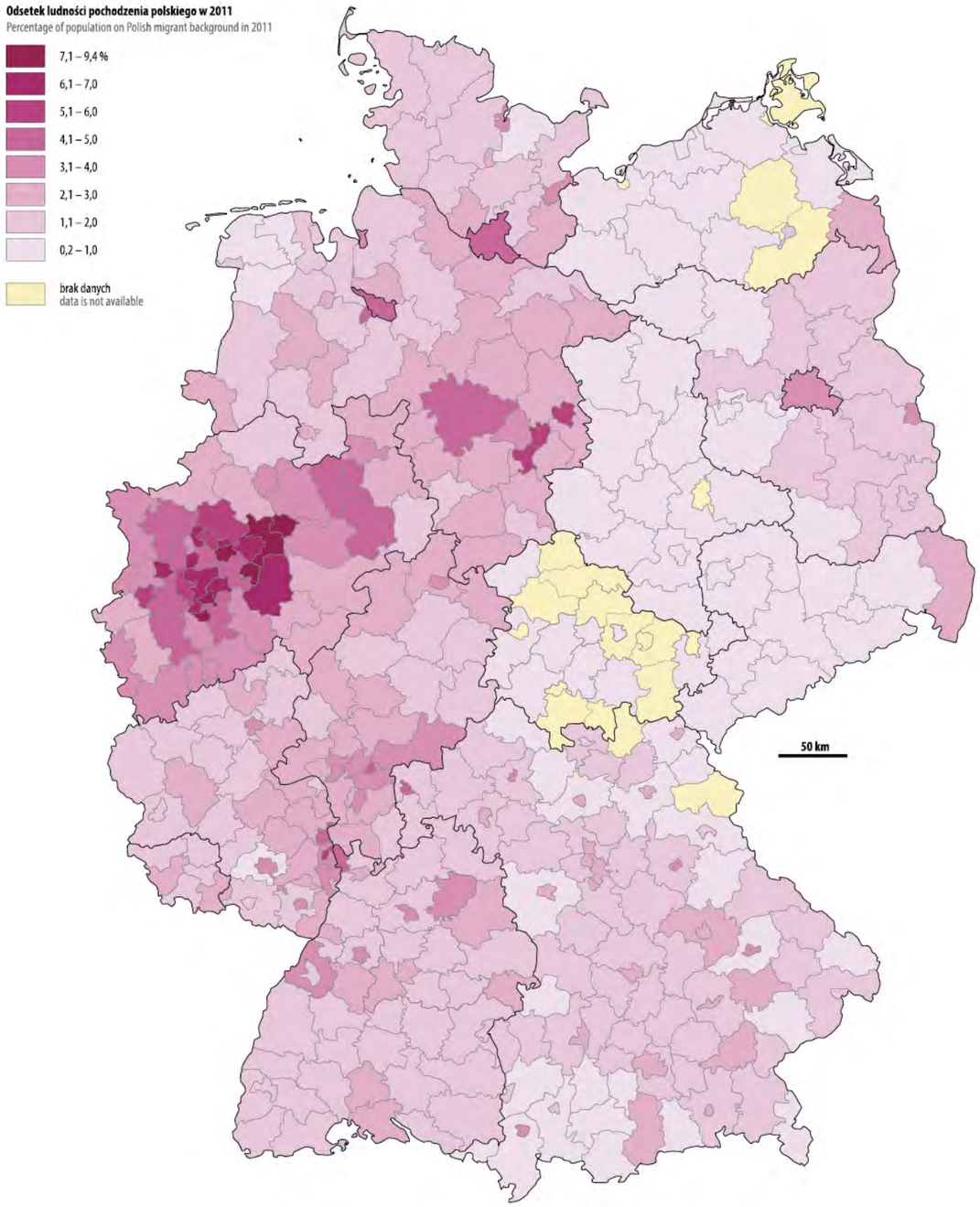
Liczba Polaków w miejscowościach Bukowiny rumuńskiej w roku:
Number of Poles in Romanian Bukovina by localities in:

Odsetek Polaków w roku:
Percentage of Poles in:

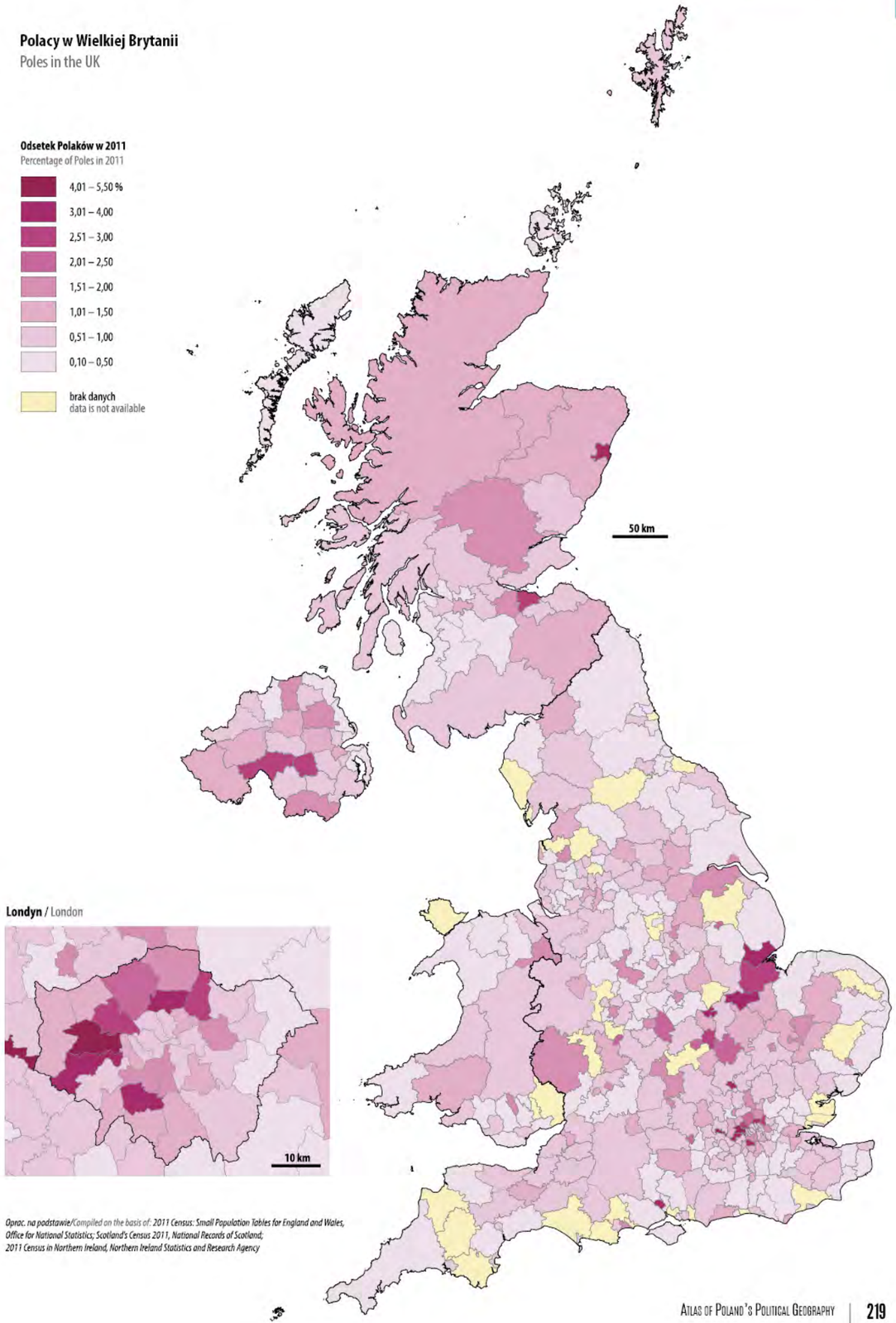

Polacy w Niemczech
Poles in Germany

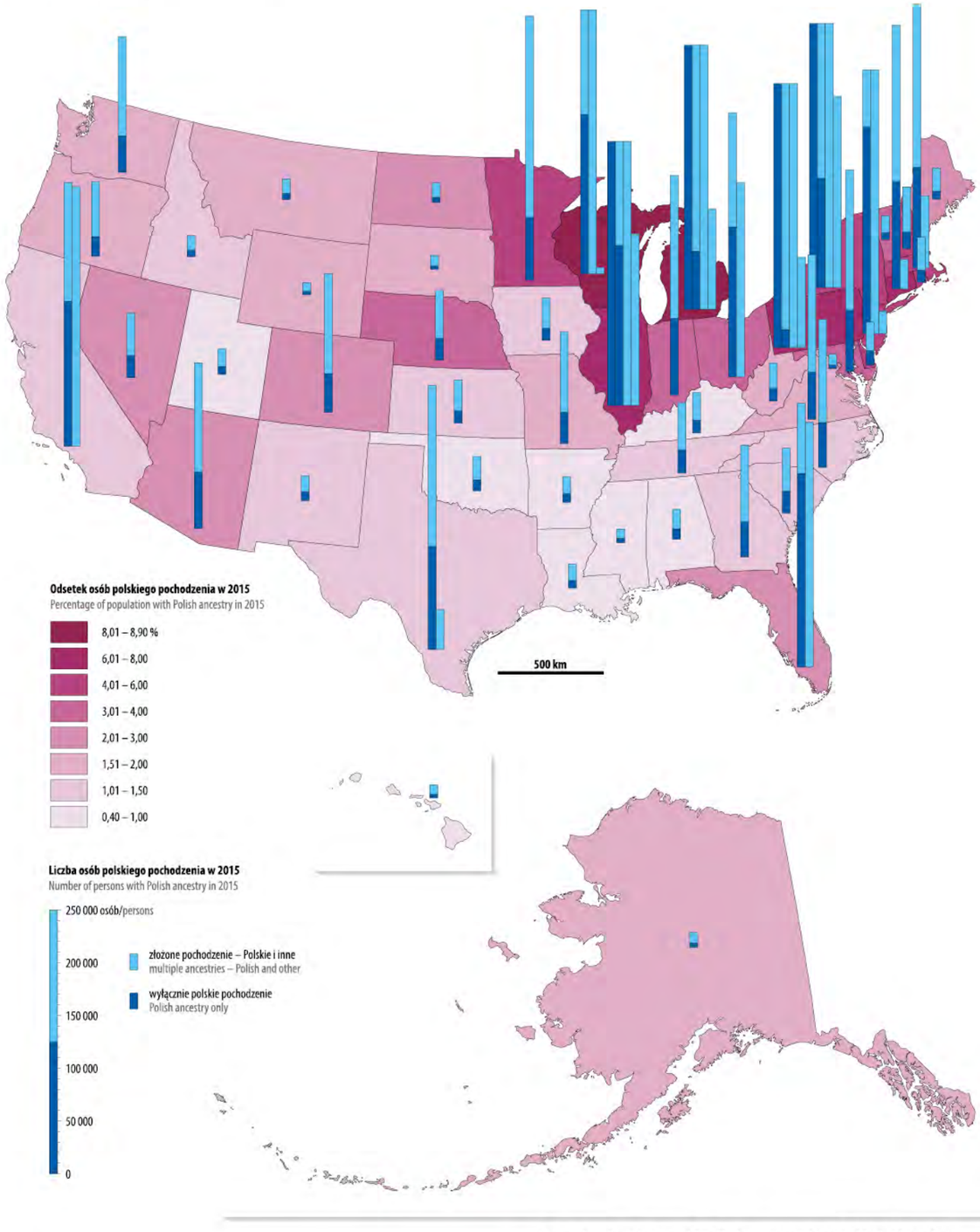
Oprac. na podstawie/Compiled on the basis of: Zensusdatenbank des Zensus 2011, Statistische Ämter des Bundes und der Länder

Polacy w Wielkiej Brytanii
Poles in the UK

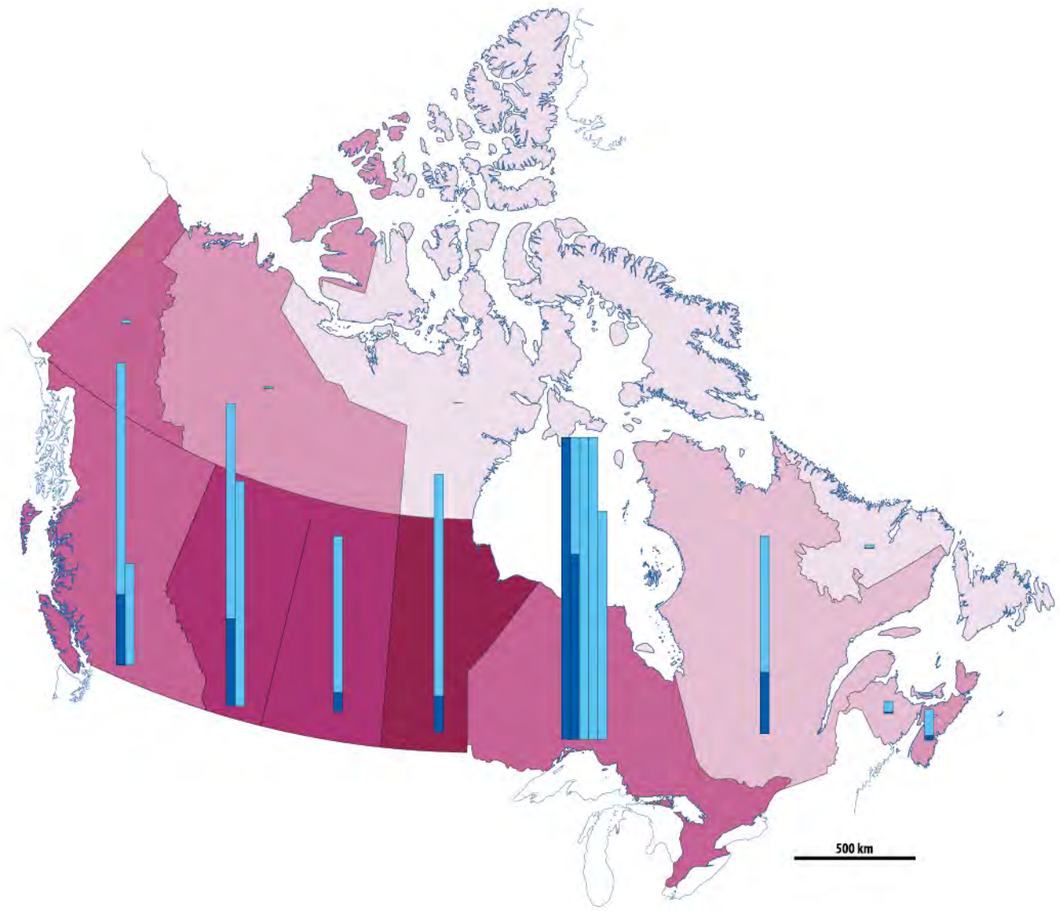
Oprac. na podstawie/Compiled on the basis of: 2011 Census: Small Population Tables for England and Wales, Office for National Statistics; Scotland's Census 2011, National Records of Scotland; 2011 Census in Northern Ireland, Northern Ireland Statistics and Research Agency

Polacy w Stanach Zjednoczonych
Poles in the USA

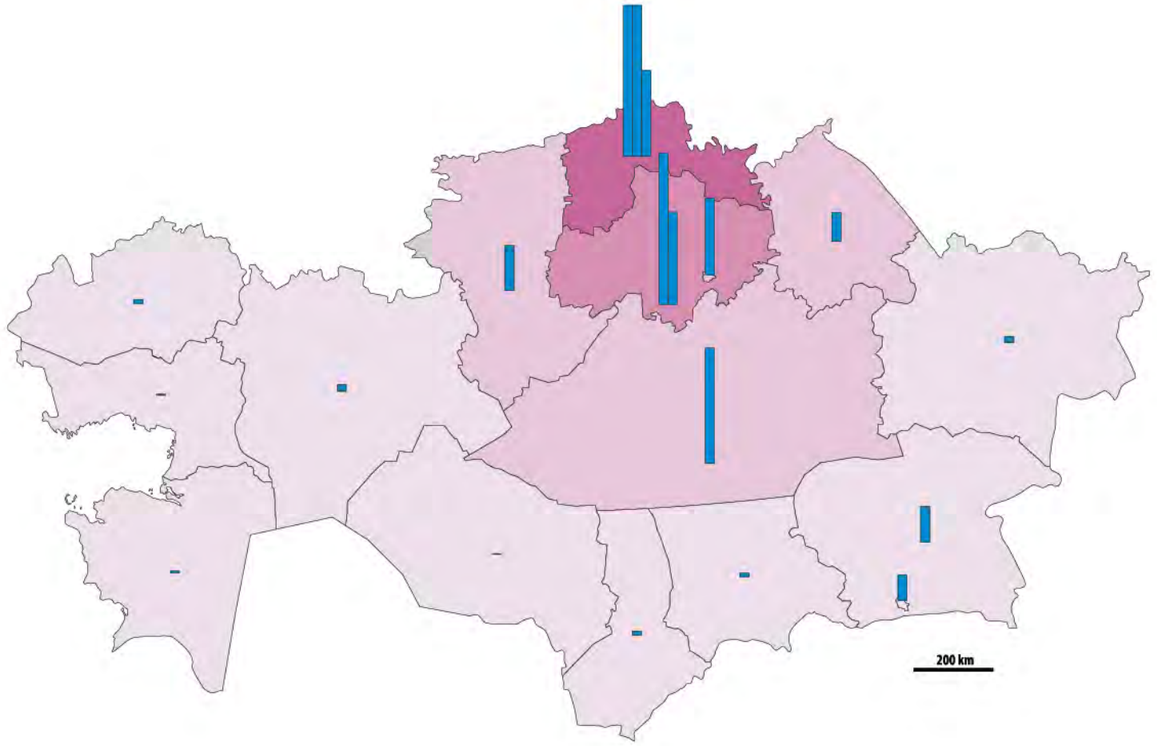
Oprac. na podstawie/Compiled on the basis of: 2011–2015 American Community Survey 5-Year Estimates, U.S. Census Bureau

Polacy w Kanadzie
Poles in Canada

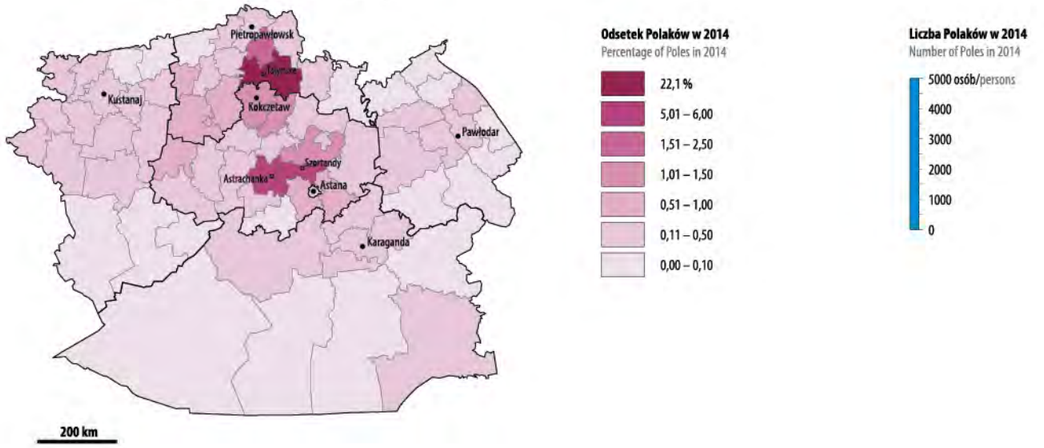

Oprac. na podstawie/Compiled on the basis of: 2011 National Household Survey: Data tables, Statistics Canada

Polacy w Kazachstanie
Poles in Kazakhstan

Polacy w rejonach północnego i środkowego Kazachstanu
Poles in of northern and central Kazakhstan rayons

Odsetek Polaków w 2014
Percentage of Poles in 2014

- 22,1 %
- 5,01 – 6,00
- 1,51 – 2,50
- 1,01 – 1,50
- 0,51 – 1,00
- 0,11 – 0,50
- 0,00 – 0,10

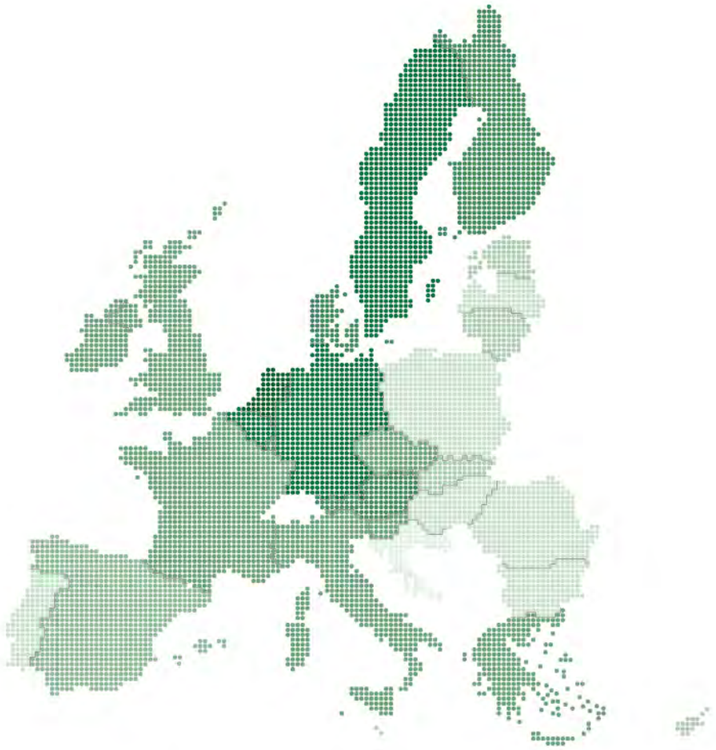
Liczba Polaków w 2014
Number of Poles in 2014

- 5000 osób/persons
- 4000
- 3000
- 2000
- 1000
- 0

Oprac. na podstawie/Compiled on the basis of: Численность населения Республики Казахстан по отдельным этносам на начало 2014 года, Агентство Республики Казахстан по статистике

Rozwój
Development

Rozwój społeczny w 1990
Human development in 1990

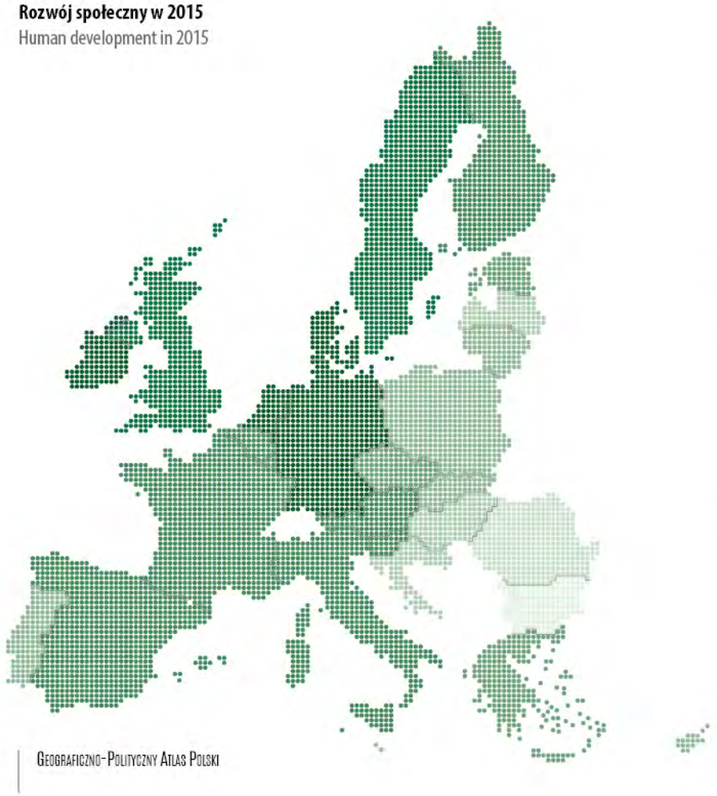

Wskaźnik rozwoju społecznego w 1990
Human Development Index in 1990

- 0,820 – 0,839
- 0,800 – 0,819
- 0,780 – 0,799
- 0,760 – 0,779
- 0,740 – 0,759
- 0,720 – 0,739
- 0,700 – 0,719
- 0,660 – 0,699

Oprac. na podstawie/Compiled on the basis of:
Human Development Report 2016,
United Nations Development Programme

Rozwój społeczny w 2015
Human development in 2015

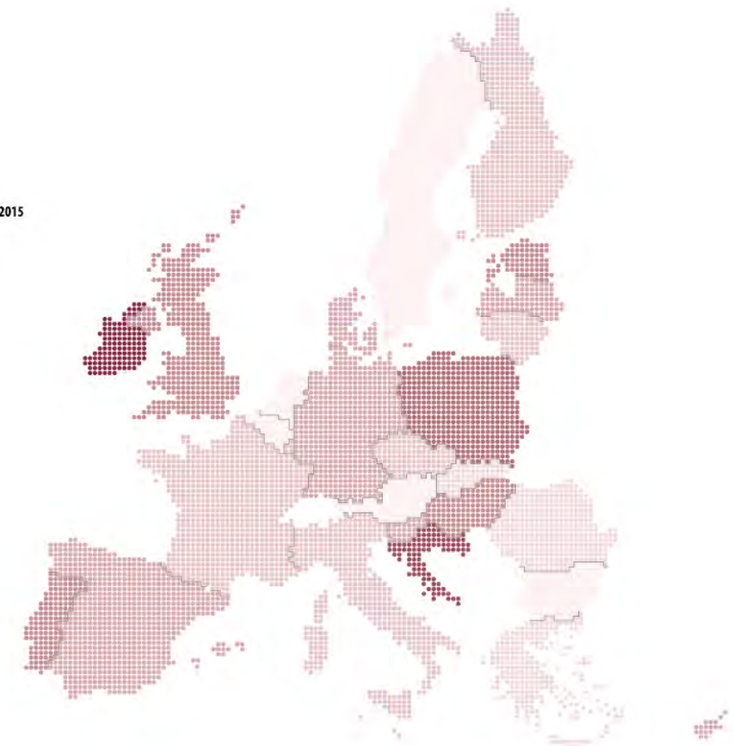

Wskaźnik rozwoju społecznego w 2015
Human Development Index in 2015

- 0,920 – 0,929
- 0,900 – 0,919
- 0,880 – 0,899
- 0,860 – 0,879
- 0,840 – 0,859
- 0,820 – 0,839
- 0,800 – 0,819
- 0,790 – 0,799

Oprac. na podstawie/Compiled on the basis of:
Human Development Report 2016,
United Nations Development Programme

Poprawa jakości życia
Improvement in quality of life

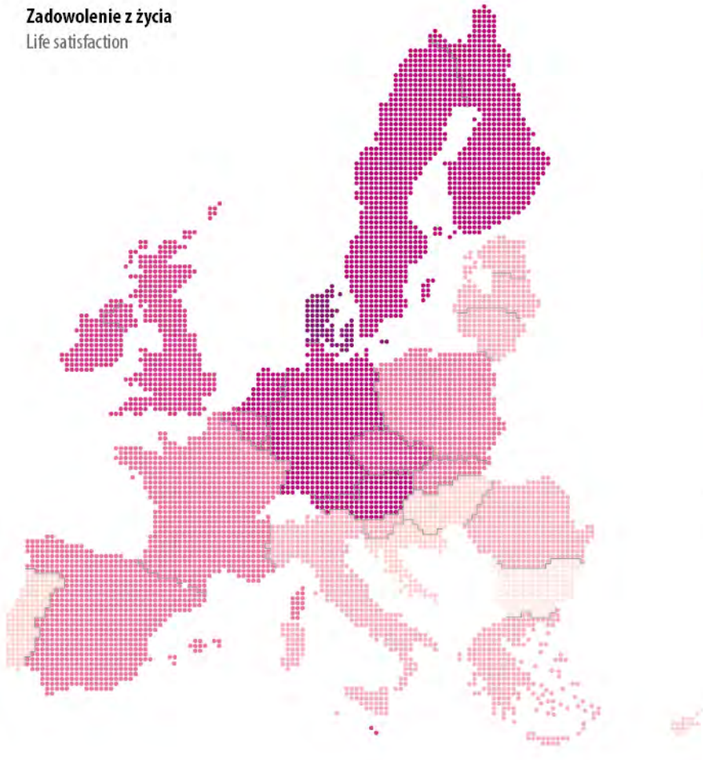

Wzrost wskaźnika rozwoju społecznego w latach 1990–2015
Increase in the Human Development Index in 1990–2015

- 0,161 – 0,170
- 0,151 – 0,160
- 0,141 – 0,150
- 0,131 – 0,140
- 0,121 – 0,130
- 0,111 – 0,120
- 0,101 – 0,110
- 0,091 – 0,100

Oprac. na podstawie/Compiled on the basis of:
Human Development Report 2016,
United Nations Development Programme

Zadowolenie z życia
Life satisfaction

Ogólny wskaźnik zadowolenia z życia 2014–2015
Overall life satisfaction index 2014–2015

- 7,5 – 7,9
- 7,0 – 7,4
- 6,5 – 6,9
- 6,0 – 6,4
- 5,5 – 5,9
- 5,0 – 5,4
- 4,4 – 4,9

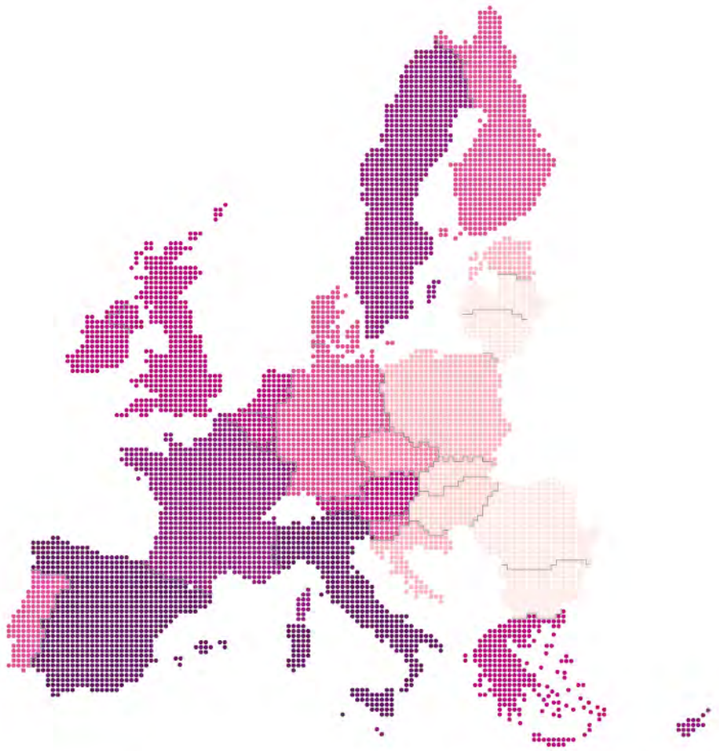
Oprac. na podstawie/Compiled on the basis of:
Human Development Report 2016,
United Nations Development Programme

Spodziewana długość życia
Life expectancy at birth

Spodziewana długość życia od narodzin w 2014
Life expectancy at birth in 2014

- 83,1 – 83,3 lat/years
- 82,1 – 83,0
- 81,4 – 82,0
- 80,1 – 81,3
- 78,1 – 80,0
- 77,1 – 78,0
- 75,1 – 77,0
- 74,5 – 75,0

Oprac. na podstawie/Compiled on the basis of:
Life expectancy at birth by sex, Eurostat

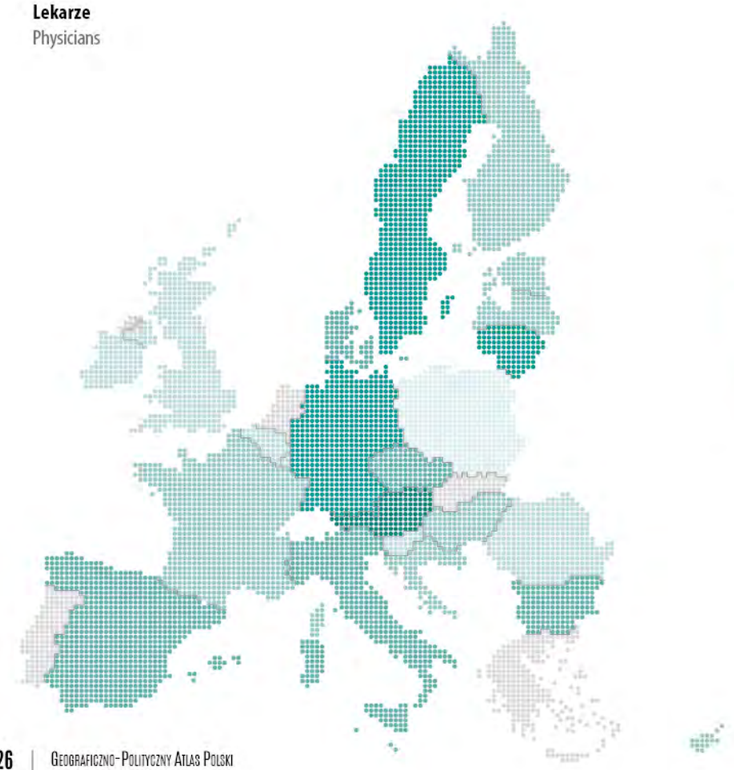
Lekarze
Physicians

Praktykujący lekarze na 100 000 mieszkańców w 2014
Practising physicians per 100 000 inhabitants in 2014

- ponad/above 500
- 401 – 500
- 351 – 400
- 301 – 350
- 251 – 300
- poniżej/below 250

brak danych/data is not available

Oprac. na podstawie/Compiled on the basis of:
Practising physicians, Eurostat

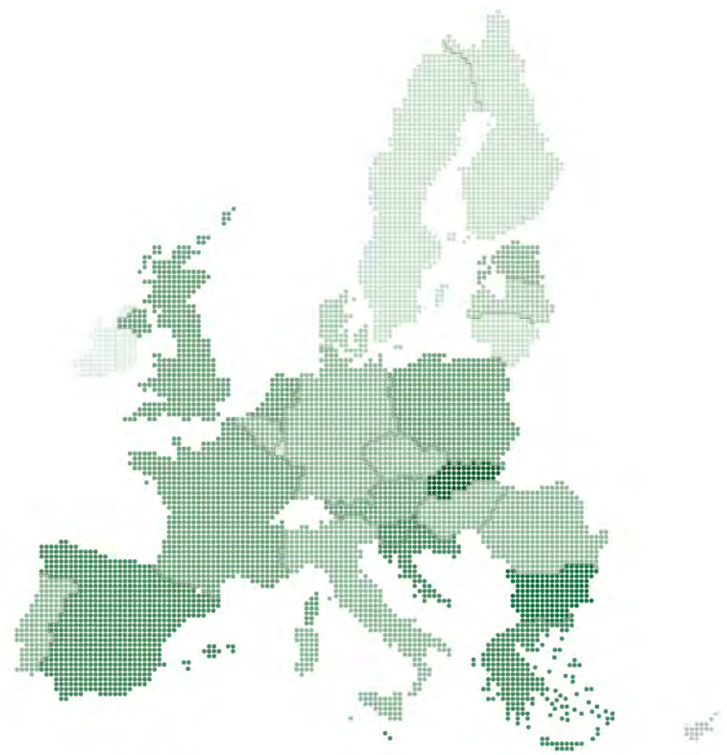

Lądowe obszary chronione
Terrestrial protected areas

Lądowe obszary chronione w odsetku powierzchni lądowej kraju w 2014
Terrestrial protected areas as a percentage of total land area in 2014

- 50,1 – 60,0 %
- 40,1 – 50,0
- 30,1 – 40,0
- 25,1 – 30,0
- 20,1 – 25,0
- 17,1 – 20,0
- 14,1 – 17,0
- 10,0 – 14,0

Oprac. na podstawie/Compiled on the basis of:
Ochrona środowiska 2016, Główny Urząd Statystyczny

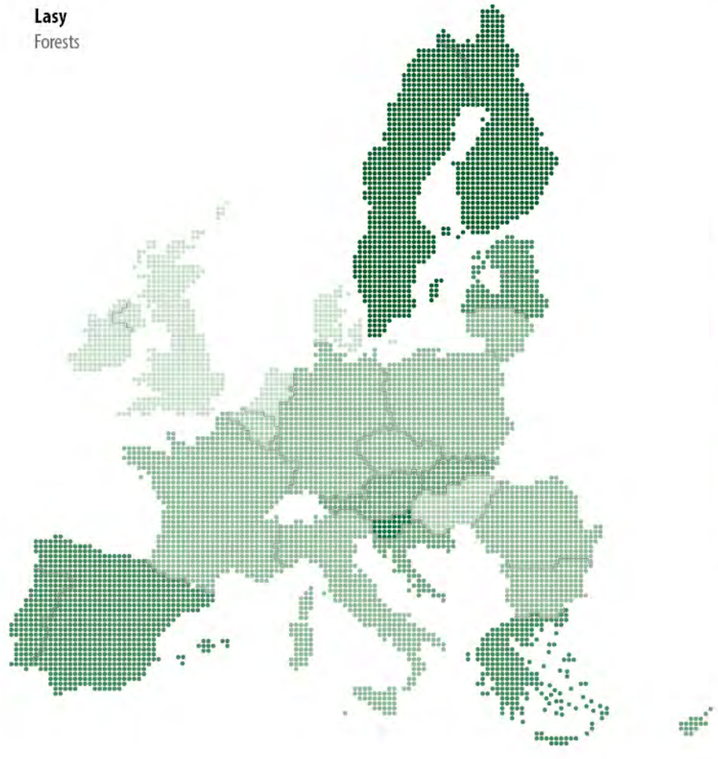

Lasy
Forests

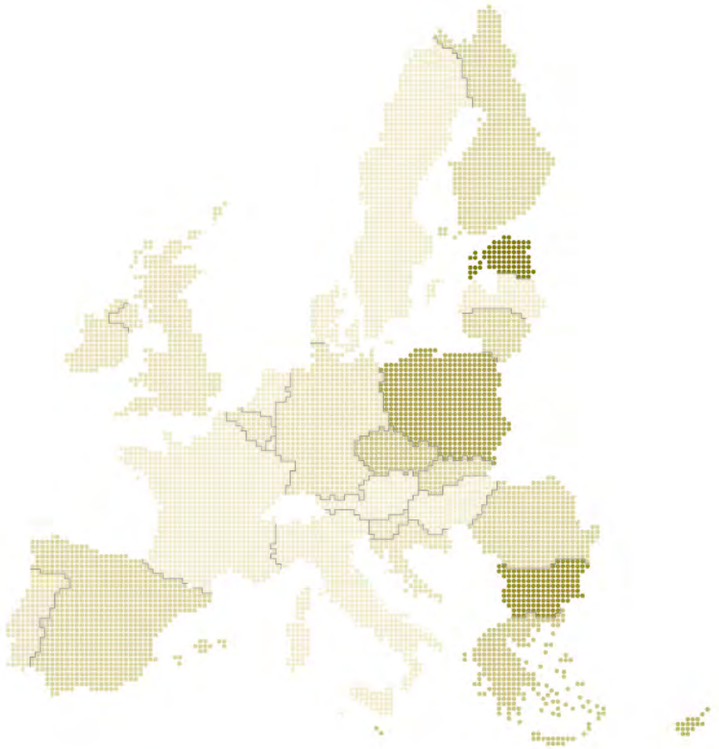
Powierzchnia lasów i innych terenów leśnych w odsetku powierzchni lądowej w 2015
Forests and other wooded land
as a percentage of land area in 2015

- 70,1 – 80,0 %
- 60,1 – 70,0
- 50,1 – 60,0
- 40,1 – 50,0
- 30,1 – 40,0
- 20,1 – 30,0
- 10,1 – 20,0
- 0,0 – 10,0

Oprac. na podstawie/Compiled on the basis of:
Ochrona środowiska 2016, Główny Urząd Statystyczny

Emisja tlenków siarki
Sulphur oxide emissions

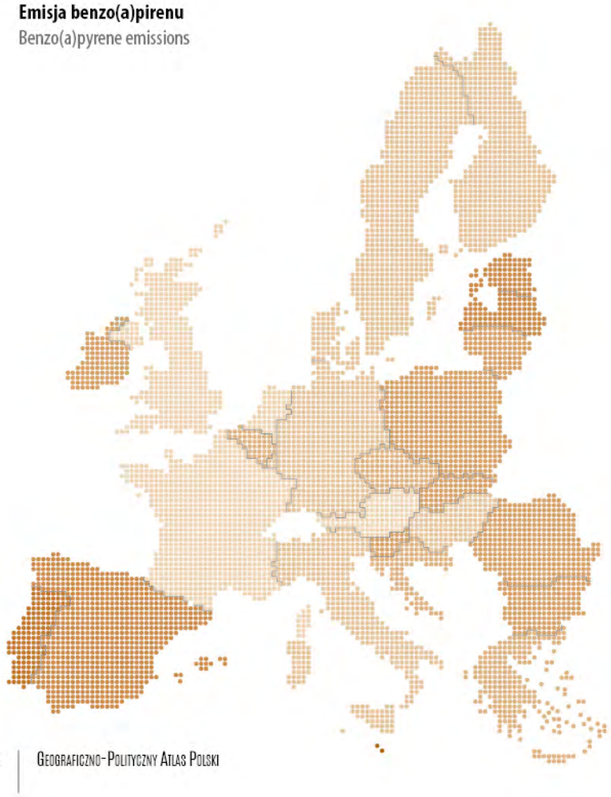

Emisja tlenków siarki na mieszkańca w 2014
Total emissions of sulphur oxides per inhabitant in 2014

- 30,1 – 35,0 kg
- 25,1 – 30,0
- 20,1 – 25,0
- 15,1 – 20,0
- 10,1 – 15,0
- 5,1 – 10,0
- 3,1 – 5,0
- 1,7 – 3,0

Oprac. na podstawie/Compiled on the basis of:
Total emissions as reported to international conventions (UNFCCC and CLRTAP), Eurostat

Emisja benzo(a)pirenu
Benzo(a)pyrene emissions

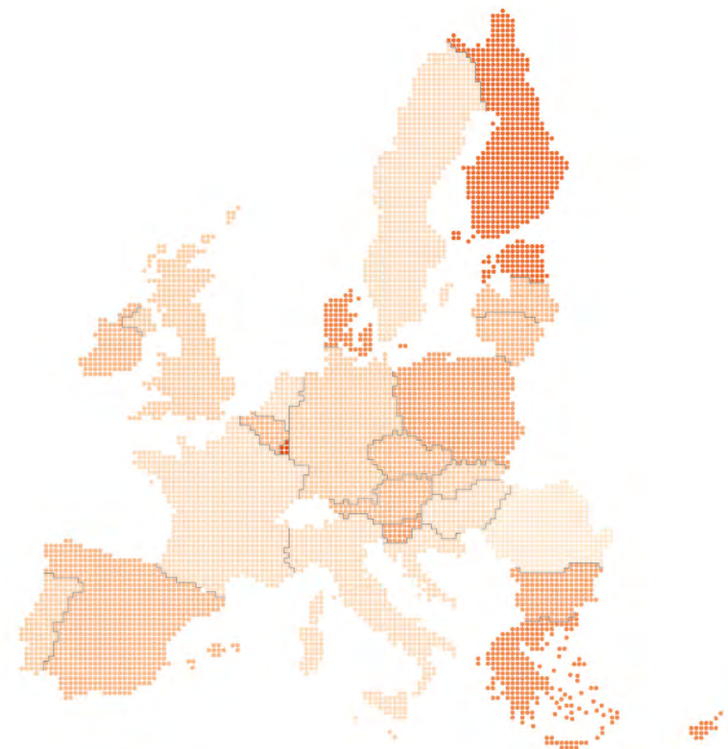

Emisja benzo(a)pirenu na mieszkańca w 2014
Total emissions of benzo(a)pyrene per inhabitant in 2014

- 3,01 – 9,00 g
- 2,01 – 3,00
- 1,51 – 2,00
- 1,01 – 1,50
- 0,51 – 1,00
- 0,26 – 0,50
- 0,01 – 0,25

Oprac. na podstawie/Compiled on the basis of:
Emission database of EMEP (Co-operative programme for monitoring and evaluation of long range transmission of air pollutants in Europe), Centre on Emission Inventories and Projections of the European Monitoring and Evaluation Programme

Emisja tlenków azotu
Nitrogen oxide emissions

Emisja tlenków azotu na mieszkańca w 2014
Total emissions of nitrogen oxides per inhabitant in 2014

- 30,1 – 55,0 kg
- 25,1 – 30,0
- 20,1 – 25,0
- 18,1 – 20,0
- 16,1 – 18,0
- 14,1 – 16,0
- 12,1 – 14,0
- 10,0 – 12,0

Oprac. na podstawie/Compiled on the basis of:
Total emissions as reported to international conventions (UNFCCC and CLRTAP), Eurostat

Emisja pyłów zawieszonych PM10
PM10 particulate matter emissions

Emisja pyłów zawieszonych PM10 na mieszkańca w 2014
Total emissions of particulate matter PM10 per inhabitant in 2014

- 10,01 – 12,00 kg
- 8,01 – 10,00
- 6,01 – 8,00
- 5,01 – 6,00
- 4,01 – 5,00
- 3,01 – 4,00
- 2,01 – 3,00
- 1,50 – 2,00

brak danych/data is not available

Oprac. na podstawie/Compiled on the basis of:
Total emissions as reported to international conventions (UNFCCC and CLRTAP), Eurostat

PKB i PKB per capita
GDP/GDP per capita

Produkt krajowy brutto w euro w 2016
Gross domestic product in euro in 2016

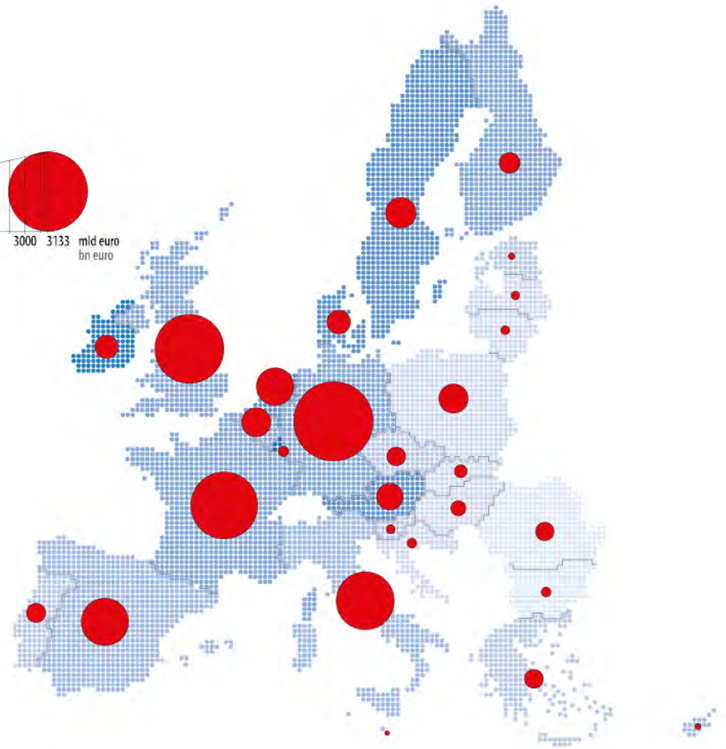
0 50 100 200 300 400 500 1000 2000 3000 3133 mld euro / bn euro

Produkt krajowy brutto na osobę w euro w 2016
Gross domestic product per capita in euro in 2016

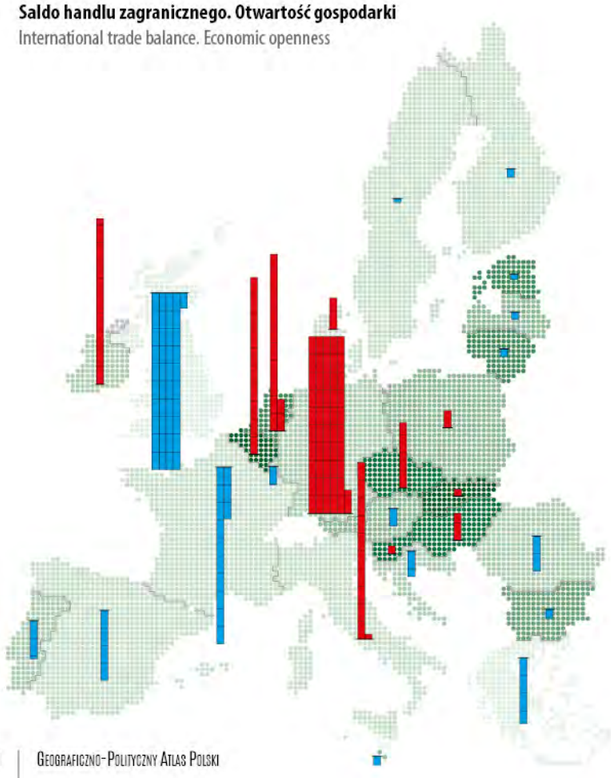
- 75 000 – 100 000*
- 50 000 – 75 000
- 40 000 – 50 000
- 30 000 – 40 000
- 20 000 – 30 000
- 15 000 – 20 000
- 10 000 – 15 000
- 5000 – 10 000

** Przedziały domknięte lewostronnie*
** Left-closed intervals*

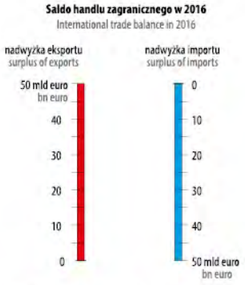
Oprac. na podstawie/Compiled on the basis of:
GDP and main components, Main GDP aggregates per capita, Eurostat

Saldo handlu zagranicznego. Otwartość gospodarki
International trade balance. Economic openness

Saldo handlu zagranicznego w 2016
International trade balance in 2016

Eksport i import jako procent PKB w 2016.
Exports and imports as a percentage of GDP in 2016

- 160,1 – 180,0 %
- 140,1 – 160,0
- 120,1 – 140,0
- 100,1 – 120,0
- 80,1 – 100,0
- 60,1 – 80,0
- 40,1 – 60,0
- 35,0 – 40,0

Oprac. na podstawie/Compiled on the basis of:
International trade of EU, the euro area and the Member States by SITC product group, GDP and main components, Eurostat

Import
Imports

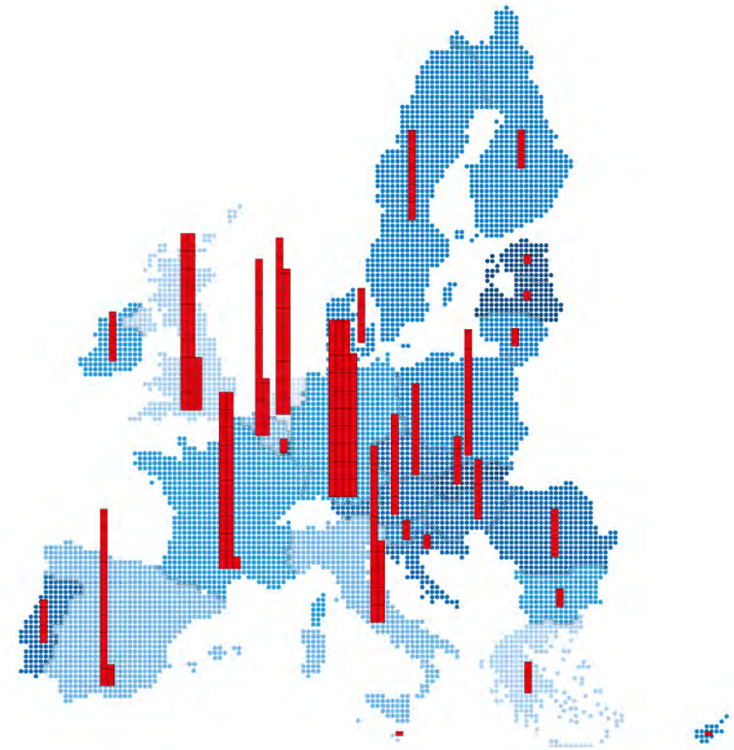
Wielkość importu w 2016
Import volume in 2016

250 mld euro/bn euro
200
150
100
50
0

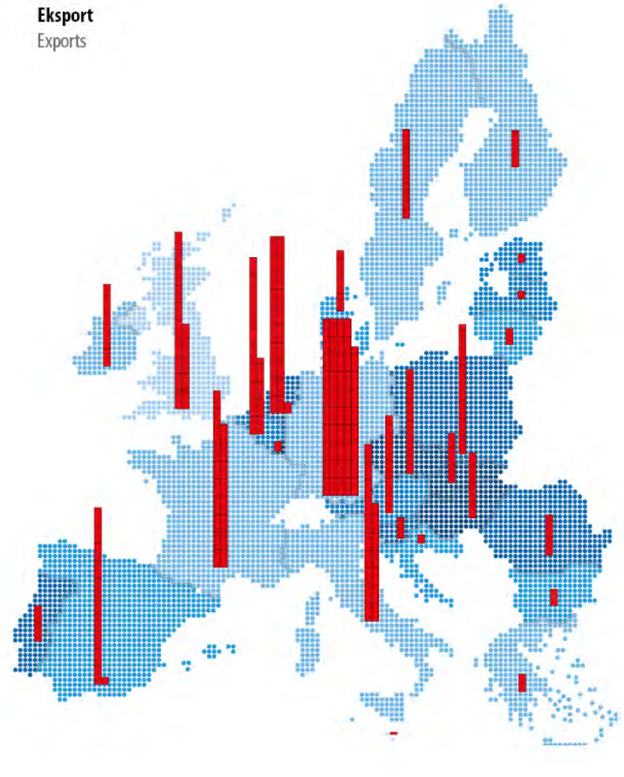
Udział importu z krajów Unii Europejskiej w imporcie ogółem w 2016
Share of imports from European Union countries in total imports in 2016

- 80,1 – 85,0 %
- 75,1 – 80,0
- 70,1 – 75,0
- 65,1 – 70,0
- 60,1 – 65,0
- 50,1 – 60,0
- 45,0 – 50,0

Oprac. na podstawie/Compiled on the basis of:
Intra and Extra-EU trade by Member State and by product group, International trade of EU, the euro area and the Member States by SITC product group, Eurostat

Eksport
Exports

Wielkość eksportu w 2016
Export volume in 2016

250 mld euro/bn euro
200
150
100
50
0

Udział eksportu do krajów Unii Europejskiej w eksporcie ogółem w 2016
Share of exports to European Union countries in total exports in 2016

- 80,1 – 86,0 %
- 75,1 – 80,0
- 70,1 – 75,0
- 60,1 – 70,0
- 50,1 – 60,0
- 40,1 – 50,0
- 35,0 – 40,0

Oprac. na podstawie/Compiled on the basis of:
Intra and Extra-EU trade by Member State and by product group, International trade of EU, the euro area and the Member States by SITC product group, Eurostat

Rezerwy dewizowe (bez złota)
Total reserves (minus gold)

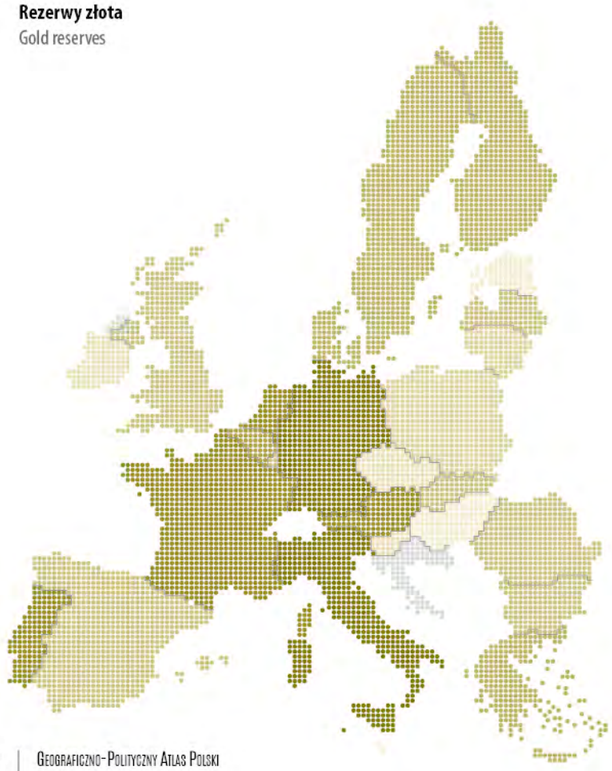

Rezerwy dewizowe (bez złota) na mieszkańca w 2016
Total reserves (minus gold) per capita in 2016

- 10001 – 11000 USD
- 5001 – 10000
- 3001 – 5000
- 2001 – 3000
- 1501 – 2000
- 1001 – 1500
- 501 – 1000
- 250 – 500

Oprac. na podstawie/Compiled on the basis of:
International Financial Statistics (database) – Reserves selected indicators, International Monetary Fund

Rezerwy złota
Gold reserves

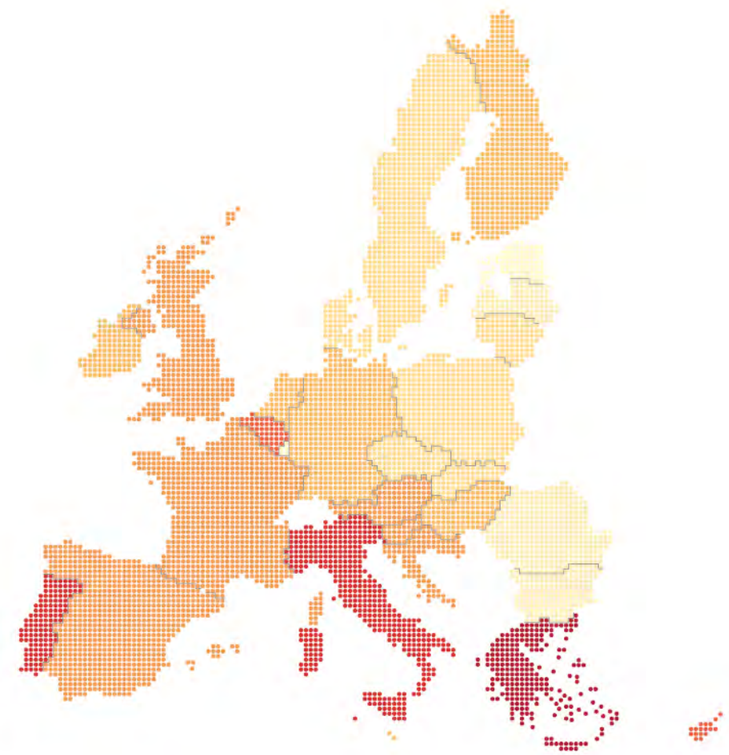

Rezerwy złota na mieszkańca w 2016
Gold reserves per capita in 2016

- 1,201 – 1,400 uncji/troy ounces
- 1,001 – 1,200
- 0,501 – 1,000
- 0,201 – 0,500
- 0,101 – 0,200
- 0,051 – 0,100
- 0,021 – 0,050
- 0,001 – 0,020
- brak danych/data is not available

Oprac. na podstawie/Compiled on the basis of:
International Financial Statistics (database) – Reserves selected indicators, International Monetary Fund

Dług sektora publicznego
General government gross debt

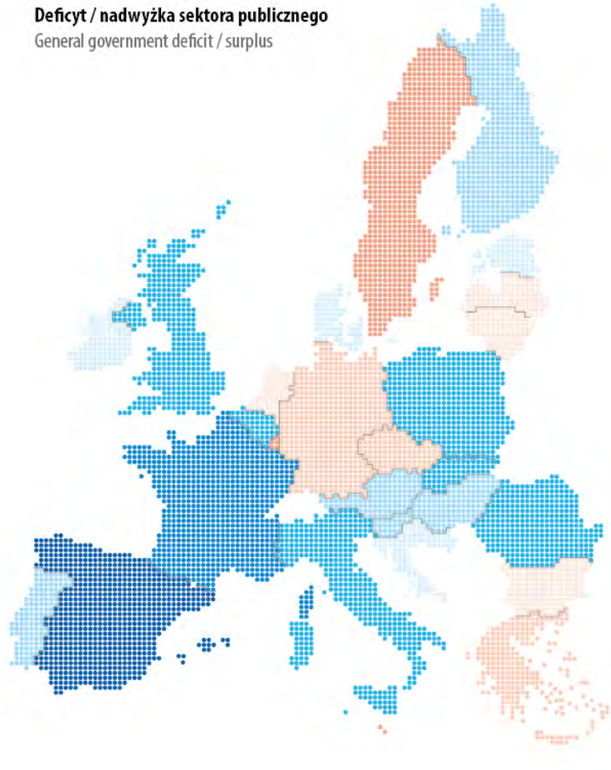

Dług sektora publicznego w procentach produktu krajowego brutto (PKB) w 2015
General government gross debt as a percentage of gross domestic product (GDP) in 2015

- 150,1 – 200,0 %
- 125,1 – 150,0
- 100,1 – 125,0
- 80,1 – 100,0
- 60,1 – 80,0
- 40,1 – 60,0
- 25,1 – 40,0
- 10,0 – 25,0

Oprac. na podstawie/Compiled on the basis of:
General government gross debt, Eurostat

Deficyt / nadwyżka sektora publicznego
General government deficit / surplus

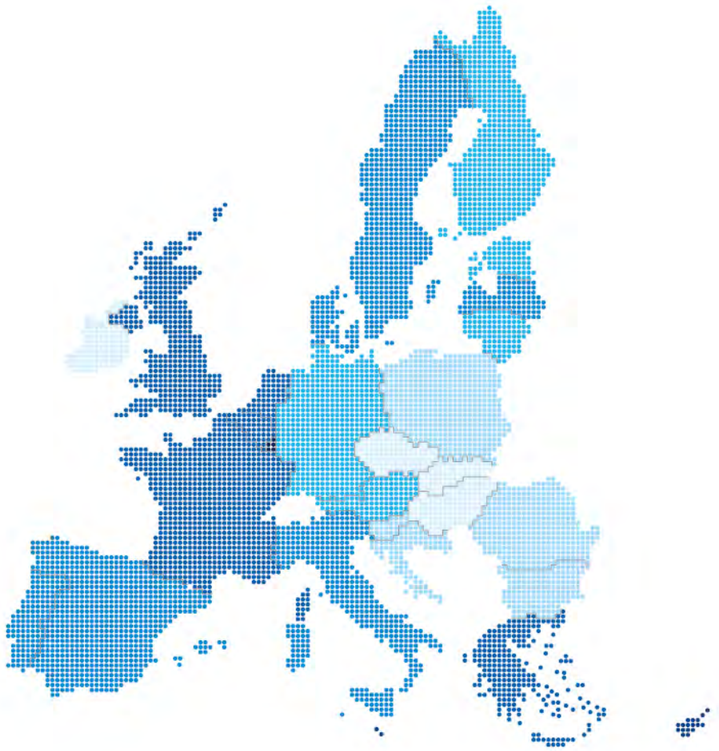

Deficyt/nadwyżka sektora publicznego w procentach produktu krajowego brutto (PKB) w 2016
General government deficit/surplus as a percentage of gross domestic product (GDP) in 2016

- 1,0 – 1,6 %
- 0,5 – 0,9
- 0,0 – 0,4
- -1,0 – -0,1
- -2,0 – -1,1
- -3,0 – -2,1
- -4,0 – -3,1
- -4,5 – -4,1

Oprac. na podstawie/Compiled on the basis of:
General government deficit/surplus, Eurostat

Usługi
Services

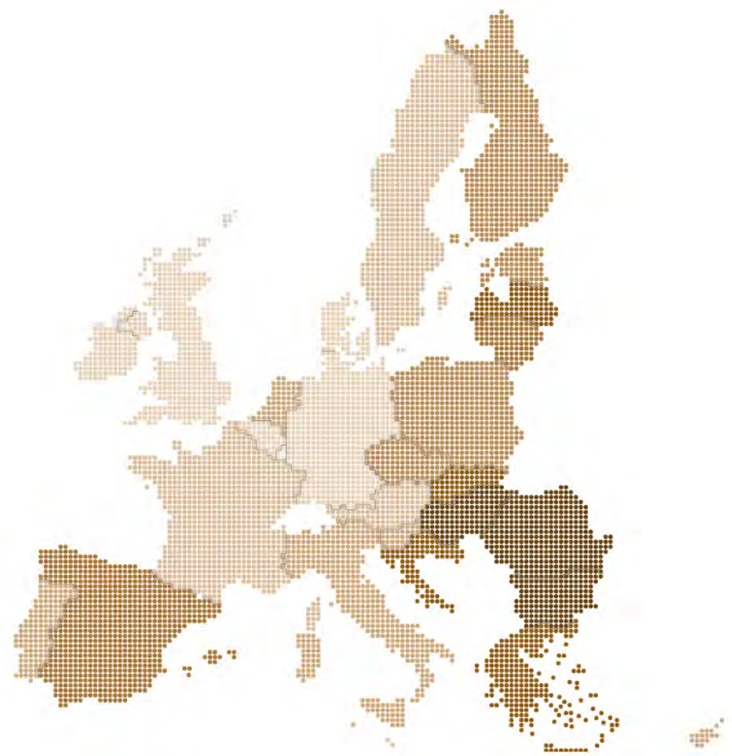

Udział usług w PKB w 2016
Share of services in GDP in 2016

- 76,00 – 79,99 %
- 72,00 – 75,99
- 68,00 – 71,99
- 64,00 – 67,99
- 60,00 – 63,99
- 56,00 – 59,99
- 52,00 – 55,99

Oprac. na podstawie/Compiled on the basis of:
*Gross value added and income by A*10 industry breakdowns, Eurostat*

Rolnictwo
Agriculture

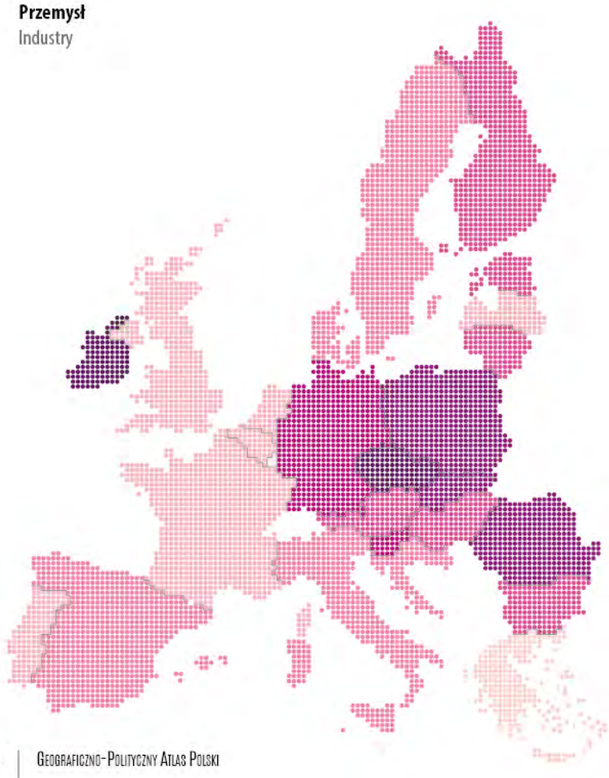
Udział rolnictwa* w PKB w 2016
Share of agriculture* in GDP in 2016

- 3,50 – 4,10 %
- 3,00 – 3,49
- 2,50 – 2,99
- 2,00 – 2,49
- 1,50 – 1,99
- 1,00 – 1,49
- 0,50 – 0,99
- 0,20 – 0,49

**wraz z leśnictwem, łowiectwem i rybactwem*
**including forestry and fishing*

Oprac. na podstawie/Compiled on the basis of:
*Gross value added and income by A*10 industry breakdowns, Eurostat*

Przemysł
Industry

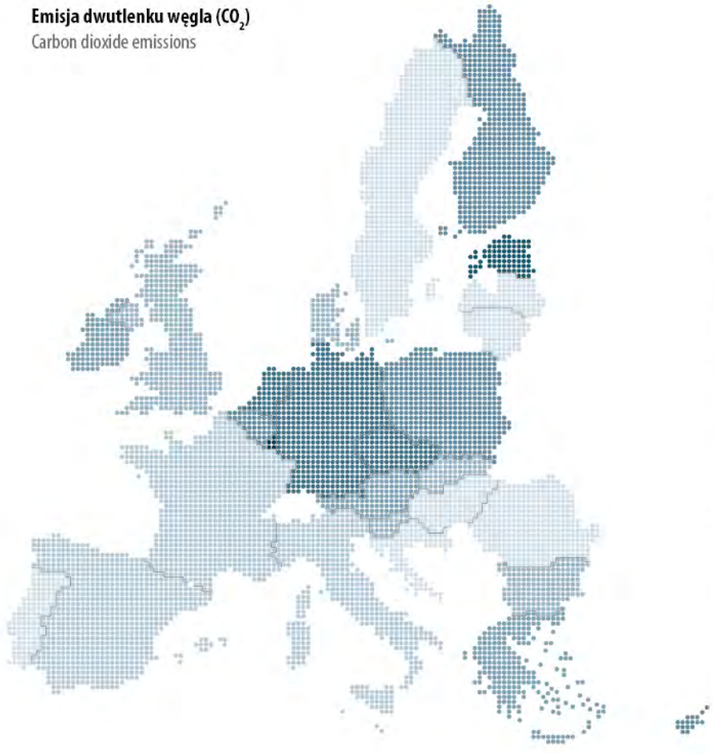
Udział przemysłu* w PKB w 2016
Share of industry* in GDP in 2016

- 33,00 – 36,99 %
- 29,00 – 32,99
- 26,00 – 28,99
- 23,00 – 25,99
- 20,00 – 22,99
- 17,00 – 19,99
- 13,00 – 16,99
- 9,00 – 12,99

**wraz z budownictwem*
**including construction*

Oprac. na podstawie/Compiled on the basis of:
*Gross value added and income by A*10 industry breakdowns, Eurostat*

Emisja dwutlenku węgla (CO_2)
Carbon dioxide emissions

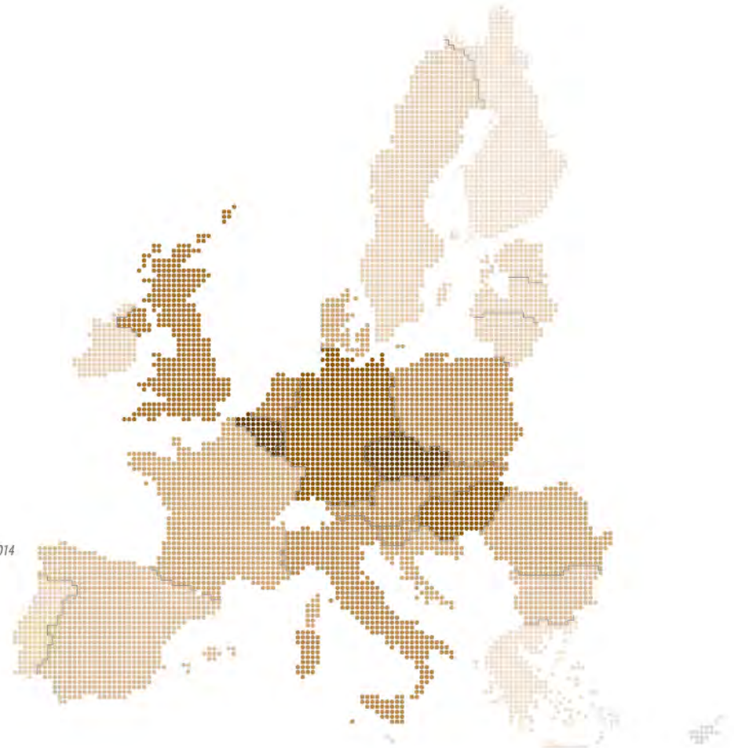

Emisja dwutlenku węgla na mieszkańca w 2014
Total emissions of carbon dioxide per inhabitant in 2014

- 15001 – 20000 kg
- 10001 – 15000
- 9001 – 10000
- 8001 – 9000
- 7001 – 8000
- 6001 – 7000
- 5001 – 6000
- 3500 – 5000

Oprac. na podstawie/Compiled on the basis of:
Total emissions as reported to international conventions (UNFCCC and CLRTAP), Eurostat

Linie kolejowe
Railway lines

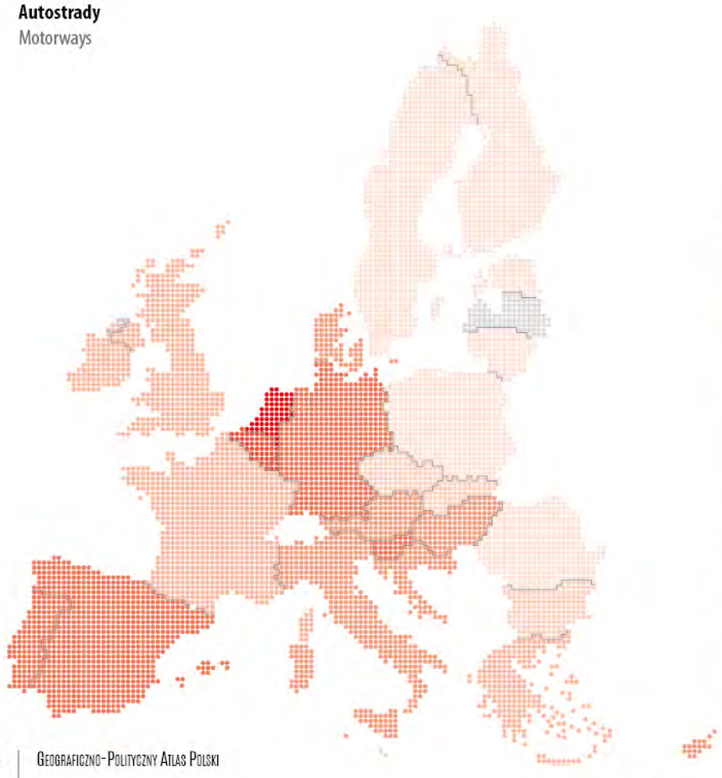
Długość linii kolejowych na 100 km² w 2015
Length of railway tracks per 100 km² in 2015

- 10,1 – 12,0 km
- 8,1 – 10,0
- 6,1 – 8,0
- 5,1 – 6,0
- 4,1 – 5,0
- 3,1 – 4,0
- 2,1 – 3,0
- 0,1 – 2,0
- brak linii kolejowych/no railways

Dane dla Danii, Francji, Holandii i Luksemburga za 2014 r.
Data for Denmark, France, Luxembourg and the Netherlands is for 2014

Oprac. na podstawie/Compiled on the basis of:
World Development Indicators: Rail lines (total route-km), World Bank

Autostrady
Motorways

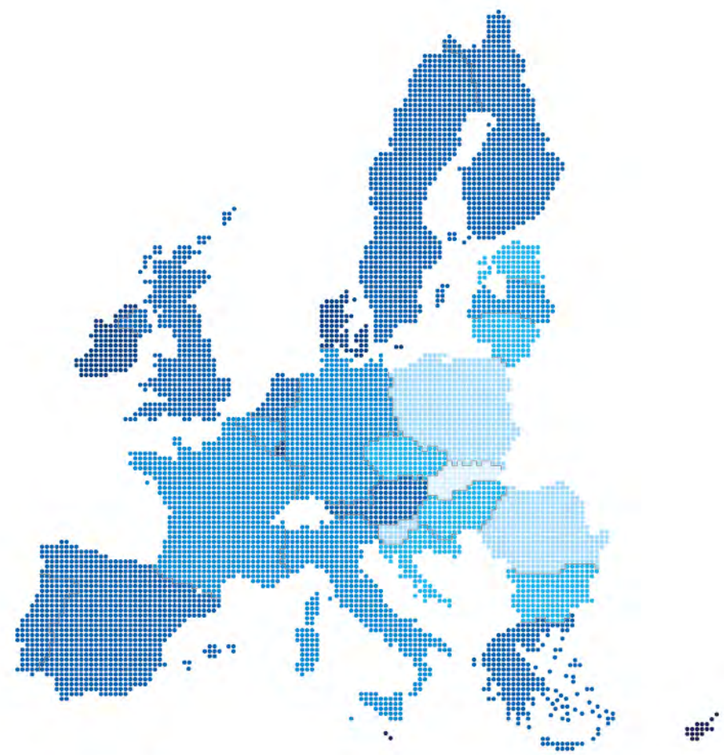
Długość autostrad na 100 km² w 2015
Length of motorways per 100 km² in 2015

- 10,01 – 25,0 km
- 5,01 – 10,00
- 3,01 – 5,00
- 2,01 – 3,00
- 1,01 – 2,00
- 0,51 – 1,00
- 0,01 – 0,50
- brak autostrad/no motorways

Dane dla Austrii, Bułgarii, Holandii, Portugalii i Włoch za 2014, dla Grecji za 2011, dla Belgii za 2010, dla Danii za 2008
Data for Austria, Bulgaria, Italy, the Netherlands and Portugal is for 2014, 2011 for Greece, 2010 for Belgium, and 2008 for Denmark.

Oprac. na podstawie/Compiled on the basis of:
Total length of motorways, Eurostat; Road Statistics Yearbook 2016, European Union Road Federation

Pasażerski transport lotniczy
Passenger air transport

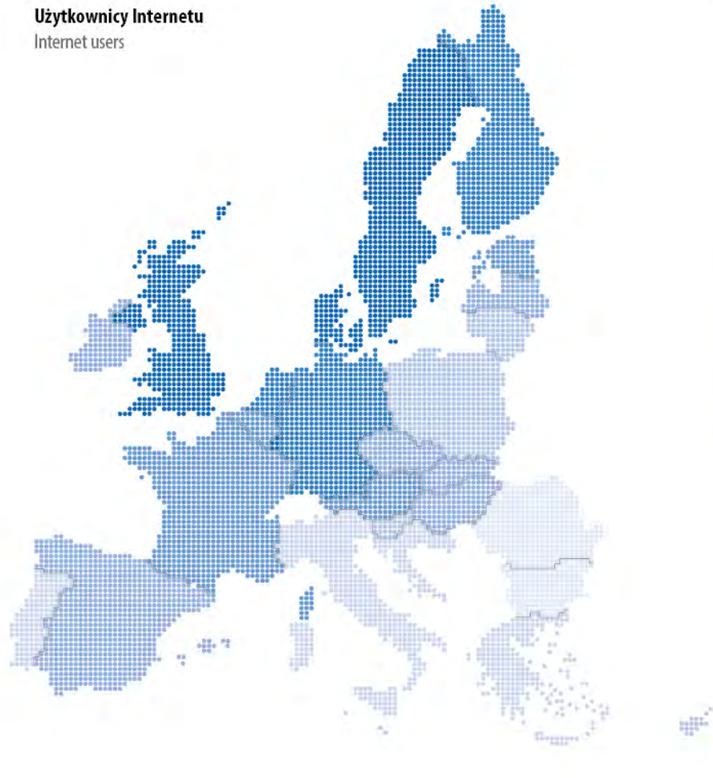
Przewozy pasażerów transportem lotniczym na 1000 mieszkańców w 2015
Passengers carried by the air transport per 1000 inhabitants in 2015

- 8000 i więcej/and more*
- 4000 – 8000
- 3000 – 4000
- 2000 – 3000
- 1000 – 2000
- 500 – 1000
- poniżej/below 500

**Przedziały domknięte lewostronnie*
**Left-closed intervals*

Oprac. na podstawie/Compiled on the basis of:
Air passenger transport by reporting country, Eurostat

Użytkownicy Internetu
Internet users

Odsetek osób korzystających z Internetu w 2016
Internet users as a percentage of the population in 2016

- 95 – 98%
- 90 – 94
- 85 – 89
- 80 – 84
- 75 – 79
- 70 – 74
- 62 – 69

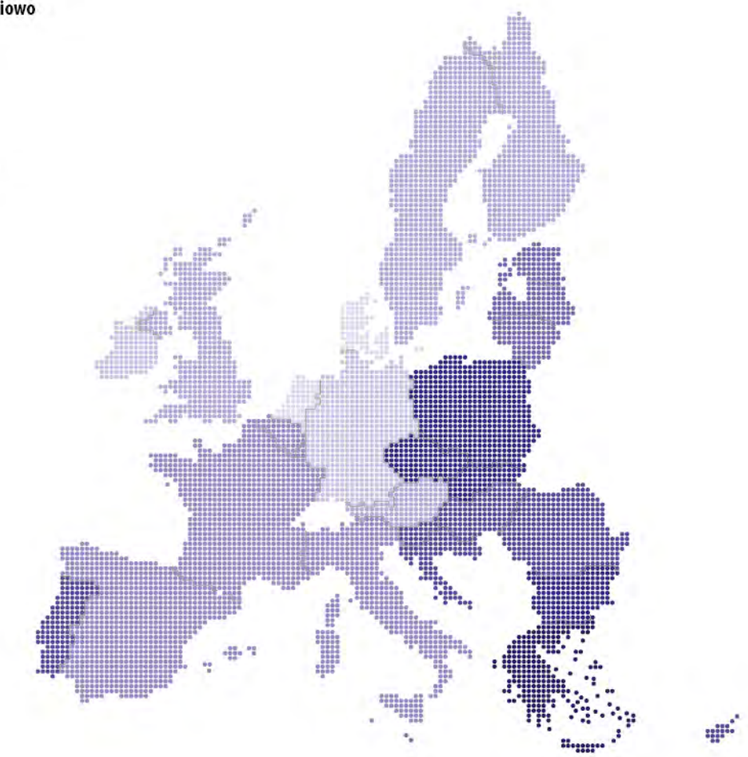
Oprac. na podstawie/Compiled on the basis of:
Individuals - internet use, Eurostat

Liczba godzin przepracowanych tygodniowo
Weekly working hours

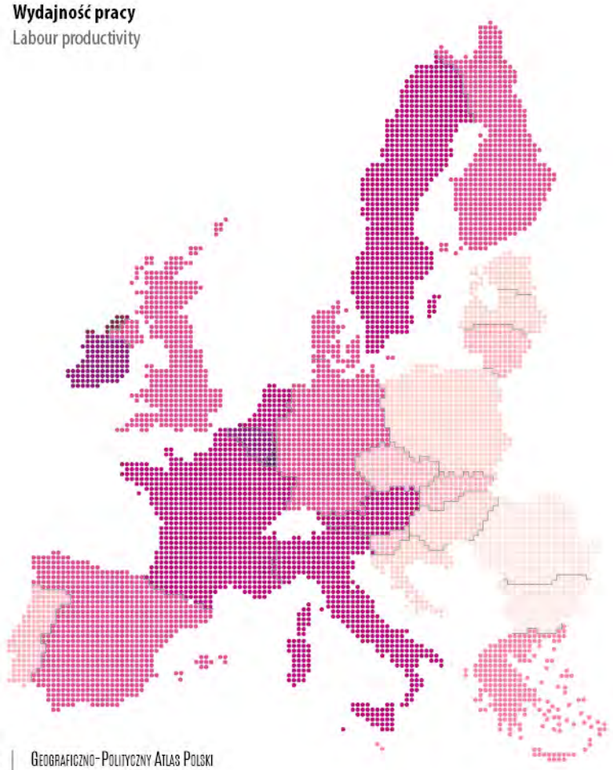
Przeciętna liczba godzin zwykle przepracowanych w tygodniu przez pracownika w 2016
Average number of usual weekly hours of work per employed person in 2016

- 41,0 – 42,9 godzin/hours
- 40,0 – 40,9
- 39,0 – 39,9
- 38,0 – 38,9
- 37,0 – 37,9
- 36,0 – 36,9
- 35,0 – 35,9
- 30,0 – 34,9

Oprac. na podstawie/Compiled on the basis of:
Average number of usual weekly hours of work in main job, by sex, professional status, full-time/part-time and economic activity, Eurostat

Wydajność pracy
Labour productivity

Wydajność pracy na pracownika według parytetu siły nabywczej (PPS) w 2016.
Labour productivity per worker in Purchasing Power Standard (PPS) in 2016

- 200 000 – 210 000*
- 100 000 – 200 000
- 90 000 – 100 000
- 80 000 – 90 000
- 70 000 – 80 000
- 60 000 – 70 000
- 50 000 – 60 000
- 40 000 – 50 000

** Przedziały domknięte lewostronnie*
** Left-closed intervals*

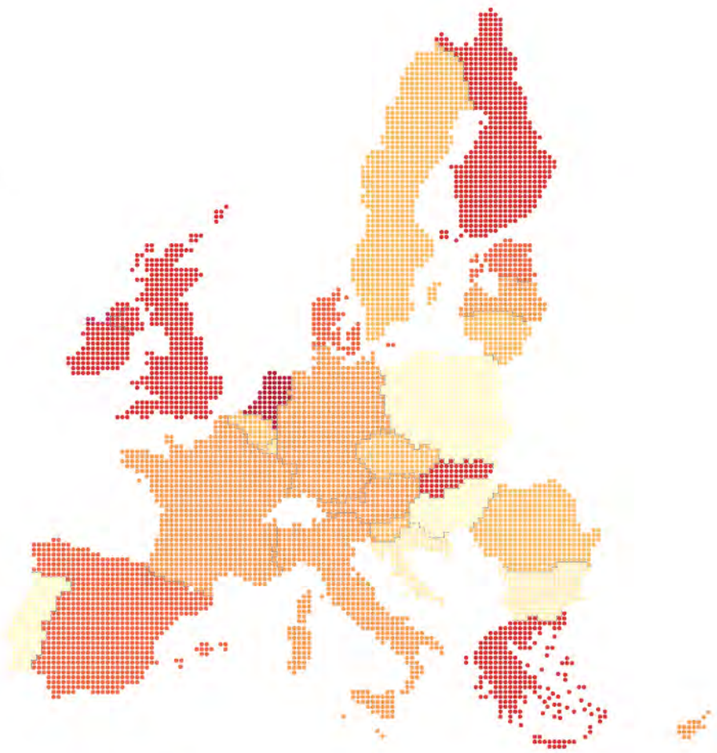
Oprac. na podstawie/Compiled on the basis of:
ILOSTAT – Labour productivity, International Labour Organization

Praca w niedziele
Work on Sundays

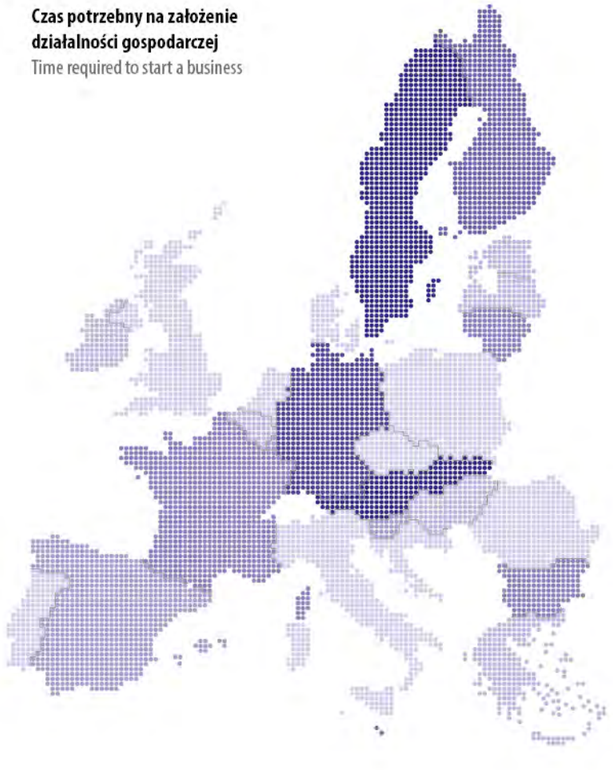
Odsetek pracowników zazwyczaj pracujących w niedziele w ogólnej liczbie pracowników w 2016
Employed persons usually working on Sundays as a percentage of the total employment in 2016

- 20,0 – 20,9 %
- 18,0 – 19,9
- 16,0 – 17,9
- 14,0 – 15,9
- 12,0 – 13,9
- 10,0 – 11,9
- 7,0 – 9,9
- 4,0 – 6,9

Oprac. na podstawie/Compiled on the basis of:
Employed persons working on Sundays as a percentage of the total employment, by sex, age and professional status, Eurostat

Czas potrzebny na założenie działalności gospodarczej
Time required to start a business

Czas potrzebny na założenie działalności gospodarczej w 2014
Time required to start a business in 2014

- 7 – 10* dni/days
- 5 – 7
- 4 – 5
- 3 – 4
- 2 – 3
- 1 – 2
- 1

** Przedziały domknięte prawostronnie*
** Right-closed intervals*

Oprac. na podstawie/Compiled on the basis of:
Start-up time & costs in different EU countries, European Commission

Wynagrodzenia
Earnings

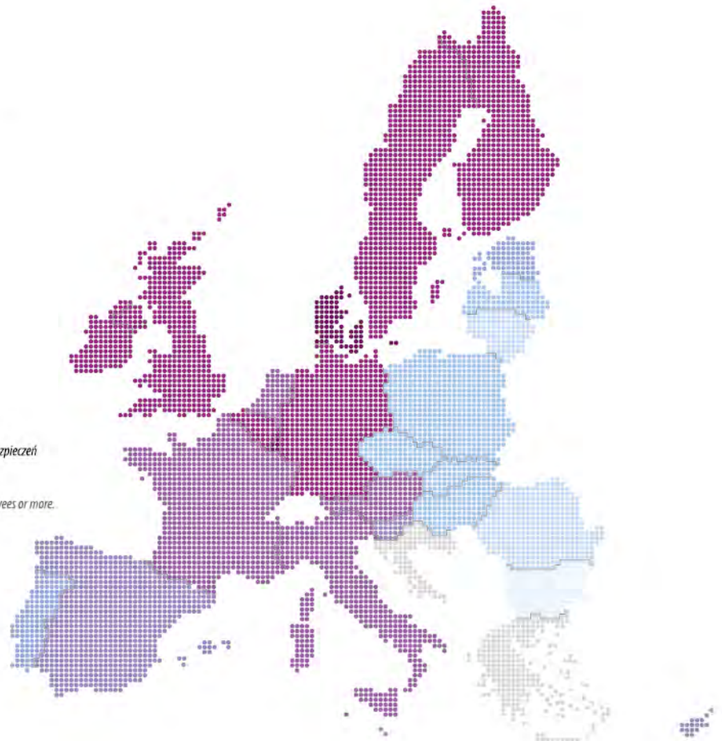
Przeciętne miesięczne wynagrodzenie* w euro w 2014
Mean monthly earnings* in euro in 2014

- 4000 – 4500**
- 3000 – 4000
- 2000 – 3000
- 1500 – 2000
- 1000 – 1500
- 750 – 1000
- 500 – 750
- poniżej/below 500

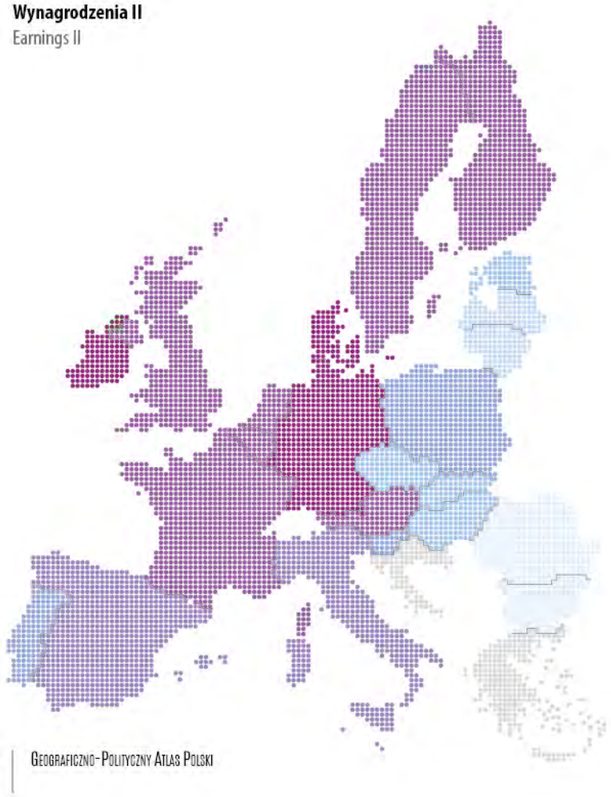
brak danych/data is not available

** W przedsiębiorstwach przemysłowych, budowlanych i usługowych (z wyjątkiem administracji publicznej, obrony i obowiązkowych ubezpieczeń społecznych) zatrudniających co najmniej 10 pracowników.*
** In industry, construction and services enterprises (except public administration, defense, compulsory social security) with 10 employees or more.*
*** Przedziały domknięte lewostronnie*
*** Left-closed intervals*

Oprac. na podstawie/Compiled on the basis of:
Mean monthly earnings by sex, economic activity and collective pay agreement, Eurostat

Wynagrodzenia II
Earnings II

Przeciętne miesięczne wynagrodzenie* według parytetu siły nabywczej (PPS) w 2014
Mean monthly earnings* in Purchasing Power Standard (PPS) in 2014

- 3000 – 3500**
- 2500 – 3000
- 2000 – 2500
- 1500 – 2000
- 1250 – 1500
- 1000 – 1250
- poniżej/below 1000

brak danych/data is not available

** W przedsiębiorstwach przemysłowych, budowlanych i usługowych (z wyjątkiem administracji publicznej, obrony i obowiązkowych ubezpieczeń społecznych) zatrudniających co najmniej 10 pracowników.*
** In industry, construction and services enterprises (except public administration, defense, compulsory social security) with 10 employees or more.*
*** Przedziały domknięte lewostronnie*
*** Left-closed intervals*

Oprac. na podstawie/Compiled on the basis of:
Mean monthly earnings by sex, economic activity and collective pay agreement, Eurostat

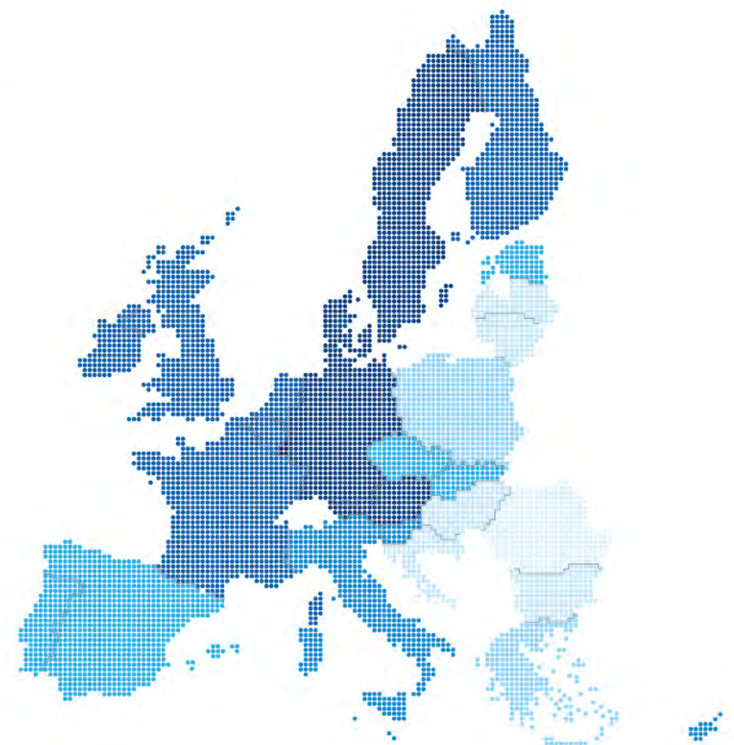
Dochody
Income

Mediana dochodu ekwiwalentnego do dyspozycji netto według parytetu siły nabywczej (PPS) w 2015
Median equivalised disposable net income in Purchasing Power Standard (PPS) in 2015

- 25 000 – 30 000*
- 20 000 – 25 000
- 17 500 – 20 000
- 15 000 – 17 500
- 10 000 – 15 000
- 8500 – 10 000
- 5000 – 8500
- 4000 – 5000

** Przedziały domknięte lewostronnie*
** Left-closed intervals*

Oprac. na podstawie/Compiled on the basis of:
Mean and median income by age and sex – EU-SILC survey, Eurostat

Dorośli mieszkający z rodzicami
Young adults living with their parents

Odsetek osób dorosłych w wieku 25-34 lata żyjących w gospodarstwie domowym z przynajmniej jednym z rodziców w 2015
Percentage of young adults aged 25-34 living in a household with at least one parent in 2015

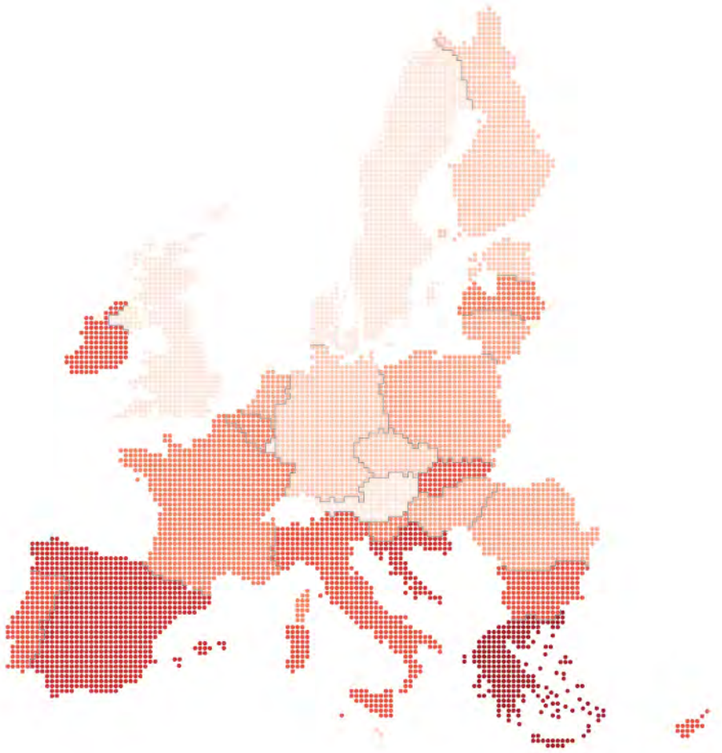
- 50 – 56%*
- 40 – 50
- 30 – 40
- 20 – 30
- 15 – 20
- 10 – 15
- 5 – 10
- 3 – 5

Dane dla Irlandii za 2014
Data for Ireland is for 2014

**Przedziały domknięte prawostronnie*
**Right-closed intervals*

Oprac. na podstawie/Compiled on the basis of:
System monitorowania rozwoju – Strateg, Główny Urząd Statystyczny

Bezrobocie
Unemployment

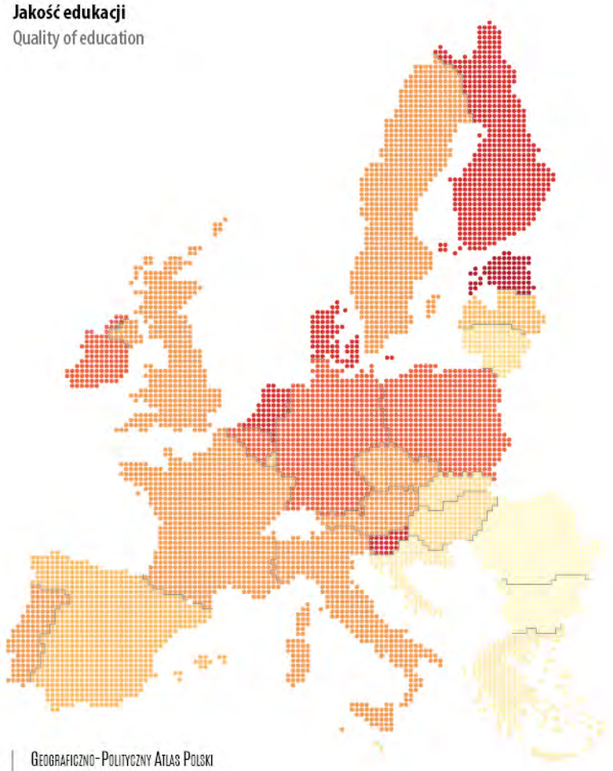

Odsetek długotrwale bezrobotnych wśród aktywnych zawodowo w 2015.
Long-term unemployment as a percentage of active population in 2015

- 15,0 – 18,2%
- 10,0 – 14,9
- 5,0 – 9,9
- 4,0 – 4,9
- 3,0 – 3,9
- 2,0 – 2,9
- 1,5 – 1,9

Oprac. na podstawie/Compiled on the basis of Long-term unemployment by sex - annual average, Eurostat

Jakość edukacji
Quality of education

Wyniki 15-letnich uczniów z matematyki – badanie PISA 2015 (Program Międzynarodowej Oceny Umiejętności Uczniów)
Performance of 15-year old students in mathematics – PISA 2015 survey (Programme for International Student Assessment)

- 520 – 529 **punktów**/points
- 510 – 519
- 500 – 509
- 490 – 499
- 480 – 489
- 470 – 479
- 450 – 469
- 430 – 449

Oprac. na podstawie/Compiled on the basis of: PISA 2015 Results. Excellence and Equity in Education, OECD Publishing

POLSKO-ANGIELSKI SŁOWNICZEK NAZW GEOGRAFICZNYCH* I POLSKICH PARTII POLITYCZNYCH

** Uwzględniono wybrane nazwy geograficzne przywołane w Atlasie*

Nazwy państw i terytoriów
Names of states and territories:

Afganistan – Afghanistan
Algieria – Algeria
Andora – Andorra
Arabia Saudyjska – Saudi Arabia
Argentyna – Argentina
Azerbejdżan – Azerbaijan
Bangladesz – Bangladesh
Belgia – Belgium
Białoruś – Belarus
Bośnia i Hercegowina – Bosnia and Herzegovina
Brazylia – Brazil
Bułgaria – Bulgaria
Chiny – China
Chorwacja – Croatia
Cypr – Cyprus
Czarnogóra – Montenegro
Czechy – Czech Republic, Czechia
Dania – Denmark
Egipt – Egypt
Finlandia – Finland
Francja – France
Grecja – Greece
Gruzja – Georgia
Hiszpania – Spain
Holandia – Netherlands
Indie – India
Irak – Iraq
Irlandia – Ireland
Islandia – Iceland
Izrael – Israel
Japonia – Japan
Jordania – Jordan
Kanada – Canada
Kazachstan – Kazakhstan
Kolumbia – Colombia
Kosowo – Kosovo
Korea Południowa – South Korea
Liban – Lebanon
Libia – Libya
Litwa – Lithuania
Luksemburg – Luxembourg
Łotwa – Latvia
Maroko – Morocco
Meksyk – Mexico
Mołdawia – Moldova
Monako – Monaco
Niemcy – Germany
Norwegia – Norway
Nowa Zelandia – New Zealand
Palestyna – Palestine
Paragwaj – Paraguay
Polska – Poland
Portugalia – Portugal
Republika Federalna Niemiec (RFN) – Federal Republic of Germany
Republika Południowej Afryki [Południowa Afryka] – Republic of South Africa [South Africa]
Rosja – Russia
Rumunia – Romania
Słowacja – Slovakia
Słowenia – Slovenia
Stany Zjednoczone [Ameryki] – United States [of America] (USA)
Szwajcaria – Switzerland
Szwecja – Sweden
Tadżykistan – Tajikistan
Tunezja – Tunisia
Turcja – Turkey
Ukraina – Ukraine
Urugwaj – Uruguay
Watykan, Stolica Apostolska – Vatican City, Holy See
Wenezuela – Venezuela
Węgry – Hungary
Wielka Brytania – United Kingdom
Włochy – Italy
Wyspa Man – Isle of Man
Wyspy Owcze – Faroe Islands
Zjednoczone Emiraty Arabskie – United Arab Emirates

POLISH-ENGLISH GLOSSARY OF GEOGRAPHICAL NAMES* AND POLISH POLITICAL PARTIES

** Selected geographical names used in the Atlas*

Nazwy nieistniejących państw
Names of no longer existent states:

Austro-Węgry – Austro-Hungarian Empire
Czechosłowacja – Czechoslovakia
Jugosławia - Yugoslavia
Królestwo Polskie, Królestwo Kongresowe – Kingdom of Poland, Congress Poland
Księstwo Pomorskie – Duchy of Pomerania
Księstwo Szczecińskie – Duchy of Szczecin (Stettin)
Meklemburgia-Schwerin – Mecklenburg-Schwerin
Niemiecka Republika Demokratyczna (NRD) – German Democratic Republic (East Germany)
Okręg Kłajpedy – Klaipėda Region
Prusy (Królestwo Prus) – Prussia (Kingdom of Prussia)
Republika Weimarska – Weimar Republic
Rzeczpospolita Krakowska (Wolne Miasto Kraków) – Republic of Cracow (Free City of Cracow)
Rzeczpospolita Obojga Narodów – Polish-Lithuanian Commonwealth
Rzesza Niemiecka (III Rzesza, nazistowskie Niemcy) – German Reich (Third Reich, Nazi Germany)
Wolne Miasto Gdańsk – Free City of Danzig
Wolne Miasto Rzeszy – Free Imperial City
Związek Socjalistycznych Republik Radzieckich (Związek Sowiecki, Związek Radziecki, ZSRR) – Union of Soviet Socialist Republics (Soviet Union, USSR)

Nazwy miast
Names of cities:

Ateny – Athens
Bratysława – Bratislava
Grodno – Grodno, Hrodna
Kijów – Kiev
Londyn – London
Lwów – Lwów, Lviv
Meksyk – Mexico City
Mińsk – Minsk
Monachium – Munich
Moskwa – Moscow
Nowy Jork – New York
Paryż – Paris
Pekin – Beijing
Pjongczang – Pyeongchang
Praga – Prague
Ryga – Riga
Rzym – Rome
Soczi – Sochi
Tokio – Tokyo
Turyn – Turin
Warszawa – Warsaw
Wiedeń – Vienna
Wilno – Wilno, Vilnius

Nazwy innych obiektów geograficznych
Names of other geographic objects:

Rzeki / Rivers:
Dniepr – Dnieper
Dniestr – Dniester
Dunaj – Danube
Dźwina – Daugava
Łaba – Elbe
Niemen – Neman
Nysa Łużycka – Lusatian Neisse
Odra – Oder, Odra
Wisła – Vistula
Wołga – Volga

Regiony/ Regions:
Bawaria – Bavaria
Brandenburgia – Brandenburg
Małopolska – Lesser Poland
Mazowsze – Masovia
Mazury – Masuria
Pomorze – Pomerania
Prusy Wschodnie – East Prussia
Saksonia – Saxony
Siedmiogród (Transylwania) – Transylvania
Śląsk – Silesia
Wielkopolska – Greater Poland

Partie polityczne
Political parties:

Dom Ojczysty – Ancestral Home
Kukiz'15 – Kukiz'15
Lewica i Demokraci – Left and Democrats
Liga Polskich Rodzin – League of Polish Families
Mniejszość Niemiecka – German Minority
Nowoczesna Ryszarda Petru (od 2017 Nowoczesna) – Ryszard Petru's Modern (since 2017 Modern)
Partia Demokratyczna – Democratic Party
Partia Razem – Together Party
Prawo i Sprawiedliwość – Law and Justice
Platforma Obywatelska – Civic Platform
Polska Razem – Poland Together
Polskie Stronnictwo Ludowe – Polish Peasants' Party
Porozumienie dla Przyszłości – CentroLewica – Agreement for the Future – Centre-Left
Prawica Rzeczypospolitej – Right Wing of the Republic
Samoobrona RP – Self-Defence of the Republic of Poland
Socjaldemokracja Polska – Social Democracy of Poland
Sojusz Lewicy Demokratycznej – Democratic Left Alliance
Solidarna Polska – United Poland
Unia Pracy – Labour Union
Zjednoczona Lewica – United Left

REDAKTOR NAUKOWY:
ACADEMIC EDITOR:

Marcin Wojciech Solarz
Wydział Geografii i Studiów Regionalnych, Uniwersytet Warszawski, Polska
Faculty of Geography and Regional Studies, University of Warsaw, Poland

REDAKCJA I SKŁAD:
EDITING AND TYPESETTING:

Jarosław Talacha
Trzecia Strona / Trzecia Strona Publishing House

WPROWADZENIE, KONCEPCJA I UKŁAD ATLASU:
INTRODUCTION, ATLAS CONCEPT AND ARRANGEMENT:

Marcin Wojciech Solarz
Wydział Geografii i Studiów Regionalnych, Uniwersytet Warszawski, Polska
Faculty of Geography and Regional Studies, University of Warsaw, Poland

AUTORZY I WSPÓŁAUTORZY MAP, WYKRESÓW I ZESTAWIEŃ STATYSTYCZNYCH:
AUTHORS AND CO-AUTHORS OF MAPS, CHARTS AND STATISTICAL TABLES:

Maciej Zych
Główny Urząd Statystyczny, Polska / Statistics Poland

Jarosław Talacha
Trzecia Strona / Trzecia Strona Publishing House

Małgorzata Wojtaszczyk, Michał Orleański, Magdalena Skorupska, Marcin Wojciech Solarz, Katarzyna Szczęsna, Marcin Wereszczyński, Krzysztof Górny, Alina Awramiuk-Godun, Bartłomiej Iwańczak, Klaudia Wójcik, Anna Dudek, Anna Kamińska, Ada Górna
Wydział Geografii i Studiów Regionalnych, Uniwersytet Warszawski, Polska
Faculty of Geography and Regional Studies, University of Warsaw, Poland

Mariusz Kowalski, Aleksandra Deręgowska
Instytut Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania, Polska Akademia Nauk, Polska
Institute of Geography and Spatial Organization, Polish Academy of Science, Poland

Anna M. Solarz
Wydział Nauk Politycznych i Studiów Międzynarodowych, Uniwersytet Warszawski, Polska
Faculty of Political Sciences and International Studies, University of Warsaw, Poland

RECENZENCI:
REVIEWERS:

ZAGRANICZNI / FOREIGN:
Maoz Azaryahu
University of Haifa, Izrael / Israel

Jeremy Black
University of Exeter, Wielka Brytania / United Kingdom

Voicu Bodocan
Babeş-Bolyai University, Rumunia / Romania

Danielle Drozdzewski
University of New South Wales, Australia

Ken Foote
University of Connecticut, USA

Ferenc Gyuris
Eötvös Loránd University, Węgry / Hungary

POLSKA / POLAND:
Andrzej Chojnowski
Jolanta Korycka-Skorupa
Andrzej Kowalczyk
Paweł Kowalski
Roman Kuźniar
Tomasz Nowacki
Uniwersytet Warszawski / University of Warsaw

Marek Sobczyński
Uniwersytet Łódzki / University of Lodz

Jan Wendt
Uniwersytet Gdański / University of Gdańsk

KONSULTANCI:
CONSULTANTS:

Urszula Bijak
Instytut Języka Polskiego, Polska Akademia Nauk, Kraków, Polska
Institute of the Polish Language, Polish Academy of Science, Cracow, Poland

Artur Goławski
Ministerstwo Obrony Narodowej, Polska
Ministry of National Defence, Poland

Bożena Kicińska
Uniwersytet Warszawski, Polska
University of Warsaw, Poland

TŁUMACZENIE I KOREKTA TEKSTÓW W JĘZYKU ANGIELSKIM:
ENGLISH TRANSLATION AND CONSULTATION:

Mark Znidericz

PROJEKT OKŁADKI:
COVER DESIGN:

Barbara Ćwik

Szczególne podziękowania za pomoc w zbieraniu danych do Atlasu zespół pragnie przekazać:
For their assistance in providing data for the Atlas the team wishes to especially thank:

Joanna Cieloch-Niewiadomska
Biblioteka Narodowa, Polska
National Library, Poland

Adriana Lipska
Archiwum Prezydenta RP
Archive of the President of the Republic of Poland

Ewa Wojciechowska
Instytut Książki, Polska
Book Institute, Poland

Dziękujemy także za wszelką pomoc:
We also gratefully acknowledge the help of:

Polskiej Akcji Humanitarnej, Ministerstwu Spraw Zagranicznych RP, Narodowemu Bankowi Polskiemu
Polish Humanitarian Action, Ministry of Foreign Affairs of the Republic of Poland; National Bank of Poland.

Projekt „Atlas geografii politycznej Polski. Polska w świecie współczesnym" został sfinansowany przez Narodowe Centrum Nauki z grantu nr 2014/15/B/HS5/00729.
The project 'Atlas of political geography of Poland. Poland in the contemporary world' was financed by the National Science Centre, Poland. Grant No. 2014/15/B/HS5/00729.
Mapy na stronach 206–208 powstały w ramach grantu „Mniejszość polska w krajobrazie społeczno-politycznym Białorusi, Litwy i Łotwy" (2011/01/B/HS4/05903) sfinansowanego przez Narodowe Centrum Nauki.
Maps on pages 206–208 were created as part of the project 'The Polish minority in the socio-political landscape of Belarus, Lithuania and Latvia,' financed by the National Science Centre, Poland. Grant No. 2011/01/B/HS4/05903.

© Copyright by Uniwersytet Warszawski, 2018
© Copyright by Trzecia Strona, 2018
© Copyright by Marcin Wojciech Solarz, 2018

DRUK: Drukarnia Skleniarz, Kraków

ISBN: 978-83-64526-66-4

Wydanie I poprawione / *First edition with minor corrections*

EPILOG / THE EPILOGUE

Modlitwa
Prayer

Za bardzośmy Ojczyznę kochali świętami.
Za bardzośmy wierzyli, że zawsze nad Wisłą
Cud będzie czekać na nas i gromy wytrysną
Z niebieskiej maginockiej linii ponad nami.

I codzień szliśmy w pobok Niej (…)
A Ojczyzna codziennie przecież była święta,
A Ona właśnie była tym cudem na codzień.

„The Vistula will see another wonder"
We fondly thought – for thus we showed our love,
In anniversary – keeping! Surely, thunder
Would crash from our "Maginot Line" above!

(…)
So we ignored Her on our common way –
Our Country, which was sacred every minute,
Thy special miracle for every day.

Marian Hemar
sierpień / August 1941

Tłumaczył / English translation: Peters Geach

źródło / source: *Marian Hemar, Poezje zebrane wrzesień 1939 – maj 1945, Wydawnictwo LTW*